

మానవహక్కులు - 2017

బులెటిన్ - 15

విడవ మహాసభల సంచిక

మానవహక్కులు - 2017

బులెటిన్ 15

మానవహక్కుల వేదిక ప్రచురణ
Human Rights Forum Publication

ప్రచురణ సంఖ్య : 42

ప్రచురణ కాలం : అక్టోబర్ 2017

కాపీలు : 1500

వెల : 30 రూపాయలు

కవర్ : బిబిజి తిలక్

డిటిపి & ముద్రణ : అనుపమ ప్రింటర్స్

ప్రతులకు

ఎస్. జీవన్ కుమార్

3-12-117/ఎ-2/బి, పి.ఎస్. కాలనీ,

గణప్పనగర్, రామంతపూర్,

హైదరాబాద్-500 013

ఫోన్ : 040-27039519

ప్రజాశక్తి, నవోదయ బుక్సోస్లు

మా వెబ్‌సైట్: www.humanrightsforum.org

బాలగోపాల్ రచనల కోసం: www.balagopal.org

మా ఆస్తాన చిత్రకారుడు

24.12.1950 – 21.9.2017

దాదాపు పాతికేళ్లగా... ఇంకా ఎక్కువ కాలం నుండి కూడానేమో... మోహన్ హక్కుల సంఘాలకు ఆస్తాన చిత్రకారుడు. రాజులకు ఆస్తాన కవి, వైద్యుడు ఉన్నట్లుగా మాకూ ఓ ఆస్తాన ఆర్టిస్టు ఉన్నాడనుకోవడం భలే గర్వకారణంగా ఉండేది. రాజైనా కవిని పిలిచి అప్పబికపుడు పద్యం చెప్పమని అనేవాడో లేదో గాని మేము మాత్రం మా చిత్రకారుడి మీద చాలా రుబాబు చేసేవాళ్లం.

రేవే సభ... జవ్వాళ సాయంత్రం బోమ్మ కావాలి.

ఇదేంటండి... ఇక్కడ ఎరరంగు వేశారు? మేము లెష్ట్ కాదు లెష్ట్ ఫ్రెండ్స్ అంతే. గుర్తు పెట్టుకోకపోతే ఎలాగ?

లాకప్ హత్యలు చేసే పోలీసులు ఎవరైనా ఇంత సన్నగా ఉంటారటండి... అర్జంటుగా వాడ్చి వంద కేజీలకు పెంచండి.

అమెరికావాడి మొహన్ని ఇంకాస్త వికారంగా వేయలేరా?

వాడు భూస్వామండి బాబూ.. మీసాలు ఇంకొంచెం పెద్దవిగా పెడితే కదా జనానికి ఈజీగా అర్థమయ్యేది.

అదే చేత్తో ఈ స్లోగన్ కూడా రాసి పెడుదురూ... ఇంత పాష్టున్నే ఇంకెవర్లు లేపి అడుగుతాం...!

అన్నిటినీ ఒకే ఎక్స్‌ప్రెఫెన్‌తో ఎదుర్కునే వాడాయన. ఏకకాలంలో మా అమాయకత్వాన్ని ప్రేమిస్తున్నట్లుగాను, మా అజ్ఞానాన్ని క్షమిస్తున్నట్లుగాను, మా పనిని హరిస్తున్నట్లుగాను మొహం పెట్టడం ఆయనకు ఎలా సాధ్యమయ్యేదో నాకు ఇప్పటికీ అర్థం కాదు.

ఎ.పి.సి.ఎల్.సి. పత్రిక ‘స్టేచ్చ’ కోసం, ఆ తర్వాత మానవహక్కుల వేదిక బులెటిన్‌ల కోసం ఎన్ని బొమ్మలు వేశాడో లెక్క లేదు. కవర్ మీద బొమ్మలే కాదు లోపల కూడా ప్రతి ఒక్క వ్యాసానికి బొమ్మలు వేసిన రోజులున్నాయి. పోష్టర్లు సరేసరి. చివరికి కరపత్రాలకు కూడా వేశాడు. ఇంకెవరికైనా కరపత్రాలకు వేశాడో లేదో నాకు తెలయదు గాని మాకు మాత్రం తనకు నచ్చిన, మాకు ముఖ్యమనుకున్న అనేక కరపత్రాలకు అర్థవంతమైన బొమ్మలేసి వాటికి అక్షరాలా అదనపు విలువను చేకూర్చాడు. మా సంఘంలో సభ్యుడు కాకపోయినా మా పనితీరు గురించి క్షణింగా తెలిసినట్టే ఉండేవాడు. డెడ్లైను దగ్గర పడ్డప్పుడు మా కంటే ఎక్కువ క్రమశిక్షణతో పని చేసేవాడు. మోహన్ మా కోసం వేసిన బొమ్మలేన్నో ఆ తర్వాత ఆయా ఉద్యమాలకు mascot గా కనిపించినపుడు వాటి ఆయుష్మ పెరిగినందుకు భలే సంతోషమేసేది.

చాలామందికి లాగే మోహన్ మాకు కూడా ఒక పెద్ద భరోసా.

మూడు దశాబ్దాల పాటు ఈ గడ్డ మీద రెక్క విప్పిన అన్ని రెవల్యూప్స్ చిత్రాలకూ ఏకైక చిరునామాగా ఉన్న ఆ వ్యక్తి ఇప్పుడు లేదు అనుకోవాలంటే మా చేతిలోని కుంచెను ఎవరో నిర్దారించాలి లాగేసుకున్నట్టనిపిస్తోంది.

వేమన వసంతలక్ష్మి
మానవహక్కుల వేదిక

సంపాదకీయం

హక్కులు అడగరాదు అడిగే మనములూ ఉండరాదు!

‘రోజూ చెచ్చేవాడికి ఎన్ని రోజులని ఏడుస్తాం?’ అని మనకో సామెత ఉంది. అంటే రోజూ జరిగేవాటికి ఎన్నిసారళని బాధపడతాం అని. ఒకరికి రోజూ చావాల్సిన పరిస్థితి ఉండడమే దారుణమనుకుంటే దానికి మిగతావాళ్లు అలవాటు పడాలని చెప్పడం ఇంకెంత భయానకమైన విషయం! కాని ఇప్పుడు మన దేశంలో ఉన్న పరిస్థితి అదే. హక్కుల ఉల్లంఘన హద్దుల్లేకుండా సాగుతోంది. వాటిని చూసి ఏదై తీరిక సైతం ఎవరికీ ఉండడం లేదు.

ఇన్నాళ్ళూ ధర్మం వెనక, కర్మ వెనక దాక్కున్న అనేక విషయాలు ఒక్కొక్కటిగా బయటికి వచ్చి హక్కుల రూపం ధరించడం చాలామందికి మింగుడు పడడం లేదనేది స్పష్టమే. కాగితాల మీద కనిపించిన హక్కుల్ని చూసి మరిసిపోతూ కూర్చోకుండా రోడ్డెక్కి వాటిని అమలు చేయమని అడగడం వాళ్లకు ఫోరకలిలా కనిపిస్తోంది. హక్కులడిగే మనముల్ని మాయం చేయాలా, హక్కుల్ని మాయం చేయాలా అనే మీమాంసలో ఉన్నట్టున్నారు పాలకులు. ఒకబి చేస్తే రెండోది దానంతటదే మటుమాయం కావచ్చన్న ఆశాభావంతో కూడా ఉన్నట్టున్నారు. దానితో పాటు రెండిటినీ నవూంతరంగా చేస్తా పోవడమనే వ్యాహం కూడా ఎంచుకున్నట్టున్నారు.

దేన్నయినా ప్రజలు తమ హక్కుగా భావించడమనేది నిజానికి ఇప్పుడిప్పుడే నేర్చుకుంటున్నారు. ప్రజలు హక్కుల పరిభాష మాట్లాడడం మొదలుపెట్టి ఇంకా 20-30 ఏళ్లు కూడా కాలేదు. చాలా సమూహాలు ఇంకా మొదలుపెట్టనే లేదు. ఇంతలో వారి నోరు నొక్కి ప్రయత్నాలు ముమ్మరమయ్యాయి. మరి ఏ ప్రజాస్వామ్యం కోసం మనం స్వాతంత్యం తెచ్చుకున్నట్టు? గణతంత్ర ప్రజాస్వామ్యాన్ని స్థాపించుకున్నట్టు? లౌకిక, సామ్యవాద పడాలను రాజ్యాంగ పీరికలో కొత్తగా చేర్చుకున్నట్టు? కాగితాల మీద అన్ని గొప్ప విలువలూ ఉండాలి. కాని వాటిని పాలకులకు గుర్తు

చేయకూడదు. అమలు చేయమని నిలదీయకూడదు. కోర్టులకెళ్లి కేసులు వేయకూడదు. పత్రికల్లో వాటి గురించి రాయకూడదు. విదేశీయులు వినేలా రచ్చ అసలే చేయకూడదు. తరతరాలుగా అలవాటు పడ్డ పద్ధతిలోనే మానంగా మనసులో కుమిలిపోతుండాలి. కొన్నాళ్లకు అది చేయడం కూడా నేరమేనన్నా ఆశ్చర్యపోనవసరం లేదు.

ఎప్పటిలాగే ఈ సారి కూడా అనేకచోట్లు, అనేక రంగాలలో, అనేక సమూహాలలో జరుగుతున్న హక్కుల ఉల్లంఘనల గురించిన వ్యాసాలు, రిపోర్టులు, కరపత్రాలు ఈ బులెటిన్లో ఉన్నాయి. అమరావతి పేరుతో ఏం జరుగుతోందో, కొత్త పారిశ్రామిక విధానం పేరుతో తెలంగాణలో ఏం జరుగుతోందో, పోరాడి సాధించుకుని వది వది వేహేళ్లు కూడా కాకమందే పర్యావరణ పరిరక్షణ నియమాలు ఎలా ఉల్లంఘించబడుతున్నాయో, చంద్రబాబు ప్రవేశపెట్టిన ‘వెబ్లాండ్’ భూ రికార్డులను ఎలా మాయం చేస్తోందో, పంటల బీమాను రైతులు ఎందుకు వ్యతిరేకిస్తున్నారో, రాసున్న రోజుల్లో తెరపరిస్ట చట్టాన్ని దేశద్రోహం నేరంలోకి పరకాయ ప్రవేశం చేయించే ప్రయత్నాలు ఎలా జరుగుతున్నాయో వివరించే వ్యాసాలు ఉన్నాయి. వీటన్నిటికి భిన్నంగా ‘అంటరాని’ కులాలకే ‘అంటరాని’ వారుగా ఉన్న అల్ప సంఖ్యాక దళిత కులాల జీవితం - పోరాటం గురించి మనకు తెలియని ఎన్నో విషయాలను తెలియజేప్పే వ్యాసం కూడా ఒకటి ఉంది ఇందులో. అది చదివితే కనీస హక్కులు కూడా లేని ప్రజా సమూహాలు ఇంకా ఇన్ని ఉన్నాయా అని ఆశ్చర్యం వేస్తుంది, అందోళన కలుగుతుంది.

పత్రికల్లో వార్తలుగా మాత్రమే కనిపించి మాయమైన లేదా అసలే కనిపించకుండా పోయిన గరిగపుర్చ మాలల వెలి, చాపరాయి ఆదివాసుల మరణాలు, గుత్తికోయల గూడేల దహనం, తెలంగాణలో కొత్త జిల్లాల ఏర్పాటు వల్ల వచ్చిన ఇక్కట్లు, సూదాపాలంలో గోరక్షకుల దాడి, పేల్గాన్ ఉత్సత్తు ప్రారంభమైతే కలిగే నష్టాలు, శిరోముండనం కేసు విచారణ, కరువు మండలాల్లో అమలు చేయవలసిన ఫామిన్ కోడ్, ఆటోని లాంటి చిన్న పట్టణంలో ఒక్క ఘుటనకు సంబంధించి 416 మందిపై రౌఢిషీటు తెరవడం వంటి ఎన్నో సంఘటనలపై ఈ బులెటిన్లో సవివరమైన రిపోర్టులు ఉన్నాయి. గత రెండేళ్లలో వచ్చిన కొన్ని కరపత్రాలూ ఉన్నాయి.

అన్నిట్టే చదవండి... ఆలోచించండి... కార్యాచరణసు సూచించండి.

మానవహక్కుల వేదిక

8.10.2017

ఇందులో ....

వ్యాసాలు

అమరావతి 'ప్రజా రాజధాని' కాదు ఒక ప్రమాదకర నమూనా	 9
డా. సి. రామచంద్రయ్య	
ఆల్ఫసంబ్యాక దళిత కులాల జీవితం-పోరాటం	 25
డా. గోపని చంద్రయ్య	
ప్రజావసరాలు పట్టని పారిశ్రామిక విధానం	 37
ఎస్. జీవన్ కుమార్	
పర్యావరణ పరిరక్షణ మళ్ళీ మొదటికి	 42
కె. సుధ	
బాబుగారి భూ మాయా రికార్డులు!	 49
పి.ఎస్. అజయ్ కుమార్	
రాజద్రోహం అవతారమెత్తనున్న పెర్రరిస్టు చట్టం	 56
గౌరైపాటి మాధవరావు	
ఎవరికోసం ఈ పంటల బీమా?	 62
బి. కొండల్, ఆర్. నవీన్	
పర్యావరణ ప్రజాస్వామ్యం	 74
కె. బాబురావు	
జాడీపియరీ వాచ్	
లవ్ జిపోద్ : హదియ కేసు	 81
జి.యస్. నాగేశ్వరరావు	

రిపోర్టులు

గరగపరు : వెలి రాజకీయాలు	 89
రాహుల్ మాగంబి	
కరువును గుర్తించారు కాని సాయం మరిచారు	 97
యన్.యం. భాషా	
దగ్గరైన కార్యాలయాలు... దూరమైన పొలన	 106
పేక్ అహృద్	
పేల్గ్యాస్ ధ్వంసరచన	 110
యేడిడ రాజేష్, నామాడి శ్రీధర్	
చెట్లను పెంచడమంటే ఆదివాసులను తరిమేయడమా!	 120
టి. హరికృష్ణ, బాదావత్ రాజు	
చాపరాయి: నిలువెల్లా నిర్మక్కమే	 125
ఎ.రచి, ఎన్. శ్రీనివాసరావు	
శిరోముండనం కేసు: 20 ఏళ్లు దాటినా వెలువడని తీర్పు	 130
నామాడి శ్రీధర్, యేడిడ రాజేష్	
రాజేష్ స్నేహితులు రోడీషిటర్లు అవుతారా!	 136
యు.జి. శ్రీనివాసులు	
కరపత్రాలు	143-190

అమరావతి ‘ప్రజా రాజధాని’ కాదు ఒక ప్రమాదకర నమూనా

డా. సి. రామచంద్రయ్య

సామాజిక శాస్త్రవేత్త

ఆంధ్రప్రదేశ్ కొత్త రాజధాని అమరావతి డిజెన్సిపై సహకరించమని బాహుబలి సినిమాను గ్రాఫిక్స్ తో ఆకట్టుకొనే విధంగా మలిచి, వసూళ్ళలో రికార్డు సృష్టించిన దర్జకుడు ఎన్.ఎన్ రాజమాళిని కలిసిన ఆం.ప్ర పట్టణాభివృద్ధి శాఖ మంత్రి నారాయణ, CRDA కమిషనర్ శ్రీధర్. (వివిధ దినపత్రికలలో 20 సెప్టెంబర్ 2017 నాడు వచ్చిన వార్త.) ఇదే తేదీన రాజమాళి ముఖ్యమంత్రి చంద్రబాబుతో సమావేశం.

రాజమాళి బాహుబలి-2 సినిమాలోని ఒక సన్నిఖేశంలో కథానాయకి ఆత్మాభిమానాన్ని ప్రదర్శిస్తూ చెప్పిన మాటలు :

“పెద్ద పెద్ద విగ్రహాల వల్ల, ఎత్తయిన సింహసనాల వల్ల మహోన్వత స్థాయి రాదు రాజమాతా! పెద్ద మనసుంటేనే వస్తుంది. అది ఇక్కడ ఎవరికి లేకపోవడం సిగ్గుచేటు.”

(నిండుగర్భిణి అయిన తనను సంకేళ్ళతో బంధించి విచారణ జరుపుతున్న సందర్భంగా మాహిప్పుతి సాప్రూజ్య గొప్పతనాన్ని గురించి శివగామి చేసిన వ్యాఖ్యాపై నాయకి దేవనేన స్పందన అది.)

అదే సూర్యాతో దేవనేన అమరావతిపై వ్యాఖ్యానిస్తే ఈ విధంగా వుండవచ్చు: “విదేశీయులు చేసిన డిజెన్సు, కంప్యూటర్ గ్రాఫిక్సు, పెద్ద పెద్ద ఐకానిక్ భవనాలు వున్నంత మాత్రాన ఒక గొప్ప రాజధాని అనిపించుకోదు. సామాన్యాలు బతకడానికి అనుకూలంగా వుంటేనే అది గొప్పదనిపించుకుంటుంది. కానీ ఇక్కడ అలాంటి ప్రయత్నాలేమీ జరగకపోవడం సిగ్గుచేటు.

పచ్చని పంటపొలాలను నాశనం చేసి, ఘరాలింగ్ పేరుతో ఎంతోమంది రైతులను బెదిరించి, భయపెట్టి, నిరంతర పోలీసుల పహారాలో ‘మైండ్ గేం’ అడి భూములు లాక్ష్మీని, సింగపూర్ కంపెనీలతో కుమ్మక్కయి ‘ప్రజా రాజధాని’ పేరుతో ఒక పెద్ద రియల్ ఎస్టేట్ వ్యాపారానికి పూనుకోవడం సిగ్గుచేటు.”

సెప్టెంబరు 13-14 తేదీలలో లండన్కు చెందిన నార్క్స్ & ఫోస్టర్ ప్రతినిధులు ఇంతకుమందు తాము చూపెట్టిన డిజైన్లకు మెరుగులు దిద్ది ముఖ్యమంత్రికి సమర్పించడం, ముఖ్యమంత్రి వాణిష్ట కొన్ని మార్పులు సూచించడం, డిజైన్లు ఇంకా బాగా రావాలని అభిప్రాయపడడం, అందుకుగాను బాహుబలి దర్శకుడు రాజమాళిని సంప్రదించమని సలవో ఇవ్వడం.. ఇదంతా మీకూ తెలుసు.

ఆదే సమయంలో (సెప్టెంబర్ 13-15 లలో) నలుగురు సభ్యుల ప్రపంచ బ్యాంకు తనిటీ బృందం అమరావతి రాజధాని గ్రామాలలో పర్యాటించింది. (ఆ సమయంలో రెండు రోజులు నేను కూడా అక్కడ పర్యాటించాను.)

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం రాజధాని ప్రాంతంలో ప్రధాన రహదారులను నిర్మించడానికి ప్రపంచబ్యాంకును రూ. 7500 కోట్ల అప్పు అడిగింది. కేంద్ర ప్రభుత్వం దాన్ని సగానికి కుదించింది. ఈలోగా కొంతమంది రైతులు అమరావతి ప్రాజెక్టుకు నిధులిస్తే ప్రపంచ బ్యాంకు తన అంతర్గత నిబంధనలను తానే ఉల్లంఘించినట్లు అవుతుందని, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చెప్పుకొంటున్నట్లు రైతులందరు స్వచ్ఛందంగా భూములివ్వేదని, పలువిధాలుగా రైతులపై ప్రభుత్వం బెదిరింపులకు పాల్పడిందని, ప్రభుత్వం ఆడిన ‘మైండ్ గేం’ కు భయపడి విధిలేక భూములిచ్చామని ఫిర్యాదు చేశారు. మొదట్లో తిరస్కరించిన బ్యాంకు తర్వాత వారి ఫిర్యాదును స్వీకరించి రిజిస్టర్ చేసింది. ఫిర్యాదులోని అంశాలు నిజమా కాదా అనే నిర్మారణకు రావడానికి ప్రాధమిక చర్యగా ఈ తనిటీ బృందం వచ్చింది. వీళ్ళిచ్చే నివేదిక ఆధారంగా (అది ఫిర్యాదు దారులకు అనుకూలంగా ఉంటే) ఆ తర్వాత లోతైన విచారణ జరిపే బృందం రావచ్చని అంచనా. ఈ ప్రక్రియ ఒక కొలిక్కి వచ్చేవరకు ప్రపంచబ్యాంకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి అప్పు ఇచ్చే అవకాశం లేదు. (స్థానికంగా జరిగిన విచారణను గమనిస్తే ఫిర్యాదుదారులకు అనుకూలంగా నివేదిక వచ్చే అవకాశం వుంది. ఆదే జరిగితే ప్రభుత్వానికి చెంపపెట్టు అవుతుంది.)

విభజన నేపథ్యంలో నూతన రాజధాని

ఆంధ్రప్రదేశ్ కూత్ర రాజధానిని నిర్మించడానికి ఒక ప్రాంతాన్ని సూచించేదుకు కేంద్రప్రభుత్వం 2014లో కేంద్ర పట్టణాభివృద్ధి శాఖ మాజీ కార్యదర్శి కె.సి. శివరామకృష్ణన్ నేత్తుత్వంలో ఒక కమిటీని నియమించిన విషయం మీకు తెలిసిందే. వ్యవసాయ భూములకు

అతి తక్కువ నష్టం వాటిల్లేట్లు, అదే విధంగా నిర్వాసిత, పునరావాస సంబంధిత సమస్యలు కూడా అతి తక్కువగా వుండేట్లు చూడాలని కేంద్రం ఆ కమిటీకి మార్గ నిర్దేశనం చేసింది.

ఆ కమిటీ ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని వివిధ ప్రాంతాలను సందర్శించి, వివిధ వ్యక్తులు, సంస్థలను సంప్రదించి కొత్తగా ఒక రాజధాని నగరాన్ని నిర్మించాలిన అవసరం లేదని, సమాచార సాంకేతిక రంగం గణనీయంగా అభివృద్ధి చెందిన ఈ రోజుల్లో పరిపాలనను వికేంద్రికరించ వచ్చని సూచించింది. మరీ ముఖ్యంగా బహుళ పంటల నేలలున్న, ధాన్యాగారాలుగా వెలుగొందుతున్న గుంటూరు, కృష్ణా, ప.గోదావరి జిల్లాలలో కొత్త నగరాన్ని నిర్మించడాన్ని వ్యతిరేకించింది. ఒకవేళ కొత్తగా నిర్మించాలనుకొంటే ప్రభుత్వ భూములు ఎక్కువగా వున్నచోట నిర్మించాలని, అప్పుడు భూముల ధరలు పెంచే ప్రైవేటు స్థిరాస్థి వ్యాపార వూహోగాన (speculation) ప్రభావం వుండదని సూచించింది.

కానీ ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం మాత్రం ప్రతిపక్షాలను కూడా సంప్రదించకుండా, ఇతరులెవ్వరి అభిప్రాయాలనూ లెక్కచేయకుండా శివరామకృష్ణన్ కమిటీ ఇంకా నివేదిక ఇవ్వకముందే తన నిర్ణయాన్ని ప్రకటించింది. పైగా రాష్ట్రంలోని ప్రాంతాల మధ్య చిమ్మ పెట్టబోయిందని కూడా ఆ కమిటీని ప్రభుత్వ పెద్దలు నిందించారు.

రాజధాని ఎక్కడ వుండాలన్న విషయం వివిధ జిల్లాల ప్రజలకు, ప్రాంతాలకు కూడా సంబంధించిన విషయంలా కాకుండా తమ పార్టీ, ప్రభుత్వ మరియు ఒక బలమైన సామాజిక వర్గ వ్యవహారమన్నట్లు వ్యవహరించింది. కృష్ణా నది కుడి గట్టున గుంటూరు జిల్లాలోని తుళ్ళారు ప్రాంతంలో 29 గ్రామాలలో 33000 ఎకరాల్లో కొత్త రాజధానిని ‘ప్రపంచస్థాయి’ నగరంగా నిర్మించబోతున్నామని 2014 అక్టోబరులో ప్రకటించింది. ఆ భూముల్లో ఎక్కువ భాగం బహుళ పంటలు పండి అత్యంత సారవంతమైన, స్థానికంగా జరీబు అనబడే భూములు. 120 రకాల పంటలు (పూలు, పండ్లు, కూరగాయలతో కలిపి) సాగుతున్నట్లు అంచనా. గ్రామీణ ఆర్థిక వ్యవస్థ ఉజ్జ్వలంగా వున్న ప్రాంతం. ఆయా గ్రామాలలో వున్నవారికి కాకుండా ఇతర ప్రాంతాల వ్యవసాయ కార్బూకులకు కూడా అక్కడ ఉపాధి దొరికేది. ప్రభుత్వ ప్రకటన దరిమిలా ఆ గ్రామాలలో భూముల ధరలు వివరించా పెరిగాయి. ఇతర ప్రాంతాల నుండి నోట్లుసంచులతో రకరకాల వ్యక్తులు, శక్తులు అక్కడ వాలిబోవడం మొదలైంది. నూతన భూసేకరణ చట్టం, 2013 కింద బహుళ పంటల భూములను అంత పెద్దవెత్తున సేకరించడం (Acquisition) సాధ్యం కాదని గుర్తించిన ప్రభుత్వం భూసమీకరణ (Land pooling) విధానాన్ని ముందుకు తెచ్చింది. ఈ విధానం వివరాలు ప్రజలకు పూర్తిగా తెలియకపోవడంతో అక్కోబరు, నవంబరు, డిసెంబరు నెలలలో రైతుల్లో తీవ్ర గందరగోళం నెలకొంది. భూసమీకరణ వివరాలపై విధివిధానాలు ప్రకటించకుండానే భూములివ్వడకోతే వాటిని ‘గ్రీన్బెట్ట్’ లుగా ప్రకటిస్తారనే

ప్రచారం ('మైండ్ గేం') కూడా మొదలైంది. రాజధానిని నిర్వించబోతున్నారని ప్రకటించిన తర్వాత మెట్టప్రాంత గ్రామాలలో భూముల ధరలు అనుహాంగా పెరిగి ఒక వర్గం వారు సంతోషపడినప్పటికీ జరీబు భూముల గ్రామాలలో మాత్రం పూలింగ్కు వ్యతిరేకత పెరిగిందే కాని తగ్గలేదు. టీవీ చానళ్ళ ఆయా గ్రామాలకొచ్చి జరిపిన చర్చల్లోను, మంత్రివర్గ ఉపనంథుం పేరుతో అధికారపార్టీ నాయకులు, అధికారులు గ్రామాలలో పెట్టిన సభల్లోను ఇది ప్రస్నాటంగా బయటపడింది.

జరీబు గ్రామాలలో తీవ్ర వ్యతిరేకత

నవంబరు 4, 2014 న నిడమిర్చు గ్రామపంచాయతీ మరియు గ్రామసభలు రాజధానికి పూలింగ్కు భూములిచ్చేది లేదంటూ ఏకగ్రివ తీర్మానాలు చేశాయి. సామాజికంగా వెనుకబడిన ఎన్నో కుటుంబాలు వ్యవసాయంపైనే ఆధారపడి వున్నాయని, వ్యవసాయం పోతే ఈ కుటుంబాలన్నీ వీధిన పడతాయని, కావున భూములివ్వడం తమకు సమృతం కాదని తీర్మానించాయి. ప్రజలు స్వచ్ఛందంగా భూములిస్తున్నారంటూ బయట ప్రచారం చేసుకొంటున్న ప్రభుత్వానికి ఈ తీర్మానాలు పోక్ ఇచ్చాయి. ప్రభుత్వం వీటిని తీవ్రంగా పరిగణించింది. భవిష్యత్తులో వారు న్యాయస్థానాలను ఆశ్రయిస్తే ఇబ్బందులు తప్పవని భావించి ఇలాంటి తీర్మానాలను ప్రోత్సహించవద్దని, ఒకవేళ ఏ గ్రామమైనా అలాంటి తీర్మానం చేస్తే దానిపై పంచాయతీ కార్యదర్శులు అధికారిక ముద్ర వేయవద్దని హాఫిక ఆదేశాలు జారీ చేసింది. అందువలన రాయపూడి పంచాయతీలో 8 మంది సభ్యులు (మొత్తం 12 మంది అయితే 11 మంది హాజరయ్యరు) తమ గ్రామం భూములివ్వడానికి సిద్ధంగా లేదంటూ తీర్మానం చేసి సంతకాలు పెడితే ప్రభుత్వ మాకుం వలన దానికి అధికారముద్ర పడలేదు.

ఈ నేపథ్యంలో ముఖ్యమంత్రి నేరుగా రైతులతో మాటల్లడతారని 18 నవంబరు 2014 న టిడిపి వాళ్ళ కొన్ని బస్సులలో రైతులను ప్రైదరాబాదుకు తీసుకెళ్ళారు. రాజధానికి భూములన్నే మిమ్మల్నిందరినీ జి.ఎం.ఆర్ లాగా పారిత్రామికవేత్తలను చేస్తానన్న ముఖ్యమంత్రి మాటలు అందులో పాల్గొన్న రైతులెవ్వరని సంతృప్తిపరచలేదు. అదౌక తంతుగా జరిగినప్పటికి అందులో చంద్రబాబు చేసిన రెండు వ్యాఖ్యలు ఆయన మనస్తత్వానికి అడ్డం పట్టాయని, అవి ఇప్పటికీ తన మనసులో మెదులుతున్నాయని ఆ ముఖాముఖిలో పాల్గొన్న టిడిపి మద్దతుదార్డైన కృష్ణాయపాలెంకు చెందిన ఒక రైతు ఆవేదనతో నాతో చెప్పడం జరిగింది. 1. జరీబు భూములు వదిలేసి రాజధానిని నిర్వించబోవచ్చు కదా అని కొంతమంది రైతులు అభిప్రాయం వ్యక్తం చేసినపుడు “నది పక్కన భూములివ్వకపోతే రాజధానిని అక్కడ పెట్టవలసిన అవసరమే లేదు. ఇంకెక్కడైనా స్థాపిస్తాము” అని ముఖ్యమంత్రి స్పుందించారట. అంటే తాము నిర్వించదలచుకున్న

స్టార్ హెచ్చటక్కు, రిసార్టులు, గోల్ఫ్ కోర్సులు, పర్యాటక రంగ వ్యవహరాల కోసం నది ఒడ్డు గ్రామాలు ఎంత కీలకమైనవో అయిన మాటల్లో తెలిసిపోయింది. 2. జరీబు భూములివ్వడం ఇష్టం లేదనుండుకు, “భూములివ్వకపోతే మిమ్మల్ని ఏం చేయాలో నాకు తెలుసు” అన్న అయిన హాచ్చరిక ఆ తర్వాత ఆ గ్రామాలలో ఏర్పడిన పోలీసు రాజ్యానికి ముందుమాటయింది. అయినా డిసెంబరు 3, 2014 న 11 గ్రామాల రైతులు రాయపూడిలో సమావేశమై పూలింగ్లో భూములివ్వకూడదని తీర్మానించారు.

అరటితోటలు ఎందుకు తగలబడ్డాయి?

1983 సంవత్సరం ఫిబ్రవరి 27 రాత్రి జర్మనీ పార్లమెంటు భవనం (రీచ్ స్టాగ్) అగ్నికి అహంతైంది. అందుకు కారణం తెలియకపోయినప్పటికీ నాజీ ప్రభుత్వం మాత్రం దానికి కమ్యూనిస్టులను బాధ్యాల్ని చేస్తూ, ప్రభుత్వాన్ని కూలగొట్టడానికి వాళ్ళు కుట్ట పన్నారని ప్రచారం మొదలెట్టింది. అంతటితో ఆగకుండా ఈ ఘటనను సాకుగా చూపి ప్రజల హక్కుల మీద, రాజకీయ పార్టీల మీద అనేక రకాల నిషేధాలు విధించింది. ప్రభుత్వానికున్న అత్యవసర అధికారాలు ఉపయోగించి ‘రీచ్ స్టాగ్ ఫౌర్ డిక్సిని ప్రయోగించి పత్రికా స్వేచ్ఛను, భావప్రకటనా స్వేచ్ఛను, రాజ్యాంగం ప్రసాదించిన అనేక ఇతర హక్కులను నిషేధించింది. పోలీసులకు విశేష అధికారాలు కల్పించింది. కమ్యూనిస్టులతో మొదలుపెట్టి సోషలిస్టులను, దెమాక్రాట్లను పెద్దవెత్తున అరెస్టులు చేసింది. ప్రత్యర్థులను వేధించేందుకు, నిరంకుశ పాలనను విధించేందుకు జర్మనీ ప్రభుత్వమే ఆ నిష్పు పెట్టించిందని నమ్మేవాళ్ళే ఎక్కువగా పున్నారు.

ఆ స్థాయిలో కాకపోయినా సారాంశంలో డిసెంబరు 28, 2014 రాత్రి అమరావతి రాజధాని ప్రాంతంలోని నది ఒడ్డు గ్రామాలలో అరటితోటలు తగలబడడానికి, ఆ తర్వాత జరిగిన ఘటనలకు జర్మనీ ఘటనతో సారూప్యత వున్నది. డిసెంబరు 28 సాయంత్రం మొదలయి అర్ధరాత్రి వరకు లింగాయపాలెం నుంచి ఉద్దండరాయినిపాలెం, వెంకటపాలెం, తాళ్ళాయపాలెం, ఉండవల్లి, పెనుమాక వరకు గ్రామాలలో నది కరకట్ట వెంబడి అరటితోటలలో మంటలు చెలరేగాయి. కిలోమీటర్ల మేర దట్టంగా ఉండే అరటితోటలల్లో కొత్తవాళ్ళు తిరగడం కష్టం. కొన్ని గ్రామాలలోనయితే తోటల యజమానులు టిడిపి వాళ్ళేనని, వాళ్ళకు తెలినే మంటలు లేచాయని అనుకొన్నారు.

ఈక మంత్రి తన కాన్వాయ్మితో సహ లింగాయపాలెం వచ్చి, తేనీరు సేవించి వెళ్లిన కొద్దినేపట్లోనే మంటలు చెలరేగాయని చెప్పారు అక్కడివారు. దీని పర్యవసానం, ఆ తర్వాత జరిగిన ఘటనలను బట్టి ప్రభుత్వ వ్యాపోన్ని అంచనా వేయవచ్చు. తెల్లవారేసరికి ఒకవైపు అధికార యంత్రాంగం పెద్దవెత్తున ఆ గ్రామాలను సందర్శించి రైతులకు ‘బరోసా’ ఇవ్వడం,

నిందితులను వెంటనే పట్టుకొని ‘శిక్షిస్తామని’ ప్రకటనలివ్వడం జరిగిపోతుంటే, ఇంకోవైపు బీడిపి నాయకులు, మంత్రులు ఇది ప్రతిపక్ష నేత చేయించిన చర్యన్నని, గూండాలు, ఫాక్షనిస్టులే ఇలాంటివి చేయించగలరని (ఒక ప్రాంతంవారికి ఆపాదిస్తా) మూకుమృది దాడి మొదలుపెట్టారు. ప్రతిపక్షం దీటుగానే జవాబిచ్చిందనుకోండి. ప్రభుత్వ అసలు వ్యాహంలో ఇది చిన్న చర్య మాత్రమే. గ్రామ ప్రజల్లో భయాత్మాతం సృష్టించడం అనలు వ్యాహం - ముఖ్యంగా పూలింగ్కు భూమిలివ్వని గ్రామాలలో.

డిసెంబరు 29 రాత్రి అప్పటివరకు పూలింగ్ కు వ్యతిరేకంగా రైతులను ఘైతస్యపరుస్తూ, తనకున్న సంబంధాల వలన మీడియాకు సమాచారం అందిస్తూ వచ్చిన లింగాయపాతం వాసి కొండేపాటి శ్రీనాథ్ చౌదరిని ఒక వ్యాహం ప్రకారమే అరెస్టు చేసింది. ఆ సాయంత్రం 7 గంటల నుంచే ఒక ఎ.ఎస్.పి, ముగ్గురు సి.బ లు, ఇద్దరు ఎస్.బలు, నలుగురు కానిస్టేబుళ్ళు అతని కోసం ఆ గ్రామశివార్లలో మాటువేశారని సమాచారం. వారం రోజులు నిర్వంధించి, తప్పుడు కేసులు బనాయించి అతన్ని జైలుకు పంపడం జరిగింది (ఇప్పటికీ అతను సత్తెనపల్లె కోర్టుకు హాజరవుతున్నాడు). అతని అరెస్టును ప్రభుత్వం ఒక హెచ్చరికగా గ్రామాల యువతను భయపెట్టడానికి వాడుకున్నది.

ఆరు సూర్యైనా సరే రాజధానిని అక్కడే కట్టలనే పట్టుదలతో వన్న ప్రభుత్వ పెద్దలకు గ్రామాలపై తీవ్ర నిర్వంధం, పోలీసుల ప్రవేశం జరిగితే గాని రైతులను లొంగదీసుకోవడం సాధ్యం కాదని అర్థమైనట్లుంది. అందుకే అరటితోటల దహనం పేరుతో ఒక ‘రీచ్ స్టాగ్స్’ను పునరావృతం గావించింది. ఆ ఘటన జరిగి దాదాపు మూడు సంవత్సరాలైనా ఇప్పటివరకు ఎవరిషైనా అరెస్టుచేశారా, కేసులు పెట్టరా అంటే ఏమీ లేదు. ఎందుకంటే ఆ పని అధికారపోర్టీ పెద్దల వ్యాహంలో భాగంగానే జరిగింది కాబట్టి. అమరావతి అనే వెలుగు జిలుగుల కథ వెనుక అరటితోటల దహనం, ఆ తదనంతర పరిణామాలు ఒక చీకటి ఘట్టంగా మిగిలిపోతాయి.

- ఈ నేపథ్యంలో ప్రభుత్వం తన వ్యాహాన్ని ముఖ్యంగా రెండు విధాలుగా అమలు చేసింది.
1. వ్యతిరేకత ఎక్కువగా వున్న గ్రామాలలోని అనేకమంది యువకులను పోలీసుస్టేపఫ్సుకు రప్పించి, నిర్వంధించి, వాళ్ళు ప్రతిపక్షపార్టీ వాళ్ళయితే చితకబాది, వారి పెద్దవాళ్ళ చేత అఫిడవిట్లపై సంతకాలు చేయించుకొని, కొంతమందివి మొబైల్ కాల్ వివరాలు సేకరించి, వాటి ఆధారంగా వేధించి - ఇలా అనేకమంది స్టేపఫ్సు చుట్టూ తిప్పించి భయపెట్టించింది.
  2. గ్రామాలలో పెద్దవెత్తున పోలీసులను దింపి పోలీసు బౌట్పోస్టులను ఏర్పాటుచేసింది. కొన్నిరోజులు జంగిల్ యూనిఫార్ములలో వున్న కొన్ని వేలమంది స్టోప్ల పోలీసులను కూడా దింపింది. చీకటిపడితే చాలు పోలీసు జీవుల సైరన్ శబ్దాలు. ప్రజలపై అప్పటికే (నవంబర్-డిసెంబర్ నెలలల్లో) ప్రభుత్వం ఆడుతుండిన ‘మైండ్ గేం’ కు ఈ పరిస్థితి తోడైంది. దాంతో సందడిగా వుండే గ్రామాలు చీకటిపడేసరికి నిర్మాసుయ్యంగా మారే పరిస్థితి వచ్చింది. ఆ

తర్వాత CRDA చట్టాన్ని అమలులోకి తీసుకురావడం (దిసెంబరు 30), కేంద్ర ప్రభుత్వం లాండ్ ఆర్డినెన్స్‌ను జారీ చేయడం (దిసెంబరు 31), లాండ్ పూలింగ్ నిబంధనలను ప్రకటించడం (జనవరి 1) ఒక దాని వెంట ఒకటి జరిగిపోయాయి. సెక్షన్ 144 పోలీసు యాక్ట్, ఇధరు మంత్రుల నిరంతర పర్యవేక్షణల నేపథ్యంలో అక్కడ పూలింగ్ జరిగింది. మెజారిటీ రైతులు ఇష్టంగానే భూమిలిచ్చారనడం సత్యదూరం. భూమిలిప్పని రైతులపై విధి కోణాల నుంచి (రివెన్యూ, పోలీసు, ఇంటెలిజెన్స్), స్థిరాస్తి వ్యాపారుల, అధికార పార్ట్, అక్కడ సామాజికంగా బలంగావున్న కులం వైగీరా తీవ్ర ఒత్తిడి పెట్టారు. రెండు వారాలకొకసారి ఇదే ఆఖరు తేదీ అనడం, ఆలోగా ఇవ్వకపోతే లాండ్ ఆర్డినెన్సు ప్రయోగించి భూములు సేకరిస్తామనడం లాంటి బెదిరింపులు నిరంతరం జరిగాయి. జనవరి-ఆగస్టు 2015 ల మధ్య ఇలా ఎనిమిదిసార్లు ఆఖరు తేదీలను పొడిగించడం జరిగింది. ప్రతిఘటిస్తున్న రైతులపై లాండ్ ఆర్డినెన్సును మెడపై కత్తిలా వుపయోగించింది రాష్ట్ర ప్రభుత్వం. లాండ్ ఆర్డినెన్సును మూడు సార్లు పొడిగించడం ద్వారా ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో జరిగిన ఈ నిర్వంధానికి ప్రత్యేకంగా సహకరించింది కేంద్ర ప్రభుత్వం.

డిసెంబరు 8, 2014 న ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వశాఖ అయిన ఇన్ఫోప్ (Infrastructure Corporation of Andhra Pradesh), సింగపూర్లోని ఇంటర్నేషనల్ ఎంట్రైజ్ (International Enterprise) లు ఒక ఒప్పందం (Memorandum of Understanding - MoU) చేసుకొన్నాయి. రాజధాని నగరానికి మరియు రాజధాని ప్రాంతానికి మాస్టర్ప్లాన్ తయారు చేయడానికి ఉద్దేశించిన ఒప్పందం అది. అప్పటికి CRDA కూడా ఏర్పడలేదు. రాజధాని ఎక్కడ వుండాలని గాని, రాజధాని పేరు గాని అప్పటికింకా అధికారికంగా నిర్ణయం జరగలేదు. ఆ ఒప్పందం ప్రభుత్వ వెబ్‌సైట్లలో ఎక్కడా దొరకదు. (దాని ముసాయిదా మాత్రం అందుబాటులో వున్నది.) ఆ ఒప్పందంలోని ఆర్టికల్ 3.2 (v) ప్రకారం “సీడ్ ఏరియా అభివృద్ధి కొరకు సింగపూర్కు చెందిన ఒకటి లేదా ఎక్కువ ప్రైవేటు కంపెనీలు మాస్టర్ డెవలపర్సుగా వుండాలి. అవి స్వతపోగా గాని లేదా APCRDA తో సంయుక్తంగా కాని వుండవచ్చ.” పై ఒప్పందం దరిమిలా ఆంధ్రప్రదేశ్, సింగపూర్ మధ్య అధికారుల, నాయకుల పర్యాటనలు ఎక్కువైనాయి. రైతులపై ప్రయోగించిన ‘మైండ్ గేం’లో ఇవి కూడా వారిపై ఒత్తిడిని పెంచడానికి తోడ్డడాయి. పెరిగిన భూముల ధరల నేపథ్యంలో రైతుల ముందు రెండే మార్గాలను వుంచింది ప్రభుత్వం - లాభసాటి ధరలకు భూములను అమ్మకోండి లేదా పూలింగ్‌లో ఇవ్వండి. లేదంటే భూ సమీకరణ చేస్తాం, అప్పుడు మీకు దక్కేది చాలాతక్కుప. ఎందుకంటే అధికారికంగా భూముల ధరలను సవరించకుండా చాలా తక్కువగానే వుంచింది ప్రభుత్వం. ఈ లోగా అనేక పరిషామాలు జరిగాయి - మాస్టర్ప్లాన్ నివేదికలు, భూమి పూజలు, శంకుస్థాపనలు వైగీరా వైగీరా. ఏమైతేనేం చివరికి అక్కోబరు 22, 2015 దసరా

రోజున ప్రధానమంత్రి నరేంద్రమోదీ ఉధ్యంధరాయునిపాలెం వద్ద రాజధానికి శంకుస్థాపన చేశారు. ఈ కార్బూక్షమానికి ముందు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పెద్ద ప్రహసనమే చేసింది. దానికి రు. 400 కోట్లు ఖర్చులునట్లు అంచనా.

మాస్టర్ ప్లాన్ మాయ

సింగపూర్ వాళ్ళు మూడు దఫాలుగా మాస్టర్ ప్లాన్ ని వేదికలు ఇచ్చారు. నిరంతరం ప్రచారమయిన కంప్యూటర్ గ్రాఫిక్స్ చూసి భవిష్యత్ రాజధాని అమరావతి అయ్యుతంగా ఉండబోతుందనే ప్రచారాన్ని ఎక్కువమంది ప్రజలు నమ్మారు. సింగపూర్ కంపెనీలు కూడా భవిష్యత్ రాజధానిలో జనాభా, ఉద్యోగ, ఉపాధి అవకాశాలు గణియంగా పెరుగుతాయని గణాంకాలు చూపించాయి. వచ్చే 20 ఏళ్ళలో ఒక్క అమరావతి నగరంలోనే 45 లక్షల జనాభా, రాజధాని ప్రాంతమైన CRDA పరిధిలో కోటి పది లక్షలు, 2050 కు కోటి 35 లక్షలు నిపసిస్తారట. అది సాధ్యమా? 2015 మార్చిలో సింగపూర్ వాళ్ళు సమర్పించిన మాస్టర్ ప్లాన్లో CRDA ప్రాంత జనాభా పైవిధంగా పెరుగుతుందని చూపించారు. అవి కేవలం ఊహాజనితమేనని, ప్రచారార్థాటూతో ప్రజలను మధ్యపెట్టడానికి ఒక వ్యాహంతో చేసినవేని స్పృహమౌతుంది. ‘మైండ్ గేం’ లో ఇదొక ముఖ్యమైన భాగం. వీటిని ప్రశ్నించడం అవసరం.

రాజధాని అయింది కాబట్టి అమరావతి/CRDA కూడా పైదరాబాదులా ఎలా అవుతుంది? జనం లక్షల సంఖ్యలో ఎందుకు వలన వస్తారు? రాష్ట్రం విడిపోయిందని, ఇప్పుడు అంధ్రప్రదేశ్లో వున్నది 13 జిల్లలేనని గుర్తించాలి. పైగా రాయలసీమకు ఆనుకొని చెప్పే బెంగళూరు, పైదరాబాదు మహానగరాలు వున్నాయనే వాస్తవాన్ని కూడా విస్మరించ కూడదు.

1992 లో ఐ.టి శకం మొదలయ్యేనాటికే పైదరాబాదులో బలమైన పారిశ్రామిక, శాస్త్ర-సాంకేతిక, విద్యా, పరిశోధనా కేంద్రాలు వున్నాయి. అప్పటికే జనాభా 43.6 లక్షలు. తర్వాత పదేళ్ళలో 57.2 లక్షలకు, 2011 కు 77.5 లక్షలకు పెరిగింది. ఈ రెండు దశాబ్దాలలో ఐ.టి రంగం శరవేగంగా విస్తరించింది. అయినప్పటికీ 1992 తర్వాత మరో 40 లక్షలు (దాదాపు) మాత్రమే పెరగగలిగింది. ఇతర రాష్ట్రాల నుంచి మరియు ఉమ్మడి అంధ్రప్రదేశ్లోని ప్రతి గ్రామం నుండి పైదరాబాదుకు ప్రజలు వలసలు వెళ్ళారనేది అందరికీ తెలిసిన విషయమే. పైదరాబాదు ఆకర్షించిన స్థాయిలో అమరావతి కూడా పెట్టుబడులను, ఉద్యోగులను, విద్యార్థులను, అసంఘటితరంగ కార్బూకులను ఆకర్షించడం సాధ్యం కాదు. ఉమ్మడి రాష్ట్రానికి రాజధానిగా వుండడంతో పొటు ఆష్టోదకర వాతావరణం మరియు నగరం చుట్టూ లక్షల ఎకరాల బంజర భూములు ప్రభుత్వ ఆధినంలో వుండడం లాంటి కారణాలు పైదరాబాదుకు కలిసాచ్చాయని గుర్తించాలి. ఆంధ్రప్రదేశ్లో పెట్టుబడి పెట్టులనుకొనే ఐ.టి

కంపెనీలకు గాని, సేవా రంగానికి సంబంధించిన ఇతర కంపెనీలకు గాని ఇప్పుడున్న పరిస్థితులలో విశాఖపట్టమే మొదటి ఆకర్షణ అవడానికి ఎక్కువ అవకాశముంది.

విజయవాడ నగర పెరుగుదలను ఒకసారి చూడ్దాం. పట్టిక 1 ని గమనిస్తే 2011 నాటికి నగర కార్బోరేఫన్ జనాభా 10.34 లక్షలు అయితే నగరం చుట్టూ వున్న 23 చిన్న చోస్లు (మంగళగిరి, తాదేపల్లిలతో సహా), పంచాయితీలు, గ్రామాలు కలుపుకొని అర్థాన్న అగ్లామరేఫన్ జనాభా 14.91 లక్షలు. 1991 తర్వాత రెండు దశాబ్దాలపాటు నగర పెరుగుదల 20 శాతానికి దగ్గరగా ఉంది. ఒక నగరానికి ఇది తక్కువ పెరుగుదలే. ఇప్పుడు రాజధాని అయింది కాబట్టి భవిష్యత్తులో నగరం గణనీయంగా పెరుగుతుంది అనే వాదనకు ఆధారం లేదు. అందుకు కృష్ణా-గుంటూరు జిల్లాలలో జనాభా పెరుగుదల తీరును గమనిద్దాం (పట్టిక 2).

గత రెండు-మూడు దశాబ్దాలలో భారత దేశంలో జనాభా పెరుగుదల రేటు గణనీయంగా తగ్గిన రాష్ట్రాల్లో కేరళ, తమిళనాడు తర్వాతి స్థానం ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్‌దే. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అభివృద్ధి చెందిన జిల్లాలలో ఈ తగ్గుదల చాలా స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. పట్టిక 2 ను గమనిస్తే 1981-91 దశకం తర్వాత రెండు జిల్లాలలోని మొత్తం జనాభా పెరుగుదలలోను, గ్రామీణ జనాభా పెరుగుదలలోను గణనీయమైన తగ్గుదల కనిపిస్తుంది. కృష్ణాలో అయితే గ్రామీణంలో నికరంగా తగ్గింపే కనిపిస్తున్నది. ఇది మామూలు విషయం కూడు. నగరీకరణ పెరుగుదల కూడా 20-22% మధ్య ఉంది. ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో కూడా 2001-11 లో నగరీకరణ ఇదే విధంగా (20.78%) ఉన్నప్పటికీ ప్రాదరాబాదు చుట్టూ వున్న GHMC శివారు ప్రాంతాలు 70 శాతం పెరిగాయి.

పట్టిక 1 - విజయవాడ నగర జనాభా పెరుగుదల

	సం.	జనాభా	దశాబ్ద పెరుగుదల శాతం
1	1971	3,17,258	37.70
2	1981	4,61,772	45.55
3	1991	7,01,827	51.99
4	2001	8,45,217	20.43
5	2011	10,34,358 14,91,202 (యువ)	22.38

ఆధారం: నగర అభివృద్ధి ప్రణాళిక (2001 వరకు), 2011 జనాభా గణాంకాలు.

యువ- అర్థాన్ అగ్లామరేఫన్

పట్టిక 2. గుంటూరు, కృష్ణ జిల్లాలలో జనాభా పెరుగుదల: 1981-2011

జిల్లా	మొత్తము/ గ్రామీణ/ పట్టణ	జనాభా 2011 (లక్షల్లో)	దశాబ్ద పెరుగుదల శాతం			సాంవత్సరిక కాంపాండ్ పెరుగుదల (%) 1991-2011
			1981-91	91-2001	2001-11	
గుంటూరు	మొత్తము	48.9	19.57	8.72	9.50	1.76
	గ్రామీణ	32.4	17.33	6.00	4.44	1.02
	పట్టణ	16.5	25.48	15.45	20.93	3.39
కృష్ణ	మొత్తము	45.2	21.3	13.22	8.15	2.05
	గ్రామీణ	26.7	15.4	12.59	-0.04	1.19
	పట్టణ	18.4	33.06	14.34	22.59	3.44

ఆధారం: జనాభా గణాంకాలు.

కృష్ణ జిల్లాకు ఆనుకొని వున్న పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో నగరీకరణ పెరుగుదల అత్యంత తక్కువగా (6.01%) వుంది. తూ.గో జిల్లాలోను అది 10.56% మాత్రమే. ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ లో రాయలసీమలో ఇది ఎక్కువగా (43.60%) ఉంది. తర్వాత తెలంగాణ (39.29%), కోస్తూ ఆంధ్ర (18.45%) వున్నాయి. జాతీయ స్థాయిలో 2001-11 మధ్య నగరీకరణ పెరుగుదల 31.80 శాతంగా వున్నది.

జనాభా పెరుగుదలను ఒక నిర్దిష్ట కాలానికి తీసుకొని విశేషించేటప్పుడు సాంవత్సరిక పెరుగుదలను ముఖ్యంగా చూస్తారు. ఆ విధంగా చూసినప్పటికీ గుంటూరు-కృష్ణలలో గత దశాబ్దాలలో నగరీకరణ పెరుగుదల 3.5 శాతం లోపే వున్నది. ఇప్పుడు పట్టిక 3 ను గమనిస్తే CRDA ప్రాంతంలో రాబోయే 20 సంవత్సరాలలో సగటున 6.62 శాతం, విజయవాడ-అమరావతి ప్రాంతంలో 9.21 శాతం జనాభా పెరుగుతుందని అంచనా వేశారు. గ్రామాలు ప్రధానంగా వున్న ప్రాంతాలలో కూడా 4.5 శాతం పైగా అంచనా వేశారు. ఇచ్చివల CRDA విడుదల చేసిన Fact Book ప్రకారం రాజధాని ప్రాంత జనాభా 58.74 లక్షలు (2011). 2001 జనాభా 52.45 లక్షలు. అంటే గత దశాబ్దంలో సాంవత్సరిక వృధి 1.14 శాతం మాత్రమే. ఇది అంత త్వరగా 6.62 కు పెరగడమనేది పూర్తిగా వాస్తవ దూరం.

పరీక్ష 3: CRDA ప్రాంతంలో జనాభా అంచనలు

స.సం.	ప్రాంతికా ప్రాంతం	మండలాలు సంఖ్య	కొన్ని ముఖ్యపట్టణాలు/ఆవాసాలు	ప్రైవేట్ చ.కె.మీ.	జనాభా (అంశా) 2035	జనాభా ప్రాంతిక కాంపెండ్ పెదగునుడల (%) 2011-35
1	సాంప్రదీ	7	విజయవాడ (అర్బ్ ర్షాఫ్యారల్), మంగళగిరి, ఆడేపుల్లి, ఆట్లిప్పాంపట్లు, తుళ్ళూర్, పెనములూరు	854	1760790	42,50,000 9.21
2	ద్వారిం	11	గుంటూరు, చిలకలూరిపేట, ఎడపాడు, మేడికొండూరు, నాదెండ్, పెర్కాకాని, పెరుందిపొడు, శీరంగిపురుం, ప్రతిపాడు, శాడికొండ, వల్లి-చెవుకూరు	1266	1281334	2180000 5.46
3	తూర్పు	14	చల్లపల్లి, ఘంఠశాల, గుడిహాడ, గుఫుపల్లెరు, కంకిపాదు, వృయుధూరు మొదంలుగునవి.	1072	689394	11,90,000 5.61
4	అగ్నియం	16	భట్టిపోలు, చేట్లోలు, దుర్గిలాల, తెనాలి, చుండూర్, పెనూరు మొదలగునవి.	1159	859101	13,70,000 4.78
5	నెఱుత్తి	7	అపురాతి, అపురంపేట, బెల్లంకొండ, పెదకూరపాడు, కొన్నారు నత్తెనపల్లిమహాప్రాత్మక	897	379427	5,90,000 4.51
6	ఉత్తరం	6	అరిగిపెట్టె, జి.కొండూరు, ముఖునుసారు, కైలపురం, సూజీపుడు, రెడ్డిగూడెం	837	318026	5,30,000 5.24
7	పరీష్మం	5	చందుపాడు, కంబికచ్చెర్, సందిగామ, పెనుగంచోలు, వీట్లిపాడు	788	295939	5,00,000 5.38
8	శంకాస్సం	3	బాపులపాడు, గుర్తుపురు, ఉంగుటూరు	534	226272	4,20,000 6.38
	మొత్తం	69		7407	5810283	11030000 6.62

ఆధారం: సింగపూర్ మూర్ఖుర్స్ నుట్రి 2015.
గమనిక: ఇప్పుడు CRDA ప్రాంత విస్తరం 8603 చ.కె.మీ కు పెరిగింది.

సింగపూర్తో ‘మాచ్-ఫిక్స్ చాలెంజ్’

డిసెంబరు 2014 లో సింగపూర్తో చేసుకొన్న ఒప్పందం అమలులో భాగంగా రాజధానిలో పనులు ఆ దేశ కంపెనీలకు కట్టబెట్టే ప్రయత్నంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ‘స్వీన్ చాలెంజ్’ పద్ధతిని ముందుకు తెచ్చింది.

అమరావతి రాజధాని ప్రాంతంలో 6.84 చ.కి.మీ (1691 ఎకరాలు) మేర స్టోర్-అవ్ ఏరియా పేరుతో పబ్లిక్-ప్రైవేటు బాగస్పోష్యంలో అభివృద్ధి చేయడానికి సింగపూర్ కంపెనీలిచ్చిన ప్రతిపాదనలను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆమోదించింది. స్వీన్ చాలెంజ్ పద్ధతిలో మాస్టర్ డెవలపర్ ను నియమించేందుకు సింగపూర్ కంపెనీల ప్రతిపాదనలను ఎవరైనా సవాలు చేయవచ్చునని, అంతకంటే మంచి ప్రతిపాదనలొస్తే ప్రభుత్వం పరిశీలిస్తుందని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. AP Infrastructure Development Enabling Act (APIDE Act), 2001 నిబంధనల మేరకు దానికి పోటీదారులను ఆహ్వానిస్తున్నట్లు అందులో పేర్కొన్నారు. అందుకు అనుగుణంగా జూలై 4 న జీవో ఎం.ఎస్ 170 ని విడుదల చేశారు.

సింగపూర్ కంపెనీలు సమర్పించిన స్వీన్ చాలెంజ్ ప్రతిపాదనలో వున్న అనేక నిబంధనలపైనా, అవి ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రయోజనాలకు ఏ విధంగా హానికరమైనవనే దానిపైనా ఇప్పటికే మీడియాలో అనేక విషయాలు చర్చకొచ్చాయి. నిజంగా పోటీని ఆహ్వానిస్తున్నారా లేక ముందే అన్ని ఏర్పాట్లు/పోటీలు ఒకరికొకరు చేసుకొని ఒక తంతు నిర్వహిస్తున్నారా అనే విషయంపైన ఇక్కడ విశేషించడలుచుకున్నాను.

డిసెంబరు 2014 ఒప్పందంలోని 3.2 (v) ఆర్టికల్సు, అంటే సింగపూర్ కంపెనీలను మాస్టర్ డెవలపర్గా నియమించాల్సిన బాధ్యతను ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం అమలుచేసే క్రమంలోనే స్వీన్ చాలెంజ్ ప్రతిపాదన ఒక కొనసాగింపు లేదా ముగింపుగా భావించాలి. స్వీన్ చాలెంజ్ (స్వీ.చా) అంటే ఏమిటి? స్వీ.చా నిర్వచనం, దీనిపై సుప్రీంకోర్టు ఆదేశాలు, కేల్కర్ కమిటీ అభిప్రాయం పరిశీలిస్తే ఇప్పుడు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ఆమోదించిన సింగపూర్ కంపెనీల ప్రతిపాదన ఏ విధంగా చూసినా వాటిని ఉల్లంఘించడమేనని స్పష్టమవుతుంది. APIDE Act 2001 సెక్షన్ 2 (ss, tt) ప్రకారం స్వీ.చా విధానం అంటే ఏదైనా ఒక ప్రైవేటు కంపెనీ తనకుతానుగా (Suo Motu) లేదా అడగకుండా (Unsolicited) ఒక ప్రతిపాదన, కాంట్రాక్టు నియమాలు పంపిస్తే ప్రభుత్వం వాటిని పరిశీలించి బాగున్నాయనిపిస్తే పోటీదారులను ఆహ్వానించవచ్చు. అయితే అలాంటి ప్రాజెక్టులను ప్రభుత్వ, ప్రభుత్వసంస్థలు, స్థానిక సంస్థలు మొదలుపెట్టి ఉండకూడదు. అవి APIDE Act లో రెండవ కేటగిరి (Category II) ప్రాజెక్టులకు మాత్రమే పరిమితం. ఈ కేటగిరిలో ఎలాంటివి వుంటాయంటే - 1. ప్రభుత్వ లేదా

ప్రభుత్వసంస్థలు వనరులు సమకూర్చాలి. **2.** వివిధ రూపాలలో ఆర్టిక ప్రోత్సాహకాలు ఇవ్వాలి.
3. డెవలపర్కు పూర్తి హక్కులు కల్పించాలి. **4.** నీరు లాంటి అనేక సదుపాయాలు విస్తృతంగా కల్పించాలి. అంటే ప్రభుత్వం అనేక వనరులు, ప్రోత్సాహకాలు, హామీలు, హక్కులు కల్పించే ప్రాజెక్టులనే స్మి. చా పద్ధతిలో చేయడానికి ప్రైవేటు కంపనీలు ముందుకువస్తాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ మరియు సింగపూర్ అధికారుల మధ్య జరిగిన ఈ లేఖలను (correspondence) ను గమనించండి. మార్చి 16, 2016 న సింగపూర్ బ్రేడ్ మరియు పరిశ్రమల మంత్రిత్వశాఖకు చెందిన ప్రాన్సీన్ చోంగ్ సెంబ్ కోర్ట్ కంపెనీ సి.ఇ.బి అయిన టాంగ్ కిన్ షైకు రాసిన ఉత్తరంలో 15 జనవరి 2016 న చేసుకొన్న ఒప్పండం, అందులోని ఆర్టికల్ 3.2 (v) (పైన నేను వుదహరించిన) ను ప్రస్తావిస్తారు. సెంబ్ కోర్ట్ కంపెనీ అసెండాస్-సింగ్ బ్రిడ్జెట్ కలిసి జాయింట్ వెంచర్ కంపెనీని ఏర్పాటుచేసి అమరావతి స్టోర్స్ ఏరియా అభివృద్ధికి స్మి.చా పద్ధతిలో ప్రతిపాదన సమర్పిస్తుండని పేర్కొన్నారు. ఈ కంపెనీలను అమరావతి డెవలప్ మెంట్ పార్ట్ ర్స్ గా నియమించితే ఒక ప్రత్యేక ప్రాజెక్టు కార్యాలయం ఏర్పాటు చేస్తామని అంటారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ పురపాలక మరియు పట్టణాభివృద్ధి శాఖ ముఖ్యకార్యదర్శి అరమనె గిరిధర్ ఏప్రిల్ 22, 2015న ప్రాన్సీన్ చోంగ్కు రాసిన ఉత్తరంలో స్మి.చా పద్ధతిలో మాస్టర్ డెవలపర్ను ఎంపిక చేయాలని కౌచినెట్ (Council of Ministers) నిర్ణయించిందని, MoUని అమలు చేయడం కోసం తీసుకోవలసిన చర్యల కోసం సింగపూర్లో మార్చి 30-31 తేదీలలో జరిగిన ఉన్నత స్థాయి కమిటీ సమావేశానికి ఇది కొనసాగింపు అని పేర్కొన్నారు. దీనికి సింగపూర్ ఇంటర్నేషనల్ ఎంబర్ప్రైజ్ సి.ఇ.బి. ఏప్రిల్ 30, 2015 న అరమనె గిరిధర్ గారికి జవాబిస్తూ ఒప్పండం (MoU) లో వున్న అవగాహన ప్రకారం సెంబ్కోర్ట్-అసెండాస్-సింగ్ బ్రిడ్జెట్ కంపెనీలను తమ తరఫున మాస్టర్ డెవలపర్గా నామినెట్ చేస్తున్నట్లు తెలుపుతాడు. ఆ తర్వాత మే 2న ప్రభుత్వం రాజధాని నగర అభివృద్ధి మరియు నిర్వహణ కంపెనీ (CCDMC) ని స్థాపిస్తూ జీవో109, 110 లను విడుదల చేసింది. మే 4వ తేదీన స్మి.చా పద్ధతిని ఆమోదిస్తున్నట్లు ప్రభుత్వం ఒక ప్రకటన కూడా చేసింది. వీటన్నిటిని పొందుపరుస్తూ మే 7, 2015న పట్టణాభివృద్ధి శాఖ జీవో 331ను విడుదల చేసింది. (ఇన్ని జరిగిన తర్వాతనే - అంటే, వాళ్ళకవసరమైన నిర్ణయాలను ఆంధ్రప్రదేశ్ అధికారికంగా తీసుకొన్న తర్వాతనే - సింగపూర్ వాళ్ళు 2015 మే, జూలై నెలలల్లో మాస్టర్ ప్లాన్ నివేదికలు ఇచ్చినట్లు కూడా చెప్పేవారున్నారు).

రాజధాని మాస్టర్ప్లాన్కు రైతులు అనేక అభ్యంతరాలు చెప్పడం, కొన్నిచోట్ల �CRDA అధికారులు జరపాలనుకున్న అవగాహన సమావేశాలను కూడా అడ్డుకొనడం తెలిసిందే. ఆ

ఫిర్యాదులను మంత్రి నారాయణ, కమిషనర్ శ్రీకాంత్తులు సింగపూర్ కంపెనీల వద్దకు తీసుకెళ్ళడం కూడా తెలిసిందే. ఈ మొత్తం క్రమంలో - 8 డిసెంబర్ 2014 న ఒప్పందంపై సంతకం జరిగిన నాటి నుండి నేటివరకు - అమరావతి ప్రాంతంపైన సింగపూర్ కంపెనీలకు పూర్తి సమాచారం, అవగాహన, ప్రభుత్వంతో సంబంధాలు మరియు సహకారం వున్నాయి. మరే ఇతర విదేశీ లేదా స్వదేశీ కంపెనీలకు అలాంటి అవకాశం/ప్రోత్సాహం (Advantage) లేవు.

మహోరాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన ఒక స్వి.చా వివాదంలో సుట్రీంకోర్టు మే 11, 2009 న ఒక తీర్పు ఇస్తూ కొన్ని ఆదేశాలు జారీ చేసింది. స్వి.చా లాంటి కొత్త పద్ధతులను పాటించేటపుడు స్వప్తమైన విధివిధానాలను రూపొందించాలని, ప్రాజెక్టులు అనుమతులకు కాలపరిమితులు లాంటివి విధిగా ప్రకటించాలని, అలాంటి అభివృద్ధి కార్బూక్రమాలలో పాల్గొనాలనుకొనే అన్ని ప్రైవేటు కంపెనీలకు సమాన అవకాశాలు వుండాలని, లేకపోతే ఏకపక్ష అన్యాయ ధీరణాలు చొరబడతాయని సర్ఫోస్వత న్యాయస్థానం పేర్కొన్నాడి.

ఇలాంటి కారణాల వలననే 2015 లో కేల్కూర్ కమిటీ స్వి.చా పద్ధతిని వ్యతిరేకించింది. పోటీలో పారదర్శకత లోపిస్తుందని, పోటీదారులకు సమాచార కొరత వుంటుందని, ఈ పద్ధతిని ప్రోత్సహించవద్దని సిఫారసు చేసింది. ముందుగానే గుర్తించిన ప్రాజెక్టులను ‘డిజైన్, బిల్డ్, ప్లైన్స్, ఆపరేట్, ట్రాన్స్ఫర్’ (DBFOT) పద్ధతికి బదులు స్వి.చా పద్ధతిలో ఇచ్చే అలవాటుని నియంత్రించాల్సి వుందని, ఇవి రెండూ వేరు వేరు పద్ధతులని కేల్కూర్ కమిటీ స్వప్తం చేసింది. ఈ నేపథ్యంలో చూసినపుడు సింగపూర్ కంపెనీలు ఇచ్చిన స్వి.చా ప్రతిపాదన ఏ విధంగాను స్వతపోగానూ (Suo Motu) లేదా అడగుండానూ (Unsolicited) ఇచ్చినది కాదు అనే విపయం తేటిత్తెల్లమవుతుంది. ఈ ప్రాజెక్టు వాళ్ళకే దక్కడానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంతో వారికి ఉన్న స్వప్తమైన ఒప్పందమే కారణం. ఆ అవగాహనతోనే ఈ పద్ధతిని ముందుకు తీసుకొచ్చారు. మరి దీన్ని ‘మాచ్-ఫిక్స్డ్ చాలెంజ్’ కాకుండా ఏమనాలి? ప్లాకోర్టు వేసిన మొట్టికాయల తర్వాత కూడా ప్రభుత్వం APIDE చట్టానికి తమకు అనుకూలమైన సవరణలు చేసి తిరిగి అదే స్వి.చా విధానాన్ని ప్రకటించి సింగపూర్తో ఒప్పందాలు చేసుకొన్నది.

ఒకవైపు సింగపూర్తో మంత్రాలు జరుపుతూనే ప్రభుత్వ పెద్దలు అనేక ఇతర దేశాలు పర్యాటించడం, కొన్నిటీటో ఒప్పందాలు చేసుకోవడం కూడా జరిగింది. ఒక దేశానికి వెళ్ళడం, తిరిగొచ్చి ఆ దేశంలోని ఒక ప్రధాన సగరంలాగా అమరావతిని నిర్మిస్తామనదం ఒక ప్రహసనంగా చెపుతూ వచ్చారు. (ఉదా:- టోక్స్, ఘాంపై, అస్థానా, ఇస్తాన్బుల్, లండన్). ప్రత్యేక విమానాల్లో పర్యాటించడం మరో మామూలు విషయమైంది.

ముగింపు

ఈ వ్యాసాన్ని ఎక్కడోచేట ముగించాలి కాబట్టిగాని లేకపోతే ఇంకా చాలా విషయాలు రాయాల్సినవి వున్నాయి. ఇప్పుడు అమరావతిపై నేపనల్ గ్రీన్ ట్రైబ్యూనల్ (NGT) లో మూడు ప్రధానమైన దావాలున్నాయి. శ్రేమన్నారాయణ, బోలిశెట్టి సత్యనారాయణ, డా. జి.ఎ.ఎస్ శర్మలు ఈ దావాలను వేశారు. పంట పొలాలను నాశనం చేయడం, కృష్ణానది వరద మైదానాలలో (flood plains) నగర నిర్మాణం, దొడ్డిదారిన తెచ్చుకొన్న అసమగ్ర పర్యావరణ అనుమతులు వగైరాలు వాటిలోని ప్రధాన అంశాలు. ఏప్రిల్ 2017 లో వాడనలు ముగిశాయి. తీర్చు ఎప్పుడైనా వెలువడవచ్చు.

రాష్ట్ర ప్రభుత్వం భూములిచ్చిన రైతులను ఎంత దారుణంగా మోసం చేస్తున్నదో ఈ ఒక్క ఉదాహరణ చాలు: తమ గ్రామాల దగ్గరే ప్లాట్టులు ఇవ్వాలని మొదటినుంచి రైతులు చేస్తున్న అభ్యర్థనకు ప్రభుత్వం ఒప్పుకున్నది. లేకపోతే అధికారులు, మంత్రులు గ్రామాలలో అడుగుపెట్టగలిగేవాళ్ళే కాదు. ఇప్పుడేమి జరిగింది? స్విన్ చాలెంజ్ ప్రతిపాదనలో వున్న 1691 ఎకరాలలో రైతులకు ప్లాట్టులు ఇప్పుడానికి వీలు లేదు. అక్కడ ఎటువంటి కట్టడాలు కట్టకూడదు. అంటే లింగాయపాలెం, ఉద్దండ రాయునిపాలెం గ్రామాలను పూర్తిగా లేపేయాలి. ఆ గ్రామస్తులకు ప్లాట్టులు ఎక్కడిస్తారో ఇంతవరకు తెలియదు. (ఈ స్థితిని సీడ్ ఏరియా మొత్తానికి నెమ్మిదిగా వర్తింపచేసారు). కాని ఒప్పందాలు మాత్రం జరిగిపోతున్నాయి. ఇంతకంటే మోసం ఇంకేం కావాలి? పూలింగ్లో భూములిచ్చి, ప్లాట్లు కోసం వేచి చూస్తున్న రైతులు మాత్రం నిట్టనిలువునా మోసపోయోతున్నారు

మంచి వర్షాలు కురిస్తే అక్కడ 2-3 అడుగుల నీరు నిలుస్తుందని స్థానికులు అంటున్నారు. ఎంత ఎక్కువ వర్షం కురిస్తే అన్ని ఎక్కువ రోజులు నీళ్ళు వుంటాయట. అందుకే అన్ని భవనాలను భూమిపై ఎత్తు పెంచి కడుతున్నారని చెబుతున్నారు. వరదనీటికి ఏ అడ్డంకులు వచ్చినా సహజంగానే పక్కన వున్న ప్రాంతాలపై వరద తీవ్రత పెరుగుతుంది. ఈ విధంగా ఆఫీసులు, నివాస భవనాలు కడ్ఫిన తర్వాత ఆ పక్కనే వున్న పొలాల్లో పూలింగ్లో భూములిచ్చిన రైతులకు ప్లాట్లు ఇస్తే వాటి పరిస్థితి ఏమిటి? పోనీ ఆ మొత్తం ప్రాంతాన్ని ఎత్తు పెంచుతారా? అలాంటపుడు ఇప్పుడున్న గ్రామాల పరిస్థితిమిటి? రైతుల ప్లాట్లలో నేలమట్టం పెంచే ఖర్చు ఎవరు భరిస్తారు? కోర్ కాపిటల్ భవనాలను ఎక్కువ ఎత్తులో కదితే చుట్టూ వున్న ప్రాంతాలకు వరద ముఖ్య పెరుగుతుంది కదా. దాని సంగతేమిటి?

రాజధానిలో మూడు ప్రధాన భవనాలకు (అసెంబ్లీ, హైకోర్టు, రాజబవన్) ఆకర్షణీయమైన ఆక్రూతుల పేరుతో గత రెండు సంవత్సరాలలో చాలా తంతు జరిగింది. గ్రోబల్ పోటీ అని,

తెలుగుదనం ఊర్భీపదేలా వుండాలని కొందరిని ఎంపిక చేసి, తర్వాత తిరస్కరించి చివరగా తమకు నచ్చిన వారిని (లండన్‌లోని ఫాస్టర్ & నార్స్‌న్) ఎంపిక చేసుకొన్నారు. ఇప్పుడు బాహుబలి దర్శకుడైన రాజమాళి వారికి సూచనలివ్వదానికి లండన్ వెళతాడు. ఆ తర్వాత ముఖ్యమంత్రి వెళతాడు.

ఏ విధంగా చూసినా అమరావతి నమూనా ప్రజలకు ఏ మాత్రం భాగస్వామ్యం లేని ‘ప్రజా రాజధాని’ నమూనా అవుతుంది. ఎవరేమనుకున్నా అమరావతిని విమర్శించడమంటే ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రగతిని అడ్డుకున్నట్లు కాదు. అమరావతి ఒక విధ్వంసం, ఒక హరితనేరం, ఒక భారీ భూ కుంభకోణం.

అల్పసంఖ్యక దళిత కులాల జీవితం-పోరాటం

డా. గోపని చంద్రయ్య
అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్, జి.బి.పంత్ సోషల్‌సైన్స్ ఇన్స్టిట్యూట్

కులవ్యవస్థలో భాగంగా అనేక వందల కులాలు ‘అంటరాని కులాలు’గా ముద్ర వేయబడ్డాయి. ఇతర కులాలకూ, వారికీ మధ్య కాదు వారిలో వారి మధ్య కూడా అసమానతలు, అంటరానితనం ఉన్నాయి. స్వతంత్రం వచ్చి దెబ్బె సంపత్తురాలైనా దళితులకు అందుతున్న అవకాశాలు, ప్రాతినిధ్యం, గౌరవం అంతంత మాత్రమే అనుకుంటే దళితులలో మరింత దళితులుగా, అంటరానివారికే అంటరానివారుగా ఉన్న దళిత అల్ప సంఖ్యక కులాలకు దక్కుతున్నది శూన్యమని చెప్పవచ్చు. కారణాలు ఏవైనా ప్రతి రాష్ట్రంలో షెడ్యూల్లు కులాలలో ఒకటి లేదా రెండు కులాలు - ఉదాహరణకు తెలుగు రాష్ట్రాలలో మాలలు, మహారాష్ట్రలో మహార్లు, తమిళనాడులో పరయాలు, పల్లర్లు, కేరళలో పులయాలు, పంజాబ్, ఉత్తరప్రదేశ్, హర్యానాలలో చమార్లు - కొంతమేరకు అభివృద్ధిని సాధించాయని చెప్పవచ్చు. అల్ప సంఖ్యక దళిత కులాలు కూడా షెడ్యూల్లు కులాలే అయినప్పటికీ మాల మాదిగలతో సమానమైన అభివృద్ధిని కాదుగదా సమాజంలో ‘కనీస గుర్తింపు’కి కూడా నోచుకోలేదు.

రెండు తెలుగు రాష్ట్రాలలో కలిపి షెడ్యూల్లు కులాల జాబితాలో సుమారు 60 కులాలు ఉండగా మొత్తం దళిత రాజకీయాలు, ఉద్యమాలు, అభివృద్ధి అజెండాలు, చర్చలు, వాటోపాదాలు అన్ని కూడా మాలమాదిగల చుట్టే అంటే రెండు కులాల చుట్టే జరుగుతున్నాయి. కొన్ని భిన్నమైన కులాలను ఒకే గాటనకట్టి షెడ్యూల్లు కులాల జాబితాలో చేర్చారు. ఘలితంగా ఆ జాబితాలోనే ఉన్నప్పటికీ సామాజికంగా ఆర్థికంగా వెనకబడిన దళిత సంచార జాతులకు

లేదా అల్ప సంభ్యాక దళిత కులాలకు లభిస్తున్న అవకాశాలు, అభివృద్ధి, ప్రాతినిధ్యం మాల మాదిగల కంబే చాలా చాలా తక్కువ. దాదాపుగా ఏమీ అందడం లేదని కూడా చెప్పవచ్చు. అయితే ఆ కులాలు ఇప్పుడిప్పుడే మేల్కొని తమ హక్కులకై పోరాదుతున్నాయి. తెలంగాణలోని అల్ప సంభ్యాక దళిత కులాల జీవితం, వాళ్ళు అనుభవిస్తున్న హక్కుల లేమి, వాళ్ళు చేస్తున్న పోరాటాలను మీతో పంచుకునే ప్రయత్నమే ఈ వ్యాసం. ఇందులో నేను ప్రథానంగా చర్చించింది మాదిగ అనుబంధ కులాల గురించి మాత్రమే.

1994లో మాదిగ దండోరా ఉద్యమం వచ్చేవరకు అల్ప సంభ్యాక దళిత కులాలుగా ఉన్న డక్కలి, చిందు, మాష్టి, గోసంగి, గుర్రం మల్లయ్యలు, రెల్లి, నేతకాని మొదలైన సుమారు 60 చిన్న కులాల జీవితం, సమస్యలమైన ఎటువంటి చర్చ జరిగేది కాదు. యం.ఆర్.పి.ఎన్ ఉద్యమంలో భాగంగా జనాభా నిప్పత్తి ప్రకారం ఆయా కులాలకు ఎన్.సి రిజర్వేషన్లలో వాటా దక్కాలనే డిమాండ్ రావడంతో సంభ్యాపరంగా మైనారిటీ గా ఉన్న మాలమాదిగేతర కులాలమై చర్చ ప్రారంభం అయింది. మాదిగ అనుబంధ కులాలైన చిందు, మాష్టి మొదలైన కులాలు కూడా వర్గీకరణను కోరుకున్నాయి, వర్గీకరణ ద్వారానే తమకు న్యాయం జరుగుతుందని అనుకున్నాయి. దీన్ని గుర్తించినందువల్లే యం.ఆర్.పి.ఎన్ 2005 నుండి మాదిగ అనుబంధ కులాలను కూడా సంఘటితం చెయ్యడం మొదలుపెట్టింది. ప్రతి కులానికి ఒక కుల సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేసి ఒహారంగ సభలలో, ధర్మాలలో, రాస్తారోకోలలో వారిని కూడా భాగం చేస్తూ ప్రోత్సహించింది. యం.ఆర్.పి.ఎన్ ఇచ్చిన చైతన్యంతో ఏర్పడినవే డక్కలి హక్కుల పోరాట సమితి, చిందు హక్కుల పోరాట సమితి, మాష్టి హక్కుల పోరాట సమితి, బైండ్ల హక్కుల పోరాట సమితి మొదలైనవి.

మాదిగ అనుబంధ కులాలు

కులవ్యవస్థ బలవదే క్రమంలో ప్రతి కులానికి ఒక కుల పురాణం పుట్టుకువచ్చినట్టే వాటిని తమ నాట్యం, గానం ద్వారా ప్రదర్శించడానికి కులగాయక ఉపకులాలుగా కొన్ని కులాలు ఏర్పడ్డాయి. అయితే ఈ కులాలను ఏ పేరుతో సంబోధించాలనే అంశం పై భిన్న అభిప్రాయాలు ఉన్నాయి. ప్రస్తుతం వారిని ఉపకులాలని, ఆళైత కులాలని, అనుబంధ కులాలని పిలుస్తున్నారు. కాని ఈ కులాలకు ఉన్న ప్రత్యేక అస్తిత్వం, వ్యతి, మారుతున్న సామాజిక ఆర్థిక సంబంధాల దృష్ట్యా వీరిని ఉపకులాలు, ఆళైత కులాలని కాకుండా అనుబంధ కులాలు లేదా అల్ప సంభ్యాక దళిత కులాలు అనడమే సముచితం. రెండు తెలుగు రాష్ట్రాలలో ఏ కులానికి లేనన్ని అనుబంధ కులాలు మాదిగ కులానికి ఉన్నాయి. అవి మాదిగ జంగం (సుల్క చందయ్యలు), గోసంగి, బైండ్ల, డక్కలి, మాదిగ మాష్టి, చిందు మాదిగ లేదా భోగం

మాదిగ, కొమ్ము మాదిగ మొదలైనవి. ఈ కులాలన్నీ వృత్తి గాయక కులాలే. కొన్ని అనుబంధ కులాలు సంచారం చేస్తూ కుల పురాణాలను కథల రూపంలోనో, తాళపత్రాల ద్వారానో, పటం ఆధారంగానో గానం చేస్తాయి. ఈ కథలను చెప్పించుకునే అవసరం, ఆలోచన వెనక తమ కులం యొక్క తత్త్వం, మూలాలు, ఔన్నత్యం, అది సమాజ పరిణామ క్రమంలో పోషించిన పాత్రను తరువాతి తరాలకు అందించే ప్రయత్నం మొదలైనవన్నీ ఉన్నాయి. ఈ అవసరాన్ని తీర్చడానికి వృత్తిగాయక కులాలు లేదా అనుబంధ కులాలు పుట్టుకొచ్చాయి.

మాదిగ జంగాలు లేదా నుల్క చందయ్యలు

వీరకైవాన్ని శూద్ర అతిశూద్ర కులాలలో ప్రచారం చేయడం కోసం వివిధ శైవ దేవాలయాల సమీపంలో మరాలను ఏర్పరచి మాదిగల నుండి కొందరిని వాటికి మరాధిపతులుగా నియమించిన చారిత్రిక క్రమంలోనే నుల్క చందయ్యలు లేదా మాదిగ జంగాలు పుట్టుకొచ్చారని చెప్పవచ్చు. వీరు మాదిగలకు కుల గురువులుగా వ్యవహరిస్తారు. తాళపత్రాల ఆధారంగా జాంబ పురాణాన్ని చెబుతారు. వైదిక సమాజంలోని బ్రాహ్మణుల మాదిరిగానే వీరు నుదుచి మీద, భుజాల మీద అడ్డ నామాలు, మెడలో రుద్రాక్షలు, శివలింగం ధరిస్తారు. జంధ్యం కూడా వేసుకుంటారు. నల్గొండ జిల్లా ఆలేరు మండలం కొలనుపాకలో, నిజమాబాద్, సిద్ధిపేటలలో కనిపిస్తారు. చుట్టుపక్కల ఉన్న శివాలయాలలో వీరు శారోహిత్యం కూడా చేస్తారు. ఒకప్పుడు మాదిగ స్త్రీలను వివాహం చేసుకునే వారు గానీ తమ స్త్రీలను మాత్రం మాదిగలకు ఇచ్చేవారు కాదు. అయితే ఇప్పుడు సంఖ్యాపరంగా తక్కువగా ఉండడం వలన మాదిగలతో వివాహ సంబంధాలు కలుపుకొని మాదిగలలో కలిసిపోతున్నారు. ఈ కులానికి అధికారికంగా అనలు గుర్తింపే లేదు. రాజ్యాంగంలో పొందుపరచబడిన షెడ్యూల్లు కులాల జాబితాలో మాదిగ జంగాలు లేదా నుల్క చందయ్యలు అనే కులమే లేదు. కాబట్టి షెడ్యూల్లు కులాలుగా కుల ధ్వనికరణ పత్రం కూడా పొందలేక పోతున్నారు. ఆ కారణంగా విద్యా ఉద్యోగ రంగాలకు దూరంగా నెట్టివేయబడుతున్నారు.

దాసరి లేదా మాదిగ దాసరి

దాసరి లేదా మాదిగ దాసరులు షైష్ఠవ మతానికి చెందిన మాదిగ గురువులు. మాదిగ జంగాలు శైవ మతం కోసం పుట్టుకొస్తే వీరు షైష్ఠవ మత ప్రచారం కోసం పుట్టుకొచ్చారు. వీరు షైష్ఠవ దేవాలయాలలో విధులు నిర్వహిస్తారు. మాదిగల శుభ, అశుభ కార్యాలకు శారోహిత్యం చెయ్యడం, అప్పుడప్పుడు కుల పంచాయతీలను పరిష్కారం చెయ్యడం వీరి పని. కల్పకుర్తి దగ్గర ఉన్న పంజగుల గ్రామంలో ఉండే మాదిగ దాసరులు తమ గురించి ఈ విధంగా చెప్పుకున్నారు “ మమ్మల్ని ‘తిరుమలదాను’లంటారు. శుభ, అశుభ కార్యాలకు,

పండగలకు మేము మాదిగ పల్లెలకు వెళతాము. గ్రామంలోని ఇండ్సు బట్టి మూడు నుండి పది రోజుల వరకు గ్రామంలోని పెద్ద మాదిగ ఇంబీలో ఉంటాము. పల్లె పెద్దదైతే మా కోసం ప్రత్యేకమైన బస ఉంటుంది. మేమున్న ఇంబీలోకి మాదిగలకు ప్రవేశం లేదు. మా వంట కూడా మేమే చేసుకుంటాము, వంట వీలు కానప్పుడు వండిన నిండుకుండ నుంచి మాత్రమే తీసుకుంటాము. తిరుగు ప్రయాణంలో మాకు రావాల్సిన మిరాశి ధాన్యాన్ని కులపెద్ద సమకూరుస్తాడు.” వీరు కూడా మాదిగల కంటే తాము అధికులమని భావిస్తారు. వీళ్ళు వైష్ణవ దేవతల్నాను మాత్రమే పూజిస్తారు, మాదిగలు కొలిచే ఎల్లమ్మ, బాలమ్మ, పోచమ్మ లాంటి దేవతలను పూజించరు. ప్రస్తుతం తెలంగాణలో చాలా తక్కువే మాదిగ దాసరి కుటుంబాలు ఉన్నాయి. కుడికిల్ల, సాతాపూర్, నాగులపల్లి, పంజగుల ప్రాంతాలలో కొద్ది కుటుంబాలున్నాయి. పెళ్ళి సంబంధాలు దొరకక మాదిగలతో సంబంధాలు కలుపుకొని వీరు కూడా మాదిగలలో కలిసిపోతున్నారు.

బైండ్ల లేదా కొలుపుల వారు

బైండ్ల లేదా కొలుపులవారు మరో మాదిగ ఆనుబంధ కులం. వీరు మాదిగలకు పురోహితులుగా పెళ్ళిత్తు, కర్మకాండలు చేస్తా ఉంటారు. గ్రామాలలో ఎల్లమ్మ దేవతకు పూజారులుగా ఉంటూ ఎల్లమ్మ కథలను గానం చేస్తారు. అలాగే గ్రామాలలో మశూచి, అమ్మిపారు, గత్తర, చిన్న పిల్లలకు సందులు లాంటి వ్యాధులు సోకినప్పుడు యంత్రాలు కట్టి వాటిని అరికట్టే వైద్యులుగా చలామణి అవుతుంటారు. తమను తాము శక్తి బ్రాహ్మణులు అనుకుంటారు. వీరు కూడా తాము మాదిగల కంటే ఎక్కువ అనే భావనలో ఉంటారు. కంచం పొత్తు, మంచం పొత్తు రెండూ ఉండవు.

బైండ్ వారు అమ్మదేవత భవానీని కొలుస్తారనీ, ఆ దేవత భక్తులను భవనీలు అంటారనీ, ఈ భవనీలే కాలక్రమంలో బైండ్గా మారిందని అంటారు. వీరి ప్రధాన వాయిద్యం జమిడిక. వీరికి కొన్ని గ్రామాల మీద మిరాశి హక్కు ఉంటుంది. మిరాశి హక్కులున్నవారు తప్ప ఇతరులు వెళ్లి దేవతల కొలుపులు గానీ, వివాహాలు గానీ జరిపించకూడదు. ఈ కట్టబాటును ఉల్లంఘించిన వారికి జరిమానాతోపాటు కులబహిప్పురణ కూడా విధిస్తారు. దేవునిపేర దేవాలయ నిర్వహణకు మాన్యాలు ఇచ్చినట్టుగానే వీరికి కూడా ఒకప్పుడు మాన్యాలు ఇచ్చేవారు. కొలుపుల సమయంలో ఇతరులకు అర్థం కాకుండా తమలో తాము మాట్లాడుకోవడానికి వీరు సంకేత భాష లేదా పదాలను ఉపయోగిస్తారు. ఉదాహరణకు పైసలు- కంచికాయలు, వడ్లు-జిగిటాల్, సారా-కవట, ట్రై-శిరప, మేక-నడువాయి, కోడి-కోరాయి, ఆవు-బడిశ, కుక్క-కైక మొదలైనవి. కొన్ని ఇతర సంచార తెగలు కూడా ఇలాంటి సంకేతపదాలను ఉపయోగిస్తారు. బైండ్ వారు తెలంగాణ అంతటా విస్తరించి ఉన్నారు. అన్ని గ్రామాలలోనూ వీరు ఉండకపోవచ్చునుగానీ

మూడునాలుగు గ్రామాలకు కలిపి ఒక గ్రామంలో ఉండి తమ వృత్తిని కొనసాగిస్తున్నారు. మాదిగలు క్రిష్ణయన్స్‌గా మారడం, మారని వాళ్ల కూడా తమ పెళ్ళిళ్లకు బ్రాహ్మణ పూజారులను పిలుచుకోవడంతో బైండ్ వారి సాంప్రదాయక వృత్తి కుంటుపడి వ్యవసాయ ఆధారిత పనులలో ఉపాధి వెతుక్కుంటున్నారు. కొంతమంది పట్టణాలకు వలన పోతున్నారు. వీరు తమ అభివృద్ధి, హక్కుల కొరకు బైండ్ సంక్లేషమ సంఘం, బైండ్ హక్కుల పోరాట సమితి సంఘటితం అవుతున్నారు. ఇటీవల తెలంగాణ ప్రభుత్వం పురోహితులకు ప్రభుత్వమే జీతాలు ఇస్తుందని ప్రకటించినప్పుడు వివిధ గుళ్లలో పూజారులుగా ఉన్న తమకు కూడా వేతనాలు ఇవ్వాలని వీరు డిమాండ్ చేశారు.

చిందు

చిందు వారు మరొక మాదిగ అనుబంధ సంచార కులం. వీరినే వేరువేరు ప్రాంతాలలో చిందోళ్లు, సిందోళ్లు, చిందు మాదిగ, భోగం మాదిగ అనే పేర్లతో పిలుస్తారు. వీరు సంఖ్యాపరంగా తక్కువగా ఉన్నప్పటికీ తెలంగాణ మొత్తం విస్తరించి ఉన్నారు. మాదిగ జాతి గొప్పతనాన్ని తెలియజేసే జాంబ పురాణం, ఎల్లమ్మ కథలతో పాటు రామాయణ మహాభారతాల్లోని శ్రీకృష్ణార్జున యుద్ధం, అల్లిరాణి, రుక్మిణి కళ్యాణం, సీతావనవాసం మొదలైన కథలను ప్రదర్శిస్తారు. చిందు కళకు ప్రపంచవ్యాప్తంగా గుర్తింపు తెచ్చిన చిందుల ఎల్లమ్మది చిందు కులమే. కుటుంబమంతా ఊరూరు సంచారం చేస్తూ ప్రదర్శనిస్తారు. ఊరి చివర గుడిసెలు వేసుకొని మాదిగ పెద్దతో ‘కట్టడి/త్యాగం’ మాట్లాడుకొని ప్రదర్శనిస్తారు. ప్రతి సంవత్సరం తమ మిరాచి గ్రామాలకు వెళ్లి ప్రదర్శనిచ్చి తమకు రావాల్సిన కట్టడిని ధాన్యం లేదా డబ్బు రూపంలో తెచ్చుకుంటారు. ఇతర కులాలు కూడా వారికి కొంత కట్టడి ఇస్తామని చెప్పి తమ వాడలోగానీ, తమ ఇంటిముందు గానీ ప్రదర్శనలు ఏర్పాటు చేసుకోవచ్చు. ప్రదర్శనలు అన్ని ముగిసిన తరువాత ఎల్లమ్మ కొలుపు చేస్తారు. ప్రదర్శనలన్నింటిలోను పురుషులే పాత్రధారులు కానీ ఒక్క ఎల్లమ్మ వేషం మాత్రం చిందు ప్రీతో వేయిస్తారు. ఎల్లమ్మ వేషం వేసిన ట్రైని దేవతగా భావించి గొర్రెపోతులు, బోనాలు సమర్పిస్తారు. చిందు మాదిగలు చెప్పే కథలలో ముఖ్యమైనది జాంబ పురాణం. అది మాదిగల ఆత్మగౌరవ ప్రకటన. దీన్ని వారు మాదిగ పల్లలో కాకుండా గ్రామ కూడలిలో ప్రదర్శిస్తారు. ఈ కథలో ముఖ్యపాతలు గోసంగి వేషంలో ఉండే ఆది జాంబవుడు, సనాతన ఛాందస బ్రాహ్మణుడు. ఆది నుండి మాదిగలు సమాజానికి చేస్తున్న సేవలను కీర్తిస్తూ, తమను హీనజాతివాడు, అంటబడనివాడుగా ముద్రవేసిన బ్రాహ్మణవాడాన్ని, దానిని సమర్పిస్తున్న శాస్త్రాలను ఎండగడుతూ సాగుతుంది ఈ ప్రదర్శన. జాంబవుడే సృష్టికి మూలమని, జాంబ పురాణమే అన్ని పురాణాలకు మూలమని వీరి అభిప్రాయం.

డక్కలి

మరొక మాదిగ అనుబంధ కులమైన డక్కలివారు అంటరానివారికే అంటరానివారుగా జీవిస్తున్నారు. మాలలు మాదిగలను తక్కుపు కులంగా భావిస్తే ఆ మాదిగలు కూడా అంటరానివారుగా, తక్కుపు కులంగా భావించే కులం డక్కలి వారు. ఏరు తెలంగాణ అంతటా విస్తరించి ఉన్నపుటీకి సంఖ్యాపరంగా చిన్న కులమే. డక్కలి వారు కూడా సంచార కులమే కానీ కేవలం మాదిగల వద్ద మాత్రమే భిక్షాటన చేస్తారు. మాదిగల పుట్టుక, వంశ చరిత్రలను కథలుగా చెబుతూ, తమకు మిరాశి ఉన్న గ్రామాలలో మాదిగల దగ్గర మాత్రమే భిక్షాటన చేస్తారు. అంటరానితనం పేరుమీద మాలమాదిగల మీద ఎటువంటి ఆంక్షలు ఉండేవో ఏరి మీద కూడా అటువంటి ఆంక్షలే ఉండేవి, ఇంకా ఉన్నాయి కూడా. ఏరు పడుకోవడానికి మంచాలు వాడకూడదు. మాదిగల ముందు చెద్దర్లు కప్పుకోవడం, చెప్పులు వేసుకోవడం, కూర్చువడం వంటివి నిషేధం. మంచి నీళ్ళు గానీ, వాడకపు నీళ్ళు గానీ బావుల నుండి స్వయంగా తోడుకోకూడదు. డక్కలివారిని చిందు మాదిగలు, మాదిగ మాష్టీలు సైతం అంటరానివారిగానే చూస్తారు. సంచార జీవితంలో భాగంగా మిరాశి ఉన్న గ్రామాలకు వెల్లి ఊరి చివర గుడిసెలు వేసుకొని జాంబ పురాణాన్ని కథల రూపంలోనో, పటం ఆధారంగానో చెబుతారు. తమ ‘త్యాగం’ ముట్టిన తరువాత వేరే గ్రామానికి వెళతారు. కొంతమంది డక్కలి వాళ్ళు కిస్నెర కూడా వాయిస్తారు. ఇటీవల వెలుగులోకి వచ్చిన పస్నెందు మెట్ల కిస్నెర వాయిద్యకారుడు మొగిలయ్యాడి డక్కలి కులమే. ఏరు గాడిదలను, పందులను పెంచుకుంటారు. తమ సామాగ్రి రవాణాకు గాడిదలను వాడతారు. గ్రామాలలో గాడిద పాలు కూడా అమ్ముతారు. డక్కలి స్త్రీలు వ్యవసాయ కూలీలుగా పనిచేయడంతో పాటు ఈత కమ్మలు, తాటి ఆకులతో చాపలు అల్లి అమ్ముకుంటారు.

మాదిగ మాష్టీలు

మాదిగ మాష్టీలు ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ రెండిట్లో విస్తరించి ఉన్న మరొక మాదిగ అనుబంధ కులం. సాహసాలతో కూడిన గారడీ విద్యలు ప్రదర్శిస్తా, మాదిగల గృహపసర వస్తువులైన కర్ర సామాగ్రి, ఉట్లు, తెడ్డు, డప్పు కుదురులు, మంకెనలు, పీటలు, మంచాలు తయారు చేసి అమ్ముకొంటూ, మాదిగల వద్ద తమకున్న మిరాశి హక్కులను బట్టి వారు ఇచ్చే త్యాగంతో జీవిస్తారు. ఏరికి కమ్మరి పనిలోనూ, వేటలోనూ నైపుణ్యం ఉంటుంది.

పూర్వపు సైన్యాలలో మాదిగలు శూరభటులుగా, గోసంగి దళాలుగా, యుద్ధభేరి మోగించే వారిగా, కొమ్ము బూరలు ఊదేవారిగా, తప్పెట్లు మోగించే వారిగా ప్రత్యేక స్థానం కలిగి ఉండేవారు. తాళ్ళపల్లి మనోహర్ చెప్పినట్లుగా మాష్టీ అనే పదం మయ్యి నుంచి వచ్చి

ఉండవచ్చు. ముష్టికి పిడికిలి బిగించడం, భిక్షుమడగడం అనే రెండు అర్థాలు ఉన్నాయి. మాష్టిలు ఇతర కులాలకు కూడా ఆశ్రిత కులాలుగా ఉండేది. ఉదాహరణకు వైశ్వులకు వీర ముష్టిలు లేదా వీర మాష్టిలు, గొల్లలకు ముష్టి గొల్లలు లేదా గొల్ల మాష్టిలు, మాలలకు మాల మాష్టిలు... ఇలా. మాదిగ మాష్టిలు కూడా సంచార జీవలే. ఇతర కులాలతో వీరికి పెద్దగా సంబంధాలు ఉండవు. మాదిగలు వీరిని అంటునివారిగా చూడనప్పటికీ వైవాహిక సంబంధాలు మాత్రం ఉండేవి కావు. అయితే వీరు ఇప్పుడిప్పుడే స్థిర నివాసాలు ఏర్పాటు చేసుకుంటున్నారు. పట్టణాలలో అసంఘటిత రంగ కూలీలుగా ఉపాధి వెతుక్కొంటున్నారు.

గోసంగి

ప్రథానంగా నిజమాబాద్ ప్రాంతంలో ఉండే మరో మాదిగ అనుబంధ కులం గోసంగులు. గోసంగులను గోసికే వారని, గుడిసెల వారని, శారదకాండ్లని, కాటిపాపలని, బైరూపుల వారని, బాలసంతు వారని కూడా పిలుస్తారు. వీరు తమకు వచ్చిన జానపద కళలను ప్రదర్శిస్తూ భిక్షాటన చేసుకుంటూ గ్రామాలలో, పట్టణాలలో జీవిస్తున్నారు. వీరిలో కొందరు రామాయణం, మహాభారతం, బొభీలి యుద్ధం, జగదేకవీరుని కథ, కాంభోజ రాజుకథ, బాలనాగమ్మ గాంధీ, నెప్రూ వంటి బుర్రకథలు చెప్పారు. మరికొందరు గొల్ల మల్లయ్య, మండ గొల్ల కథలను చెప్పుకుంటూ గొల్లల దగ్గర భిక్షాటన చేస్తారు. కాటి కాపరులు పగటి వేషాలు వేసుకొని శవాల దగ్గర అడుక్కుంటారు. బైరూపుల వాళ్ళ పిట్టల దొర వేషం వేసుకొని డంబాచారంతో యాచక వృత్తి చేస్తారు. మరి కొందరు బాలసంతు వేషం వేసుకొని తెలవారుజామున జనాలను నిద్రలేపుతూ పాటలు పాడుతూ భిక్షాటన చేస్తారు. కొంతమంది తోలుబొమ్మలాటలు ఆడతారు. గోసంగులందరినీ ఒక్క తాటిపై తేవడానికి, వారి సమస్యలను ప్రభుత్వం దృష్టికి తీసుకువెళ్ళడానికి 1978లోనే కీ.రే. శ్రీ లక్ష్మీ మహరాజ్ బోధన్ ఆధ్వర్యంలో ‘నిజమాబాద్ జిల్లా గోసంగి సంఘం’ ఏర్పాటు అయింది. ఇప్పుడు వివిధ సంఘాలు గోసంగుల సంక్లేషం కోసం పని చేస్తున్నాయి.

మాల అనుబంధ కులాలు

మాదిగలలో లాగే మాలలలో కూడా అనుబంధ కులాలు ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు అనాముక్, ఆరె మాల, అరవ మాల, బాగరి, బారికి, చలవాది, ఎల్లమ్మలవాండ్ల, పెశాలియ, పెశాలియ దాసరి, మదారి కురువ, మహర్, మాల సాలె, మాల సన్యాసి, మన్మే, నీరటికారుడు, నేతుకాని మొదలైన కులాలు ఉన్నాయి. ఎస్.సి వర్గీకరణ ఉద్యమం వచ్చిన తరువాత మాదిగ, మాదిగ అనుబంధ కులాలపై కొంత పరిశోధన జరిగింది, కొన్ని రచనలు వచ్చాయి కానీ మాల, మాల ఉపకులాలపై వెలువడిన రచనలు గానీ, జరిగిన పరిశోధన గానీ తక్కువే.

పూర్వకాలంలో గ్రామాలను దొంగలు, దోషించి దారుల నుండి కాపాడడం కోసం రక్షక భటులుగా పనిచేసిన కులం సుంకర కులం. ఇప్పటికీ కొన్ని గ్రామాలలో సుంకరులుగా మాల అనుబంధ కులాలన్నాయి. పంట పొలాలకు నీరుపెట్టే పనిని ‘నీరటి కాది’ అంటారు. పూర్వపు రోజులలో ఈ ‘నీరటికాళ్ళు’ చెరువులకు కాపలా కాయడం, తూముల ద్వారా నీటిని వదలడం చేసేవాళ్ళు. చచ్చిన వారికి బొందలు తప్పడం నుంచి దహనం అయ్యే వరకు అన్ని పనులు చేసే మాల బేగరులు ఇప్పటికీ తెలంగాణలో ఉన్నారు. నేతకాని కులంవారు అంటరాని కులాల వారికి బట్టలు నేసి ఇచ్చేవారు. ఆదే విధంగా గ్రామంలో బొడ్రాయి పండుగ నుండి ముత్యాలమ్మ, మైసమ్మ, పోచమ్మ, గంగమ్మ, కట్టమైసమ్మ మొదలైన అతిశాద్ర కులాల దేవతలకు పూజలు, ధూపదీప వైవేద్యాలు ముందుండి చూసుకునేది మాల పంబల వాళ్ళు. మాలలకు అంటరాని వారిగా అట్టడుగున ఉన్నావారు గుర్రం మాలలు లేదా గుర్రం మల్లయ్యలు. వీరు కూడా సంచార జీవులే. వీరు బేతాళ పురాణం, చెన్నయ్య పురాణం లాంటి కథలు పటం రూపంలో చెబుతూ మాలల వద్ద త్యాగం తీసుకొంటూ ఊరూరు తిరుగుతారు. వీరు ఇప్పుడు కరీంగర్ జిల్లా సిరిసిల్ల దగ్గర వెంకటాపురం, వరంగల్ జిల్లా అనంతారం, నల్గొండ జిల్లా తానేదార్సపల్లిలో ఉన్నారు.

దళిత అల్ప సంభ్యాక కులాలు - మానవ హక్కులు

ఆగస్టు 7, 2014న ఉస్కానివరిటీ ICSSR కాన్సరెన్స్ హోల్లో “ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ రాష్ట్రాల మాదిగ, మాల ఉపకులాలు: అస్తిత్వ పోరాటాలు” అనే అంశంపై ఒక రోజు జాతీయ సదస్య జిరిగింది. ఈ సదస్యకు హజరైన డక్టరి, చిందు, గోసంగి, మాణ్ణి, మెహతర్, సమగర, మోచి, నుల్క చందయ్య, బుడగ జంగాలు, నేతకాని, బైండ్ల, మాదిగ దాసరి మొదలైన అల్ప సంభ్యాక దళిత కులాల ప్రతినిధులు వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలు, పంచుకున్న అనుభవాలు విస్మయానికి, అందోళనకి గురి చేశాయి. మమ్మిల్ని మాలమాదిగలకు ఉపకులాలనో, ఆశ్రితకులాలనో అంటున్నారు కానీ మేము ఎవ్వరికీ ఉపకులమూ కాదు, ఆల్రిత కులమూ కాదు. మాల మాదిగల లాగే మాది ఒక కులం. మాకంటూ ఒక భిన్నమైన అస్తిత్వం, సంస్కృతి, చరిత్ర ఉన్నాయని చెప్పారు. ఎన్.సిలంటే కేవలం మాల మాదిగలే కాదు తాము కూడా షైడ్యాల్డ్ కులాలకు చెందినవారమేనని చెబుతున్న గ్రామ పంచాయితీ నుండి పార్ట్మెంటు దాకా ఎవరూ పట్టించుకోవడం లేదని ఏడుస్తూ తమ అనుభవాలు పంచుకోవడం సభికులను కంటుతడి పెట్టించింది. చరిత్ర పొడవునా సంచారమే జీవితంగా ఉన్న ఈ కులాలు ఏ గ్రామానికి చెందిన వారు కాదు. స్థిర నివాసం లేకపోవడంతో తమ బతుకులు ‘అడ్రస్ లేని బతుకుల’య్యాయని, డిగ్రీల మాట దేవుడెరుగు కనీసం కుల ధ్వనీకరణ ప్రతం పొందడమే తమకు డిగ్రీ సాధించినంత సంబుర్మైపోయిందని చెప్పుకొచ్చారు.

కన్నీళ్లను రంగులమాటున దాచుకొని కళలకు జీవం పోస్తున్నామన్నారు. ఇప్పటికీ కొన్ని కులాలు యాచక వృత్తిలోనే ఉన్నాయన్నారు. మరికొన్ని కులాల ఆడవాళ్లను మాతంగులు, బసివినిలు పేరిట హందూ అగ్రకుల సమాజం ‘ఆటబోమ్ములు’గా మారుస్తున్నదని ఆవేదన చెందారు. దేవుని పేరిట అనాగరిక ఆటవిక ఆచారాలకు ఇంకా బలి అవుతూనే ఉన్నామన్నారు.

ఆధార్ నుండి రిజర్వేషన్ దాకా అన్ని సమస్యలే

మాలమాదిగేతర ఉపకులాల జనాభా దాదాపు లక్షల్లో ఉంటే ప్రభుత్వం మాత్రం వారిని వందల్లో వేలల్లో చూపించి వారి ఉనికిని, అస్తిత్వాన్ని మాయం చేస్తున్నాయి. ఇప్పటి వరకు జరిగిన జనాభా లెక్కల్లో పీరిలో చాలా కుటుంబాలను మాల మాదిగాలలో చేర్చడంతో కొన్ని ఉపకులాల ఉనికే ప్రశ్నార్థకం అయ్యంది. దీనికి తోడు చాలా ఉపకులాల కుల ధృవీకరణ పత్రాలు జారీచేసే అధికారం ఎం.అర్.వోలకు లేదు. అర్.డి.వో, ఆ పై అధికారులకు మాత్రమే ఉంటుంది. బారికి కులానికైతే జిల్లా కలెక్టర్కు మాత్రమే కుల ధృవీకరణ పత్రం జారీ చేసే అధికారం ఉంది. దీనితో కుల ధృవీకరణ పత్రాలు పొందడానికి వాళ్లు చాలా ఇక్కడిక్కు గురవుతున్నారు. పలుదఫాలుగా ‘విచారణలు’ జరిగాకే ధృవీకరణ పత్రాలు అందుకోవడం ఈ కులాల ప్రజలను అవమానాలకు, ఆత్మమ్యానతకు గురిచేస్తోంది. ఘలానా కులం ఉన్నదని మాకు తెలియదే, అయినా మీరు అదే కులానికి చెందిన వారని గ్యారంబీ ఏమిటని అధికారులు వేధింపులకు గురిచేస్తుండడంతో చాలామంది ఆధారాలు చూపించలేక కులం సర్పిఫికేట్ పొందలేకపోతున్నారు. మరికొంతమంది తప్పనిసరి పరిస్థితులలో మాలగానో, మాదిగగానో సర్పిఫికేట్ తెచ్చుకుంటున్నారు. అధికారుల నిరక్ష్మ ధోరణి వలన అసలే అల్పసంఖ్యాక కులాలుగా ఉన్న వాటి జనాభా ఇంకా తగ్గిపోతున్నది. దీనితో ఆ కులాలకు తమ గొంతు వినిపించే అవకాశాలు లేకుండా పోతున్నాయి.

ఇప్పటికీ ఈ కులాల్లో ప్రాథమిక విద్య స్థాయిని దాటి డిగ్రీ స్థాయికి వచ్చిన వారిని వేళ్లాటిద లెక్కపెట్టపచ్చ. ఈ వాస్తవం ఒక్కటి చాలు రిజర్వేషన్ వర్కరణ ఎంత అవసరమో తెలియజెప్పడానికి. తెలంగాణ, అంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వాలు నడుపుతున్న సోషల్ వెల్వెర్ హాస్పిటల్స్ సైతం వీరికి ప్రత్యేకమైన కేటాయింపులు ఏమీ లేవు. దీనితో ఎంతో కష్టపడి పదో తరగతి పాసయినా ఉన్నత విద్యకు వెళ్డానికి మాలమాదిగలతో పోటీపడలేక, హాస్పిట వసతిలేక మధ్యలోనే వారి చదువు ఆగిపోతున్నది. తెలంగాణ, అంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వాలు కేంద్ర ప్రభుత్వ సహయంతో చెప్పటిన ‘అంబేద్కర్ ఓవర్సెంస్’ లాంటి పథకాలలో ఈ కులాలకు చెందిన విద్యార్థులు నూటికి ఒక్కరు కూడా లేరు. ఇప్పటికేనా ఈ అల్ప సంఖ్యాక కులాల విద్యార్థులకు అవకాశాలు అందుకునే సదుపాయాలు కల్పించాలి.

మన దేశ రాజకీయాలు సంఖ్యా బలంపై ఆధారపడి నడుస్తున్నాయి. దీనితో పాలక వర్గ రాజకీయాలు అల్ప సంఖ్యాక కులాలను అసలు పరిగణనలోకి తీసుకోవడం లేదు. మరో వైపు దళిత రాజకీయాలు సంఖ్యాపరంగా మెజారిటీ కులాల వారే అవడంతో వీళ్ళ సమస్యల పట్ల వారికి కనీస పట్టింపు కూడా ఉండడం లేదు. ఇప్పటివరకు ఈ కులాల నుండి వార్లు మెంబర్లు, సర్పంచులు అయిన వారు కూడా చాలా తక్కువ. ఇక అనెంబ్లీ, పార్లమెంటులలో ప్రాతినిధ్యం గురించి చెప్పనపసరం లేదు. ఒకరో ఇద్దరో ఉంటారు. వారు కూడా ఈ కులాల సమస్యలకే చేసిందేమీ లేదు. జాన్భా పరంగా మాలులు, మాదిగలు అధికంగా ఉండటం వారు స్థిరనివాసం కలిగి గ్రామ పరిపాలనలో భాగస్వాములవడంతో సహజంగానే విద్యా, ఉద్దోగం, సంక్షేమ, రాజకీయ రంగాలలో రాజ్యాంగపరంగా అందుతున్న అవకాశాలలో వారిదే సింహాభాగం అయ్యంది. అదే జాబితాలో ఉన్నప్పటికీ సంచార జీవనం, యాచక వృత్తిలో దినదినగండంగా బతుకు వెళ్ళడిస్తున్న ఈ ఆనుబంధ కులాలు అధికారుల నిర్వహించాలన్న అన్ని రంగాల్లోనూ తీవ్ర అన్యాయానికి గురవుతున్నాయి.

పక్క ఇళ్ళు, రేఫ్స్ కార్బూల జారీలో కూడా వీరికి తీవ్ర అన్యాయమే జరుగుతున్నది. చాలాచోట్ల ఇళ్ళు లేక ఈ కులాల ప్రజలు నానా అగచాట్లు పడుతున్నారు. షాద్విగర్, పరిగి రోడ్ పక్కన ఉన్న డక్కలి కుటుంబాలను కలిసినప్పుడు తాము ఇరవై ఏండ్లుగా ఈ ప్రాంతంలో గుడిసెలు వేసుకొని బతుకుతున్నామని చెప్పారు. ఎన్నిసార్లు ప్రభుత్వ అధికారులకు వినతి పత్రాలు ఇచ్చినా తలదాచుకోవడానికి గుంటడు జాగా కూడా చూపడం లేదని కన్నీళ్ల పెట్టుకున్నారు. ఇప్పుడు అన్ని సంక్షేమ పథకాలకు అవసరమవుతున్న ఆధార్ కార్బూ పొందడం కూడా చాలా కష్టమయిందని, చివరికి గుడిసెల దగ్గరున్న ఇంటి యజమానుల అడ్రెస్ ఇచ్చామని తెలిపారు. తెలంగాణ ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన డబల్ బెడ్ రూము ఇళ్ళకు దరఖాస్తు చేసుకున్నామన్నారు. నిజానికి ప్రభుత్వానికి చిత్తశుద్ధి ఉంటే ఇళ్ళ స్థలాలు, దళితులకు మూడు ఎకరాల భూమి, ఎస్.సి కార్పొరేషన్ రుణాలకు ఈ అల్ప సంఖ్యాక, సంచార దళిత కులాలే మొదటి లభ్యదారులు కావాలి. వీరి నుండే ఆ పథకాలు ప్రారంభం కావాలి. కానీ ప్రభుత్వాలు, ప్రభుత్వ అధికారులు పదేపదే ఈ కులాలను నిర్వహించేస్తూనే ఉన్నాయి.

కొన్ని చోట్ల వీరు ఊరి చివర ప్లాఫీక్ కవర్ల, షైక్సీలతో గుడిసెలు వేసుకొని తాత్కాలిక నివాసాలు ఏర్పాటు చేసుకుంటున్నారు. ఆడవారికి, మరీ ముఖ్యంగా గర్భిణీ స్త్రీలకు ఈ తాత్కాలిక ఏర్పాట్లు ప్రాణాంతకంగా పరిణమిస్తున్నాయి. ప్లాఫీక్ కవర్ల, షైక్సీల వేడికి అప్పుడే పుట్టిన పిల్లలు మృత్యువాత పడుతున్నారు. దీనికి తోడు పౌష్టికాపోర లోపం వల్ల అనేక రోగాల బారిన పడుతున్నారు. ఈ అణగారిన అల్ప సంఖ్యాక కులాలకు అందగా నిలబడడానికి, వారి సమస్యలను ప్రభుత్వ అజెండాగా మార్చడానికి, పోర సమాజంలో వారి సమస్యలను

చర్చకు పెట్టడానికి వారికంటూ ఒక మధ్యతరగతి వర్గం, న్యాయవాదులు, రచయితలు, పత్రికా విలేఖనులు లేదు. ఘలితంగా వారి సమస్యలు, డిమాండ్లు వెలుగులోకి రావడం లేదు.

ఉమ్మడి అంధ్రప్రదేశ్‌లో షైఫ్యూల్డ్ కులాలకు విద్యా, ఉద్యోగ రంగాలలో రాజ్యంగం కల్పించిన రిజర్వేషన్లను కేవలం ఒక కులమే అనుభవిస్తోందని మాదిగలు ఎం.ఆర్.పి.ఎస్ ఆధ్వర్యంలో బలమైన ఉద్యమం నడిపేంత వరకు రిజర్వేషన్ల అమలు తీరును ప్రభుత్వాలు పట్టించుకోలేదు. దండోరా ప్రభావంతోనే ఈ అల్ప సంభ్యాక కులాలు వెలుగులోకి వచ్చాయి. వచ్చాయి గానీ వారి జీవితాలలోకి ఇంతవరకు ఎలాంటి వెలుగు రాలేదు. దీనికి పాలకుల చిన్నచూపు, సంభ్యాపరంగా మెజారిటీగా ఉన్న మాలమాదిగల ఆధిపత్యం కారణాలని చెప్పవచ్చు. రాజ్యం తన విధానాలను పునఃసమీక్షించుకుంటే తప్ప ఈ కులాలకు మేలు జరగదు. ఉమ్మడి అంధ్రప్రదేశ్ లో రిజర్వేషన్ వర్గీకరణ అమలయిన నాలుగేళ్ళ కాలంలో (2000-2004) ఎన్.సి ఉపకులాలకు కొంతమేరకు న్యాయం జరిగింది. అప్పుడు కూడా జనాభాపరంగా చెప్పుకోదగ్గ స్థాయిలో ఉన్న గోసంగి లాంటి కులాలను ఎన్.సి-సి లో చేర్చడం వలన అప్పటికే విద్యా ఉద్యోగ రంగాలలో ముందున్న మాలలతో పోటీపడలేక వచ్చిన కొద్దిపాటి అవకాశాలను కూడా అందుకోలేక పోయారు. అదే సందర్భంలో 144 జీవో జారీ చేసి బుడగజంగాలను అంద్రా రాయలీసీమ ప్రాంతాలలో ఎన్.సి జాబితా నుంచి తొలగించారు. దీనితో వాళ్ళకు ఎన్.సి హోదా లేక వేరే ఏ అవకాశాలు రాక ఇంకా భిక్షాటనే వృత్తిగా బతుకుతున్నారు.

డిమాండ్లు

రాష్ట్ర విభజన తరువాత ఎన్.సి రిజర్వేషన్ వర్గీకరణ అవసరం లేదనే వాదన కొందరు మాల మహానాడు నాయకులు ప్రచారం చేస్తున్నారు. ఇది అల్ప సంభ్యాక దళిత కులాలకు అన్యాయం చేసే వాదన. మాల మాదిగల జనాభా ఎక్కువ తక్కువులతో సంబంధం లేకుండా రిజర్వేషన్ వర్గీకరణ జరగాలి. సమన్యాయ సూత్రం, సామాజిక న్యాయం ప్రాతిపదికగానే వర్గీకరణ జరగాలి. జనాభా దామాపొ ప్రకారం వర్గీకరణ జరిగితే అల్ప సంభ్యాక కులాలకు అవకాశాలు ఎన్నటికీ రావు కాబట్టి ఆ కులాల సామాజిక ఆర్థిక వెనుకబట్టుతనాన్ని కూడా లెక్కలోకి తీసుకొని వర్గీకరణ చెయ్యాలి. అలా అయితేనే ఈ చిన్న కులాలకు కొంతంలో కొంతయినా న్యాయం జరిగే అవకాశం ఉంది.

తెలంగాణ, అంధ్రప్రదేశ్లలో ఎన్.సిల వేరుతో అమలవుతున్న సంక్లేషమ పథకాలన్నింటిలో అల్ప సంభ్యాక కులాలకే మొదటి ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలి. ఈ కులాల విద్యాభివృద్ధికి ప్రత్యేకమైన నిధులు కేటాయించాలి.

ఎన్.సి అనుబంధకులాల సమగ్ర అభివృద్ధికి ఒక పరిశోధన కేంద్రాన్ని ఏర్పాటు చేయాలి. ఎన్.సి సబ్ ప్లాన్ నిధులతో పాటు, ఆర్థిక సహకార సంస్థ ఇచ్చే నిధులలో కూడా అల్ప సంఖ్యాక కులాలకు ప్రత్యేక కోట్లా ఉండేలా ప్రభుత్వం చర్యలు చేపట్టాలి. ప్రపంచీకరణతో, ప్రభుత్వాల చిన్నమాపత్తో క్లీషించి పోతున్న చిందు, యక్కగానం, బైరూపుల కళలను, కళాకారులను ప్రభుత్వం ఆదుకోవాలి.

సామాజిక న్యాయం, రాజ్యాధికారం పేరుతో ఉద్యమాలు చేస్తున్న మాలమాదిగలు సాటి అల్ప సంఖ్యాక ఉపకులాల దారిద్ర్యాన్ని పోగొట్టలేకపోయినా వారి నోటికాడి ముద్దను లాక్స్‌నే పనులు చేయకూడదు. తమ కంటే అత్యంత వెనుకబడిన కులాలు తమ జాబితాలోనే ఉన్నాయనే వాస్తవాన్ని మాలమాదిగలు గ్రహించి అల్ప సంఖ్యాక కులాల సమస్యల పరిష్కారానికి, డిమాండ్ సాధనకు కూడా పోరాటం చేయాలి.

ముగింపు

కుల వర్గ నిర్మాలనకు జరిగే ఉద్యమాలు, రాజకీయాలు, ధృక్షఫాలు అన్నీ కుల వ్యవస్థలో అట్టడుగున ఉన్న అల్ప సంఖ్యాక సంచార కులాల నేపథ్యం నుండి నిర్మాణం కావాల్సిన అవసరం ఉంది. గత ఇరవై సంవత్సరాల నుండి ఈ కులాల నుండి వస్తున్న ప్రత్యులను ప్రభుత్వాలు, దళిత ఉద్యమాలు, ప్రజా సంఘాలు దాటవేసినంత మాత్రాన ఆవి సమసిపోయ్యాని కావు. ఇప్పటికైనా ప్రభుత్వాలు, మరీ ముఖ్యంగా దళిత సంఘాలు, ప్రజా సంఘాలు, హక్కుల సంఘాలు ఈ కులాల సమస్యలను పట్టించుకొని వారికి సమ న్యాయం, సరైన గౌరవం సాధించే దిశగా కృషి చేయాలి.

ప్రజావసరాలు పట్టని పారిశ్రామిక విధానం

ఎస్. జీవన్ కుమార్
మానవవాక్యుల కార్యక్రమ, హైదరాబాద్

ప్రత్యేక తెలంగాణ రాష్ట్ర సాధనకై జరిగిన ఉద్యమంలో ప్రథానంగా చర్చకు వచ్చిన విషయాలు ఏమిలో అందరికీ తెలుసు. నీళ్ళు, నిధులు, ఉద్యోగాలు. ఈ ప్రాంతానికి చెందిన నీళ్ళు, నిధులు ఆంధ్ర ప్రాంతానికి తరలిపోవడం, ఇక్కడి ప్రభుత్వ ఉద్యోగాల్లో కూడా అక్కడివాళ్ళే ఎక్కువ ఉండడం వల్ల నిరుద్యోగ యువతకు ఉద్యోగ కల్పన అవకాశాలు కరువైపోయాయని ఆనాడు చర్చ జరిగింది. అందుకే తెలంగాణ రాష్ట్రం ఏర్పడ్డ నాలుగు నెలలకే (నవంబర్ 2014లో) శాసనసభలో తెలంగాణ స్టేట్ ఇండస్ట్రీయల్ ప్రాజెక్ట్ అప్రావల్ అండ్ సెల్ఫ్ సర్టిఫికేషన్ సిస్టం' (టి.ఎస్.ఐ.పాస్) బిల్లును ముఖ్యమంత్రి ప్రవేశపెట్టగా సభ ఏకగ్రివంగా ఆమోదించింది. దీనితో పాటే పారిశ్రామిక సంస్థల అనుమతులకు సంబంధించిన 27 సెక్షన్లతో తయారైన 21 పేజీల తెలంగాణ పారిశ్రామిక విధాన ప్రకటన 'ఇండస్ట్రీయల్ పాలసీ ఫ్రైంవర్క్స్ ఫర్ స్టేట్ ఆఫ్ తెలంగాణ-2014' కూడా విడుదలయింది.

ఈ విధాన ప్రకటన వెలువడ్డ నాటి నుండి ముఖ్యమంత్రి కుమారుడు కె.బి. రామారావు ప్రపంచమంతా తిరుగుతూ తెలంగాణలో పెట్టుబడులు పెట్టడానికి రమ్యని పారిశ్రామికవేత్తల్ని ఆహారిస్తున్నాడు. ఎటువంటి ఇబ్బందులు పెట్టకుండా వారికి భూమి, నీరు, విద్యుత్స్వకీని అందుబాటులోకి తెస్తామని, దేశంలోనే ఇంత స్నేహపూరితమైన పరిశ్రమల విధానం ఎక్కడా అమలులో లేదని చెపుతున్నాడు. అంతేకాదు తెలంగాణలో పరిశ్రమలు స్థాపించడానికి పెద్ద పెద్ద పారిశ్రామిక దిగ్గజాలు పోటీ పడుతున్నాయని, లక్షల ఉద్యోగాల కల్పన జరగబోతోందని సంవత్సరాల వారీగా రాబోయే ఉద్యోగాల జాబితా కూడా ఇస్తున్నాడు.

మరింత సమగ్రమైన నూతన పారిత్రామిక విధానం రూపొందించడంలో ముఖేయే అంబానీ, రతన్ టాటా, అజీమ్ ప్రేమ్జీ, అనిల్ అంబానీ, ఎన్.ఆర్. నారాయణమార్తి తదితరులు తెలంగాణ ప్రభుత్వానికి సహాయం చేస్తారని ముఖ్యమంత్రి స్వయంగా ప్రకటించారు. టాటా కంపెనీకి సంబంధించిన ఒక పరిశ్రమకు శంకుస్థాపన చేస్తూ టాటా పారిత్రామికవేత్తలే నూతనంగా ఏర్పడ్డ తెలంగాణ రాష్ట్రానికి పరిశ్రమల రంగంలో బ్రాండ్ అంబాసిదర్గా వ్యవహరిస్తారని కూడా ప్రకటించారు. ముఖ్యమంత్రి ఆ ప్రకటన చేయగానే వేరే గ్రూపుకు చెందిన బడా పారిత్రామికవేత్తలు సి.కె. బిర్లా, అశోక్ హిందుజా, ఆనంద్ మహాంద్రలు వెళ్లి ముఖ్యమంత్రిని కలిసి రహస్యంగా చర్చలు జరిపారు. అందులో ఏం మాట్లాడారక్క ఎవరికీ తెలియదు కాని ఈ విషయాలన్నీ తెలంగాణలో పారిత్రామిక విధానం దిశ, దశ ఎట్లా ఉండబోతుందో మాత్రం తెలుపుతున్నాయి. అంటే ప్రభుత్వం బడా పారిత్రామికవేత్తలకు పూర్తి అనుకూలంగా ఉండి, ప్రజల భూమి, నీరు, ఇతర వనరులను వారికి భారీగా అప్పచేపుబోతుందనేది మాత్రం బాగానే అర్థం అవుతోంది. వాళ్ళంతా ఏం పరిశ్రమలు పెడ్డారు, ఎన్ని ఉద్యోగాలు కల్పిస్తారు అన్నది ఇంకా తేలకపోయినా తెలంగాణ రాష్ట్ర ప్రయోజనాల కన్నా పెద్ద పెట్టుబడిదారుల ప్రయోజనాలకే ప్రాధాన్యం ఇస్తున్నట్టు సృష్టింగానే తెలుస్తోంది.

యువతకు ఉద్యోగకల్పన, వెనుకబడిన ప్రాంతాల అభివృద్ధికి ప్రోత్సాహం, లభ్యమయ్యే వనరుల వినియోగం, ప్రజల సామర్థ్యాలను, నైపుణ్యాలను వినియోగించడం లాంటి అంశాలకు ప్రాధాన్యం ఉంటుందని విధాన ప్రకటన ప్రకటించింది కాని జరుగుతున్న పరిణామాలు గమనిస్తే అందుకు పూర్తి భిన్నంగా జరిగే అవకాశాలే ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి. స్వీడిష్ ఫర్మిచర్ సంస్థ ‘షకియా’ 600 కోట్ల రూపాయల పెట్టుబడితో హైదరాబాద్లో అతి పెద్ద ఫర్మిచర్, గృహాపకరణాల విక్రయ దుకాణం పెట్టడానికి ఏర్పాట్లు చేసుకుంటుంబే ప్రభుత్వం వారికి కూకటపల్లి దగ్గర స్థలాన్ని కేటాయించింది. కాని ఈ సంస్థ దుకాణం ప్రారంభిస్తే తమ జీవనోపాధి నాశనమైపోతుందని వడంగులు, కమ్మరివాళ్ళు, ఇతర చేతివృత్తుల వాళ్ళ అందోళన వ్యక్తం చేస్తున్నారు. ‘వేవరాక్’ అనే అంతర్జాతీయ రియల్ ఎస్టేట్ సంస్థ హైదరాబాద్లో తన కార్యక్రమాలు మొదలుపెట్టడానికి, వారికి అవసరమైన భూములు కొనిపెట్టడానికి ప్రభుత్వం పూర్తి సహకారం అందిస్తున్నట్టు తెలుస్తోంది. స్థానిక రియల్ ఎస్టేట్ కంపెనీలు, భవన నిర్మాణంలో ఉన్న చిన్నా పెద్ద సంస్థలు దీన్ని పెద్ద ప్రమాదంగా భావిస్తున్నాయి. తెలంగాణ ఉద్యమ సమయంలో ఆటుపోట్లకు గురైన తెలంగాణకు చెందిన చిన్న రియల్టర్లు రాష్ట్రం ఏర్పడ్డ తర్వాత పరిస్థితి మెరుగుపడుతుందనుకున్నారు. కాని ఇప్పుడు దానికి పూర్తి భిన్నమైన పరిస్థితి ఏర్పడింది.

అలాగే ఇన్విర్స్‌ప్స్ టెక్నాలజీ, ఐ.టి. రంగాలలో పెట్టుబడికి చాలా ప్రోత్సాహకాలు కలిపున్నామని, ప్రపంచంలోని అతిపెద్ద ఐ.టి. సంస్థలు త్వరలో హైదరాబాద్లో వాటి

కార్యకలపాలను విస్తరిస్తున్నాయని, విద్యాధికులైన యువకులకు లక్ష్మ కొద్దీ ఉద్యోగావకాశాలు రాబోతున్నాయని ఐ.టి. మంత్రి ప్రతి రోజు ప్రకటన చేస్తున్నారు. కానీ రాష్ట్ర విభజనకు మందే కేంద్ర ప్రభుత్వం హైదరాబాద్లో జనఫర్మేషన్ టెక్నోలజీ ఇన్స్టిచ్యూట్ రీజియన్ (ఐ.టి.ఐ.ఆర్)ను ప్రకటించి, దాని వల్ల అయిదు సంవత్సరాలలో 15 లక్ష్మ మందికి ప్రత్యుక్క ఉద్యోగాలు, 35 లక్ష్మ మందికి పరోక్ష ఉద్యోగాలు వస్తాయని చెప్పింది. నిజానికి హైదరాబాద్లో ఐ.టి. పరిశ్రమ చంద్రబాబు కాలం నుండి ఇప్పటివరకు, అంటే 20 సంవత్సరాలలో 3 లక్ష్మ మేరకు మాత్రమే ఉద్యోగాలు కల్పించింది. ఇప్పుడైతే అమెరికాలో డొనాల్డ్ ట్రంప్ సృష్టించిన సంక్లోభంతో ఉన్నవాళ్ళనే తీసేస్తున్నారు. నిజానికి ఐ.టి. సంస్థలకు ఇస్తున్న రాయితీలు, కల్పిస్తున్న మాలిక సౌకర్యాలు కొత్త ఉద్యోగాలను కల్పించడం అట్లా ఉంచి రాష్ట్ర ఆదాయానికి గండికొడ్దాయని విశేషకులు భావిస్తున్నారు.

ఆ మధ్య సి.బి, ఫిక్స్ ఫాపీ సంస్థలలో సభ్యులైన వ్యాపారవేత్తలతో ముఖ్యమంత్రి సమావేశమై పసుల్లో, విద్యుత్స్కకి వినియోగాలో చాలా రాయితీలు ప్రకటించారు. కాలుప్య నియంత్రణ మండలి నియమాలను కూడా (ప్రజల ఆరోగ్యాన్ని పణంగా పెడ్దు) సడలిస్తానని హామీ ఇచ్చారు. అవస్తీ చేసినా ఆ కంపెనీలు, పారిశ్రామికవేత్తలు ఉద్యోగ కల్పిన హామీలను నెరవేరుస్తారా అన్నది సందేహస్వదమే. హైదరాబాద్ పరిసర ప్రాంతాల్లో ఔషధ పరిశ్రమల ఏర్పాటుకు ప్రభుత్వం దృఢ నిశ్చయంతో ఉన్నట్లు తెలుస్తోంది. ఇదివరకే ఔషధ పరిశ్రమలు ఏర్పాటైన జీడిమెట్లు, సనత్కనగర్, నాచారం చుట్టుపక్కల గ్రామాలలోనైతే కాలుప్యం వల్ల భూగర్బ జలాలు కలుషితమై వ్యవసాయం పూర్తిగా విధ్వంసమైపోయింది. పశువులన్నీ మాయమైపోయాయి. ప్రజల ఆరోగ్యం పూర్తిగా దెబ్బతింది. చాలా పరిశ్రమలను మూసివేయవలసిందిగా సౌక్షమ్యాత్మక సుప్రీంకోర్ట్ ఆదేశాలిచ్చే స్థాయికి పరిస్థితి దిగజారింది. రంగారెడ్డి జిల్లా ముచ్చెర్ల దగ్గర దేశంలోనే అతిపెద్ద ‘ఫార్మాసిటీ’ని 1250 ఎకరాలలో అభివృద్ధి చేస్తున్నారు. 350 మైక్రో యూనిట్లు, 120 బల్క్ ట్రగ్ యూనిట్లతో పరిశ్రమలు వస్తాయని చెప్పి చుట్టూ ఉండే 16 గ్రామాల దైతుల నుండి భూ సేకరణ చేస్తున్నారు. అప్రతిష్టప్పాలైన సెజ్ పారిశ్రామిక విధానానికి ప్రత్యుమ్మయంగా నివ్వు (నేపస్ట్ ఇన్వెస్ట్ మెంట్ మేనేజ్ మెంట్ జోన్) లను ప్రతిపాదించారు. ఉమ్మడి రాష్ట్రం ఉన్నప్పుడు ఏచీకి చిత్తారు, మెదక్ జిల్లాలను ఎంపిక చేశారు. తెలంగాణ ఏర్పడ్డక ఇది రద్దవుతుందనుకున్నాం. కానీ పారిశ్రామిక అభివృద్ధిలో భాగంగా మెదక్ జిల్లా న్యాలకర్, రుధాసంగం మండలాల్లో 25,000 ఎకరాలలో ఔషధ పరిశ్రమలు పెట్టడానికి ప్రభుత్వం అనుమతులు ఇస్తోంది.

తెలంగాణ ప్రభుత్వం ఈ మధ్య ‘సూఫో ఎకనామిక్ అవట్లుక్ నివేదిక 2017’ ను ప్రచురించింది. అందులో తాము ప్రకటించిన పారిశ్రామిక విధానానికి అనుగుణంగా జరపదలచిన పారిశ్రామిక అభివృద్ధి గురించి వివరాలు తెలియజేసింది. ఇప్పటివరకు 3327

పరిశ్రమలకు అనుమతులు జారీ అయ్యాయని, వారు 51 వేల కోట్ల పెట్టుబడులు పెడతారని, దాదాపు 2 లక్షలకుపైగా ఉద్యోగాలు కల్పిస్తారని ఆ నివేదిక తెలిపింది. ఒక్క మేడ్చల్ జిల్లాలోనే అత్యధికంగా 727 యూనిట్లకు అనుమతులు లభించాయని, తర్వాత వరసలో రంగారెడ్డి, సంగారెడ్డి, నల్గొండ, వరంగల్ జిల్లాలున్నాయని, అన్నిచోట్ల చాలా పరిశ్రమలు రాబోతున్నాయని ప్రకటించింది.

తెలంగాణ ఉద్యమ సమయంలో ఇక్కడ భాయిలాపడ్డ, మూతపడ్డ చిన్న, పెద్ద పరిశ్రమల విషయం కూడా చర్చకు వచ్చింది. రాష్ట్రం ఏర్పడ్డ తర్వాత కొన్నింటినైనా పునరుద్ధరించాలనే ఆకాంక్ష బలంగా వినిపించింది. ఉపన్యాసాల్లో ఆ మేరకు నాయకులు హామీలు కూడా గుప్పించారు. తెలంగాణ జిల్లాలలో చిన్న, చితకా కలిపి 8618 భాయిలా పడ్డ పరిశ్రమలుండగా, అయితే అందులో 7% అంటే 632 యూనిట్లకు మాత్రమే ఉత్పత్తి చేసే సామర్థ్యం ఉండని రాష్ట్రస్థాయి బ్యాంకర్ల కమిటీ అభిప్రాయపడింది. ఒక్క ప్రైంటర్లాస్టిన్ ఒకనాడు 10 వేల దాకా మధ్య, చిన్నతరహా పరిశ్రమలుండేవి. వీటిలో చాలా పరిశ్రమలు పబ్లిక్ రంగ సంస్థలకు అనుబంధంగా ఉండేవి. నూతన ఆర్థిక విధానాల కారణంగా ఆ పెద్ద పరిశ్రమలతో పొటు చిన్న పరిశ్రమలు కూడా మూతపడ్డాయి. ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్లో నిర్లక్ష్యానికి గురైన ఆల్ఫిన్, ప్రాగాటూల్స్, హెచ్.ఎమ్.టి., ఆజంజపీ మిల్లు, డి.బి.ఆర్ మిల్లు, నిజాం మగర్స్, ఐ.డి.పి.ఎల్, రామగుండం ఫెర్రీలైజర్ కార్బోరేషన్, రిపబ్లిక్ ఫోర్స్, సర్సిల్స్, అంతర్గాం స్పైన్స్ిగ్ మిల్స్, అదిలాబాద్ సిమెంట్ ఫ్యాక్టరీ వంటి అనేక ప్రభుత్వాల సంయుక్త, సహకార రంగ పరిశ్రమలను తెలంగాణ ఏర్పడ తర్వాత పునరుద్ధరించే ప్రయత్నాలు జరుగుతాయని ఆశించారు. కానీ కొత్త పారిప్రామిక విధానంలో భాయిలాపడ్డ, మూతపడ్డ పరిశ్రమలకు సంబంధించిన ప్రస్తావనే లేదు.

2008 సంవత్సరంలో 7537 కర్మాగారాలు రిజిస్టర్ చేయబడగా 2014 నాటికి 12,000 షైన రిజిస్టర్ కాబడ్డాయని ప్రభుత్వం చెపుతోంది. కానీ ఇందులో ఎన్ని ఉత్పత్తి మొదలు పెట్టాయి, వాటిలో ఎంతమందికి ఉపాధి లభించిందన్న గణంకాలు ప్రభుత్వం ప్రకటించడం లేదు. దాదాపు 700 దాకా ఉన్న చేసేత సహకార సంఘాలలో 90 వేల మంది దాకా చేసేత కార్బూకులున్నారు. ఇంకా 38,000 చేసేత కార్బూకులు ఏ సంఘంలోనూ సభ్యులుగా లేక వ్యక్తులుగా జీవనోపాధి సంపాదించుకోవడం కోసం నానా ఆగచాట్లు పడుతున్నారు. ఈ కోవకు చెందిన వారే ఆత్మహత్యలకు పాల్పడటం మనం గమనిస్తాం. వరంగల్లో, సిరిసిల్లలో ‘అప్పారల్ పార్క్’ లు స్థాపించి చేసేత కార్బూకులకు ఉపాధి కల్పిస్తామని ప్రకటనలు ఇస్తున్నారు కానీ ఆ పార్కులలో చేసేత కార్బూకులకు పని ఉంటుందా లేదా అన్నది సందేహస్పరశమే. నాలుగు దశాబ్దాల క్రితం అన్ని జిల్లాలలోను జిల్లా పారిప్రామిక కేంద్రాలకు అనుబంధంగా ఐ.టి.ఎలు ఏర్పరచి మౌలిక సౌకర్యాలు కల్పించారు. షైన్లలు నిర్మించారు. కొంతకాలం చిన్న చిన్న

గృహశోపకరణ వస్తువుల ఉత్పత్తి కూడా అక్కడ జరిగేది. యాంతీకరణ పెరిగే కొద్దీ అవన్నీ మూతపడి ఆ కేంద్రాలు రకరకాల వాళ్ళ చేతుల్లోకి వెళ్ళి మూతబడ్డాయి. కొన్ని కేంద్రాలు పూర్తి శిథిలావస్థలో ఉన్నాయి. తెలంగాణ ప్రభుత్వం వీటిని ఉపయోగంలోకి తేవడానికి ఏ ఆలోచనా చేయడం లేదు. ఇప్పుడు ఆ భూముల్లో ప్రభుత్వమే రియల్ ఎస్టేట్ వ్యాపారం చేసే ప్రమాదం ఉందని పరిశీలకులు అంటున్నారు.

పైపరాబాద్, రంగారెడ్డి జిల్లాల్లో 60 దాకా ప్రత్యేక ఆర్థిక మండశ్చు (SEZ) ఉన్నాయి. అందులో 10 యూనిట్లలో మాత్రమే ఉత్పత్తి ప్రారంభమైంది. తక్కిన వాటికి ప్రహారి గోడలు, రకరకాల పేర్లతో బోర్డులు మాత్రమే కనిపిస్తాయి. నిరుపయోగంగా ఉన్న ఈ మండశ్చను ఎట్లా వాడకంలోకి తేవాలి, ఆ భూముల్లి కొత్త పరిశ్రమలకు కేటాయించే అవకాశం ఉండా లాంటి విషయాలకు కొత్త పారిశ్రామిక విధానంలో చోటే లేదు. పారిశ్రామిక అభివృద్ధి అనగానే భూసేకరణ అంశం మీదనే ప్రభుత్వం దృష్టి సారిస్తున్నది. సులభంగా భూముల్లి స్వేచ్ఛనం చేసుకోవడానికి కొత్త చట్టాల్లి తీసుకువస్తున్నది. పరిశ్రమలు పెట్టి ఎక్కువమందికి ఉపాధి కల్పించడం అట్లా ఉంచి, భూమి ఆధారంగా జీవిస్తున్న దళితుల్లి, బలహీన వర్గాలను ఉపాధి నుండి దూరం చేస్తోంది.

తెలంగాణ రాష్ట్రం ఏర్పడి ఈ విధాన ప్రకటన వెలువడుతున్న సమయంలోనే రెండు ప్రధాన పరిశ్రమలు - వరంగల్ జిల్లా కమలాపూర్ లోని ఎ.పి రేయాన్స్ (ఇప్పుడు బల్లాపూర్ ఇంండ్రీస్) కర్కూరారం, కాగజ్ నగర్ లోని సిర్పూర్ కాగజ్ మిల్ మాతపడ్డాయి. వేలాదిమంది కార్బూకులు రోడ్డునపడ్డారు. వాళ్ళకు న్యాయంగా రావలసిన గ్రాట్యూటీ, ప్రావిడెంట్ ఫండ్ కూడా వాళ్ళకు ఇప్పటిదాకా అందలేదు. బ్రహ్మండమైన పారిశ్రామిక విధానం అమలులోకి తెచ్చామంటున్న ప్రభుత్వం ఈ పరిశ్రమల పనరుధ్వరణ గురించి మాటమాత్రంగా కూడా ఏమీ అనడం లేదు.

భారతదేశం లాంటి దేశంలో తెలంగాణ లాంటి నూతనంగా ఏర్పడ్డ రాష్ట్రంలో పారిశ్రామిక అభివృద్ధి గురించి విధానపరమైన ఆలోచనలు చేసేటప్పుడు ప్రభుత్వం మూడు అంశాలపై దృష్టి పెట్టాలింది. స్థానికంగా లభించే వనరులను స్థానిక ప్రజల ప్రయోజనాలకు వినియోగించేలా కొత్త పారిశ్రామిక విధానం ఉండాలి. అప్పటికే అస్తిత్వంలో ఉన్న స్థానిక ఆర్థిక వ్యవస్థలోకి అదనపు వనరులను ప్రవేశపెట్టి ఆ వ్యవస్థను బలోపేతం చేసేట్లుగా ఉండాలి. స్థానికంగా ఉద్యోగాల కోసం, ఉపాధి కోసం అల్లల్లాడుతున్న ప్రజల ఉద్యోగ కల్పనకు అది తోడ్పడేలా ఉండాలి. అట్లాకాకుండా తెలంగాణ ప్రభుత్వం కూడా పాత అభివృద్ధి నమూనానే ఆదర్శంగా పెట్టుకొంది. ఆ నమూనాలో విద్యుత్ ఉత్పత్తి కేంద్రాలు, ఓపెన్ కాస్ట్ బోగ్గుగనులు, ఔపథాల ఉత్పత్తి కంపెనీల వంటివే ప్రముఖంగా కనిపిస్తున్నాయి. ఇవి జీవనోపాధిని కల్పించే విషయంలోను, పర్యావరణపరంగాను కూడా మంచివి కావు. ప్రజల అభివృద్ధికి ఏ మాత్రం దోషదహనచేచి కావు.

పర్యావరణ పరిరక్షణ మళ్లీ మొదటికి

కె. సుధ

మానవహక్కుల కార్యకర్త, విశాఖపట్టం

జిరిగిన వినాశనం చాలు ఇక భూగోళాన్ని అగ్నిగుండంగా మార్చబోమని అన్ని ప్రభుత్వాలూ ప్రపంచ వేదికలపై శపథాలు చేస్తాయి. భూతాపాన్ని తగ్గించదానికి శక్తివంచన లేకుండా కృషి చేస్తామని వాగ్దానాలు చేస్తాయి. కానీ చేతలకొచ్చేసరికి మాత్రం పర్యావరణ పరిరక్షణ చట్టాలను, వ్యవస్థలను పనిగట్టుకుని ధ్వంసం చేస్తా పోతాయి. ఇదీ - చాలా దేశాలలో పర్యావరణ పరిరక్షణ పేరుతో జరుగుతున్న కపట నాటకం. ఫలితంగా స్వచ్ఛమైన గాలి, నీరులతో పాటు శతాబ్దాలుగా తమ ప్రధాన జీవనాధారంగా ఉంటున్న భూమిపై కూడా ప్రజలు తమ హక్కులను ఒక్కాక్కుబోగా కోల్పోతున్నారు. ఈ పరిణామాల గురించి ఆందోళన చెందుతూ ఆభివృద్ధిని వినాశన దిశ నుండి సుస్థిరాభివృద్ధి దిశగా ఎలా మళ్లీంచాలా అని ఆలోచిస్తున్నవారికి ప్రభుత్వం వైపు నుండి మరో పెద్ద ప్రమాదం పొంచి ఉంది. ఇప్పుడున్న పర్యావరణ పరిరక్షణ చట్టాలను సైతం సపరించి ప్రజలకు ఉన్న ఈ కొద్దిపోటి రక్షణను కూడా తొలగించే ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి.

1980లలో హైదరాబాద్ శివార్లలోని పటాన్ చెరు ప్రాంతంలో రసాయన పరిశ్రమలు కాలుప్పం వెదజల్లుతుంటే కాలుప్ప వ్యతిరేక వేదిక, హక్కుల సంఘాల వాళ్లం దానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడాం. కోర్టులను ఆశ్రయించాం. అవి పర్యావరణ స్పృహ కలుగుతున్న తొలి రోజులు. ఇదీ ఒక సమస్య అని ప్రపంచం గుర్తిస్తున్న తరుణంలో 1984లో భోపాల్ గ్యాస్ దుర్ఘటన జరిగింది. ఉలిక్కిపడి లేచాం. ఇది కూడా హక్కుల సమస్యని గుర్తించాం. భోపాల్ గ్యాస్ దుర్ఘటనతో చలించిపోయిన జస్టిస్ పి.ఎన్ భగవతి (ఆటీవలే మరణించారు) ఇటువంటి

పారిత్రామిక దుర్దటనలు సంభవిస్తే తప్ప ఎవరిది అనేది చూసుకోకుండా నష్టపరిహారం ఇచ్చి తీరవలసిందేనని, దొంకతిరుగుడు సంజాయిషీలను తీసి పక్కన పెట్టాలని ఒక కేసులో తీర్చు ఇచ్చారు. ఇతర దేశాల నుండి న్యాయసూత్రాలను అరువు తెచ్చుకునే మన న్యాయవ్యవస్థ ఇందులో మాత్రం ప్రపంచానికి ఒక కొత్త న్యాయసూత్రాన్ని అందజేసింది.

కోర్టు కేసులు - కొన్ని మంచి తీర్పులు

మందుల పరిశ్రమలు పటాన్నిచెరును కాలుప్యంలో ముంచెత్తినట్లుగానే రాజస్తాన్లోని బిటీ గ్రామంలో హిందుస్తాన్ ఆగ్రో కెమికల్స్ సోదర పారిత్రామిక సంస్థలు విషం చిమ్మె ద్రావకాలను వీధులెంట, కాల్ఫ్లెంట పారించాయి. బావులలో నీళ్ళ ద్రావకాలుగా మారి బుసలు కొట్టసాగాయి. ఒక చిన్న గ్రామంలో ఒకటా రెండా, ఏకంగా ఆరు పరిశ్రమలను స్థాపించి గ్రామాన్ని యమకూపంలా మార్చారు. తిరగబడ్డ గ్రామస్తులపై పోలీసులు 144వ సెక్షన్ విధించారు. బిటీ ప్రజల ఆగ్రణవేశాలను అర్థం చేసుకోగలగిన మరో న్యాయమూర్తి ‘కాలుప్యం స్పష్టించిన వారే దాన్ని శుభ్రం చేయాలి’ అనే సూత్రాన్ని ప్రవేశపెట్టారు. ఈ తీర్పు వల్ల బిటీ గ్రామం శుభ్రపడిందో లేదో కాని అది ఒక కొత్త విలువకు, న్యాయసూత్రానికి శీకారం చుట్టింది.

తమిళనాడులోని ఐదు జిల్లాల్లో నదులను, చెరువులను, కుంటలను మురుగు కాల్ఫ్లెంచుగా, మురుగ్గుంటలుగా తయారు చేసే తోలు శుద్ధి కర్మాగారాలను మూయించడానికి ఆ ప్రాంత ప్రజలు వీధుల్లో, కోర్టుల్లో చేసిన పోరాట ఫలితంగా మరి కొన్ని న్యాయసూత్రాలు పుట్టుకొచ్చాయి. చేతులు కాలక ఆకులు పట్టుకోవటం కాదు ‘నివారణ సూత్రాన్ని పాటించాలి’ అన్న పర్యావరణ విలువ పుట్టుకొచ్చింది. కాలుప్య నివారణ చట్టాలను ఉల్లంఘించిన వారే తాము ఆ నేరానికి పాల్పడలేదని రుజువు చేసుకోవాల్సి ఉంటుందని సుప్రీంకోర్టు ఫుంటాపథంగా చెప్పింది. అంతే కాదు, ఇటువంటి కేసుల్లో సైన్సు, సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో వైపుయ్యం అవసరం కనుక ఈ కేసుల విచారణ కొరకు గ్రీన్ ట్రైబ్యూనల్సు ఏర్పాటు చేయాలని కూడా సుప్రీంకోర్టు (20 ఏళ్ళక్రితమే) తీర్పు ఇచ్చింది. దాని ఫలితమే 2010లో జాతీయ గ్రీన్ ట్రైబ్యూనల్ స్థాపన.

కేరళలో చింగవనం అనే గ్రామంలో ఒక పరిశ్రమ రసాయనాలు, ద్రావకాలను విచ్చులవిడిగా వెడజల్లుతున్నా కాలుప్య నివారణ మండలి పట్టించుకోవడం లేదని అక్కడి ప్రజలు కేరళ ప్రైకోర్టుకు మొరపెట్టుకున్నారు. ఈ కేసులో తీర్పు ఇస్తూ ప్రభుత్వాలు కాలుప్యం జరిగిన తరువాత మేలోవడం కాదు చేయాల్సింది, పరిశ్రమలు స్థాపించే ముందే పర్యావరణ ప్రభావ అంచనా నివేదికలను రూపొందించాలని, అలాగే ముందస్తుగా ప్రజాభిప్రాయసేకరణ కూడా జరపాలని న్యాయమూర్తి సూచించారు. ఈ తీర్పు పర్యావరణానే ‘పర్యావరణ

ప్రభావ అంచనా నియమాలు, 1994' పుట్టుకొచ్చాయి. దీనికి మనం చింగవనం ప్రజా ఉద్యమానికి కృతజ్ఞతలు చెప్పాలి.

ప్రజలను, పర్యావరణాన్ని కాపాడే ఇటువంటి విలువలను విధానాలు, చట్టాలు, కోర్టు తీర్పులు, నియంత్రణ వ్యవస్థల రూపంలో ఈ విధంగా వ్యవస్థకృతం చేసుకోవడానికి కనీసం 40 ఏళ్లు పట్టింది. ఇవాళ సోంపేట ప్రజలు తమ బీలను కాపాడుకోగలిగారంటే గతంలో జరిగిన పోరాటాలకు ఫలితాలైన జాతీయ గ్రీన్ అపిలేట్ అధారిటీ, జాతీయ గ్రీన్ ట్రైబ్యూనల్స్ వ్యవస్థ, పర్యావరణ ప్రభావ అంచనా నియమాలు, ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ విధానాలు దోహదపడ్డాయనేది మనం మరిచిపోకూడదు.

భద్రాది, యూదాది ధర్మాల్ విద్యుత్ కేంద్రాల విషయంలో గ్రీన్ ట్రైబ్యూనల్ ఏమీ చేయలేకపోయినా తమ జీవితాలతో చెలగాటమాడే ప్రాజెక్టుల పట్ల ప్రజల్లో తీవ్ర వ్యతిరేకత ఉందని, ముందు ముందు ఇలాంటి ప్రాజెక్టులను చేపట్టడం అంత తేలిక కాదని పాలకులకు అర్థమయ్యే ఉంటుంది.

మన రాష్ట్రంలోనూ, ఇతర రాష్ట్రాలలోనూ నిరసన తీవ్రంగా ఉన్న చోట కాలుపు కారకమైన కొన్ని పరిశ్రమలు మూతపడుతున్నాయి. కొన్నిటికి ఆమోదం లభించడం లేదు. కొన్నిచోట్ల కుదుర్చుకున్న ఒప్పందాలను సైతం రద్దు చేసుకుంటున్నారు. విశాఖపట్టం జిల్లా మాకవారిపాలెంలో నెలకొల్పుదలచిన అనోరాక్ అల్యామినా కర్కూర స్థాపనను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఈ కారణంగానే రద్దు చేసుకుంది. మరోవైపు ప్రజల నిరసన జ్యాలలకు తట్టుకోలేక పొసోం లాంటి బహుళజాతి సంస్థలు ప్రభుత్వాలతో కుదుర్చుకున్న ఒప్పందాలను తామే రద్దు చేసుకుని వెల్లిపోయాయి. పర్యావరణ రక్షణ విషయంలో ఆయా కంపెనీలు, పరిశ్రమలను జవాబుదారీ చేయడంలో సాధించిన కొన్ని విజయాలు ఇవి. ముంచుకొన్న ఉపద్రవానికి ఇది చేయి అడ్డం పెట్టడం లాంటి చర్చే కావోచ్చు కాని హర్షించదగ్గ ప్రయత్నం. కాని ఈ మాత్రం ప్రజా ప్రతిఫుటన కూడా పాలకులకు మింగుడుపడడం లేదు. అందుకే గత 4 దశాబ్దాలగా సాధించుకున్న చట్టాలను, కోర్టు తీర్పులను, నియంత్రణ వ్యవస్థలను నిర్విర్యం చేయడానికి ఇప్పుడు కేంద్ర ప్రభుత్వం పూనుకుంది.

షైనాన్స్ చట్టం ద్వారా మార్పులు

'షైనాన్స్ చట్టం, 2017' అంటే ఏదో దేశ ఆదాయ వ్యయాలు, డబ్బు దస్కుం గురించిన అంశాలు ఉంటాయని అనుకుంటాం. కాని మెరిసే ఈ మేడిపండులో జాతీయ గ్రీన్ ట్రైబ్యూనల్స్ (ఎస్.ఆస్.టి) దిగమింగే కీటకాలున్నాయనేది చట్టంలోకి తొంగి చూశాకే అర్థమౌతుంది. ఈ

చట్టం ఎన్.జి.టి స్వరూపాన్ని పూర్తిగా మార్చేసింది. ఎన్.జి.టి ఛైర్‌పర్సన్‌కు, సభ్యులకు ఉండాల్సిన అర్థతలను సమాలంగా మార్చేసింది.

ఇప్పటివరకు సుప్రీంకోర్పు న్యాయమూర్తులు, సుప్రీంకోర్పు విరామ న్యాయమూర్తులు, లేదా హైకోర్పు ప్రధాన న్యాయమూర్తులు మాత్రమే ఎన్.జి.టి. ఛైర్‌పర్సన్లు కాగలిగేవారు. కొత్త పైనాన్స్ చట్టం, 2017 ప్రకారం హైకోర్పు న్యాయమూర్తి లేదా హైకోర్పు న్యాయమూర్తి కావడానికి అర్థత ఉన్న వ్యక్తి లేదా ఏదో ఒక కోర్పుకు పదేళ్లు న్యాయమూర్తిగా పనిచేసిన వ్యక్తి సైతం ఎన్.జి.టి ఛైర్‌పర్సన్ కావచ్చు. అంటే పదేళ్ల పాటు ప్రాణీసు చేసిన న్యాయవాది సైతం ఎన్.జి.టి. ఛైర్‌పర్సన్ కావడానికి అర్థదే. పదేళ్లపాటు సబ్ జడ్డిగా, జిల్లా జడ్డిగా, లేదా బ్రేబ్యుసల్స్‌లో న్యాయమూర్తులుగా పనిచేసిన వ్యక్తులు కూడా ఛైర్‌పర్సన్ అయిపోవచ్చు. ఎన్.జి.టి. ఛైర్‌పర్సన్ హోదాను సుప్రీంకోర్పు న్యాయమూర్తి స్థాయి నుండి సబ్ జడ్డి స్థాయికి తగ్గించేశారు.

ఎన్.జి.టిలో ఎక్స్‌పర్ట్ మెంబర్ కావడానికి గల అర్థతలను కూడా పూర్తిగా మార్చేసారు. ఇదివరకు విజ్ఞానశాస్త్రంలో డాక్టరేట్ లేదా ఇంజనీరింగ్, సాంకేతికశాస్త్రాల్లో మాస్టర్స్ డిగ్రీ ఉండి ఐదేళ్లు పర్యాపరణ రంగంలో అనుభవమున్న వారే ఎక్స్‌పర్ట్ మెంబర్ కావడానికి అర్థులు. ఇప్పుడు కొత్త నియమాల ప్రకారం విజ్ఞాన శాస్త్రంలో డిగ్రీ పూర్తి చేసి ఐదేళ్లు పర్యాపరణ రంగంలో పని చేస్తే చాలు ఎక్స్‌పర్ట్ మెంబర్ అయిపోవచ్చు.

ఎన్.జి.టి సభ్యులను ఎంపిక చేసే సెలక్షన్ కమిటీ స్వరూప స్వభావాలను కూడా 2017 పైనాన్స్ చట్టం సంపూర్ణంగా మార్చేసింది. ఇప్పటివరకు సుప్రీంకోర్పు చీఫ్ జస్టిస్ నియమించిన సుప్రీంకోర్పు న్యాయమూర్తి, ఎన్.జి.టి ఛైర్‌పర్సన్, ఎం.ఓ.జి.ఎఫ్ & సి.సి. (మినిస్ట్రీ ఆఫ్ ఎన్వొరాన్‌మెంట్ ఫారెస్ట్ అండ్ క్లెమేట్ చేంజ్) నియమించిన నిపుణులతో కూడిన సెలక్షన్ కమిటీ ఎన్.జి.టి సభ్యులను ఎంచుకునేది. ఇప్పుడు కొత్త నియమాల ప్రకారం కేంద్ర ప్రభుత్వం నియమించిన వ్యక్తి ఎవరైనా ఎన్.జి.టి సభ్యులు కావచ్చు. అంటే ఎక్స్‌పర్ట్ మెంబర్ ఎంపిక విషయంలో ఇక న్యాయపర్యవేక్షణ అనేది ఉండదు. ప్రభుత్వ కార్యదర్శులే వారిని ఎంపిక చేస్తారు.

మనం అర్థం చేసుకోవాల్సింది ఏమిటంటే ఎన్.జి.టికి వచ్చే అధికశాతం కేసుల్లో కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు, కాలుప్య నివారణ మండళు, ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలే కక్షిదార్లుగా ఉంటారు. అంటే తీర్పు చెప్పే న్యాయస్థితులను ప్రధాన కక్షిదారులైన ప్రభుత్వ అధికారులే ఎంచుకునే పరిష్కారితి వస్తుంది. ఇక మనం న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రత గురించి, చట్టబద్ధపాలన గురించి మాట్లాడుకోవడం మానేయాల్సిన రోజులు వచ్చాయనుకోవాలి. ప్రభుత్వానికి రాజ్యసభలో పూర్తి మెజారిటీ లేదు కనుక దీన్ని ఒక సాధారణ బిల్లుగా ప్రవేశపెడితే రాజ్యసభలో

ఆమోదం పొందుతుందో లేదోననే భయంతో ప్రతి వివాదస్వద బిల్లునీ ‘మనీ బిల్లు’ రూపంలో లోకసభలో ప్రవేశపెట్టి గుట్టుచుపుడు కాకుండా ఆమోదింపచేసుకోవడం ఇచ్చివల అలవాటుగా మారిపోయింది. షైనాన్స్ చట్టం 2017ను కూడా అలాగే మనీ బిల్లుగా ప్రవేశపెట్టి ఆమోదింపజేశారు.

1999లో హైదరాబాదులో పారిశ్రామిక కాలుష్యంపై వేసిన ఒక కేసులో దాని గురించి తనకు తగిన సాంకేతిక పరిజ్ఞానం లేదు కాబట్టి తీర్చు చెప్పులేని ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు న్యాయమూర్తి ఒకరు చేతులెత్తేయగా కాలుష్య నివారణ మండలి దానిపై సుప్రీంకోర్టులో అప్పేల్ దాఖలు చేసింది. న్యాయమూర్తులు ఇలా కాణి దించేస్తే ఎలా అని సుప్రీంకోర్టు హైకోర్టుకి అణ్ణింతలు వేసి కేసును జాతీయ గ్రీన్ అపెలేట్ అధారిటీకి (అప్పుకీ ఎన్.జి.టి ఏర్పడలేదు) అప్పగించింది.

అయితే పర్యావరణ పరిరక్షణ వివాదాల పరిష్కారానికి అవసరమైన సాంకేతిక పరిజ్ఞానం సుప్రీంకోర్టు, హైకోర్టు న్యాయమూర్తులలో లేదని గుర్తించడం వల్లనే ఆ తర్వాత ఎన్.జి.టి పుట్టుకొచ్చింది. అంతేకాని ఆ వివాదాలు స్వల్పమైనవనే భావన నుండి కాదు. సాంకేతిక అంశాలతో కూడిన ఈ జబిలమైన వివాదాల్లో తమ వల్ల ఎక్కడ అన్యాయం జరుగుతుందోననే భావనతోనే న్యాయమూర్తులు గ్రీన్ ట్రీబ్యూనల్ ఏర్పాటును ప్రోత్సహించారు. స్వచ్ఛమైన పరిసరాల్లో జీవించడం జీవించే హక్కులో భాగమని న్యాయస్థానాలు సందర్భం వచ్చినపుడల్లో వల్లివేస్తూనే ఉన్నాయి. వినాళకర అభివృద్ధి వల్ల పర్యావరణం దెబ్బతింటే జీవించే హక్కును కోల్పోయేది ఒకరో ఇద్దరో కాదు అనేక వేల, లక్షల మంది. అంటే అక్కడ జరిగేది వ్యక్తిగత హక్కుల ఉల్లంఘన మాత్రమే కాదు, సమష్టి హక్కుల ఉల్లంఘన.

రాబోతున్న మరో సవరణ

1986 నాటి పర్యావరణ పరిరక్షణ చట్టంలో కూడా ప్రభుత్వం కొన్ని కొత్త మార్పులు తీసుకుని రాబోతోంది. ప్రస్తుతం పర్యావరణ ప్రభావ అంచనా (ఇ.ఐ.ఎ) నివేదికలపై కాలుష్య మండలులు ప్రజా విచారణ జరిపిన తరువాత ఎం.బి.బి.ఎఫ్ ప్రాజెక్టుల స్థాపనకు ఆమోదం ఇస్తోంది. ప్రజల అభ్యంతరాలను పరిగణనలోకి తీసుకుని ప్రాజెక్టులను ఆమోదించాల్సిన ప్రభుత్వాలకు ఇది రుచించడం లేదు. తాము కార్బోరేట్ రంగానికి జవాబుదారీ కాని ప్రజలకు కాదు అనే పద్ధతిలో ఇప్పుడు ప్రభుత్వ విధానాల రూపకల్పన జరుగుతోంది. త్వరలో ఇ.ఐ.ఎ నివేదికలపై, ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ ప్రక్రియలై కూడా వేటుపడనున్నది.

డబ్బు చెల్లిస్తే నేరం మాట్లాడు

ఈ ముసాయిదా బిల్లు ప్రకారం ప్రభుత్వం కాలుష్యం స్పష్టించే వారిపై భారీ జరిమానాలు విధించబోతోంది. ప్రాజెక్టు నుండి 5 కి.మీ. లోపు ప్రాంతంలో పర్యావరణానికి భారీ నష్టం

కలిగిస్తే 5 నుండి 10 కోట్ల రూపాయలు, 5 కి.మీ నుండి 10 కి.మీ. వరకైతే 10 నుండి 15 కోట్ల రూపాయలు, 10 కి.మీ. మించిపోతే 15 నుండి 20 కోట్ల రూపాయల జరిమానా కట్టాల్సి ఉంటుంది. జరిమానా విధించిన తరువాత కూడా నష్టం కలగజేస్తుంటే రోజుకి 50 లక్షల రూపాయలు (5 కి.మీ లోపు), 75 లక్షల రూపాయలు (5-10 కి.మీ వరకు), 1 కోటి రూపాయలు (10 కి.మీ. మించిపోతే) చెల్లించాల్సి ఉంటుంది. ఒక ఘండ్ని స్థాపించి ఈ జరిమానాలను అందులో జమచేసి ప్రభుత్వం పర్యావరణ పరిరక్షణకు దాన్ని వాడుతుందట. ఇదంతా నమ్మదగ్గ విషయమేనా!

భారీ ఎత్తున జరిమానా విధిస్తే పారిశ్రామికవేత్తలు ఒళ్లు దగ్గరుంచుకొంటారని పోనీ ఒక నిమిషం నమ్ముదాం. అయితే ఇక్కడ అత్యున్నత జరిమానా 20 కోట్లు మాత్రమే. అంటే భోపాల్ దుర్భటన వంటి దుర్భటన జరిగినా జరిమానా 20 కోట్ల రూపాయలే ఉంటుంది. ఈ భారీ జరిమానాల వ్యవస్థ పేరుతో కుటీర, చిన్న పరిశ్రమలను మూత వేసే ప్రమాదమూ ఉంది. ఒడా పరిశ్రమలు మాత్రం డబ్బు చెల్లించుకుంటూ గాల్లోకి, నీటిలోకి కాలుష్యాన్ని యధేచ్చగా విడుదల చేసుకుంటూ పోవచ్చు. ఆ తర్వాత శుభ్రం చేసే బాధ్యత ప్రభుత్వానిదవుతుంది. ఘండ్లో జమ అయ్యే జరిమానాలతోనే దేశాన్ని స్వచ్ఛ భారత చేస్తారేమో! కాలుప్యం వెదజలలకుండా నియంత్రణా వ్యవస్థను కట్టుదిట్టం చేయాల్సింది పోయి ప్రభుత్వం శానిచేష్ట ఇన్సెక్టర్ పాత్ర వహించాలనుకుంటోంది.

నష్టం : ఏది అధికం ఏది స్వల్పం?

ప్రోజెక్టు వల్ల కలిగే నష్టాలను ఈ సవరణ బిల్లు ‘భారీ నష్టం’, ‘మైనర్ ఉల్లంఘన’, ‘స్వల్ప నష్టం’గా వర్గీకరించింది కానీ బిల్లులో ఈ మూడు రకాల నష్టాలకు ఇచ్చిన నిర్వచనం చదివితే అన్ని ఒకలానే కనిపిస్తాయి. మైనర్ ఉల్లంఘనలకు పాల్గొడితే వెయ్యి నుండి 10 వేల వరకు జరిమానా విధించవచ్చు. అది కొనసాగితే రోజుకి 5 వేల వరకు అదనపు జరిమానా పదుతూ ఉంటుంది.

ఆదే స్వల్ప నష్టం కలిగితే లక్ష నుండి 5 కోట్ల రూపాయల వరకు జరిమానా విధించవచ్చు. ఉల్లంఘన కొనసాగినంత కాలం రోజుకి లక్ష రూపాయల చొప్పున జరిమానా కట్టాల్సి ఉంటుంది.

కాలుష్యాన్ని నివారించగలిగే ఇ.ఐ.ఎ వ్యవస్థను కుప్పకూల్చి ‘కాలుప్యం సృష్టించు, డబ్బు చెల్లించు’ అనే విధానాన్ని ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టబోతోంది. పైగా భారీ, స్వల్ప నష్టాలు, మైనర్ ఉల్లంఘన నిర్వచనాల్లో స్వప్తత లేదు. దాన్ని వాడుకుని భారీ పరిశ్రమలు సైతం స్వల్ప నష్టాలతో అలవోకగా బైటపడిపోగలవు.

మరో న్యాయనిర్ణేత సంస్థ

ఈ నేరాలకు పాల్పడే వారిపై విచారణ జరిపేందుకు మరో న్యాయ నిర్ణేత సంస్థను ఏర్పాటు చేయనున్నారు. ఈ సంస్థ ఇచ్చిన ఆదేశాలపై అపీలు చేసుకోవాలంటే ఎన్.జి.టికి వెళ్లాలి. న్యాయ నిర్ణేత సంస్థ సభ్యులుగా ఈ కింద పేరొస్న వారు ఉండవచ్చు.

1. జిల్లా జడ్డి, గతంలో జిల్లా జడ్డిగా పనిచేసిన వ్యక్తి, జిల్లా జడ్డి కావడానికి అర్థతలున్న వ్యక్తి; లేదా
2. పర్యావరణ అంశాల్లో తగిన అనుభవం, న్యాయశాస్త్రంపై పట్టు ఉన్న కేంద్ర ప్రభుత్వ డైరెక్టరు హోదాగల అధికారి; లేదా
3. న్యాయశాస్త్ర పట్టభద్రుడు, పర్యావరణ సంబంధిత అంశాల్లో అనుభవజ్ఞుడైన రాష్ట్ర ప్రభుత్వ జాయింట్ సెక్రెటరీ హోదాగల వ్యక్తి

అంటే ఈ కొత్త సంస్థలో సభ్యులు కావడానికి జిల్లా జడ్డి కావాల్సిన అవసరం కూడా లేదు. వీరు ఆయా కంపెనీలను మృదువుగా మందలించి కొద్దిపాటి రుసుము కట్టించుకుని వదిలేయవచ్చు. ఓపికున్న వారు ఎన్.జి.టికి వెళ్లాచ్చు. అంటే 40 ఏళ్ల క్రితం ఎక్కుడ బయలుదేరామో ఆక్కడికే తిరిగి చేరుకోబోతున్నాం. చుక్కాలు వెనక్కి తిరగడం మొదలైంది. ఏం చేయాలో మనం ఆలోచించుకోవాలి.

బాబుగారి భూ మాయా రికార్డులు!

పి.ఎస్. అజయ్ కుమార్

రాష్ట్ర కో-కన్సీనర్, రైతు స్వరాజ్య వేదిక

పరిపాలనను మెరుగుపర్చడానికి ఆధునిక శాస్త్ర సాంకేతిక విజ్ఞానాన్ని, సాధనాలను వాడుకోకూడదని ఎవరూ అనరు. అయితే ప్రవేశపెట్టడానికి ముందే అన్ని కోణాలలో ఆలోచించి, తీసుకోవల్సిన జాగ్రత్తలన్నీ తీసుకోవాలి. అలాగే కార్యాచరణలోకి దిగిన తర్వాత ఎదురయ్యే సమస్యలను కూడా వెంటవెంటనే పరిష్కరించుకుని మార్పులు, చేర్పులు చేసుకోవాలి. కాని ఎలక్ట్రానిక్ భూమి రికార్డుల నిర్వహణ, యాజమాన్యంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి చంద్రబాబుకు ఈ ప్రాప్త కాలజ్ఞత పూర్తిగా కొరవడిందని చెప్పాలి. అందుకే ఆయన ప్రవేశపెట్టిన ‘మీ ఇంటికి మీ భూమి’ అనే ఎలక్ట్రానిక్ భూమి రికార్డుల నిర్వహణ ‘వాళ్లింటికి మన భూమి’గా మారింది. రెవెన్యూ శాఖలో మామూలుగానే అవినీతి ఎక్కువ. అలాంటిది ‘వెబ్లాండ్’ అనే పోర్టల్ ద్వారా భూమి రికార్డుల నిర్వహణను ఎ.పి. ప్రభుత్వం మొదలుపెట్టిన తరువాత అది కాస్తా అడ్డు, అదుపు లేకుండా పోయింది.

సాధారణ పారకునికి సమయ తేలికగా అర్థం అయ్యేందుకు కొన్ని సంఘటనలను వివరిస్తాను.

ఈక సీనియరు జర్నలిస్టు తనకు వంశపారంపర్యంగా వచ్చిన భూములను అమ్ముకోవడానికి అన్ని ఏర్పాట్లు చేసుకున్నాడు. మరో రెండు రోజులలో ఎక్కడెక్కడో వున్న రక్త సంబంధికులందరూ రిజిస్ట్రేషన్ కార్యాలయానికి రానున్నారు. అతనికి బాబుగారి ‘వెబ్లాండ్’ భూమి రికార్డుల పోర్టల్ గూర్చి తెలుసు. ఎందుకైనా మంచిదని ఆ రాత్రి వెబ్సైట్ తెరిచి భూమి రికార్డులలో తన ఎంట్రీలను చూసుకుంటే అందులో రెండు నెంబర్లు లేవని గుర్తించాడు.

అంతకు ముందు రోజు చూసినప్పుడు అవి వున్నాయి. అతను వెంటనే కొనుగోలుదారుకు ఫోన్ చేసి రెవెన్యూ వాళ్ళకి ఇష్టవలసిన మామూళ్లు ఇచ్చారో లేదో వాకబు చేసాడు. అవతలివారు తాళీల్దారును కలిసి ముడుపు చెల్లించామని చెప్పారు. మీరు గ్రామ వి.ఆర్.వోను కలిసారా? అని అడిగాడు జర్నలిస్టు. తాళీల్దారునే కలిసినప్పుడు ఇక వి.ఆర్.వోను ఎందుకని వాళ్ళు మానేసారు. జర్నలిస్టుకు ఏం జిరిగిందో అర్థమయ్యాంది. అతని సలహాపై కొనుగోలుదారు గ్రామ వి.ఆర్.వోకు విడిగా మరో పదివేలు (10,000) చెల్లించడంతో రిజిస్ట్రేషన్ ముందు రోజు మాయమైన రెండు సర్వోనెబర్లు కంప్యూటరు తెరమీద తిరిగి ప్రత్యుషమయ్యాయి.

మరికొంత వివరణ ఇస్ట్రీగాని ఈ ఎలక్ట్రానిక్ భూమి రికార్డు అనే మాయా శశిరేభు లీలలు అర్థం కావు. ఒక నివిషం ఈ ఎలక్ట్రానిక్ భూమి రికార్డు (ఇక నుండి మీరు వెబ్లాండ్ అని చదువుకోగలరు) సంగతి మర్చిపోండి. సౌధారణంగా రైతుల వద్ద రెండు భూమి రికార్డులు వుంటాయి. వాటిని పట్టాదారు పాసు పుస్తకాలు అంటారు. అవి ఏమిటంటే...

1. పట్టాదారు పాసు పుస్తకం (పిపిచి)
2. టైటిల్ డీడ్ పాసు పుస్తకం (బిడిచి)

పట్టాదారు పాసు పుస్తకం

ఇది బ్యాంకు నుండి బుఱాలు తెచ్చుకోవడానికి ఉపకరిస్తుంది. దీనిపైన మండల తాళీల్దారు కార్యాలయం రాజముద్ర, సంతకం వుంటాయి.

టైటిల్ డీడ్ పాసు పుస్తకం

ఇది సదరు భూములకు పట్టాదారును యజమాని లేదా హక్కుదారుగా తెలియజేస్తుంది. దీనిపై మండల తాళీల్దారు కార్యాలయం రాజముద్ర, సంతకంతో పాటు రెవెన్యూ డివిజినల్ ఆఫీసర్ (ఆర్.డి.వో) కార్యాలయపు ముద్ర, సంతకం కూడా వుంటాయి. ఇది ఆస్తిని అమ్మడానికి, కుదువ పెట్టడానికి ఉపయోగపడుతుంది.

పిపిచి, బిడిచి లలో వన్న వివరాలు మండల రెవెన్యూ కార్యాలయంలో 1బి రిజిస్టరులో కూడా వుంటాయి. మరోలా చెప్పాలంబో మండల రెవెన్యూ కార్యాలయంలోనీ 1బి రిజిస్టరులో వుండే సమాచారమే ఈ పిపిచి, బిడిచిలలో వుంటుంది. ప్రతీసారి 1బి రిజిస్టరుకు నభలు తీసుకోవడం కష్టమని రైతులకు ఈ రెండు పాసు పుస్తకాలు ఇష్టబడ్డాయి.

1బి రిజిస్టరుకు, దాని ఆధారంగా పాసు పుస్తకాలు ఇచ్చే ప్రక్రియకు కారణం 1971లో అప్పటి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తెచ్చిన అంధ్రప్రదేశ్ భూమి మరియు పట్టాదారు పాసు పుస్తకాల చట్టం (దీనినే సంకీర్ణంగా ఆర్.బ.ఆర్ చట్టం అని అంటారు). ఈ చట్టానికి 1989లో గాని ప్రభుత్వం సమగ్రమైన నియమాలను రూపొందించలేదు. అదేలా ఉన్న ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ

రాష్ట్రాలలోని రైతుల వద్ద నేడు మనకు కనిపించే పాసు పుస్తకాలన్నీ (పిపిబి, టిడిబి) చట్టం ద్వారా ఉనికిలోకి వచ్చినవి.

ఇప్పుడు మనం ముందు చెప్పుకున్న జర్నలిస్టు కథ దగ్గరకి తిరిగి వద్దాం. జర్నలిస్టు వద్ద వున్న పిపిబి, టిడిబి లలో వున్న సర్వే నెంబర్లో రెండు నెంబర్లు చంద్రబాబు వెబ్లాండ్ నుండి అకస్మాత్తుగా మాయం అయిపోయాయని చెప్పాను కదా! అంటే పాసు పుస్తకాలలో 7 సర్వే నెంబర్లు వుంటే, వెబ్లాండ్ 1బి రిజిస్టర్లో 5 నెంబర్లే వున్నాయన్నమాట. అలాంటపుడు 7 నెంబర్లకూ రిజిస్ట్రేషన్ అవుతుందా అంటే వెబ్లాండ్లో లేని రెండు నెంబర్లకు రిజిస్ట్రేషన్ అవ్వదు.

రైతు వద్ద వున్న పాసు పుస్తకాలలోని సమాచారం, చంద్రబాబు వెబ్లాండ్లోని సమాచారం వేరైతే మొదచిది చెల్లుబాటు కాదు.

ఇప్పుడు రేబాక దేముడు అనే పేదరైతు విషయం చూద్దాం

రేబాక దేముడు విశాఖపట్నం జిల్లా, రోలుగుంట మండలం, కొంతలం గ్రామ నివాసి. చాకలి వ్యతి చేసుకుంటున్న నిరుపేద. పక్షే వున్న అడ్డసారం అనే గ్రామంలో అతనికి సర్వే నెంబరు 82/2లో 60 సెంట్ల మెట్ట భూమి వుంది. దానికి అతనికి పట్టా నెంబరు 487తో 2013లోనే సి 635501 నెంబరు గల పిపిబి, టిడిబిలు వున్నాయి. కానీ బాబుగారి వెబ్లాండ్లో ఆ వివరాలు లేవు. కనుక 2014 నుండి అతనికి బ్యాంకులు పంట బుఱం ఇవ్వటం లేదు. అందుకే హుద్దహుద్ద తుఫాను సమయంలో కూడా అతనికి నష్టపరిషోరం ఇవ్వలేదు. అప్పటినుండి అతను మండల రెవెన్యూ కార్యాలయం చుట్టూ తిరుగుతూనే వున్నాడు. అంటే ఒక చట్టం ద్వారా ఇప్పబడిన పాసు పుస్తకాలను మరో చట్టం ద్వారా రద్దు చేయకుండానే వాటి ఉపయోగాన్ని ప్రశ్నార్థకం చేసాడు ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు ముఖ్యమంత్రి. భూమి రికార్డుల సమాచారాన్ని కంప్యూటర్లలో ఎలక్ట్రానిక్ సమాచారంగా మార్చి, ఆ సమాచారానికి చట్టబధ్ధత కలిపంచి, రిజిస్ట్రేరు కార్యాలయాలకు, బ్యాంకులకు అనుసంధానం చేసాడు కానీ దానివల్ల ఉత్సవమయ్యే సమస్యలను పట్టించుకోకుండా అనేకమంది రైతులను ఇబ్బందుల పాలు చేస్తున్నాడు.

ఇప్పుడు ఒక రైతు తన పాసు పుస్తకం పట్టుకొని బ్యాంకుకు లేదా రిజిస్ట్రేరు ఆఫీసుకు వెళ్తే వాళ్లు వెబ్లాండ్ మాత్రమే తెరచి చూస్తారు. అందులో వున్న సమాచారం, మీ పాసు పుస్తకాలలో వున్న సమాచారం వేరైతే మండల రెవెన్యూ కార్యాలయానికి వెళ్చి సరిచేసుకొని రమ్యంచారు. రేబాక దేముడు విషయంలో లాగా అసలు వివరాలే లేకపోతే మీకు భూమి

లేదు పొమ్మంటారు. అంటే ఎలక్ట్రానిక్ భూమి రికార్డుల సమాచారమే చెల్లుతుందిగాని రైతు చేతిలో వున్న పాసు పుస్తకం కాదు.

మజ్జి నూకరాజు అనే మరో చిన్న రైతు సంగతి విందాం. నూకరాజు, నానిబాబులు అన్నదమ్ములు. వారికి పట్టా నెంబరు 1255 ద్వారా కొన్ని సర్వే నెంబర్లతో మూడు ఎకరాల వరకు భూమి వుంది. 14-7-2016న చూసినపుడు కూడా వెబ్లాండ్ 1వి రిజిస్టరులో ఉన్న సమాచారం పాసు పుస్తకంలో వున్న సమాచారంతో సరిపోయింది. కానీ నాలుగు రోజుల తరువాత అనగా తేది 18-7-2016న చూస్తే వెబ్లాండ్ ప్రకారం ఈ అన్నదమ్ములకు ఒక సెంటు భూమి కూడా లేదు. లబోదిబోమని మొత్తుకోవడంతో కానేపటికి మళ్ళీ వెబ్లాండ్లో వాళ్ళ భూములు కన్పించాయి. కాని రెండు రోజుల తర్వాత డాన్‌లోడ్ చేసుకున్న 1చి ప్రకారం వీరికి సర్వే నెంబరు 14-2, ఎ2లో 57 సెంట్లు కనిపించలేదు. 94-3విలో 98 సెంట్లు భూమి కనిపించలేదు. తతిమ్మాది మాత్రమే వుంది. ఇదేదో సాంకేతిక తప్పిదం కాదు. ఇది వెబ్లాండ్ మాయాజాలం.

‘డిజిటల్ కీ’ ద్వారా వెబ్లాండ్ సాఫ్ట్‌వేర్లోకి వెళ్లి రికార్డులను మార్చే అధికారం తాళీల్దారుకు ఉంది. మండల రెవెన్యూ కార్యాలయంలోని కంప్యూటరు విభాగంలో పనిచేసే కంప్యూటరు ఆవరేటరు సహాయంతో మండల రెవెన్యూ అధికారులు భూమి రికార్డులను క్లాషాలలో మార్చేయగలరు. దానివల్ల ఏమవతోందంటే బ్యాంకుకు లేదా రిజిస్ట్రేరు ఆఫీసుకు వెళ్ళింత వరకు రైతుకు ఏమి జరిగిందో తెలినే అవకాశం లేకుండా పోయింది. ఈ విషయమై రైతుల నుండి వస్తున్న అసంఖ్యాకమైన ఫిర్యాదులను ఈ కింది విధంగా మనం వర్గీకరించవచ్చు.

1. రైతు వద్ద వున్న పాసు పుస్తకాలకు, టైటిల్ డీస్క్ కు విలువ లేకుండా పోయింది.
2. సర్వే నెంబర్లు, సబ్-డివిజన్ నెంబర్లు మారిపోతున్నాయి.
3. విస్తృతాలు మారిపోతున్నాయి.
4. ఇంటిపేర్లు, భూయిజమానుల పేర్లు మార్చేస్తున్నారు.
5. పట్టా నెంబర్లు మారిపోతున్నాయి.
6. అసలు పట్టాదారు పేరే లేకుండా పోతోంది.
7. అధికారులకు లంచాలు ఇచ్చి వెబ్లాండ్ రికార్డును సరిచేసుకున్నా అది చివరిదాకా అలాగే ఉంటుందన్న గ్యారంటీ లేదు.
8. ముందుగా ప్రింట్ తీసుకొని పెట్టుకుంటే తప్ప (నేను ముందు చెప్పిన కథలో జర్మలిస్టు, మజ్జి నూకరాజులు అలా చేసారు) రికార్డు మార్చేసిన విషయం నిరూపించుకునే అవకాశమే లేదు.

చంద్రబాబునాయుడు ప్రారంభించిన ఈ ప్రాటెక్ ఎలక్ట్రానిక్ భూమి రికార్డుల పథకం కౌలుదార్లు, సాగుదార్ల హక్కులను ఎలా తొలగిస్తున్నాయో, అతని పార్టీకి చెందిన భూమాఘియాకు ఎలా వరప్రసాదంగా మారాయో ఇప్పుడు చూద్దాం.

గొర్కెపాటి రమణ, అతని ఐదుగురు అన్నదమ్ములు తూర్పు గోదావరి జిల్లా, రౌతులపూడి మండలంలోని భూపాలపట్టుంకు చెందిన కౌలు రైతులు. వీరు 14 ఎకరాల 96 సెంట్ల భూమిని తరతరాలుగా కౌలుకు తీసుకుని సాగుచేస్తున్నారు. సిపిఐ (యం.ఎల్) లిబరేషన్ పార్టీ వారి సహకారంతో ఉద్యమించి పహాళి/అడంగల్లో సాగుదార్లగా తమ పేర్లను నమోదు చేయించుకోగలిగారు. 2011-2012 సంవత్సరం రాత పహాళీలోని 13వ కాలమ్మలో కూడా అనుభవదార్లగా వారి పేర్లే వున్నాయి. కాని అదే సంవత్సరం వెబ్లాండ్ పహాళీలో చూస్తే వారి పేర్లు లేవు. 2013-14 నుండి అసలు రాత అడంగల్ / పహాళీని నిలిపివేసారు. అంటే ‘మీ ఇంటికి మీ భూమి’ వెబ్లాండ్ పహాళీ ప్రకారం 2011-2012 నుండి భూస్వాములే సాగుదారులు. తమ పేర్లు ఎలక్ట్రానిక్ పహాళీలో రాయాలని గొర్కెపాటి వారి కుటుంబం దరఖాస్తులు పెడుతూనే వున్నది కాని ఫలితం లేదు.

మరో ఉదంతం. విశాఖపట్టం జిల్లా నక్కపల్లి మండలంలోని వేంపాడు గ్రామంలో పెత్తో కెమికల్ కారిడారు పేరుతో ప్రభుత్వం భూసేకరణ చేపట్టింది. కొత్త భూసేకరణ చట్టం (2013) ప్రకారం డి-పట్టా (లావణి/డికెటి పట్టా - అనగా ప్రభుత్వం పేదలకు ఇచ్చే పట్టా) భూములకు కూడా పట్టా భూములతో సమానంగా నష్టపరిషరం వస్తుందని గ్రహించిన స్థానిక తెలుగుదేశం పార్టీ నాయకులు రెవెన్యూ అధికారులతో చేతులు కలిపి సర్వే నెంబరు 375/3 లోని 48 ఎకరాల కొండపోరంబోకు భూమికి నోషనల్ (తాత్కాలిక) పట్టా నెంబర్లతో మనిషికి ఒక ఎకరా 60 సెంట్లు నుండి ఒక ఎకరా 50 సెంట్లు వరకు ‘అతుకుబడి’ (డి-పట్టా) వున్నట్లుగా బినామీ పేర్లతో వెబ్లాండ్ 1బి రిజిస్టరులో మార్చేసారు. అయితే ప్రత్యేకి మీడియా దీనిని బయటపెట్టడంతో (స్థానికంగా వాటాలు కుదరని కారణంగా) వాళ్ల పాచిక పారలేదనుకోండి.

కాని ఒక్క మౌన క్లిక్తో భూమి రికార్డులను క్లెప్పాలలో తారుమారు చేయడానికి చంద్రబాబుగారి ‘మీ ఇంటికి మీ భూమి’ వెబ్లాండ్ పథకం భూమాఘియా, రెవెన్యూ మాఘియాకు వీలు కల్పించినేది మనం ఇక్కడ గుర్తించాలి.

ఇప్పుడు జరుగుతున్న భూమి రికార్డుల తయారీ, నిర్వహణ, యాజమాన్యాలకు సంబంధించిన ఆదేశాలన్నీ ఆంధ్రప్రదేశ్ భూమి హక్కులు, పట్టాదారు పాసు వుస్తుకాల చట్టం 1971, 1989 నియమాల కారణంగా వచ్చాయని మనం ముందు చెప్పుకున్నాం. రికార్డులలో

ఎలాంటి మార్పులు చేయాలన్నా ఈ చట్టం ఆధారంగానే జరగాలి. 2016 వరకు ఎలక్ష్మానీక్ భూమి రికార్డులకు ఎలాంటి చట్టబద్ధత లేదు. అయినా 2014 నుండి 2016 వరకు ఎలాంటి చట్టబద్ధత లేకుండానే బాబు ప్రభుత్వం ఎలక్ష్మానీక్ భూమి రికార్డుల ఆధారంగానే భూపాలన వ్యవహారాలను నిర్వహించడం మొదలుపెట్టింది. 2016లోనే ఆ చట్టానికి సవరణ తెచ్చి (సవరణ చట్టం 10/2016) ఎలక్ష్మానీక్ భూమి రికార్డులకు చట్టబద్ధత కల్పించారు. ఆ తర్వాత 1989 నియమాలకు సవరణ ప్రతిపాదిస్తూ ముసాయిదా నియమాలపై ప్రజాభిప్రాయం కోరుతూ తేది 18-6-2016న ఇంగ్రీష్‌లో ప్రభుత్వ వెబ్‌సైట్‌లో వుంచారు. ప్రజల అభిప్రాయానికి 12 రోజుల గడువు మాత్రమే ఇచ్చారు. వీటినే తేది 1-7-2016న జీవో ఎం.ఎన్. నెం. 271 గా ప్రకటించారు.

వెబ్‌లాండ్‌లోకి ఎక్కించిన భూమి రికార్డుల సమాచారానికి చట్టబద్ధత, సాధికారత ఇచ్చేమందు ఆ రెండింటిని సరిపోల్సి పని చేయలేదు. పైగా రైతుల వద్ద వున్న సమాచారానికి, వెబ్‌లాండ్ సమాచారానికి మధ్య తేడా వుంటే దాన్ని సరిచేసుకోవలసిన బాధ్యత ఆ రైతుదే గాని తప్పగా నమోదు చేసిన ప్రభుత్వానిది కాదని నిర్ణయించారు. తేడా ఉంటే రైతులు ఇ-సేవ కేంద్రాలకు వెళ్ళి నగదు చెల్లించి తమ ఫీర్యాదును నమోదు చేయించుకోవాలని చెప్పారు. ఆ తర్వాత సవరణ కోసం వి.ఆర్.వో నుండి తాళీల్దారు వరకు అందరికి ముదుపులు చెల్లించుకోవాలని - వాళ్ళు చెప్పలేదు గానీ జరుగుతున్నది అదే. అలా చెల్లించి రికార్డు మార్పించుకున్నా చివరి వరకు అలానే వుంటుండన్న హామీ లేదు, ఏ క్షణమైనా మీ రికార్డు మారిపోవచ్చ. పైకుంరపాలిలో పెద్దపాము మింగితే మీరు మళ్ళీ ఇ-సేవ చలానాతో మొదలవ్వాల్సిందే.

చాలామంది తాళీల్దార్కు కంప్యూటరు పరిజ్ఞానం అంతంత మాత్రం. దాంతో వారు తమ కార్యాలయాలలోని కంప్యూటరు అపరేటరు మీద ఆధారపడక తప్పదు. తాళీల్దా డిజిటల్ సంతకం, కీ రెండూ ఈ ఆపరేటరు చేతిలోనే వుంటాయి. వారికి ఇచ్చే జీతాలు నామమాత్రం. తాళీల్దారు లంచం తీసుకొని ఒకటి మార్పుమంటే కంప్యూటరు ఆపరేటర్లు పది మార్చగలరు.

చంద్రబాబుగారి ‘మీ ఇంటికి మీ భూమి’ పోర్టల్ను తెరవగానే మీకు ఒక నిరుపేద రైతు ఖరీదైన లావ్‌టాప్‌లో తన భూముల్ని చూసుకుంటున్నట్లుగా ఒక ఫోటోపాప్ బొమ్మ (బాబుగారి అమరావతి మహానగరం అంతా ఫోటోపాప్ కదా!) కన్నిస్తుంది. నిజానికి ఇది ఎవరికి ఉపయోగం అంటే విదేశాలలో స్థిరపడిన భూ యజమానులకు, భూ మాఫియాకు.

దీనికి పరిష్కారం ఏమిటి అంటే నేను ఈ కింది తక్షణ, శాశ్వత పరిష్కారాలను సూచిస్తున్నాను.

1. వెబ్లాండ్ భూమి రికార్డులకు ఇచ్చిన చట్టబద్ధత, సాధికారతలను తక్కణం రద్దు చేయాలి లేదా నిలుపుదల చేయాలి.
2. వెబ్లాండ్ సమాచారం కేవలం ‘సమాచారం చూసుకోవడానికి’ పరిమితం చేయాలి.
3. రైతుల వద్ద ఉన్న పిపిబి, టిడిబిలకు సాధికారత, చట్టబద్ధత వుండాలి.
4. తమ వద్ద వున్న పిపిబి, టిడిబిలకు భిన్నంగా వెబ్లాండ్ సమాచారం వుందని రైతులు ఖీర్యాదు చేస్తే ఎలాంటి రుసుము వసూలు చేయకుండా ప్రభుత్వం తన ఖర్చుతో దాన్ని పరిష్కరించాలి.
5. కార్బూలయపు రికార్డుతో వెబ్లాండ్ రికార్డును సరిపోల్చి రెండూ సరిగ్గానే వున్నాయని జాయింట్ కలెక్టర్ స్థాయి అధికారి లిఖిత పూర్వకంగా నిర్ధారించిన తరువాత మాత్రమే వెబ్లాండ్ రికార్డు సమాచారానికి చట్టబద్ధత ఇవ్వాలి.
6. రాష్ట్రంలోని మొత్తం భూమికీ సమగ్రమైన రీ-సర్వే సెటీల్స్‌మెంట్ నిర్వహించి భూమి రికార్డులను ప్రక్కాళన చేయాలి.

రాజద్రోహం అవతారమెత్తనున్న టెర్రిస్టు చట్టం

గౌరేపాటి మాధవరావు
మానవహక్కుల కార్యకర్త, నిజాముబాద్

వెంకయ్యనాయుడు దేశ ఉపరాష్టపతి కాకముందు నరేంద్రమోదీ కేబినెట్లో సీనియర్ మంత్రి. 2017 మార్చి 2వ తేదీన 'ఇండియా టుడే' ఛానల్ ఆయన్ని ఇంటర్వ్యూ చేసింది. చర్చ జపహర్ణల్ సెప్పులూ విశ్వవిద్యాలయంలో 2016 ఫిబ్రవరి, మార్చి, మే నెలలల్లో విద్యార్థులు చేసిన ఆజాదీ నినాదాల వైపు మళ్ళించాడు దాని ఎడిటర్ రాహుల్. ఆజాదీ అనే మాట వినగానే సీనియర్ మంత్రికి కోపం నసాళానికెక్కింది. ఆజాదీ నినాదం ఇవ్వడం దేశద్రోహమని ప్రకటించాడు. అంతేకాదు ఆజాదీ నినాదం ఇవ్వడం దేశద్రోహం కాకపోతే మరేది దేశద్రోహమవుతుందో తనకు తెలియదన్నాడు (ఇదొక్కమాటే ఆయన నిజాయుతీగా ఒప్పుకుంది!). జె.యు.ఎ. విద్యార్థి సంఘ అధ్యక్షుల్లో, అతడి సహాయులనూ రాజద్రోహ నేరం కింద జైలుల్లో పెట్టడం సమంజసమేని కూడా అన్నాడు. రాజద్రోహనికి సంబంధించి ఇప్పుడున్న చట్టం అసమగ్రంగా ఉందని, శిక్ష మరింత కలినంగా ఉండేలా కేంద్రప్రభుత్వం కొత్త చట్టాన్ని రూపొందిస్తుందని చెప్పాడు. పరిపాలన సజావుగా సాగాలంటే కలిన చట్టాలు అవసరం అని నిరంతరం వాదించే బి.జె.పిలో వెంకయ్య కీలక నేత. అందువల్ల వెంకయ్య మాటలను ఆపామాషీగా తీసుకోలేం. రద్దుయాయిన టెర్రిస్టు, విచ్చిస్తుకర కార్యకలాపాల (నిరోధక) చట్టాన్ని దేశద్రోహం నేరంలోకి పరకాయ ప్రవేశం చేయించే వక్రబుద్ధి నాకు కనిపిస్తోంది.

ఇప్పుడున్న అసమగ్రత ఏమిటి?

దేశద్రోహ నేరానికి సంబంధించి ఇప్పుడున్న చట్టం అసమగ్రంగా ఉందని బి.జె.పి. భావన. ఐ.పి.సి.లోని 124 ఎ సెక్షను రాజద్రోహ నేరాన్ని నిర్వచిస్తుంది. శిక్షను కూడా

ప్రతిపాదిస్తుంది. బ్రిటిషువాళ్ళ కాలం నుంచి ఇప్పటివరకు వివిధ హైకోర్టులూ, సుప్రీంకోర్టు ఆ సెక్షన్సు వ్యాఖ్యానిస్తూనే ఉన్నాయి. కొన్ని హైకోర్టులయితే ఆ సెక్షన్సు రాజ్యంగ విరుద్ధమని కూడా ప్రకటించాయి. సుప్రీంకోర్టు ఆ మాట అనలేదు గానీ ఆ సెక్షన్ కింద శిక్ష వేయాలంటే రుజువు చేయాల్సిన అంశాలలో కచ్చితత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. మాట, రాత, సంజ్ఞల ద్వారా లేదా ధృత్య మాధ్యమం ద్వారా ప్రభుత్వం పట్ల ద్వేషాన్ని లేదా ధిక్యారాన్ని కలిగించినా, అలా కలిగించే ప్రయత్నం చేసినా, లేదా అనసురక్తిని రెచ్చగొట్టినా, రెచ్చగొట్టే ప్రయత్నం చేసినా అది రాజుద్రోహం అవుతుందని ఆ నేరాన్ని నిర్వచించారు. అంటే ప్రభుత్వం మీద ద్వేషం కలిగించాలి లేదా ధిక్యార భావనను కలిగించాలి లేదా అనసురక్తిని కలిగించాలి. పై మూడింటిని కలిగించకపోయినప్పటికీ, కనీసం కలిగించే ప్రయత్నం చేసి ఉండాలి. అప్పుడది రాజుద్రోహం అవుతుంది. ప్రయత్నం విఫలమైంది అనేది నేర తీవ్రతనేమీ తగ్గించదు. అంటే ఆలోచన, దాని వ్యక్తికరణ ముఖ్యమన్నమాట. మరోరకంగా చెప్పాలంటే భావప్రకటనే నేరం. అందుకనే 1947కి ముందు పత్రికల్లో వ్యాసాలు రాసినందుకు బాలగంగాథర తిలక్సీ, గాంధీసీ రాజుద్రోహా నేరం కింద శిక్షించారు.

1947 తర్వాత బ్రిటిషువాళ్ళ ఇక్కడ నుంచి వెళ్ళిపోయిన తర్వాత మన దేశాన్ని మనమే పరిపాలించుకోవడానికి గాను ఒక రాజ్యాంగాన్ని రాసుకుండామని రాజ్యంగ పరిషత్తుని ఎన్నుకున్నాం. రాజ్యాంగంలో హక్కుల కోసం ఓ అధ్యాయున్నే కేటాయించారు. 1947 ఏప్రిల్ 29న ప్రాథమిక స్వేచ్ఛల అంశాన్ని సర్దార్ వల్లభాయ్ పటీల్ రాజ్యంగ పరిషత్తులో ప్రవేశపెట్టాడు. అప్పుడే భావ ప్రకటనా స్వేచ్ఛను కూడా ప్రాథమిక హక్కులలో చేర్చారు. అయితే ఆ హక్కు సంపూర్ణ హక్కు కాదనీ, దానిపై కొన్ని నియంత్రణలను పెట్టివచ్చనని ఓ మినహాయింపును రాసింది రచనా కమిటీ. ఆ మినహాయింపుల్లో రాజుద్రోహపూరిత (సెడీషియన్) భావప్రకటన కూడదు అని ఉంది. దానిపై పెద్ద చర్చ జరిగింది. తన మీద రాజుద్రోహా నేర విచారణ జరుగుతున్నప్పుడు గాంధీ అన్న మాటలను ఆ చర్చ సందర్భంగా చాలామంది గుర్తు చేసుకున్నారు. గాంధీ ఏమన్నాడంటే “...చట్టం ద్వారా అనురక్తిని సృష్టించనూ లేరు, క్రమబద్ధికరించనూ లేరు. ఇప్పుడున్న ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా అనసురక్తిని ప్రబోధించడం నాకొక తపన (Passion). ఎవరికైనా ఒక వ్యక్తి మీద గానీ, వ్యవస్థ మీద గానీ అనురక్తి లేకపోతే తన అనసురక్తిని సంపూర్ణంగా వ్యక్తికరించగలిగే స్వేచ్ఛ ఆ వ్యక్తికి ఉండాలి.”

1948 డిసెంబర్ 2న ప్రాథమిక స్వేచ్ఛలపై చర్చ ముగిసింది. ‘రాజుద్రోహపూరిత’ అనే పదబంధాన్ని రాజ్యాంగ పరిషత్తు తిరస్కరించింది. అంటే భావప్రకటనా స్వేచ్ఛను ఉపయోగించుకోవడం మీద విధించే నియంత్రణల జాబితాలో దీనికి చోటు లేకుండా పోయింది.

మిగతా ఏవీ విషయాలకు సంబంధించి నియంత్రణలు విధించవచ్చునో రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 19(2) చెప్పింది. అవేమంటే - దేశ సార్వభౌమత్వం, ప్రాదేశిక సమగ్రత, రాజ్యభద్రత, విదేశీ రాజ్యాలతో స్నేహ సంబంధాలు, ప్రజాశాంతి, సభ్యత, సైతికత, కోర్టు ధిక్కారం, పరువు నష్టం, నేరం చేయడానికి ప్రేరేపించడం. రాజద్రోహం అనేది ఒక నియంత్రణగా రాజ్యాంగంలో చొరబడడానికి ప్రయత్నించి విఫలమైనా అది భారత శిక్షా స్కూలిలో మాత్రం అలాగే కొనసాగుతూ వచ్చింది.

ప్రభుత్వాలు మారకుండా ఎప్పటికీ ఒకే ప్రభుత్వం ఉంటే అది ప్రజాస్వామ్యం ఎలా అవుతుంది? పాత ప్రభుత్వం మీద అనురాగం కొనసాగుతూ ఉంటే కొత్త ప్రభుత్వం రావడం సాధ్యం కాదు గదా! చట్టసభల్లో అత్యధిక స్థానాలు పొందిన రాజకీయ పార్టీ ఏర్పించేదే గదా ప్రభుత్వం. పాత ప్రభుత్వంపై ద్వేషాన్నీ, ధిక్కారాన్నీ లేక ప్రేమ రాహిత్యాన్నీ ప్రజల్లో ప్రోది చేస్తేనే గదా కొత్త ప్రభుత్వం వచ్చేది. కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాన్ని దేఖించకుండానే ప్రజలు తెలుగుదేశం ప్రభుత్వాన్ని తెచ్చుకున్నారా? కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాన్ని వ్యతిరేకించకుండానే ప్రజలు తెలంగాణలో తెరాస ప్రభుత్వాన్ని, ఆంధ్రలో తెలుగుదేశం ప్రభుత్వాన్ని తెచ్చుకున్నారా? పాత ప్రభుత్వంపై అనష్టాన్ని, ద్వేషాన్ని రెచ్చగొట్టి వాటిని ఉట్టల్లోకి మార్చుకుని గదా కొత్త ప్రభుత్వాలు ఏర్పాటుయేది.

రాజద్రోహ నేరాన్ని ఎవరిపైన అయినా మోపి కోర్టు ద్వారా శిక్షింపజేయడం ఇప్పుడు నిజానికి అంత తేలిక కాదు. 1962కు ముందు సుప్రీంకోర్టు, అలహాబాద్ హైకోర్టు భావ ప్రకటనా స్వేచ్ఛను హరించే చట్టాలు రాజ్యాంగ విశుద్ధమని ప్రకటించాయి. కానీ 1962లో సుప్రీంకోర్టు తన తెలి నాటి విజ్ఞాతను కోల్చేయింది. కేదార్నాథ్ సింగ్కీ, బీహార్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి మధ్య జరిగిన కేసులో రాజద్రోహం ఒక నేరంగా శిక్షా స్కూలిలో కొనసాగడానికి సుప్రీంకోర్టు అభ్యంతర పెట్టలేదు. కాకపోతే ప్రభుత్వంపై ద్వేషాన్ని, ధిక్కారాన్ని, అననురక్తాన్ని రెచ్చగొట్టడమే కాక అది హింసకు దారితీస్తేనే రాజద్రోహం అవుతుంది అని చెప్పింది. రెచ్చగొట్టడానికి, చెలరేగిన హింసకూ అవినాభావ సంబంధం ఉండాలన్నమాట.

అందుకే వెంకయ్యనాయుడికి రాజద్రోహ నేరానికి సంబంధించిన చట్టం అసమగ్రంగా కన్నించింది. జాతీయోద్యమంలో ఏనాడూ పాల్గొనని రాష్ట్రీయ స్వయం నేవక్ సంఘం సభ్యుడు వెంకయ్య, గాంధీని చంపిన గాడ్సె, తానూ ఒక సంస్కృత చెందినవారు. పలువురు జాతీయోద్యమ నాయకులు రాజద్రోహం నేరారోపణకు గురవడమే కాక శిక్షలను కూడా అనుభవించారు. తెల్లవాడిని పన్చెత్తి మాట అనని సంఫు పరివార్ గూటి పక్కలే ఇప్పుడు కేంద్రంలో అధికారంలో ఉన్న కీలక నేతలంతా. పైగా వీరంతా హిట్లర్ ను మహానేతగా ఆరాధించిన వాళ్ళు, నాజీ స్వాస్తిక్సు ఆరాధించే వాళ్ళు.

ప్రజలు స్వేచ్ఛగా ఉండడాన్ని నియంతలు ఇష్టపడరు. స్వేచ్ఛ ధిక్కారానికి దారితీస్తుందని అనుకుంటారు గానీ తమ అణచివేతే ధిక్కారాన్ని సృష్టిస్తుందని అనుకోరు. నియంతలను, నియంతలకు ఇష్టమైన చిహ్నాలను ఆరాధిస్తూ పెరిగిన వారికి ‘ఆజాదీ’ రుచించదు. ఆ మాట వింటేనే ఒళ్ళంతా తేళ్ళూ, జెప్రులూ పాకినట్లుగా ఉంటుంది. అందుకే వక్రబాష్యాలకు పాల్పడుతున్నారు.

పాలన సజావుగా సాగాలంబే కరినతరమైన చట్టాలు ఉండాలనేది నియంతల భావన. అందుకే 1995లో సహజ మరణం పొందిన బెట్రరిస్టు, విచ్చిన్సుకర కార్యకలాపాల నిరోధక చట్టం (టాడా) స్థానంలో 2001లో బెట్రరిజం నిరోధక చట్టాన్ని (పోటా) తీసుకొచ్చింది నాటి బిజిపి ప్రభుత్వం. ఆ చట్టాన్ని అడ్డం పెట్టుకునే అనమ్మితిని అణిచివేసింది.

ఇప్పుడు కేంద్రప్రభుత్వం తీసుకురాదలచిన కొత్త రాజద్రోహ చట్టం సుట్రీంకోర్టు తీర్చును నిర్వలం చేయబోయే చట్టం అపుతుంది. కొత్త చట్టంలో ఏముందాలని వారి కోరిక? జాతి వ్యతిరేక నినాదాలు ఇచ్చినా, రాతలు రాసినా, స్వేచ్ఛ కోసం నినాదాలిచ్చినా, స్వేచ్ఛ కోరుతూ రాసినా, మాట్లాడినా నేరం అని ప్రకటించే సెక్కన్లు ఉండాలని కేంద్ర ప్రభుత్వం మనసులో ఉందని మనం అనుకోవాలి. అందుకే ‘ఆజాదీ నినాదాలు దేశద్రోహ పూరితమైనవి కాకపోతే మరేది దేశద్రోహమో నాకు అర్థం కావడం లేదు’ అన్నాడు వెంకయ్య.

నినాదాలు రాజద్రోహానికి అర్థమైన నేరం కావాలని కేంద్ర ప్రభుత్వం ఇప్పుడు అనుకుంటోంది కానీ ఒకప్పుడు (1995లో) సుట్రీంకోర్టు ‘ఖలిస్తాన్ జిందాబాద్’, ‘రాజ్ కరేగా ఖల్సా’ లాంటి నినాదాలు ఇచ్చిన బలవంత్ సింగ్ పైనా, అతని మిత్రుడిపైనా పెట్టిన రాజద్రోహం కేసును కొట్టిసింది. కేవలం నినాదాలు రాజద్రోహ నేరం పరిధిలోకి రావని చెప్పింది. ఆజాదీ నినాదాలు ఇచ్చిన వాళ్ళకి రాజద్రోహం నేరం కింద శిక్ష వేయద్దామంటే కుదిరేలా లేదనే చివరికి నినాదాన్నే నేరంగా చూపే చట్టం తెచ్చే ప్రయత్నం చేస్తున్నారు.

ఇంతకీ జె.ఎన్.యు విద్యార్థులు ఎలాంటి స్వేచ్ఛను (ఆజాదీ) కోరుకున్నారు? దేశం నుంచి విడిపోయే స్వేచ్ఛను కాదు. దేశంలోనే స్వేచ్ఛను కోరుకున్నారు. దానికన్నా ముందు వాళ్ళు అసలు ఏ కారణాల వల్ల దేశంలో స్వేచ్ఛ లేదనుకున్నారు? వేటి నుంచి స్వేచ్ఛను కోరుకున్నారు?

అకలి నుంచి...ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

పేదరికం నుంచి - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

భూస్వామ్య విధానం నుంచి - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

పెట్టుబడిదారీ విధానం నుంచి - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

కులవాదం నుంచి - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

బ్రాహ్మణ వాదం నుంచి - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

మనువాదం నుంచి - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

పీడన నుంచి - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

అణచివేత నుంచి - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

మోదీ నుంచి - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

హక్క హమారీ - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

జాన్ సేప్యారీ - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

కిసాన్ మాంగే - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

మజ్దూర్ మాంగే - ఆజాదీ - స్వేచ్ఛ

దేశాన్ని విభజించి ఉంచుతున్నవి ఇవే కాబట్టి వాటి నుండి స్వేచ్ఛ కావాలని కోరుకున్నారు. ఇందులో తప్పేమిటి? బిజెపికి ఇది ఎందుకు తప్పనిపిస్తున్నదంటే ఇలా విభజించి ఉంచుతున్న వాటిని కొనసాగించడం వాళ్ళకు అవసరం కాబట్టి. వాటిని ఎంతకాలం కొనసాగిన్నే యథాతథవాదులు అంతకాలం రాజ్యం చేయగలరు. కులవాదం, బ్రాహ్మణవాదం, మనువాదం, పీడన, అణచివేత... ఇవన్నీ వర్షధర్మాలే. వీటిని కాపాడడమే ప్రాచీన రాజధర్మం. అందుకే వర్షాత్రమ ధర్మం సంకరం చెందకుండా పరిపాలన చేయడమే రాజధర్మం అని చెబుతాడు భీష్ముడు ధర్మరాజుకి. ఆ ప్రాచీన రాజధర్మాన్నే ఆర్.యస్.యస్. ఇప్పుడు స్థాపించాలనుకుంటోంది. వెంకయ్య ఆ భావజాలపు మనిషే. ఆధునిక ప్రజాస్ాయ్య భావనలైన స్వేచ్ఛ, సమానత్వం, సోదర భావాలను ఆ రాజధర్మం ఊహించను కూడా ఊహించలేదు. నయా ఉదారవాద ఆర్థిక నీతికి, ప్రాచీన రాజ ధర్మానికి మధ్య జరిగిన ఇప్పటి ఈ పొత్తుకూ, రాజ్యంగ లక్ష్మాలలో ఒకటైన సోషలిస్టు భారత సాధువునకూ అనులు పొసగదు.

రద్దుయిన టాడా రెండు రకాల నేరాలను పేర్కొంది. ఒకటి పెరిరిస్టు చర్య కాగా మరోటి విచ్చిన్నకర చర్య. ఒక మాటతో, రాతతో భారత సార్వభౌమత్వాన్ని గానీ, ప్రాదేశిక సమగ్రతను గానీ ప్రశ్నించినా, విచ్చిన్నం చేసినా, విచ్చిన్నం చేయడానికి ఉద్దేశించినా దాన్ని విచ్చిన్న కార్యకలాపం అన్నాచ్చని అన్నారు. ఏదైనా ఒక ప్రాంతం భారతదేశంలో ఉండాలనుకొంటోందా లేదా అనేది ప్రజాభిప్రాయం ద్వారా నిర్ద్ధయించాలి అని వాదించినా, ఆ వాదనను సమర్థించినా కూడా విచ్చిన్నకర చర్యే. (అంటే ఉదా: కశీర్లో ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరుపుతామని నెప్పుా కాలం నుంచి ఊరిస్తూనే వస్తున్నారు గదా అదేదో జరపండి బాబూ అని వాదించినా, ఆ వాదనను సమర్థించినా అది విచ్చిన్నకర చర్యే అవుతుందన్నమాట.)

విద్యార్థులు అప్సల్గురు వర్ధంతిని 2016 ఫిబ్రవరి 9న జె.ఎన్.ఎల్ జరిపారు. అప్సల్ ప్లేబిస్టెటును కోరుకొని ఉండొచ్చు. అంటే విచ్చిస్తుకారుడు. అలాంటి వాడి వర్ధంతి జరపడం అంటే అతని అభిప్రాయాలను సమర్థించినట్టేనని కేంద్ర ప్రభుత్వ పెద్దల అభిప్రాయం. అంతేగాని ఉరిళికు వ్యతిరేకించడానికి అదో సందర్భం అని అర్థం చేసుకోగలిగేంతటి విశాల హృదయం ప్రభుత్వ పెద్దలకు లేదు.

జింకా -

భారత సార్వభౌమాధికారాన్ని, ప్రాదేశిక సమగ్రతనీ కాపాడతానని ఎవరెవరు ప్రమాణం చేయాలని రాజ్యాంగం నిర్దేశిస్తోందో అలాంటి వారిని ఎవరైనా చంపుతారని గానీ, వారు నాశనమై పోతారని గానీ ఊహించినా, జోస్యూం చెప్పినా కూడా విచ్చిస్తుకర కార్యకలాపమే.

వెంకయ్య గారి సలహోదార్లకు ఓ సందేహం వచ్చి ఉంటుంది. జె.ఎన్.ఎస్. విద్యార్థుల స్వేచ్ఛా నినాదాల సారాంశం ఏమిటి? భూస్వామ్య విధానం, పెట్టుబడిదారీ విధానం, కులవాదం, బ్రాహ్మణవాదం, మనువాదం అవన్నీ నాశనమైపోతేనే కదా వాటి నుంచి స్వేచ్ఛ లభించేది. అంటే అవి నాశనమైపోవాలని కోరుకున్నట్టే గదా! మోది ఎవరు? ఒక పార్లమెంటు సభ్యుడు. ప్రధానమంత్రి. ప్రభుత్వ నేత. భారత రాజ్యాంగం ప్రకారం భారత సార్వభౌమత్వాన్ని, ప్రాదేశిక సమగ్రతనూ కాపాడతానని ప్రమాణం చేయాల్సిన విధి ఆయనపై ఉంది గదా! అలాంటి మోది నుంచి స్వేచ్ఛ అంటే అర్థం ఏమిటి? ఇంతటి దుష్ట ఆలోచనను బుర్రలో పెట్టుకునే “అజాదీ నినాదమే దేశద్రోహపూర్వితం. అదే దేశద్రోహం కాకపోతే మరేటవుతాది” అని రా.వి. శాస్త్రి చెప్పిన జె.జె. (జె.జె. అంటే జులుం అండ్ జబ్రస్ట) సెక్షన్‌ని మన మీదే ప్రయోగిస్తున్నాడు వెంకయ్య.

ఇప్పటికే చాలా దేశాలు దేశద్రోహం అనే నేరాన్ని వాటి వాటి త్రిమినల్ చట్టాల నుంచి తొలగించుకున్నాయి. అందులో ట్రిటన్ కూడా ఒకటి. మనం కూడా మన రాజ్యాంగ పరిషత్తు తిరస్కరించిన దాన్ని మన క్రిమినల్ చట్టాలో కొనసాగించడంలో ఏ మాత్రం నైతికత లేదు. అన్ని చట్టాలూ రాజ్యాంగానికి లోపి ఉండాలనే సార్వత్రిక నియమానికి సెడిషన్ (రాజద్రోహ నేరం) ఒక ఆటంకం. ఈ ఆటంకం ఐ.పి.సిలో కొనసాగినంత కాలం భారతదేశ ప్రజాస్వామ్యం నియంత్రణలలో బంది అయిన ప్రజాస్వామ్యమే. అందుకే నియంత్రణల నుండి, పరిమితుల నుండి భారత ప్రజాస్వామ్యానికి అజాదీ కావాలి.

ఎవరికోసం ఈ పంటల భీమా?

బి. కొండల్, ఆర్. నవీన్

రైతు స్వరాజ్య వేదిక

భీమా అనే పదం వాస్తవానికి మనిషికి ఎంతో భీమా ఇవ్వవలసిన పదం... జీవితానికైనా, వస్తువుకైనా, పంటకైనా - కానీ మాకు పంటలకు భీమా కల్పించండి అని రోడ్సు ఎక్కువలసిన రైతులు మాకు పంటల భీమా వద్దు, మాకు బ్యాంకులు ఇచ్చే పంట రుణాలలో ప్రీమియం డబ్బులు పట్టుకోవద్దు అని రోడ్సుపైకి వస్తున్నారంటే లోపం ఎక్కడ ఉంది?

ఆత్మహత్య చేసుకున్న రైతుల కుటుంబాల గురించి అధ్యయనం చేయడానికి దాదాపు సంవత్సరం క్రితం మహబూబ్‌నగర్ వెళ్లినప్పుడు ఉమ్మడి మహబూబ్‌నగర్ జిల్లాలో భాగమైన బ్రాహ్మణపల్లి, ఇర్వైన్, మాడుగుల తదితర గ్రామాల రైతులు పంట రుణం తీసుకోవటానికి బ్యాంకు దగ్గర వేచి ఉండడం కనిపించింది. మేము అక్కడికి వెళ్ళేసరికి బ్యాంకు అధికారులకు, రైతులకు మధ్య చిన్న గొడవ జరుగుతోంది. బ్యాంకు ఇచ్చే పంట రుణాలలో భీమా ప్రీమియం పట్టుకోవద్దని రైతులూ, భీమా ప్రీమియం కట్టందే పంట రుణం ఇవ్వమని బ్యాంకు అధికారులూ గొడవడుతున్నారు. భీమా మాకు ఇష్టపైతే కడతాం లేదంటే లేదు బలవంతంగా భీమా ప్రీమియం పట్టుకోవటానికి బ్యాంకు అధికారులు ఎవరని ప్రశ్నిస్తూ రైతులు రోడ్సుపై బైతాయించారు. రైతులు అంతగా మొండికేసారంటే దాని వెనక గట్టి కారణమే ఉండవచ్చు అనిపించింది. కనుక్కుంటే గత 5 సంవత్సరాలుగా భీమా ప్రీమియం కట్టటమే కాని భీమా క్లెయిమ్ ఒక్కసారి కూడా రాలేదని తెలిసింది. ఈ 5 సంవత్సరాలలో 3 సార్లు పంట నష్టపోయినా ఒక్క భీమా క్లెయిమ్ కూడా రానప్పుడు ఇక పంటల భీమా కట్టటం దేనికని వారి ప్రశ్న: స్థానిక వ్యవసాయ అధికారి వారికి పంటల భీమా గురించి, అందులో ఉన్న సమస్యల గురించి వివరించి ఆ గొడవను కొంత సద్గుమణిగించాడు కానీ అసలు సమస్య అలానే ఉండిపోయింది.

అసలీ పంట బీమా ఎలా పనిచేస్తుంది? దీనివలన ఉన్న లాభాలేమిటి? దీనిలో ఉన్న లోటుపాట్లు ఏమిటి? ఇవ్వే మనం అర్థం చేసుకోవడం, పంట బీమా ప్రయోజనం రైతులకు దక్కేలా చెయ్యడం అత్యవసరమైన పని.

పంట బీమా - ప్రాథమిక విషయాలు

బీమా యూనిట్ : పంట బీమా సాధారణంగా ఒక ఏరియాను (ప్రాంతం) యూనిట్‌గా తీసుకుని చేయబడుతుంది. అది ఒక గ్రామం కావచ్చు, ఒక మండలం కావచ్చు, కొన్ని గ్రామాలు కలిసిన ప్రాంతం కావచ్చు. అయితే ఒక గ్రామం లేదా మండలంలో ఉన్న రైతులందరికి నష్టం కలిగినప్పుడే ఆ రైతులకి బీమా చెల్లింపు వస్తుంది. అంటే సగటున రైతులందరికి నష్టం కలిగితేనే అది ఆ రైతుల చేతిలో లేని కారణం వలన జరిగిందని నిర్ధారిస్తుంది బీమా పథకం.

బీమా మొత్తం లేదా 'సమ్ ఇన్సుర్చ్యూ' (Sum Insured) : ప్రతి పంటలో ఒక ఎకరం లేదా హెక్టారుకి వర్తించే 'స్నూల్ ఆఫ్ ప్రైనాస్చు' ఆధారంగా బీమా మొత్తం నిర్ణయిస్తారు. పంటకు అయ్యే సాగు ఖర్చు ఆధారంగా స్నూల్ ఆఫ్ ప్రైనాస్చు మారుతుంది కాబట్టి, దాని ఆధారంగా బీమా మొత్తం కూడా మారుతుంది.

బీమా చెల్లింపు లేదా 'క్లెయిమ్' : బీమా యూనిట్లో 'వాస్తవ దిగుబడి' నిర్ధారించిన తర్వాత అది 'కనీస దిగుబడి' కంటే తక్కువగా ఉంటే అప్పుడు బీమా చెల్లింపు లభిస్తుంది. దానిని 'క్లెయిమ్' అంటారు. పంట దిగుబడిలో ఎంత లోటు వచ్చిందో దాని ఆధారంగా ఈ చెల్లింపు ఉంటుంది. దాని పొర్చులూ ఇది:

$$\text{బీమా చెల్లింపు} = (\text{కనీస దిగుబడి} - \text{వాస్తవ దిగుబడి}) \times \text{బీమా మొత్తం}$$

కనీస దిగుబడి

ఉదాహరణ: మొక్కజోన్సుకి ఒక గ్రామం యూనిట్లో బీమా మొత్తం ఎకరానికి 20,000 రూపాయలు అనుకోండి. సాధారణంగా ఆ గ్రామంలో సగటు దిగుబడి 10 క్వింటాళ్ళు వస్తుందనుకోండి. ప్రస్తుత పంట కాలంలో వాస్తవ దిగుబడి 7 క్వింటాళ్ళే వచ్చిందనుకోండి. ఆ గ్రామానికి నిర్ణయించబడ్డ కనీస దిగుబడి 6 క్వింటాళ్ళు అనుకోండి. అప్పుడు ఆ గ్రామ రైతులకు ఎటువంటి క్లెయిమ్ రాదు. అలాగ కాక వాస్తవ దిగుబడి 4.5 క్వింటాళ్ళు వచ్చిందనుకోండి. అప్పుడు 6 మైనన్ 4.5, అంటే 1.5 క్వింటాళ్ళ పంటలోటు వచ్చినట్లు. దానికి $1.5/6 \times 20,000$, అంటే 5,000 రూపాయల చెల్లింపు వస్తుంది.

కనీస దిగుబడి ఎంత నిర్ణయించారు అనేది చాలా ముఖ్యం అని దీని వలన అర్థం అవుతోంది. అందువల్ల ఈ కనీస దిగుబడి (తెపోల్ ఈల్వ్) ఎలా నిర్ణయిస్తారో తెలుసుకుండా.

దీర్ఘకాలిక సగటు దిగుబడి : మొదట ఆ బీమా యూనిట్లో గత ఏడు సంవత్సరాలుగా వచ్చిన సగటు దిగుబడి తీసుకోవాలి. దీనికి ప్రతి సంవత్సరం అక్కడ జరిపిన ‘పంట కోత ప్రక్రియ’లో వచ్చిన దిగుబడిని వాడతారు. అయితే గత ఏడు సంవత్సరాలలో అతి తక్కువ దిగుబడి వచ్చిన ఒకటి లేదా రెండు సంవత్సరాలను మినహాయించవచ్చు. ఈ విధంగా లెక్క వేసినపుడు మనకి దీర్ఘకాలిక సగటు దిగుబడి వస్తుంది.

ఇండెమ్యూటి లెవర్ (Indemnity level) అంటే గ్యారంటీ దిగుబడి శాతం : దీర్ఘకాలిక సగటు దిగుబడి ప్రతి సంవత్సరం వస్తుందని బీమా కంపెనీ గ్యారంటీ చెయ్యుదు. దానిలో కనీసం 60 లేదా 70 శాతం మాత్రం తప్పక వస్తుందని ఒక లెవర్ని నిర్ణయిస్తారు. అదే ఇండెమ్యూటి లెవర్, అంటే గ్యారంటీ దిగుబడి శాతం. కనీస దిగుబడిని ఈ విధంగా నిర్ణయిస్తారు.

$$\text{కనీస దిగుబడి} = (\text{దీర్ఘకాలిక సగటు దిగుబడి} \times \text{ఇండెమ్యూటి లెవర్})$$

పైన చెప్పిన ఉండాపారణలో దీర్ఘకాలిక సగటు దిగుబడి 10 క్లీంటాళ్ళు కాబట్టి దీనిలో ఇండెమ్యూటి లెవర్ 60 శాతం ఉంటే కనీస దిగుబడి 6 క్లీంటాళ్ళు. అప్పుడు వాస్తవ దిగుబడి 7 క్లీంటాళ్ళు వచ్చినా యూనిట్లో చెల్లింపు ఏమీ రాదు. అయితే ఇండెమ్యూటి లెవర్ 80 శాతం ఉంటే కనీస దిగుబడి 8 క్లీంటాళ్ళు అవుతుంది. అప్పుడు 7 క్లీంటాళ్ళు వాస్తవ దిగుబడి వచ్చిన యూనిట్లో రైతులకి (8 మైనస్ 7) 1 క్లీంటార్ పంటలోటు వచ్చినట్లు. దానికి చెల్లింపు వస్తుంది.

ప్రతి సీజన్లో ప్రతి పంటలో ప్రతి బీమా యూనిట్కి కనీస దిగుబడి పై ఫొర్ములా ప్రకారం నిర్ణయించబడుతుంది.

రైతుల వాటా ప్రీమియం రేటు : ఆషార పంటలలో రైతు వాటా గరిష్టంగా ఖరీఫ్లో 2 శాతం, రబీలో 1.5 శాతం మాత్రమే ఉంటుంది. మిరప, పసుపు వంటి వాణిజ్య పంటల్లో గరిష్టంగా 5 శాతం ఉంటుంది. వాస్తవ ప్రీమియం రేట్లు దానికంటే ఎక్కువ ఉంటే ఆ తేదాని కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు సగం సగం చొప్పున బీమా కంపెనీలకు నేరుగా చెల్లిస్తాయి.

నాన్-లోనీ (బ్యాంకు బుఱం తీసుకోని) రైతులకు బీమా : బ్యాంకు నుండి పంట బుఱం తీసుకున్నవారికి తప్పనిసరిగా బీమా ప్రీమియం బ్యాంకు జమ చేస్తుంది. అయితే పంట రుణాలు తీసుకోని రైతులకి కూడా బీమా కల్పించడంపై ప్రత్యేక దృష్టి పెట్టాలన్నది ఈ పథకంలో ఉంది. ప్రీమియం రేట్ తగ్గించారు కాబట్టి రైతులు కూడా ముందుకు వచ్చే అవకాశం ఉంది. నాన్-లోనీ రైతులను నమోదు చేయించమని వ్యవసాయ అధికారులకు (ఎ.బి.లకు) ఉండ్రిట్లు కూడా ఇచ్చారు.

బీమా ప్రీమియం కట్టడానికి నిర్దిష్టమైన కటాఫ్ (ఆభరు) తేదీలు : ప్రతి ప్రాంతానికి (జిల్లా లేదా క్లాస్‌రెక్రీటర్), ప్రతి పంటకి ఒక నిర్దిష్టమైన కటాఫ్ తేదీ ఇచ్చారు. దానిలోపు రైతులు బ్యాంకు రుణాలు తీసుకున్నప్పుడే వారి బీమా ప్రీమియం నమోదు అవుతుంది. నాన్-లోనీ రైతులు కూడా ఆ తేదీ లోగానే బీమా దరఖాస్తు/డిక్లోషన్ ఫారం నింపి ప్రీమియం కట్టాలి.

విత్తనాలు నాటలేని పరిస్థితి వస్తే దానికి చెల్లింపు : బీమా తీసుకున్న తర్వాత వాతావరణ పరిస్థితుల కారణంగా విత్తనాలు నాటలేకపోతే, దానికి కూడా కొంత చెల్లింపు ఉంటుంది. అయితే ఈ పరిస్థితి ఒక బీమా యూనిట్లో ఆ పంటకు నమోదు అయిన భూముల్లో 75 శాతం భూమిలో ఎదురయి ఉండాలి. ఈ విషయాన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నిర్ధారించి నోచిఫికేషన్ ఇవ్వాలి. దీనికి సీజన్ మొదల్లోనే ఒక కటాఫ్ తేదీని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రకటిస్తుంది. సాధారణంగా పంట బీమా ప్రీమియం కట్టడానికి ఇచ్చిన కటాఫ్ తేదీకి 15 రోజుల తర్వాత దీని కటాఫ్ ఉంటుంది.

సీజన్ మధ్యలో పెద్ద వైపరీత్యం వస్తే సత్వర చెల్లింపు : సీజన్ మధ్యలో పెద్ద వైపరీత్యం వచ్చి పెద్దవెత్తున పంట నష్టం కలిగితే దానికి వెంటనే బీమా మొత్తంలో 25 శాతం దాకా చెల్లింపు లభించే అవకాశం ఉంది. వరదలు, తీవ్ర వర్షాభావం, కరువు వంటి వాటి వలన కనీస దిగుబడిలో 50 శాతం కంటే ఎక్కువ లోటు కలిగే పరిస్థితుల్లోనే ఇది అమలులోకి వస్తుంది. ఇటువంటి పరిస్థితి వచ్చిందని నిర్ధారించడానికి రాష్ట్రప్రభుత్వం మరియు బీమా కంపెనీతో కూడిన ఒక ఉమ్మడి కమిటీ ప్రతి జిల్లాలో ఏర్పాటు చేయబడుతుంది. వీరు వర్షాపొతం, వాతావరణ రిపోర్టులు, శాటీలైట్ చిత్రాల అధారంగా 50 శాతం పైగా నష్టం జరుగుతుందన్న అంచనా రిపోర్టు తయారు చేయాలి. ఈ రిపోర్ట్ ప్రకృతి వైపరీత్యం వచ్చిన 7 రోజులలోగా ఇవ్వాలి. దాని అధారంగా 15 రోజులలోగా బీమా కంపెనీ వారు, ప్రభుత్వ అధికారులు కలిసి ఉమ్మడి విచారణ చేయాలి. చెల్లింపు చేయాలన్న నిర్ణయం జరిగితే నెల రోజులలోగా రైతుల అకొంట్లోకి జమచేయాలి.

పంటకోత తర్వాత నష్టం జిరిగితే చెల్లింపు : పంట కోసిన 14 రోజుల లోపల పంట ఇంకా పొలంలో “కోసి పరచిన” స్థితిలో ఉన్నప్పుడే తుఫాను, భారీ వర్షాలు లేదా అకాల వర్షాల వలన నష్టం జిరిగితే ఈ చెల్లింపు వచ్చే అవకాశం ఉంటుంది. నష్టం జిరిగిన 48 గంటలలోగా రైతు తప్పనిసరిగా బీమా కంపెనీకి లేదా సదరు బ్యాంకుకి లేదా వ్యవసాయ అధికారికి లేదా టోల్-ప్రీ నెంబరుకి ఫోన్ చెయ్యడం ద్వారా ఫిర్యాదు చేయాలి. నష్టానికి సంబంధించిన ఆధారాలు (ఫోలోలు, మొబైల్ చిత్రాలు, పేపర్ రిపోర్ట్) జతచేయాలి. పది రోజులలోగా కంపెనీ సర్వేయర్, మండల వ్యవసాయ అధికారి రైతుతో కలిసి పంట భూమిని చూసి నష్టాన్ని నిర్ధారిస్తారు.

స్థానికంగా వచ్చిన సమస్యల వలన కలిగిన నష్టాలు : స్థానికంగా వచ్చిన పరిస్థితుల (వడగళ్ళు) పదటం, చెరువు లేదా కాలువకు గండి పదటం వలన భూమి మునగడం, కొండచరియ విరిగి పడిపోవడం వగైరా) వలన ఒకరు లేదా కొందరు రైతులకు మాత్రమే నష్టం జరిగినప్పుడు కూడా చెల్లింపు వచ్చే అవకాశం ఉంది. పైన చెప్పిన విధంగానే రైతు 48 గంటలలోగా ఫీర్యాదు చెయ్యాలి, ఆధారాలు జత చెయ్యాలి. కంపెనీ సర్వేయర్స్, మండల వ్యవసాయ అధికారి రైతుతో కలిసి పంట భూమిని చూసి నష్టాన్ని నిర్ధారిస్తారు. ఈ పరిస్థితి ఆ బీమా యూనిట్లోని బీమా చెయ్యబడిన మొత్తం భూమిలో 25 శాతం కంటే తక్కువ విస్తీర్ణంలో జరిగినప్పుడు ప్రతి రైతుకి ఈ విధంగా వృక్షిగతంగా నష్టాన్ని నిర్ధారిస్తారు. 25 శాతం కంటే ఎక్కువ విస్తీర్ణంలో నష్టం జరిగినప్పుడు మొత్తం విస్తీర్ణంలో ఒకేసారి నిర్ధారణ చేసి, దాని ప్రకారం నష్టపోయిన రైతులందరికి చెల్లింపు చేస్తారు.

వాతావరణ ఆధారిత పంట బీమా (Weather Based Crop Insurance Scheme): పంట దిగుబడి ఆధారంగా కాకుండా వర్షపాతం, ఉష్ణీశ్వరు, గాలిలో తేమ వంటి వాటిని దృష్టిలో పెట్టుకొని వాతావరణ ఆధారిత పంట బీమాని మదింపు చేస్తారు. వాతావరణ పరిస్థితులు ప్రతికూలంగా మారడం వలన పంటలకు కలిగే నష్టాలకు దీనికింద పరిషోరం చెల్లిస్తారు. బీమా చేసిన ప్రాంతంలోని వాతావరణ కేంద్రాలలో నమోదు అయిన సమాచారం ఆధారంగా బీమా చెల్లించబడుతుంది. ఇది రాష్ట్రంలో జిల్లాల వారీగా ఆయా జిల్లాలలో నమోదు అయిన వర్షపాతం, ఉష్ణీశ్వరు, వర్షాభావ పరిస్థితుల ఆధారంగా చెల్లించబడుతుంది.

ఉదాహరణకు వికారాబాద్ జిల్లాలో ‘వాతావరణ ఆధారిత పంట బీమా’కి పత్తి పంట కోసం తీసుకున్న వర్షపాత, ఉష్ణీశ్వరు వివరాలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి.

వర్షపాత పరిమాణం	మొదటి దశ - (16 జూలై - 15 ఆగస్టు 2017)	130 మి.మీ. కంటే తక్కువ
	రెండవ దశ (16 ఆగస్టు - 15 సెప్టెంబర్ 2017)	100 మి.మీ. కంటే తక్కువ
	మూడవ దశ (16 సెప్టెంబర్ - 31 అక్టోబర్ 2017)	175 మి.మీ. కంటే తక్కువ వరసగా 18 రోజుల 2.5 మి.మీ.
వర్షం ఏడని రోజులు	మొదటి దశ (16 జూలై - 15 సెప్టెంబర్ 2017)	కంటే ఎక్కువ వర్షం లేకుపోతే
	మొదటి దశ (1 ఆగస్టు - 31 ఆగస్టు 2017)	200 మి.మీ. కంటే ఎక్కువ
	రెండవ దశ (1 సెప్టెంబర్ - 31 సెప్టెంబర్ 2017)	150 మి.మీ. కంటే ఎక్కువ
ఆధిక వర్షపాతం అత్యుల్ప ఉష్ణీశ్వరు	మూడవ దశ (1 అక్టోబర్ - 31 అక్టోబర్ 2017)	150 మి.మీ. కంటే ఎక్కువ
	15 సవంబర్ - 15 జనవరి 2018	15 C కంటే తక్కువ

పైన తెలిపిన వాతావరణ నిబంధనలు వికారాబాద్ జిల్లా అంతటికీ వర్తించినప్పటికీ ఆయా మండలాలలో ఉన్న వాతావరణ కేంద్రాలలో (Automatic Weather Stations) నమోదు అయిన వాతావరణ పరిస్థితుల ఆధారంగా ఆ మండలంలోని పత్తి రైతులకు బీమా చెల్లిస్తారు.

దీనికి పంటకోత ప్రక్రియలు చేయవలసిన అవసరం లేదు. కానీ ఈ బీమా స్క్రమంగా అమలు కావాలంబే వాతావరణ కేంద్రాలు సరిగా పనిచేయాలి. గత సంవత్సరం జరిగిన ఒక అధ్యయనంలో ఈ వాతావరణ కేంద్రాలు చాలావరకు నిబంధనల ప్రకారం పనిచేయటం లేదని తెలిసింది. పైగా ప్రస్తుతం ఉన్న వాతావరణ నమోదు కేంద్రాలు (మండలానికి ఒకటి) మండలంలోని అన్ని గ్రామాలలోని వాతావరణ పరిస్థితులను ప్రతిబింబించలేవు. కాబట్టి ప్రతి 5 గ్రామాల పరిధిలో ఒక వాతావరణ నమోదు కేంద్రం ఉండడం అవసరం. అలాగే, ఈ కేంద్రాలలో నమోదు అయిన సమాచారం రైతులకు నేరుగా అందుబాటులో ఉండాలి. దీంతో వాతావరణ మార్పులపై రైతులకు కూడా ఆసక్తి పెరుగుతుంది. తదనుగుణంగా పంటలలో తగు మార్పులు చేసుకునేనుకు వీలు కలుగుతుంది. అధికారులను తమకు కావలసిన పంటల బీమా గురించి ప్రశ్నించే చైతన్యం పెరుగుతుంది. గత సంవత్సరంలో జరిగిన పంట నష్టం బీమా క్లెయిమ్ గురించి ఈ రోజు వరకు నిర్దయం జరగలేదంటే ఇటు రైతులకు, అటు అధికారులకు ఈ బీమాపై అవగాహన కొరవడటమే ప్రధాన కారణం.

పంట	జిల్లా	రైతు చెల్లించవలసిన బీమా ప్రీమియం (ఎకరానికి)
పత్తి	మేధుల్ తప్ప మిగతా అన్ని జిల్లాలలో	1650
అయిల్ పామ్	ఖమ్మం, భద్రాది	1500
బత్తాయి	నల్గొండ, సూర్యాపేట, యాదాది నల్గొండ, సూర్యాపేట, ఖమ్మం భద్రాది, వరంగల్ రూరల్, వరంగల్ అర్పున్, జయశంకర్, జనగాం, మహబూబాబాద్, గద్వాల్, జగత్కాల, నిర్మల్, మంచిర్యాల, వనపర్తి, నాగర్	1750
మిరప	కర్నూలు	2100

ఏకీకృత ప్యాకేజీ బీమా పథకం (unified package insurance scheme) : ఈ పథకం పి.ఎం.ఎఫ్.బి.టై./డబ్ల్యూ.బి.సి.ఐ.ఎన్. కింద నమోదు చేసుకున్న రైతులందరికి వర్తిస్తుంది. దీనితోపాటు 1. రైతుకు వ్యక్తిగత ప్రమాద బీమా, 2. జీవిత బీమా, 3. త్రాక్షర్ బీమా, 4. వ్యవసాయ యంత్రాల బీమా, 5. గృహాపకరణాలకు నష్టం వాటిల్లినా, అలాగే 6. రైతు కుటుంబంలోని చదువుకునే పిల్లలకు కూడా బీమా భద్రత ఉంటుంది. దీనిలో ఏదయినా రెండిటిని ఎంచుకునే అవకాశం ఉంది. వీటి కాలపరిమితి ఒక సంవత్సరం ఉంటుంది (పంట నష్టానికి మాత్రం రబీ/బరీఫ్ సీజన్సుకు మాత్రమే ఉంటుంది).

2016 భరీఫ్లో నిజామూబాద్ జిల్లాలో పైలట్ ప్రాజెక్టు కింద ఈ ఏకీకృత ప్యాకేజీ బీమా పథకాన్ని అమలు చేశారు. ఈ సంవత్సరం భరీఫ్కు ఆదిలాబాద్, సిద్ధిపేట, జయశంకర్, కామారెడ్డి, యాదాద్రి, జనగామ, సూర్యాపేట, మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలను ప్రతిపాదించారు.

ఈదంతా బాగానే ఉంది కాని మరి పంట బీమా చెల్లింపులు (క్లెయిమ్) రైతులకి ఎందుకు రావచ్చేదు?

క్లేత్స్టాయి పరిస్థితి ఏమిటంటే దాదాపు రైతులందరూ “ప్రీమియం కడుతున్నాం కాని మాకు చెల్లింపులు ఏమీ రావట్టేదు” అంటున్నారు. దానికి కారణాలు చాలా ఉండవచ్చు. ఏది అసలైన కారణం అనేది కొంచెం లోతుగా విశ్లేషిద్దాం.

నోటిఫికేషన్‌తో మొదలు : బీమా పథకాలు ఏ జిల్లాలో, ఏ పంటలకు వర్తిస్తాయి, వాటికి రైతులు ప్రీమియం ఎంత చెల్లించాలి, బీమా ప్రీమియం చెల్లించటానికి చివరి తేదీలు ఎప్పుడు, బీమా బాధ్యతలను ఏ కంపెనీలకు ఆప్గించారు వంటి విషయాలతో ప్రభుత్వం ప్రతి సంవత్సరం ఒక నోటిఫికేషన్ జారీ చేయవలసి ఉంటుంది. కానీ ఇది చాలా ఆలస్యంగా చేయటం వల్ల చాలామంది రైతులు బీమా పరిధిలోకి రావటం లేదు. ఈ సంవత్సరం జూన్ 8వ తేదీన నోటిఫికేషన్ జారీచేశారు. ఉదాహరణకు పత్తి పంటకు బీమా ప్రీమియం చెల్లించటానికి జూలై 15ను ఆఖరు తేదీగా నిర్ణయించారు. చాలామంది పత్తి సాగుచేస్తున్న రైతులు ఈలోపు పంట రుణాలు తీసుకోకపోవటం వలన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రీమియం చెల్లించటానికి ఆఖరు తేదీని జూలై 31 వరకు పొడిగించింది. కానీ ఈ మార్గును ఆమోదించాల్సిన కేంద్రప్రభుత్వం ఇప్పటివరకు ఏ నిర్ణయం తీసుకోలేదు. జూలై, ఆగస్టు నెలలలో వర్షపాతం సాధారణం కంటే తక్కువ నమోదు అయినప్పటికీ, కొన్ని మండలాలలో ‘డై స్పెల్’ నమోదు అయినప్పటికీ పత్తి రైతులకు ‘వాతావరణ ఆధారిత బీమా’ వర్తిస్తుందో లేదో చెప్పాలేని పరిస్థితి నెలకొన్నది.

కొరపడిన ప్రచారం : బీమా నోటిఫికేషన్ వెలువడిన వెంటనే అందులోని అంశాలపై జిల్లాలో, మండలాలలో ఎంతో ప్రచారం జరగవలసి ఉంది. కానీ వ్యవసాయ శాఖకు గాని,

బ్యాంకు అధికారులకు గాని దానిపై పూర్తిస్థాయి అవగాహన ఉండటం లేదు. రైతులను బీమా చేయించుకోమని ప్రోత్సహించాల్సిన వ్యవసాయ శాఖ, బీమా కంపెనీలు ఆ పాత్ర నిర్వహించటం లేదు. బీమా గురించి కరపత్రాల ముద్రణ వరకే అవి పరిమితం అవుతున్నాయి. అవి రైతు వరకు చేరటం లేదు. ‘మన తెలంగాణ - మన వ్యవసాయం’, ‘రైతు ఘైతన్య యాత్ర’ లాంటి కార్యక్రమాలలో బీమా గురించి విస్తృతంగా ప్రచారం చేస్తే ఎక్కువమంది రైతులు బీమా పరిధిలోకి వచ్చే అవకాశం ఉంది.

బ్యాంకుల నిర్వహిం : స్క్యూల్ ఆఫ్ పైనాన్స్ ప్రకారం ఏ పంటకి ఎక్కువ బుఱం వస్తే రైతులు ఆ పంటను నమోదు చేసుకోవటం కొన్నిసార్లు జరుగుతోంది. బ్యాంకు అధికారులు కూడా చాలాసార్లు రెస్యూవల్ కోసం వెళ్ళినప్పుడు గత సంవత్సరం ఏ పంట అయితే వేశాడో అదే పంటకు బీమా ప్రీమియం పట్టుకుంటారు. కానీ వాస్తవానికి పంటమార్పిడి జరుగుతూ ఉంటుంది (ఉదా: 2015లో తెలంగాణ ముఖ్యమంత్రి. ఇచ్చిన పత్రి పంట వేయొద్దు అనే పిలుపు అందుకొని చాలామంది రైతులు కంది, సోయా పంటి పంటలవైపు వెళ్ళారు. అలాగే రైతు క్లైట్రన్స్థాయిలో ఏ పంట వేశాడు అన్నది బ్యాంకు ఫీల్డ్ అధికారులు పొలం దగ్గరికి వెళ్ళి నిర్ధారణ చేసుకోవాలి. ఇందుకోసం రైతు భాతా నుండి సంవత్సరానికి 500 రూపాయలు కూడా పసూలు చేస్తారు. కానీ, ఇవేమీ చేయకుండా రెవెన్యూ, వ్యవసాయ అధికారుల నుండి పంట నిర్ధారణ పత్రాలు తీసుకురమ్మని వత్తించి చేస్తారు. తీరా రైతులు పంట నష్టపోయి బీమా కోసం ఎదురుచూసే సమయానికి బ్యాంకులో రుణం పొందిన పంటకూ, వాస్తవంగా నష్టపోయిన పంటకూ సంబంధం లేకపోవటం వల్ల వారికి బీమా చెల్లింపు రావడం లేదు.

ఒక ప్రాంతంలో ఏదయినా ఒక పంట పండించటానికి ఎంత ఖర్చు అవుతుంది అనేది ఆ జిల్లాస్థాయి సాంకేతిక కమిటీ చేసిన సిపార్పు ఆధారంగానే ఏ పంటకు ఏ మేరకు పంట రుణం ఇవ్వాలో నిర్ధయం తీసుకుంటారు. దీనినే ‘స్క్యూల్ ఆఫ్ పైనాన్స్’ (Scale of Finance) అంటారు. కానీ బ్యాంకులు చాలాసార్లు స్క్యూల్ ఆఫ్ పైనాన్స్ ప్రకారం కాకుండా తక్కువ పంట రుణాలు ఇస్తాయి. అలాంటి సందర్భాలలో పంట బీమా ప్రీమియం కూడా పూర్తి స్థాయిలో కాకుండా ఇచ్చిన పంట రుణం మేరకే కట్ చేసుకుంటారు. దీని వలన పంట నష్టపోయినప్పుడు బీమా క్లెయిమ్ కూడా పూర్తిస్థాయిలో కాకుండా పాక్షికంగా మాత్రమే లభిస్తుంది.

బ్యాంకు వారు తమకు ఇస్తున్న పంట రుణం నుంచి పంట బీమా ప్రీమియం కోసం కొంత మొత్తాన్ని తీసుకుంటున్నారన్న విషయం చాలాసార్లు రైతులకు తెలియటం లేదు. బీమా ప్రీమియం తీసుకున్నట్టు రైతుకు బ్యాంకు అధికారుల నుండి ఎటువంటి రశీదులు అందటం లేదు. కొన్నిసార్లు రైతుల నుండి పసూలుచేసిన ప్రీమియం మొత్తాన్ని బ్యాంకు

అధికారులు బీమా కంపెనీలకు చెల్లించకుండా తమవద్దనే ఉంచుకున్నారనే ఆరోపణలు కూడా ఉన్నాయి. దీనిని సరయిన సమయంలో బీమా కంపెనీలకు చెల్లించకపోతే రైతులకు క్లెయిమ్సులు రావు.

బ్యాంకు వారు రైతులకు పంటల బీమాకు సంబంధించి అందిస్తున్న నేవలకుగాను బీమా కంపెనీలు ప్రీమియం మొత్తంలో 4 శాతం బ్యాంకులకు చెల్లిస్తున్నాయి. అందువలన బ్యాంకులపై సరయిన సమయానికి పంట రుణాలు ఇస్తా, బీమా కంపెనీలతో సమన్వయం చేసుకుంటూ మరింతమంది రైతులకు బీమా ఫలాలు అందేటట్లు చేయవలసిన బాధ్యత ఉంది.

2017 భర్యిఫ్ సేజన్కి తెలంగాణలో రైతు చెల్లించవలసిన బీమా ప్రీమియం

పంట	జిల్లా	రైతు చెల్లించవలసిన బీమా ప్రీమియం (ఎకరానికి)
మినుములు	ఆన్ని జిల్లాలలో	220
పెసర్లు	ఆన్ని జిల్లాలలో	260
వేరుశనగ	జోగులాంబ జిల్లా	580
వేరుశనగ	ఆన్ని జిల్లాలలో	400
జొన్న	ఆన్ని జిల్లాలలో	220
మొక్కజొన్న	ఆన్ని జిల్లాలలో	500
కంది	నిర్మల్	210
కంది	మిగతా జిల్లాలలో	280
వరి	వనపర్తి జిల్లా	507.5
వరి	వరంగల్ అర్పున్ జిల్లా	478.5
వరి	మిగతా జిల్లాలలో	580
సోయా చిక్కడు	ఆన్ని జిల్లాలలో	300
పసుపు	జగిత్యాల జిల్లా	960
పసుపు	వరంగల్ రూర్ల్ జిల్లా	580
పసుపు	వికారాబాద్, మహబూబాబాద్, నిజామూబాద్	750

2017 భర్తఫ్ సీజన్కి తెలంగాణలో గ్రామ యూనిట్‌గా వేసిన పంటలు

జిల్లా	గ్రామం యూనిట్‌గా వేసిన పంట
సిద్ధిపేట, రంగారెడ్డి, నాగర్ కర్నూల్, మహబూబ్‌నగర్, వికారాబాద్	మొక్కజోన్సు
కామారెడ్డి, యాదాద్రి, పెద్దపల్లి, జయశంకర్, జనగాం, కరీంసర్కర్, ఖమ్మం, మంచిర్యాల, నిజామాబాద్, నల్గొండ, సూర్యాపేట, మెదక్, మేడ్ఫుల్, భద్రాద్రి, మహబూబాబాద్, వనపర్తి, జోగులాంబ గద్వాల, జగిత్యాల, రాజన్జు సిరిసిల్ల, వరంగల్ అర్ధన్, వరంగల్ రూరల్	వరి
ఆదిలాబాద్, కొప్రం భీం, సంగారెడ్డి, నిర్మల్	సోయా చిక్కుదు

వ్యవసాయశాఖ నిర్వహిం : వరదలు, తీవ్ర వర్షాభావం, కరువు, వడగళ్ళు పడటం, చెరువు లేదా కాలువ గండిపడటం వలన భూమి మునగడం, కొండ చరియ విరిగి పడిపోవడం వగైరా సమస్యల వలన పంట నష్టం కలిగితే రైతులు ఆ సమస్యను ఎవరికి తెలియచేయాలో స్పష్టత లేదు. బీమాపైన అవగాహన కలిగిన కొంతమంది రైతులు తమ మండలంలోని వ్యవసాయ అధికారికో, గ్రామ రెవెన్యూ అధికారికో తెలియచేస్తున్నారు. ఆ అధికారులు పంట నష్టంపై వారి స్థాయిలో ఒక నిర్ధారణకు వస్తున్నారు, కొన్నిసార్లు నష్టాన్ని తెలికగా తీసుకుంటున్నారు తప్ప నోటిఫికేషన్లో చెప్పిన నిర్దిత సమయం లోపల బీమా కంపెనీలకు తెలియచేయటం లేదు.

బీమా కంపెనీ వారు రైతుల సౌకర్యం కోసం టోల్ఫీ నెంబర్సు పెట్టారు కానీ అది దేశం అంతటికీ ఒకటే అవటం వలన వివిధ భాషలలో వినిపిస్తుంది. తెలుగులో మేసేణ్ వచ్చేవరకు విని తమ సమస్యను ఎంతమంది రైతులు తెలియచేస్తారు? పైగా జిల్లాలలో బీమాను అమలుచేసే కంపెనీలు ప్రతి సంవత్సరం మారే అవకాశం ఉండటం వల్ల కంపెనీతోపాటు టోల్ ఫ్రీ నెంబర్ కూడా మారుతుంది. దేశమంతటికీ ఒక్కొక్క కంపెనీకి ఒక్కొక్క నెంబర్ కాకుండా రాష్ట్రానికి ఒకే నెంబర్ ఉండి అది ప్రాంతీయ భాషలో ఉంటే రైతులకు ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది.

పంటకోత ప్రక్రియ లేదా సి.సి.ఇ (crop cutting experiments) : గ్రామంలో ఒక పొలాన్ని ఎంపిక చేసి దానిలో ఒకచోట ఐదు చదరపు గజాల విస్తరంలోని పంటను కోసి,

తూకంవేసి దాని ఆధారంగా ఆ గ్రామం లేదా ప్రాంతంలో ఆయా పంటల దిగుబడిని గణాంకాల శాఖవారు అంచనా వేస్తారు. దీనినే పంట కోత ప్రక్రియ లేదా సి.సి.జి (crop cutting experiments) అంటారు. రాష్ట్రంలో ఏ పంట ఎంత విస్తృతంలో సాగయింది, ఎంత ఉత్పత్తి అయింది వంటి వివరాలు ఈ పంటకోత ప్రయోగాల ద్వారానే తెలుస్తూ ఉంటాయి. ఈ సమాచారాల ఆధారంగానే పంట బీమా పరిహారంపై నిర్ణయం జరుగుతుంది.

వాస్తవానికి ఒక జిల్లాలో ప్రధాన పంటలు ఎన్ని ఉంటే అన్నింటినీ గ్రామ ఇన్సురెన్స్ యూనిట్ చేయాలి. కానీ ఒకటే పంటను గ్రామం యూనిట్‌గా చేసి మిగతా పంటలను మండలం యూనిట్లుగా చేస్తున్నారు. అలాగే గ్రామ యూనిట్‌గా నిర్దయించిన పంటల వాస్తవ దిగుబడి ఎంత ఉండో నిర్ధారించటానికి ఆ గ్రామంలో ఆ పంటకు కనీసం 4 పంటకోత ప్రక్రియలు జరపాలి. ఒకవేళ ఏదయినా గ్రామంలో 100 హెక్టార్ల కంటే తక్కువ విస్తృతంలో ఆ పంటను పండిస్తే పక్కన ఉన్న కొన్ని గ్రామాలను కలుపుకొని కనీసం 8 పంటకోత ప్రక్రియలు జరపాలి. ఇదే విధంగా మండలం యూనిట్‌గా నిర్దయించిన పంటలకు 10, ఒకవేళ ఆ మండలంలో 2000 హెక్టార్ల కంటే తక్కువ విస్తృతంలో ఆ పంటను పండిస్తే పక్కన ఉన్న కొన్ని మండలాలను కలుపుకొని కనీసం 16 పంట కోత ప్రక్రియలు జరపాలి.

ఇలా పంటల బీమాకు సంబంధించి భరీఫ్లో దాదాపుగా 32 వేలు, రబీలో 13 వేల పంటకోత ప్రయోగాలను నిర్వహించాలి. ఇన్ని ప్రయోగాలను నిర్వహించటానికి గణాంక శాఖ వద్ద మనుషులు లేరు. దీనివలన గణాంక శాఖ అధికారులు పంట విస్తృతాలని తక్కువ చూపుతూ గ్రామ యూనిట్లను గ్రామ సమూహాలాగా, మండల యూనిట్లను మండల సమూహాలాగా చేసి తక్కువ పంట కోత ప్రక్రియలు చేస్తున్నారు. వాస్తవానికి ఈ ప్రక్రియను బీమా కంపెనీల ప్రతినిధులు, వ్యవసాయశాఖ అధికారులు ప్రత్యక్షంగా పర్యవేక్షించాలి ఉన్నా, వారు ఎక్కుడా కనిపించటం లేదు. దీంతో కొత్త బీమా పథకంపల్ల రైతులకు ఏ ప్రయోజనం అయితే చేకూరాలో అది చేకూరడం లేదు.

బీమా యూనిట్ మరీ పెద్దగా ఉండటం: మండలం లేదా కొన్ని మండలాలు ఒక బీమా యూనిట్‌గా చేసినప్పుడు సగటు ‘వాస్తవ దిగుబడి’ ఎక్కువగా రావచ్చు. అప్పుడు కొన్ని గ్రామాల్లో పంట బాగా దెబ్బతిన్నా చెల్లింపు రాదు.

కనీస దిగుబడి లేదా ‘త్రణిశ్శేర్ల్ ఈల్స్’ (Threshold Yield) : ప్రతి బీమా యూనిట్కి ప్రతి పంటకి ఒక ‘కనీస దిగుబడి’ నిర్దయించబడుతుంది. ఆ కనీస దిగుబడి కంటే తక్కువ దిగుబడి వచ్చినప్పుడే పంట బీమా నుంచి చెల్లింపు వస్తుంది. కానీ చాలా పంటలకు కనీస దిగుబడి చాలా తక్కువగా నిర్దయించబడి ఉండోచ్చు. అప్పుడు దానికంటే ఒక కేంబీ ఎక్కువ దిగుబడి

వచ్చినా చెల్లింపు రాదు. ‘దీర్ఘకాలిక సగటు దిగుబడి’ సరిగ్గా నిర్ధారిస్తున్నారా లేదా అనేది పరిశేలించాల్సిన అవసరం ఉంది. అదే విధంగా ఇండమ్మటి లెవెల్ (శాతం) పెంచమని కూడా డిమాండ్ చెయ్యాలి.

బీమా చెల్లింపులు : ఇవన్నీ సజావుగా దాటినా బీమా వర్తించి డబ్బులు వచ్చే క్రమంలో కూడా రైతులు మరిన్ని అడ్డంకులు ఎదుర్కొవాల్సి వస్తోంది. కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు తమ వంతు చెల్లించాల్సిన ప్రీమియం సబ్సిడీని బీమా కంపెనీలకు చెల్లించకపోవటం వలన, బ్యాంకు వారు ప్రీమియం చెల్లించిన రైతుల జాబితాను బీమా కంపెనీలకు నీర్చిత గడువులోపు పంపకపోవటం వలన కూడా బీమా కంపెనీలు డబ్బును విడుదల చేయటం లేదు. వచ్చిన చెల్లింపులను కూడా నిర్మక్క వైఫారితో రైతుల ఖాతాలలోకి జమచేయటం లేదు. కొన్ని సందర్భాలలో 500 రూపాయలో వెయ్యి రూపాయలో వారి బ్యాంకు ఎకౌంటులో జమ అయ్యి, దానిని బ్యాంకు వారి పంట బుఱం చెల్లింపులో తగ్గించినా వారికి తెలియకపోవచ్చు. తెలిసినా అప్పటికే తీవ్రంగా సష్టపోయిన రైతుకు అది పెద్ద ఉపశమనం కలిగించదు.

పర్యావరణ ప్రజాస్వామ్యం

కె. బాబురావు

మానవహక్కుల కార్యకర్త, హైదరాబాద్

ఖోపాల్ విషాదం తరవాతే మన దేశంలో పర్యావరణ పరిరక్షణ అనేది అజెండా మీదకి వచ్చింది. ఒక సమగ్రమైన చట్టం రూపుదిద్దుకుంది. కానీ ఆ తరవాత ఊహందుకున్న నూతన ఆర్థిక విధానాలు, పారిశ్రామిక అభివృద్ధి పర్యావరణ విధ్వంసానికి, ప్రజల విస్తాపనకి పెద్ద ఎత్తున తెరలేపాయి. ప్రజాందోళనలు, ఉద్యమాల ఫలితంగా చట్టాలు మారుతూ వచ్చినపుడు అందరం సంతోషించాం. పర్యావరణ, అడవుల మంత్రిత్వశాఖ 2006 లో పర్యావరణ ప్రభావ మదింపు (ఇఱవ) నోటిఫికేషన్ విడుదల చేసినపుడు అది ప్రజల భాగస్వామ్యం ఉండే సుస్థిర అభివృద్ధికి తోడ్పుడుతుందని అందరం హర్షించాం. ఈ నోటిఫికేషన్ ప్రకారం పారిశ్రామిక ప్రాజెక్టులకు అనుమతి ఇవ్వడానికి నాలుగు దశలను నిర్దేశించారు. అని పరిశీలన, పరిధి నిర్ధారణ, ప్రజలతో సంప్రదింపులు, మదింపు. వీటిలో ముఖ్యమైనవి ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ, పర్యావరణ ప్రభావ మదింపు.

పర్యావరణ ప్రభావ మదింపు (ఇఱవ) : పర్యావరణ మంత్రిత్వశాఖ నుండి ప్రాజెక్టుకు అనుమతి కోరేటప్పుడు ఈ నివేదికను తప్పనిసరిగా సమర్పించాలి. ఈ నివేదికను తయారు చేసేవారు ప్రాజెక్టు ప్రాంతానికి వెళ్లి క్షేత్రస్థాయి అధ్యయనం చేయాలి. పరిశ్రమను స్థాపించడం వల్ల పర్యావరణం మీద, స్థానిక ప్రజల మీద ఎటువంటి ప్రభావం కలగగలదో అంచనా వెయ్యాలి. కానీ వాస్తవ పరిస్థితిలో అలా జరగబేదు. ఈ విషయాల పట్ల పెద్దగా అనుభవం లేనివారు ఆ నివేదికలను మొక్కబడిగా తయారు చేస్తున్నారు. ఒకోక్కసారి చాలా పేరున్న సంస్థలు తయారు చేసిన నివేదికలు కూడా తప్పుల తడకగా వుంటున్నాయి. ముఖ్యంగా వారు పేర్కొనే గణాంకాలు అనేకసార్లు నమ్మిశక్యంగా వుండవు. 10వ పేజీలో రాసిన విషయాలకు 12వ పేజీలో రాసిన

వాటికీ బొత్తిగా పొంతన వుండదు. ఉదాహరణకు మహారాష్ట్రలోని రత్నగిరి దగ్గర బాక్టోర్ తవ్వకం కోసం ఆశాపుర మైన్కెమ్ లిమిటెడ్ అనే కంపెనీ సమర్పించిన పర్యావరణ ప్రభావ మదింపు నివేదిక మొత్తం ఒక రష్యన్ బాక్టోర్ కంపెనీ నివేదికకు కాపీ. రష్యన్ మంచు పర్వతాల్లో నివసించే పక్కలు, చెట్ల పేర్లు సైతం యథాతథంగా వుంచేసారు! అయినా 11 మంది పర్యావరణ నిపుణుల కమిటీ ఆ ప్రాజెక్టుకు ఆమోదముద్ర వేసేసింది! తర్వాత జాతీయ హరిత ట్రైబ్యునల్లో దీని బండారమంతా బయటపడింది.

ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ: 2006 ఇప్పటి నోటిఫికేషన్ కొన్ని ప్రాజెక్టులను ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ నుండి మినహాయించింది. నీటి పారుదల ఆధునికీకరణ, రోడ్లు, ప్రావేల విస్తరణ, ప్రాంతీయాభివృద్ధి ప్రాజెక్టులు, భద్రతా పరమైన ప్రాజెక్టులకు మినహాయింపు ఇచ్చారు. అవిగాక మిగతావాటన్నిటికి ప్రజల అభిప్రాయం తీసుకోవాలి. బహిరంగ విచారణ తేదీకి 30 రోజుల ముందే విచారణ జరిపే తేదీని, స్థలాన్ని పత్రికా ముఖంగా ప్రకటించాలి. ఇప్పటి నివేదిక సారాంశాన్ని ఆంగ్ల భాషలోనే కాక స్థానిక భాషలో కూడా అందుబాటులో ఉంచాలి. ముఖ్యంగా కలెక్టర్ కార్యాలయం, కాలుష్య నియంత్రణ బోర్డు కార్యాలయం, స్థానిక జిల్లా పరిషత్ లేదా మున్సిపాలిటీ కార్యాలయంలో ఉంచాలి.

తెలుగు రాష్ట్రాలలో 2006 కి ముందూ, తరువాతా జరిగిన కొన్ని ప్రజాభిప్రాయ సేకరణలు పరిశీలిద్దాం.

ప్రాదరాబాదు అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయం: శంషాబాద్లో అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయ నిర్మాణ ప్రతిపాదన కోసం 2002 లో ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరిపారు. దాని కోసం తయారుచేసిన పర్యావరణ ప్రభావ అంచనా నివేదిక పూర్తి లోపభూయిష్టంగా ఉంది. నగర ప్రజలు దానిని చదివి స్పందించిన దాఖలాలు లేవు. ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ సభను జిల్లా కలెక్టరు ఆధ్వర్యంలో నిర్మించారు. మొదటగా ఒక ప్రచార ఉపన్యాసకుడితో సభ ప్రారంభించి అరగంటకుపైగా అతని ప్రసంగం సాగించారు. పర్యావరణ ప్రభావాలతో ఏమీ సంబంధం లేకుండా శంషాబాద్ అంతర్జాతీయ పటంలోకి ఎక్కుతుందంటూ ఊకదంపుడు సాగించాడు. దానికి తోడు నిష్పాతికంగా, న్యాయమూర్తిగా వ్యవహారించవలసిన కలెక్టరు అదే పంధాలో ప్రాజెక్టుని పొగుబుతూ మాటల్లాడాడు. ఇంతలో భూములు ఇచ్చిన రైతులు నేదిక ముందుకు చేరి నిలబడి తమ భూములకిచ్చే పరిషేరం పెంచాలని సభను సాగినవ్వేదు. ప్రాజెక్టుపై చర్చె జరగనే లేదు.

పివిసి ప్రాజెక్ట్: దీనిని నెల్లూరు జిల్లా కృష్ణపట్నంలో 2002 - 03లో కెంపాస్ట్ సన్మార్క కంపెనీ ప్రతిపాదించింది. ఇది మొదట తమిళనాడులో స్థాపించడానికి చేసిన ప్రయత్నాలు బెడిసి

కొట్టడంతో అంద్రపదేశ్ ప్రభుత్వంతో ఒప్పందం చేసుకుని ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ లేకుండా సింగిల్ విండో ద్వారా అనుమతులు పొందాలని ప్రయత్నించారు. కానీ ఇది రెడ్ కాటగిరీ పరిశ్రమ, పర్యావరణ అనుమతులు తప్పనిసరని తేల్చడంతో పర్యావరణ ప్రభావ అంచనా నివేదిక పూర్తికాక ముందే ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ తేదీని ప్రకటించి అంచెలంచెలుగా నివేదికను ప్రజల ముందుకు తెచ్చారు. త్వరగా పూర్తిచేయడం కోసం ఇతర నివేదికల నుండి కాపీ చేయడంతో తమిళనాడు గ్రామాల పేర్లు అలాగే ఉండిపోయాయి. కృష్ణపట్టం పరిసర గ్రామ ప్రజలు మెట్టారులో ఉత్సుక్తిలో ఉన్న అదే కంపెనీ పివిసి ప్లాంటుని సందర్శించి, స్థానిక ప్రజల ఇబ్బందులు తెలుసుకుని దానిని ఎదుర్కొవాలనే నిర్ణయం తీసుకున్నారు. పాలక పక్షం తప్ప మిగిలిన పార్టీలన్నీ వ్యతిరేకించాలని నిర్ణయించుకున్నాయి. అప్పట్లో స్థానిక సంస్థల ప్రతినిధులు, ముగ్గురు నామినేషన్ పెద్దలతో ఒక పానెల్ వేదికపై వుందేది. దానిని 2006లో రద్దు చేశారు. ప్రజాభిప్రాయ సేకరణకు ప్రజలు పెద్దసంఖ్యలో తరలి వచ్చారు. దాదాపు నాలుగు వేల మంది వచ్చారు. అందరూ ముక్క కంరంతో ప్రాజెక్టుని తిరస్కరించారు. పానెల్ సభ్యులు కూడా తిరస్కరించారు. కలెక్టరు కూడా సమావేశ వివరాలలో “ప్రజలందరూ ఏకగ్రంగా, తీవ్రంగా వ్యతిరేకించారని” రాశారు. ఐనా కాలుష్య నియంత్రణ మందలి సాంకేతిక కమిటీ మొదట అనుమతి ఇవ్వడానికి నిర్ణయించింది. కాని ప్రజా వ్యతిరేకతను గుర్తించి ముందడుగు వేయలేదు. ఇంతలో సాధారణ ఎన్నికలు వచ్చాయి. ప్రజలు ఈ ప్రాజెక్టుని ఆపే పార్టీకి మా ఓటన్నారు. ఒక ప్రతిపక్ష పార్టీ వాగ్గానమిచ్చి ఎన్నికలలో గలిచింది. అయినా అధికారంలోకి వచ్చిన తరువాత ప్రాజెక్టుకి అనుమతి ఇచ్చే ప్రయత్నాలు సాగుతుంటే ఉద్యమకారులు మీ వాగ్గానం సంగతేమిటని నిలదీశారు. అప్పుడు అనుమతి ఆపేశారు.

జాతీయ హరిత ట్రైబ్యూనల్: 2006 తర్వాత ప్రాజెక్టులన్నిటికీ ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ తప్పనిసరి చేసినా అవి మొక్కబడిగా హరిషియాయి. 2010 లో జాతీయ హరిత ట్రైబ్యూనల్ ఏర్పాటు అనంతరం ఇఱవ ప్రక్రియ అమలుపై దృష్టి పెరిగింది. అంతకుముందు అనాలోచితంగా ఇచ్చిన ఎన్నో అనుమతులను NGT రద్దు చేసింది. అంతే కాదు ఇఱవ నివేదికలను తయారు చేసే పద్ధతినీ, వాటిల్లోని తప్పులను తీవ్రంగా విమర్శించింది. దానితో బహు కొద్దికాలానికి పారిశ్రామిక లాచీకి NGT కంటగింపుగా హరింది. పర్యావరణ మంత్రిత్వశాఖను ‘రోడ్ బ్లాక్ మినిష్ట్రీ’ అని ముద్ర వేసారు. పర్యావరణ మంత్రిని మార్చి తమకు అనుకూలమైన వాడిని తెచ్చుకున్నారు.

2014 లో బిజెపి ప్రభుత్వం ఏర్పడిన తరువాత కూడా NGT లో కేసుల వెల్లువ కొనసాగింది. కనీస నియమాలు పాటించకుండా, ప్రజాభిప్రాయం లేకుండా, ఇఱవ నివేదికలు

కూడా లేకుండా ఇచ్చేసిన అనుమతులను NGT తీవ్రంగా తప్పు పట్టింది. వాటిలో ముఖ్యమైనవి పోలవరం డ్యూం, కాన్వార్ డ్యూంకు ఇచ్చిన అనుమతులు. ప్రస్తుత ప్రభుత్వం NGT కోరలు పీకి దాన్ని నిర్వీర్యం చేసే పనిలో వుంది. అందుకోసం చట్టసవరణలకు కూడా పాల్పడుతోంది. ఎన్నో ప్రాజెక్టులను 2014 తరువాత పర్యావరణ ప్రభావ అంచనా పరిధి నుండి తొలగిస్తోంది. ప్రజా వ్యతిరేకత వాసన పట్టినా పోలీసు బలగాలను పెద్ద సంబ్యులో దింపి ప్రజలను భయభ్రాంతులు చేయడం, మాట్లాడే వారి పక్కన పోలీసులు నిలబడి ముగించమని ఒత్తిడి చేయడం, ఒకోసారి పక్కకు లాగేయడం కూడా జరుగుతోంది. కొన్ని సార్లు ప్రజలు పాల్గొనుకుండా అడ్డుకోవడమూ జరుగుతోంది.

ఎన్.టి. టి.పి.ఎన్, ఇబ్రహీంపట్నం: ఈ థర్మల్ విద్యుత్ కేంద్రం విస్తరణకు 10 జనవరి 2014 న ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరుగుతుందని ప్రకటించారు. పాల్గొనటానికి వచ్చిన ప్రజల కంటే కంపెనీ ఉద్యోగులు, పోలీసులే ఎక్కువ ఉన్నారు. తరువాత రాజకీయ పార్టీలన్నీ కలిసి ఊరేగింపుగా వచ్చి వేదిక ముందు బైరాయించి సభ వాయిదా వేయాలని అన్నాయి. ప్రజలతో సంబంధం లేకుండా రాజకీయ పార్టీల నాయకులూ, కంపెనీ అధికారుల మధ్యనే చర్చలు జరిగాయి. మూడు గంటల పాటు సభ జరగకుండా చేసి కంపెనీ ఎం.డి 36 కోట్లు సి.ఎస్.అర్ కార్బూక్టమాలకు కేటాయిస్తామని ప్రకటించగానే మాకు అంగీకారమేనని పార్టీలు ప్రకటించాయి. ప్రజలకు తమ అభిప్రాయాలు తెలుపుకునే అవకాశం ఇవ్వకుండానే సభ ముగించేసారు. ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ సభ పార్టీల అభిప్రాయ సేకరణ సభగా ముగిసింది.

ఇవన్నీ ఒకెత్తుయితే ఖమ్మం జిల్లా మంఱగూరు దగ్గర తలపెట్టిన భద్రాద్రి థర్మల్ కేంద్రం విషయంలో ప్రభుత్వం ఎంతగా బరితెగించిందో చూద్దాం.

భద్రాద్రి థర్మల్ కేంద్రం, రామానుజవరం: మామూలుగానైతే ప్రజాభిప్రాయ సేకరణని ఒక తంతుగానైనా జరుపుతారు. తెలంగాణ ప్రభుత్వం ఒక అడుగు ముందుకు వేసి ప్రజలను సంప్రదించకుండా, ఇఐ నివేదిక ఊసే లేకుండా, అసలు కేంద్ర పర్యావరణశాఖ నుండి అనుమతులేవి లేకుండా మరీ బరితెగించి ప్రాజెక్ట్ పనులను మొదలుబెట్టింది. ఇది పూర్తిగా చట్టవిరుద్ధమని, పర్యావరణ పరిరక్షణ చట్టం, ఇతర చట్టాలను, నిబంధనలను అపహస్యం చెయ్యడమేనని మానవహక్కుల వేదిక బహిరంగంగా ఎత్తి చూపినప్పటికీ ప్రాజెక్ట్ పనులను ఆపలేదు. మానవహక్కుల వేదిక NGT ని ఆత్రయిస్తే వాదోపవాదాల తరవాత అక్కడ నిర్మణ పనులను ఆపేసి యథాతథ స్థితిని కొనసాగించమని ఉత్తర్వులు జారీ చేసింది. దీనిపై తెలంగాణ టి.జెన్కో ఎం.డి. ప్రభాకరరావు స్పూండిస్తూ పనులపై స్టే విధించిన మాట వాస్తవమేగాని

త్వరలో పర్యావరణ అనుమతులను తెచ్చుకుంటామని పత్రికాముఖంగా పేర్కొన్నారు. అంటే ఎటువంటి అనుమతులు లేకుండానే పనులు చేపట్టినట్లు పరోక్షంగా అంగీకరించారు.

వారు అంతటితో ఆగలేదు. NGT ఉత్తర్వులను పూర్తిగా బేభాతరు చేసి ప్రాజెక్టు పనులను కొనసాగించారు. దీనిపై మానవహక్కుల వేదిక సాక్షాలతో సహా మళ్ళీ NGT కి ఫిర్మాదు చేయగా వారు జూలై 11,2016 న మైలురాయిలాంబి మరో తీర్పునిచ్చారు. ఎటువంటి నిబంధనలనూ పాటించని టి. జెన్కో అధికారులపై చట్టపరమైన చర్యలను చేపట్టమని NGT ఆదేశించింది. పర్యావరణ అనుమతులు ఇవ్వాచ్చే లేదో పరిశీలించడానికి పర్యావరణ మంత్రిత్వశాఖకు చెందిన నిపుణుల కమిటీని క్లైత్ పరిశీలన జరపమంది. అప్పటికి మేల్కొన్న ప్రభుత్వం హదావుడిగా ప్రజాభిప్రాయ సేకరణను జరిపింది. మానవహక్కుల వేదిక నాయకులిడ్డరిని పోలీసు అధికారులు ఇండ్లలో ఉదయం నుండి సాయంత్రం వరకూ ఉంచుకుని సభలో పాల్గొనుకుండా చేసి వదిలిపెట్టారు. మానవహక్కుల వేదిక రాష్ట్ర అధ్యక్షునికి ఇంటిలిజెన్స్ అధికారి ఫోను చేసి మీరు ప్రజాభిప్రాయ సేకరణలో పాల్గొనడానికి వస్తున్నారా, వస్తే మిమ్మల్ని సభకు రానివ్వుకుండా ఇక్కడి గెస్ట్హాస్‌లో ఉంచమని ఆదేశం వుందని చెప్పాడు.

ప్రజాభిప్రాయ తంతు అలా మగిస్తే అనుమతుల తంతు అందుకు భిన్నంగా ఏమీ లేదు. ఇది 4×270 MW సామర్థ్యంతో సబ్ క్రిబికల్ సాంకేతికతతో ప్రతిపాదించిన ధర్మల్ విద్యుత్ కేంద్రం. భారత ప్రభుత్వం 12 వ పంచవర్ష ప్రణాళిక కాలంలోనే సబ్ క్రిబికల్ సాంకేతికతతో విద్యుత్ కేంద్రాలు నిర్మించరాదని ప్రకటించిన తరువాత చేసిన ప్రతిపాదన. డిసెంబరు 2015 లో ప్రకటించిన, జనవరి 1, 2017 నుండి అమలులోకి వచ్చిన కాలప్య నియమాలు ఈ ప్లాంటులో పాటించడం అసాధ్యం. ఐనా ఆ ప్రాజెక్టుని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రోత్సహించింది. నిపుణుల కమిటీ క్లైత్ సాయంత్రాయి పరిశీలన జరిపిన తరువాత పర్యావరణ అనుమతులను కూడా సాధించుకుంది. NGT ఆదేశాల మేరకు టి.జెన్కో అధికారులపై మాత్రం ఇంతవరకు ఎటువంటి చర్యలూ లేవు.

ఈ మధ్య కాలంలో ఇంకో అడుగు ముందుకేసి వ్యతిరేకిస్తారనుకునే వారిని ఇంటిలోనే బందీగా ఉంచుతున్నారు. కడప జిల్లాలో ఎ.సి.సి సిమెంట్ ప్లాంటు ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ సమయంలో ఎందరినో ఒక రోజు ముందుగానే ఇంటి నుండి బయటకు రాకుండా పోలీసులను కాపలా పెట్టారు. భోగావరం విమానాశ్రయం విషయంలోనూ భూములు కోల్పోయిన రైతు నేతలను ఇంట్లోనే బంధించి సభలో పాల్గొనుకుండా అధ్యక్షున్నారు. మన రాజ్యంగం “అడవులూ, నదులూ, వన్యప్రాణులతో కూడిన సహజ పర్యావరణాన్ని కాపాడడం, మెరుగు పరచడం, జీవుల పట్ల కారుణ్యంతో వ్యవహరించడం ప్రతి చౌరుని కర్తవ్యంగా” నిర్దేశించింది. కానీ నిజ

జీవితంలో పర్యావరణాన్ని కాపాడుకునే ప్రయత్నం ప్రమాదకరంగా మారుతోంది. తప్పుడు కేసులు బనాయించి జైలుకు పంపడం నుండి, హత్యలు చేయించడం వరకూ వెళ్లన్నారు.

తెలుగు రాష్ట్రాలలో పర్యావరణ హక్కుల హననం జరుగుతున్న తీరు తెస్వులు

- ☞ ప్రజాభిప్రాయ సేకరణను కేవలం నమోదు చేయడానికి పరిమితం చేసి నిర్ణయంలో ప్రజాభిప్రాయానికి విలువ లేకుండా చేయడం.
- ☞ బాధిత ప్రజలందరికి పూర్తి సమాచారాన్ని అందించే బాధ్యతను కేవలం పత్రికా ప్రకటనకే పరిమితం చేయడం. గ్రామాలలో టముకు వేసి ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ తేదీ, సమయం, వేదిక సమాచారం కూడా తెలియజేయక పోవడం.
- ☞ భావాపరంగానూ, విషయపరంగానూ అత్యధికులకు అర్థంకాని పర్యావరణ ప్రభావ అంచనా నివేదికలోని అంశాలను ప్రజలకు వివరించే ప్రయత్నమే చేయక పోవడం.
- ☞ ప్రజలు నిర్ణయాత్మక పాత్ర పోషించగలిగేలా చర్యలు చేపట్టక పోవడం.
- ☞ పాల్గొనే హక్కునీ, నిరసన తెలిపే హక్కునీ వివిధ రూపాలలో కాలరాయడం. ప్రాజెక్టుకు వ్యుతిరేకంగా అభిప్రాయం వెలిబుచ్చుతారనుకున్న గ్రామాల ప్రజలను రానివ్వకుండా పోలీసులు అవరోధం కల్పించడం. ముందుగానే సెక్షన్ 30, సెక్షన్ 144 లు ప్రయోగించి ప్రజల కడలికలను నియంత్రించి భయ భ్రాంతులను చేయడం. ముందురోజే బైండోవర్ కేసులు పెట్టి ప్రజలను అరెస్టు చేయడం. పెద్ద సంఖ్యలో పోలీసులను దింపి సభలోకి ప్రజల ప్రవేశాన్ని నియంత్రించడం. కొందరిని పాల్గొనకుండా అడ్డుకోవడం.
- ☞ ప్రజలపై రకరకాల (హత్యా ప్రయత్నంతో సహ) నేరాలు మోపి కేసులు నమోదు చేయడం.
- ☞ ప్రజలు రాత పూర్వకంగా లేవనెత్తిన సందేహాలకు తప్పుడు సమాధానాలివ్వడం. కొన్ని సార్లు అసలు సమాధానాలే ఇవ్వక పోవడం.
- ☞ పర్యావరణ అనుమతికి పరిశీలించే నిపుణుల కమిటీ ప్రజల అభిప్రాయాలనూ, అభ్యంతరాలనూ ఖాతరు చేయక అనుమతులివ్వడం. కంపెనీలు తప్పుడు నివేదికలిచ్చినా ఎలాంటి అభ్యంతరాలు లేకుండా అనుమతికి సిఫారసు చేయడం.

ఈక రసాయనిక శ్యాక్టర్ వల్ల సమీప దళితవాడలో భూగర్భజలాలు కలుషితం అవుతున్నాయని అన్నందుకు కర్మాలు జిల్లా మానవహక్కుల వేదిక బాధ్యదైన యు.జి. శ్రీనివాసులుపై తప్పుడు కేను పెట్టి పక్కం రోజులు జైలులో పెట్టారు. విశాఖపట్టం జిల్లా పూడిమడకలో ఎన్.టి.పి.సి వారు స్థాపించబోయే థర్మల్ కేంద్రం కొరకు ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరగడానికి ఒకరోజు ముందే కొందరు స్థానికులను అరెస్టు చేశారు. నల్గొండ జిల్లాలోని గుర్రంబోడు తండాలో ప్రజలు ఊరు బయటకు రాకుండా ఉదయం 5 గంటల నుండి పోలీసులు చుట్టుముట్టి అవరోధం కల్పించారు. కడప జిల్లా మైలవరం మండలం గొల్లపల్లి గ్రామంలో అక్షోబరు 20, 2016 న జరవవలసిన ప్రజాభిప్రాయ సేకరణకు ఒక రోజు ముందుగానే మానవహక్కుల వేదిక జిల్లా కన్ఫైనరు కె. జయశ్రీని తన ఇంటిలో నిర్మంధించారు. గొల్లపల్లి పరిసర గ్రామాలలోని మరి కొందరిని కూడా వారి ఇళ్ళలో నిర్మంధించి ప్రజాభిప్రాయ సేకరణలో పాల్గొనుకుండా అడ్డుకున్నారు. నిరసన ఉన్న చోట్ల ఇలాంటి నిర్మంధం సర్వసామాన్యమయింది.

ఛత్రీన్సిగ్ఫ్ రాష్ట్రంలో రమేష్ అగర్వాల్ అనే పర్యావరణవాది ఇంటిపై దాడి చేసి కాల్పులు జరిపారు. అదృష్టవశాత్తూ ఆయన బ్రతికారు కాని లేకపోతే జీవితాంతం అవిటితనాన్ని భరించాల్సి వచ్చేది. పేర్ గ్యాస్టో విద్యుదుత్తుత్తి చేయడానికి నిర్మిస్తున్న ప్లాంటుకి వ్యతిరేకంగా ఉద్యమించినందుకు ప్రముఖ పోలీపుడ్ సటుడు జేమ్స్ క్రాంవెల్కు జైలు శిక్క పడినపుడు ‘దెమాక్సీ నో’ పత్రిక ఆయన్ని ఇంటర్వ్యూ చేసింది. అందులో ఆయన “పెట్టుబడిదారీ విధానం కాస్టరుతో సమానమైనది. ఈ కాస్టర్ని పూర్తిగా ఓడించాలంటే మన జీవన విధానాన్ని, మన గురించిన మన ఆలోచనా విధానాన్ని సమూలంగా మార్చుకోవాలి” అన్నారు.

అభివృద్ధి ప్రాజెక్టులను చేపట్టే ముందు ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ చెయ్యాలనే స్పృహ ఎన్నో ఉద్యమాల, పోరాటాల ఫలితంగా వచ్చింది. కాని ఇప్పుడు జరుగుతున్నదంతా దానికి భిన్నంగా వుంది. ప్రజాభిప్రాయానికి విలువ లేకుండా పోతోంది. పర్యావరణ ప్రభావ మదింపుకు అర్థం లేకుండా పోతోంది. వీటి విలువని కాపాడే బాధ్యత మళ్ళీ మన మీదే వుంది.

పర్యావరణ సమస్య సామాజిక ఆర్థిక సమస్య. బలమైన పర్యావరణ ఉద్యమాలతోనే వీటిని ఎదుర్కొగలం. పర్యావరణ ప్రజాస్వామ్య సాధనే అందుకు పరిష్కారం.

లవ్ జిహోద్ : హదియ కేసు

జి.యస్. నాగేశ్వరరావు

మానవహక్కుల కార్బూక్టర్, తెనాలి

హిందువులలో ఏ ఒక్కరూ స్వచ్ఛందంగా మతం మార్చుకోవటాన్ని జీర్ణించుకోలేని హిందూ మతోన్నాదులే ప్రతి మతమార్పిడి వెనుకా కుటు, మోసం, దొర్రుస్యం, బలవంతం ఉన్నాయని ప్రచారం చేస్తున్నారు. దానిలో భాగంగానే ‘లవ్ జిహోద్’ను ముందుకు తెచ్చారు.

2014 సెప్టెంబరు మొదటి వారంలో ఆర్.యస్.యస్ అధికార పత్రికలైన పాంచజన్య, ఆర్డర్షైఱర్లు ‘లవ్ జిహోద్’ గురించి ముఖచిత్ర కథనాలు ప్రచురించాయి. శిక్షణ పొందిన ముస్లిం యువకులు ప్రేమ పేరుతో, మాయమాటలతో హిందూ యువతులను బుట్టలో వేసుకుని, మతం మార్పించి వివాహం చేసుకోవడమే ‘లవ్ జిహోద్’ అని పేర్కొన్నాయి. పవిత్ర హిందూ గర్భకోశాల్చి కలుపితం చేసి, హిందూ జనసంబూధన తగించే పథకమే ‘లవ్ జిహోద్’ అన్నాయి. దీని వెనుక అంతర్జాతీయ ఇస్లామిక్ సంస్థలు పన్నిన కుటు ఉండన్నాయి.

2014 సెప్టెంబరు రెండవ వారంలో కేంద్ర హోం మంత్రి రాజ్ నాథ్ సింగ్ ను లవ్ జిహోద్ గురించి విలేకరులు ప్రశ్నించారు. అప్పుడాయన లవ్ జిహోద్ అంటే ఏమిటి అని తిరిగి విలేకరులనే ఎదురు ప్రశ్నించారు. దాని గురించి తనకేమీ తెలియదన్నాడు. మరో రకంగా చెప్పాలంటే లవ్ జిహోద్ అనే సమస్య భారతదేశంలో లేదని ఆయన పరోక్షంగా అంగీకరించాడు. కాని ఆయన పితృసంస్థ అయిన ఆర్.యస్.యస్, దాని అనుబంధ సంఘాలైన బజరంగదళ్, విశ్వ హిందూ పరిషత్, హిందూ జాగరణ మంచ్ లాంటి సంస్థలు మాత్రం లవ్ జిహోద్కు వ్యతిరేకంగా ప్రచారోద్యమాన్ని చేపట్టాయి. వాళ్ళ అసలు లక్ష్మం కులాంతర, మతాంతర వివాహాలను అద్దుకోవడం, అగ్రకుల హిందువుల పవిత్రతను కాపాడడం,

ప్రేమించడాన్ని నిషేధించి, ప్రేమికుల మీద భోతికదాడులకు పాల్పడటం, స్త్రీలకు రాజ్యాంగం ప్రసాదించిన అన్ని హక్కులనూ స్వేచ్ఛలనూ హరించడం. ప్రేమించుకోవటాన్ని వాళ్ళంతగా దేవోషిస్తారో వాలెంటైన్ డే నాడు వాళ్ళ ప్రవర్తన ద్వారా అర్థం చేసుకోవచ్చు.

‘ప్రేమ’ మూలంగా తమ ఉనికికి ప్రమాదం ఏర్పడే అవకాశం ఉందని వివిధ మతాలు, కులాలు కూడా భావిస్తున్నాయి. కులాంతర, మతాంతర ప్రేమలను తమ మీద తిరుగుబాటుగా, అసమృతిగా, విషపంగా భావిస్తున్నాయి. అలాంటి ప్రేమలను తీవ్రంగా అణచివేసే ప్రయత్నమూ చేస్తున్నాయి. కొన్ని సందర్భాలలో పరువ హత్యలకు కూడా పాల్పడుతున్నాయి. సమాజంలో ప్రబలంగా ఉన్న ఈ మానసిక స్థితిని తన రాజకీయ ఎదుగుదలకు వాడుకోవడం కోసం హిందూత్వ శక్తులు దేశంలో ఎక్కుడా లేని లవ్ జిపోద్దీకు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమం చేపట్టాయి. ముస్లిం యువకులందరూ దుష్టులు, దుర్మార్గులు, కాముకులు వంటి అభూతకల్పనలతో కూడిన అసత్య ప్రచారాలు చేస్తారు, ముస్లింల పట్ల ద్వేషాన్ని రేకెత్తించే ప్రయత్నం నిరంతరం చేస్తున్నాయి. మనం-వాళ్ళ అనే విభజనను పెంచి పోషిస్తున్నాయి. మతాలకూ, కులాలకూ లోబిడి మాత్రమే స్త్రీలకు ప్రేమించే స్వేచ్ఛ, నచ్చిన వాడిని పెళ్ళి చేసుకునే స్వేచ్ఛ ఉండాలని శాసిస్తున్నాయి. ప్రేమ యుద్ధం (లవ్ జిపోద్ద) పేరుతో ప్రేమపై ఆటవిక యుద్ధాన్ని ప్రకటిస్తున్నాయి.

భ్రాహ్మణీయ దండనీతినీ, సాంప్రదాయక విలువలనూ పునరుద్ధరించాలనే కృతనిశ్చయంతో ఉన్న వ్యక్తులూ, శక్తులూ మన దేశంలో ప్రస్తుతం అధికారంలో ఉన్నారు. దేశంలోని అన్ని వ్యవస్థల్లోకి, అన్ని రంగాల్లోకి - ఉన్నత న్యాయస్థానాలైన ప్రాకోర్పు, సుప్రీంకోర్పులతో సహ - వారు తమ మనుషుల్ని, భావజాలాన్ని పక్కా ప్రణాళిక ప్రకారం చొప్పిస్తున్నారు. కేరళ ప్రాకోర్పు, ఆ తర్వాత సుప్రీంకోర్పు అఖిల అలియాన్ హదియ కేసులో యిచ్చిన చట్టవ్యతిరేక, తిరోగమన తీర్పులను ఈ నేపథ్యంలో పరిశీలించాలి.

అఖిల అలియాన్ హదియ అనే 24 సంవత్సరాల యువతి చట్ట ప్రకారం ఏ తప్పా చేయకపోయినా 2017 మే నుండి గృహ నిర్వంధంలో ఉంది. పోలీసుల, సంఘుపరివార్ కార్యకర్తల పహారాలో వుంది. ఆమెను కలవడానికి, ఆమెతో మాటల్లాడటానికి గుర్తింపు పొందిన జర్వలిస్టులతో సహ ఎవరినీ అనుమతించడం లేదు. న్యాయస్థానాలూ, హిందూ మతోన్నాద శక్తులూ ఆమె జీవితంలోకి అక్రమంగా చౌరబడి, చట్టవ్యతిరేకంగా ఆమె స్వేచ్ఛను కాలరాచి, ప్రతిక్షణం ఆమె జీవితాన్ని నియంత్రిస్తున్నాయి.

అఖిల తండ్రి అశోకన్ మాజీ సైనికోద్యోగి. నాస్తికుడు. తల్లి పొన్నమ్మ గృహాణి. హిందూ ఆచార సాంప్రదాయాలను నిష్టతో ఆచరించే వ్యక్తి. కేరళలోని కొట్టాయం దగ్గరలో వాళ్ళ నివాసం. తల్లిదండ్రులకు ఆమె ఒక్కతే సంతానం. వాళ్ళ ఆమెను హోమియో వైద్యరాలిగా చూడాలనుకున్నారు. తమిళనాడులోని సేలంలో ఉన్న శివరాజ్ హోమియోపతి వైద్య కళాశాలలో

చేర్చించారు. క్లాస్‌మేట్ అయిన జసీనాతో ఆమెకు స్నేహం ఏర్పడింది. ప్రతిరోజూ క్రమం తప్పకుండా ఐదుసార్లు నమాజు చేసే జసీనాను చూసి అభిల ఇస్లాం పట్ల ఆసక్తి పెంచుకుంది. జసీనాకు కూడా తెలియని మతపరమైన విషయాలను నెట్‌లో శోధించి తెలుసుకుంది. ఇస్లాం మతాచారాలను ఆచరించడం మొదలుపెట్టింది. తన పేరును కూడా హదియగా మార్చుకుంది. హోమియోపథి అభిరు సంవత్సరంలో హోసెసర్జన్ చేస్తూ సెలవులకు ఇంటికి వెళ్లింది. అక్కడ నమాజు చేస్తుండగా తండ్రి కంట్లో పడింది. దానిపై హదియకు, ఆమె తల్లిదండ్రులకు మధ్య తీవ్ర వాదోపాదాలు జరిగాయి. ఇస్లాంను ఆచరించడానికి వీలేదని వాళ్ళ ఆమె మీద ఆంక్షలు విధించారు. అయినా 2016 జనవరి మొదటి వారంలో సేలం తిరిగి వెళ్లినప్పుడు హదియ ముస్లిం వప్పుధారణతో కళాశాలకు వెళ్లింది. తోటి విద్యార్థుల ద్వారా హదియ వప్పుధారణ గురించి తెలుసుకున్న ఆమె తండ్రి అశోక్‌కన్ సేలం బయలుదేరాడు. ఆయన రావడానికి ముందుగానే హదియ అజ్ఞాతంలోకి వెళ్లింది. ఆమె ఆచూకీ తెలుసుకోవడానికి అశోక్‌కన్ కేరళ హైకోర్టులో హెబియన్ కార్పు పిటిషన్ దాఖలు చేశాడు. పిటిషన్ విచారణకు వచ్చినప్పుడు హదియ హైకోర్టు ముందు హోజురైంది. మూడు సంవత్సరాల నుండి తాను ఇస్లాంను ఆచరిస్తున్నానని హైకోర్టుకు తెలిపింది. ఇటీవలే మతం మారి పేరు మార్చుకున్నాననీ, ప్రస్తుతం తాను ‘సత్యసరణి’ అనే ముస్లిం సంస్థలో ఉంటూ తన ఇష్టపూర్తిగానే ఇస్లాంను అధ్యయనం చేయడానికి 3 సెలల కాలవ్యవధి గల ఒక కోర్సులో చేరి చదువుకుంటున్నాననీ కోర్టుకు అభిడవిట్ సమర్పించింది. ఇరువ్వుల వాదనలు విన్న తరువాత హదియ మేజర్ కాబట్టి తనకు నచ్చినచోట ఉండే హక్కు, తనకు ఇష్టమైన మతాన్ని స్వీకరించే హక్కు ఆమెకు ఉండని గుర్తిస్తూ అశోక్‌కన్ దాఖలు చేసిన హెబియన్ కార్పు పిటిషన్‌ను కేరళ హైకోర్టు 25-1-2016న కొఱ్పేసింది.

ఆ తర్వాత మూడు సెలలకు 2016 ఏప్రిల్‌లో హదియ ఓ ఇస్లామిక్ మాట్లామానియల్ వెబ్‌సైట్‌లో తన పేరును నమోదు చేసుకుని, తగిన ముస్లిం వరుని కోసం వెదుకులాట ప్రారంభించింది. హదియ పెళ్ళి ప్రయత్నాల గురించి తెలుసుకున్న అశోక్‌కన్ 2016 ఆగస్టులో మరోసారి కేరళ హైకోర్టులో హెబియన్ కార్పు పిటిషన్ వేశాడు. తన కుమారైను అక్రమంగా విదేశాలకు తరలించే నిమిత్తం అపరిచితుడైన ముస్లిం యువకునితో ఆమె పెళ్ళి జరిపించడానికి కొన్ని శక్తులు ప్రయత్నాలు చేసున్నాయని ఆ పిటిషన్‌లో ఆయన ఆరోపించాడు. ఆ పిటిషన్ విచారణకు కూడా హదియ కోర్టుకు హోజురైంది. తల్లిదండ్రుల వద్దకు వెళ్ళే ప్రసక్తి లేదని, తన కేసు విచారణను త్వరితంగా ఫూర్తి చేయాలని హైకోర్టుకు విజ్ఞాపి చేసింది. విచారణ పెండింగ్‌లో ఉండగానే హదియ కోర్టుకు తెలియపర్చుకుండా 19-12-2016న షఫీన్ జహోన్ అనే యువకుడిని ఇస్లామిక్ సాంప్రదాయాల ప్రకారం పెళ్ళి చేసుకుంది. తదుపరి విచారణకు భర్తతో కలిసి కోర్టుకు హోజురైంది. పెళ్ళి గురించి తెలియపర్చునందుకు కోర్టు హదియ పట్ల

ఆగ్రహం వ్యక్తం చేసింది. ఆమె ఇష్టానికి వ్యతిరేకంగా ఆమెను ఎర్నాకులంలోని స్థీల వసతి గృహానికి పంపిస్తూ తాత్కాలిక ఉత్తర్వులు జారీ చేసింది. సెల్ఫోన్ కూడా ఆమెకు అందుబాటులో ఉండకూడదని ఆజ్ఞాపించింది. హదియ వివాహంపై పోలీసు దర్శాప్తునకు ఆదేశించింది.

హదియ, జహోన్ల నిఖా సుమారు 50 మంది ఆహ్వానితుల సమక్కంలో జరిగిందనీ, స్థానిక మసీదు కమిటీ ప్రతినిధులు కూడా నిఖాకు హజరయ్యారనీ, ఇస్లామిక్ సాంప్రదాయాల ప్రకారం జరిగిన ఈ వివాహంలో లోపమేమీ కనిపించడం లేదనీ దర్శాప్తు జరిపిన డిప్యూటీ సూపరింబిండంట ఆఫ్ పోలీస్ ఎం.పి. మోహన్ చంద్రన్ కోర్టుకు నివేదిక సమర్పించాడు. కోర్టు ఆ నివేదికతో సంతృప్తి చెందకుండా హదియ భర్త అయిన పఫీన్ జహోన్ పూర్వాపరాల గురించి విచారణకు ఆదేశించింది.

కళాశాల విద్యార్థి రాజకీయాలలో భాగంగా నమోదైన కొట్లాట కేసు తప్ప జహోన్ మీద వేరే కేసులేమీ లేవనీ, అతనికి సంబంధించినంత వరకు సందేహస్వద ఆర్థిక లావాదేవీలు కూడా లేవనీ, కాకపోతే ఐసిఎస్తో సంబంధాలున్నాయన్న ఆరోపణతో అరెస్ట్ అయిన బురాకీ అనే వ్యక్తితో జహోన్కు పరిచయం ఉందనీ, సోషల్ డెమాక్రటిక్ పార్టీ ఆఫ్ ఇండియాలో జహోన్ సభ్యుడనీ అతని గురించి దర్శాప్తు చేసిన పోలీసు అధికారి పేర్కొన్నారు. బురాకీతో తనకు ఏ విధమైన సంబంధాలు లేవని జహోన్ ఖండించినప్పటికీ కోర్టు పట్టించుకోలేదు. 2017 మే నెలలో హదియ, జహోన్ల నిఖాను కేరళ ప్రైకోర్టు రద్దు చేసింది. హదియను తల్లిదండ్రుల సంరక్షణకు (కస్టడీకి) అప్పగిస్తూ ఉత్తర్వులు జారీ చేసింది. అప్పటినుండి ఇప్పటివరకు హదియ గృహానిర్వంధంలోనే ఉన్నది.

కొన్ని చర్యలు న్యాయమూర్తులకు వ్యక్తిగతంగా ఆమోదయోగ్యం కాకపోవచ్చు. చాలా సందేహస్వదంగా కూడా కన్నించవచ్చు. అయినప్పటికీ ఇద్దరు వయోజనలు పరస్పరం ఇష్టపడి చేసుకున్న వివాహాన్ని మూడో వ్యక్తి చేసిన ఆరోపణల ఆధారంగా రద్దు చేసే అధికారం ఏ కోర్టుకూ లేదు అనేది స్థిరీకరించబడిన న్యాయసూత్రం. ఈ న్యాయసూత్రానికి మూడు మినహాయింపులున్నాయి. అవి 1. భార్యాభర్తలిద్దరిలో ఏ ఒకడైనా మైనర్ అయితే మైనర్ వ్యక్తి తల్లిదండ్రులు ఆ వివాహాన్ని రద్దు చేయమని కోరవచ్చు. 2. ఏ ఒకడికైనా మతిస్తిమితం లేకపోతే కూడా వారి తల్లిదండ్రులు ఆ వివాహాన్ని రద్దు చేయమని కోరవచ్చు. 3. ఇద్దరిలో ఎవరికైనా అంతకు పూర్వమే వివాహం జరిగి వండి, ఆ వివాహం చట్టప్రకారం రద్దు కాకుండా ఉన్నట్టయతే కూడా ఆ వివాహాన్ని రద్దు చేయమని కోరవచ్చు. కానీ హదియ, జహోన్ల వివాహం ఈ మూడు మినహాయింపులలో ఏ ఒకడాని కిందకు రాదు.

అయినప్పటికీ కేరళ ప్రైకోర్టు చట్టప్రకారం చెల్లుబాటు కాని ఒక సాంకేతిక కారణాన్ని చూపించి ఆ వివాహాన్ని రద్దు చేసింది. ఇస్లామిక్ సాంప్రదాయాల ప్రకారం నిఖాకు తండ్రి

లేదా సంరక్షకుని అనుమతి తప్పనిసరి అనీ, నిఖా సమయంలో హదియకు సంరక్షకునిగా వ్యవహరించిన వ్యక్తిని హదియ తల్లిదండ్రులు గానీ, కోర్టు గానీ ఆమెకు సంరక్షకునిగా నియమించలేదనీ, కాబట్టి ఈ వివాహం చెల్లడనీ చెప్పింది. కనీసం తనకు నచ్చిన వ్యక్తితో సహజీవనం చేసే హక్కును కూడా ఆమెకు నిరాకరించింది.

ముస్లిం లా ప్రకారం యుక్త వయస్సురాలైన యువతికి నిఖా చేసుకోవడానికి తండ్రి అనుమతి ఆవసరం లేదు. పెళ్ళికి సంబంధించిన విషయాలను భరారు చేసుకోవడానికి ఆమె తన తరఫున ఒక వలీని (మత పెద్దను) తన సంరక్షకునిగా నియమించుకోవచ్చు. కాబట్టి కోర్టు లేవనెత్తిన అభ్యంతరం ముస్లిం లా ప్రకారం చెల్లదు.

హదియ తండ్రి ఆరోపించినట్లుగా జహోన్కు ఉగ్రవాద సంస్థలతో సంబంధాలున్నాయని వాదన కోసం అంగీకరించినప్పటికీ, వివాహాన్ని రద్దు చేసుకోవాలా? లేదా? అనే విషయం హదియకు వదిలిపెట్టాలి తప్ప కోర్టులు ఏకపక్షంగా నిర్ణయించడానికి వీలు లేదు. అంతటితో ఆగకుండా కేరళ ప్రైంట్ర్సు ఈ కింద పేరొన్న కొన్ని దారణమైన వ్యాఖ్యలు కూడా చేసింది.

“పై వాస్తవాలన్నీ తెర వెనుక ఏదో ఒక సంస్థ పని చేస్తున్నదని సూచిస్తున్నాయి. ఈ నేపథ్యంలో తన జీవితం గురించి నిర్ణయించుకునే స్వేచ్ఛను అభిలకు ఇవ్వడం యుక్తమని మేము భావించడం లేదు. తల్లిదండ్రుల మార్గదర్శకత్వం, రక్షణ, శ్రద్ధ ఆమెకు ఆవసరం.”

“24 సంవత్సరాల బాలిక బలహీనురాలిగా నిస్సహాయురాలిగా ఉంటుంది. అనేక విధాలుగా దోషించి గురయ్యే ఆస్మారం ఉంది. మా ముందుకు తీసుకురాబడిన బాలికలకు రక్షణ కల్పించాలిన బాధ్యత మా మీద ఉంది. సురక్షితమైన హస్తాలలో అభిలను ఉంచడం ద్వారా మాత్రమే కోర్టు ఆ బాధ్యతను నెరవేర్చగలదు.”

“తనకు నచ్చినట్లుగా వ్యవహరించే స్వేచ్ఛను ప్రస్తుత పరిస్థితులలో అభిలకు ఇవ్వడం ఏ మాత్రం మంచిది కాదు.”

“అభిల 24 సంవత్సరాల వయస్సు గల బాలిక అనే విషయాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని తన తల్లిదండ్రుల వద్ద మాత్రమే ఆమె సురక్షితంగా ఉండగలదని భావిస్తున్నాం.”

“వివాహం అనేది జీవితంలో అతి ముఖ్యమైన నిర్ణయం కాబట్టి, తన తల్లిదండ్రుల చురుకైన ప్రమేయం (యాక్షివ్ ఇన్వాల్వ్మెంట్)తో మాత్రమే అభిల తన వివాహం గురించిన నిర్ణయాన్ని తీసుకోగలదు.”

“భారతీయ సాంప్రదాయం ప్రకారం సక్రమమైన వివాహం జరిగేదాకా కుమార్తె తల్లిదండ్రుల సంరక్షణ (కస్టాంట్) లోనే ఉండాలి.”

24 సంవత్సరాల వయస్సు స్వతంత్ర నిర్ణయాలు తీసుకునే వయస్సు కాదనీ, ఆ వయస్సు గల యువతులు ఉన్నత విద్యావంతులైనప్పటికీ వాళ్ళను కూడా బాలికలుగానే పరిగణించాలనీ,

వాళ్ళ వ్యతిరేకించినపుటీకీ వాళ్ళ సంరక్షణ బాధ్యతను (కస్టడిని) తల్లిదండ్రులకే అప్పగించాలనీ, స్వప్ఖందంగా ఇస్తోంను స్వీకరించానని ధృవీకరించినపుటీకీ, దాని వెనుక ఏదో ఒక కుట్ట ఉండి ఉంటుందనీ కోర్చు వారి అభిప్రాయం. ఈ విధంగా కేరళ హైకోర్టు భారతీయ సాంప్రదాయం పేరుమీద హిందూత్వ భావజాలానికి నీరాజనం పట్టింది. రాజ్యాంగాన్ని తుంగలో తొక్కి మనుభర్తానికి పట్టం కట్టింది. తల్లిదండ్రులకు ఆమోదం కాని ఎలాంటి ప్రేమ వివాహాలైనా ఆచరణలో సాధ్యం కాని స్థితి కల్పించింది.

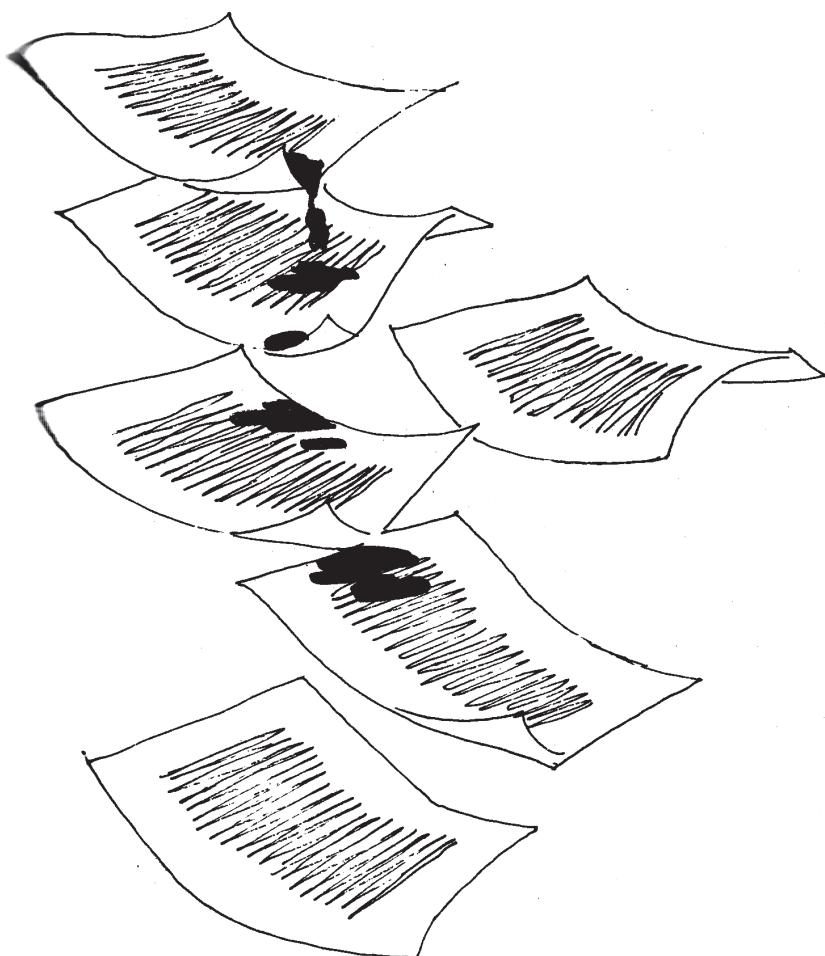
కేరళ హైకోర్టు తీర్పును పటీన్ జహోన్ సుప్రీంకోర్టులో సవాలు చేశాడు. హదియను సుప్రీంకోర్టు ముందుకు రపిగంచి ఆమె వాంగ్స్యాలాన్ని నమోదు చేయమని, కేరళ హైకోర్టు తీర్పును కొట్టేసి తన వైవాహిక బంధాన్ని పునరుద్ధరించమని అడిగాడు.

హదియ వ్యక్తిగత స్వేచ్ఛ, ఆమె తనకు నచ్చిన రీతిలో గౌరవప్రదంగా జీవించే హక్కు ఈ కేసులో ఇమిడి ఉన్న ప్రధాన అంశాలు. సుప్రీంకోర్టు ఆ ప్రధాన అంశాల జోలికి వెళ్ళులేదు. హదియ అభిప్రాయం ఏమిటో తెలుసుకునే ప్రయత్నం కూడా చేయలేదు. జహోన్ కు ఉగ్రవాద సంస్థలతో సంబంధాలున్నాయని హదియ తండ్రి చేసిన ఆరోపణలపైనే దృష్టి పెట్టి జాతీయ నేర పరిశోధనా సంస్థ (నేపస్ట్ ఇన్ఫోస్ట్రిచ్యూన్ ఏజెన్సీ) దర్శాత్మనకు ఆదేశించింది. అనేక పోరాటాల, ఉద్యమాల ఘలితంగా రాజ్యాంగంలో, చట్టాలలో పొందుపర్చబడిన స్త్రీల హక్కులను జాతి భద్రతకు సంబంధించిన అంశంగా మార్చివేసింది. మేజర్ అయిన ఒక వ్యక్తి ఇష్టపూర్తిగా తీసుకున్న వ్యక్తిగత నిర్ణయాన్ని సమీక్షించే అధికారాన్ని పోలిసులకు, ఉగ్రవాద నిరోధక సంస్థలకు కట్టబెట్టింది. తల్లిదండ్రులకు ఆమోదయోగ్యం కాని విశ్వాసాలు కలిగి ఉండే స్త్రీలనూ, తమకు నచ్చిన వ్యక్తిని వివాహం చేసుకునే స్త్రీలనూ వేధింపులకు గురిచేయడానికి ఖాకీలకు, ఖాకీ నిక్కల్ సంఖ్యాయులకు అవకాశం కల్పించింది. రాజ్యాంగ నైతికతను ఓడించి, హిందూత్వ నైతికతను గెలిపించింది. హిందూత్వ భావజాలాన్ని బలోపేతం చేయాలనే దురుద్దేశ్యంతో కోర్చులు ఇలాంటి తీర్పులు ఇస్తున్నాయని అనడం ప్రస్తుతానికి తొందరపాటు అవుతుంది. కానీ హిందూత్వ భావజాల ప్రభావం పూర్తిగా కాకపోయినా ఎంతోకొంత ఉన్నత న్యాయస్థానాల మీద కూడా ఉంటున్నదని మాత్రం ఈ తీర్పులు స్పష్టం చేస్తున్నాయి.

హదియ పుట్టుకతో ముస్లిం అయివుండి స్వచ్ఛందంగా హిందూ మతాన్ని స్వీకరించి, స్వామి అసీమానంద, లిప్పెనెంట్ కల్వుల్ శ్రీకాంత్ ప్రసాద్ పురోహిత్ లాంటి హిందూ ఉగ్రవాదులనో, లేక ఓ గోరక్షకుడినో వివాహం చేసుకొని ఉంటే కేరళ హైకోర్టు, సుప్రీంకోర్టులు ఈ విధంగానే స్పందించి ఉండేవా? అలోచించండి.

రిపోర్టులు

గరగపర్ర : వెలి రాజకీయాలు

రాహుల్ మాగంటి

మానవహక్కుల కార్యకర్త, విజయవాడ

గరగపర్ర పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా పాలకోడేరు మండలంలో ఒక గ్రామం. ‘ఊండి’ నియోజకవర్గం పరిధిలోకి వస్తుంది. 5000 పైచిలుకు జనాభా కలిగిన ఈ ఊరు గత షదు మాసాలుగా వార్తలలో ప్రముఖంగా వినిపిస్తోంది. దీనికి కారణం ఆ ఊర్లోని అంబేద్కర్ కాలనీకి చెందిన 1200 మంది దళితులు (మాల కులానికి చెందినవారు) సాంఘిక బహిపూరణకు గురి కావడం. దానికి కారణం అంబేద్కర్ విగ్రహ ఏర్పాటుపై మొదలైన వివాదం. ఇది ఇప్పటికీ ఒక కొలిక్కి రాలేదు.

అంబేద్కర్ కాలనీకి చెందిన కొంతమంది యువకులు కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం ఇక్కడ అంబేద్కర్ సంఘాన్ని ఒక సాంస్కృతిక వేదికగా మొదలుపెట్టారు. అంబేద్కర్ 126వ పుట్టినరోజు సందర్భంగా వారు ఈ సంవత్సరం ఏప్రిల్ 14న ఊరి చెరువు గట్టుపై అంబేద్కర్ విగ్రహాన్ని ప్రతిష్ఠించాలనుకున్నారు. కాని డబ్బులు సరిపోక విగ్రహం పూర్తికాకపోవడంతో కొంచెం ఆలస్యం అయ్యాంది. విగ్రహాన్ని తర్వాత ప్రతిష్ఠిధామని ఆ రోజుకి బ్యానర్ వేసి సరిపెట్టారు. ఈ విగ్రహానికి అయిన 45,000 రూపాయల ఖర్చున్ని దళితులే చందాలు వేసుకుని సమకూర్చుకున్నారు. గత మూడు సంవత్సరాల నుండి ప్రయత్నిస్తున్నా విగ్రహ ప్రతిష్ఠాపన అనేక కారణాల వల్ల కుదర్లేదు. చివరికి ఏప్రిల్ 23వ తేదీ రాత్రి చెరువు గట్టు మీద ప్రతిష్ఠించారు.

వాస్తవానికి అంబేద్కర్ విగ్రహాన్ని ప్రతిష్ఠించమని మొదట ‘ఊండి’ యం.ఎల్.ఎ శివరామరాజు, టిడిపి నాయకుడు బలరామరాజు (మొదటి ముద్దాయి ఎ1) మూడు సంవత్సరాల క్రితమే దళితులకి సలహా ఇచ్చారు. అప్పట్లో టిడిపి మరియు వైయస్సెర్సిపి వర్గాలుగా

చీలిపోయిన దళితులను మొత్తం టిడిపి వైపు మరల్చుకోడానికి వారు చేసిన వోటు బ్యాంకు రాజకీయం ఇది. అంబేద్కర్ విగ్రహాన్ని దళితుపేటలోను, ఎఫ్సీఆర్ విగ్రహాన్ని చెరువు గట్టు పైన ఒకేసారి ప్రతిష్టించాలని టిడిపి నాయకులు నిర్ణయించగా దళితులు ఈ వివక్షపై ఎదురు తిరిగారు. అంబేద్కర్ విగ్రహం పేరుతో దళితులందరినీ తమ వైపు తిప్పుకుండామనుకున్న అగ్రకుల టిడిపి నాయకులకు కోపం వచ్చింది. అప్పటినుంచి ఇరు వర్గాల మధ్య నలుగుతున్న ఈ విషయం ఏప్రిల్ 23 తేదీ రోజు రాత్రి దళితులు విగ్రహాన్ని ప్రతిష్టించడంతో తారాస్థాయికి చేరుకుంది. అంత రాత్రి వూట విగ్రహాన్ని ప్రతిష్టించాల్సిన అవసరం ఏముంది అని దళితుల్ని అడిగితే పగటిపూట అయితే గొడవలు అవుతాయేమోనన్న భయంతో అలా చేశామని చెప్పారు.

అయితే మరుసటి రోజు ఉదయం ఊరు నిద్ర లేచేసరికి విగ్రహం లేదు. అగ్ర కులానికి చెందిన కొంత మంది యివకులు గ్రామం మధ్యలో అంబేద్కర్ని చూడడం ఇష్టంలేక విగ్రహాన్ని మాయం చేసారని దళితుల ఆరోపణ. చెరువు గట్టుపై ఎటువంటి విగ్రహాలు ప్రతిష్టించకూడదని 2010లోనే అంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు స్టేట్ ఇవ్వడం వల్ల పంచాయతీ సెక్రటరీ రాత్రికి రాత్రే దాన్ని తీసేసి పాత పంచాయతీ కార్యాలయంలో దాచాడని అగ్రకుల పెత్తందారుల వాదన. పంచాయతీ సెక్రటరీ, సర్పంచ్ ఇద్దరూ దళితులు కావడం వల్ల వారి వాదనకి మరింత బలం దొరికింది. అయితే వారిరువురూ అగ్రకుల పెత్తందారులకి అమ్ముడుపోయారని దళితుల అభియోగం.

మరుసటి రోజు, అనగా ఏప్రిల్ 24వ తేదీ ఉదయం సుమారు 600 మంది దళితులు అందోళనకి దిగి తాడేపల్లిగూడెం - భీమవరం రహదారిపై వంటా వార్పు వంటి కార్యక్రమాలతో రహదారిని దిగ్భూంధం చేసారు. దీనితో సర్పాపురం సబ్ కలెక్టర్ సుమిత్ కుమార్ గాంధీ స్వయంగా వచ్చి ఇరువర్గాల మధ్య రాజీ కుదిర్చే ప్రయత్నాలు చేశారు. మాయమైపోయిన విగ్రహాన్ని తమకు తిరిగి అందచేయాలని దళితులు డిమాండ్ చేసారు. సబ్ కలెక్టర్ గారి ఆదేశాల మేరకు దానిని పాత పంచాయతీ కార్యాలయం ముందు ఏప్రిల్ 24వ తేదీ సాయంత్రం తాత్కాలికంగా ప్రతిష్టించారు. మొదట్లో చెరువు గట్టుపైనే ప్రతిష్టించాలని పట్టబట్టిన దళితులు సబ్కలెక్టర్ కోర్టు ఆర్డర్ గురించి చెప్పిన తర్వాత పాత పంచాయతీ కార్యాలయం ముందు ప్రతిష్టించడానికి ఒప్పుకున్నారు. అంతా సద్గుమణిగినట్టు అనిపించినా దీని వికృత రూపం రెండు రోజులు గడవకుండానే బయటపడింది.

ఏప్రిల్ 26న అగ్రకుల పెత్తందార్లు స్థానిక తెదేపా నాయకుడు బలరామరాజు ఆధ్వర్యంలో 14 ఇతర కుల పెద్దలతో శివాలయంలో సమావేశమయ్యారు. ఈ సమావేశం రాజుల అధ్యక్షతన జరిగినా ఇందులో గ్రామంలో ఉన్న ఇతర కులాల - కాపులు, యాదవులు, విశ్వభూషణులు,

ఆర్యవైశ్వలు, ముదిరాజులు, కొప్పుల వెలమలు, కుమ్మర్లు, ముస్సింలు, ఎరుకలు, మాదిగలు, శెట్టిబలిజలు, నాయా బ్రాహ్మణులు - పెద్దలు కూడా పొల్గొన్నారు. అందరూ కలిసి దళితులను పనిలో నుంచి తీసేయాలని, ఇకముందు ఎవరూ వారితో మాటల్లడకూడదని నిర్ణయించారు. ఒకవేళ ఎవరైనా ఈ నియమాలను ఉల్లంఘించి దళితులకు పని కల్పిసే 10,000 రూపాయలు, మాటల్లడితే 1000 రూపాయల దాకా జరిమానా విధించాలని తీర్చానించారు. మే కవ తేదీకల్ల పనిలో పెట్టుకున్న మాలలందరిని తొలగించాలని గడువు విధించారు.

ఇక్కడ మనం గమనించాల్సిన విషయం ఏంటంటే మాదిగలను, బహుజన కులాలను అందర్నీ మాలలపై ఉసిగొల్పడంలో అగ్రకుల పెత్తందార్లు సఫలీకృతం అయ్యారు. అప్పటి వరకు మాలలు కొలు చేస్తున్న భూములను కొలుకు ఇస్తామని ఎర వేసి వారిని తమ వైపు తిప్పుకోగలిగారు. చేపల చెరువుల వల్ల, నష్టదాయకమైన వ్యవసాయం వల్ల గ్రామీణ ఉపాధి అవకాశాలు రోజురోజుకు తగ్గుతున్న సమయంలో అగ్రకులాలు వేసిన ఈ వలలో మిగిలిన కులాల వాళ్ల అనివార్యంగా పడ్డారు.

నిజానికి గ్రామంలో రాజులకు, కాపులు, నాయా బ్రాహ్మణులు, శెట్టి బలిజలు మొదలైన కులాలకు మధ్య ఆధిపత్య పోరు తరచుగా జరుగుతూనే ఉండేది. అయినా దళితుల మీద విష ప్రచారం చేసి మిగిలిన అన్ని కులాలను వారి పైకి ఉసిగొల్పడంలో రాజులు సఫలీకృతం అయ్యారు. ఇప్పటికే దళిత పేటలో ఉన్న రాజీవ్ గాంధీ విగ్రహం వద్ద దళితులు తాగి గొడవలు చేస్తున్నారని, ఇప్పుడిక అంబేద్కర్ విగ్రహాన్ని గ్రామం మధ్యలో పెడితే దళితులు అక్కడ కూడా తాగి గొడవ చేస్తారని వైస్ ప్రెసిడెంట్ అయిన రెండవ ముద్దాయి ముదునూరి రామరాజు మిగిలిన కులాలను హెచ్చరించాడు. దళిత పేట మొదట్లో ఉన్న రాజీవ్ గాంధీ విగ్రహం వద్ద దళితులు కాలు మీద కాలు వేసుకుని కూర్చుంటారని, రాజులు కార్ల మీద బైకుల మీద అటువైపుగా వెళుతున్నపుడు గౌరవంగా లేచి నిలబడరని, ఇప్పుడు అంబేద్కర్ విగ్రహం గ్రామం మధ్యలో పెడితే ఆ లెక్క చేయనితనం గ్రామం మధ్యలో కూడా పునరావృతం అవుతుందని మిగిలిన కులాలను హెచ్చరించడం వల్ల వారు కూడా దళితులను శత్రువులుగా చూడసాగారు.

దళితులు ఒక వారం రోజులు ఓపిక పట్టారు అస్తీ అవే సర్దుకుపోతాయిలెమ్మని. కాని అప్పటికీ వారిని పనికి పిలవకపోవడంతో పని కోసం పక్క ఊర్దుకు వెళ్లారు. అక్కడ కూడా వారికి చేదు ఆనుభవం ఎదురయ్యాంది. తమ ఊరి దళితులకి పని ఇవ్వోద్దని గరగపర్చు అగ్రకుల పెత్తందారులు పక్క గ్రామాలైన గొల్లలపాడు, సీసలిలో ఉన్న అగ్ర కుల పెత్తందారులకి సమాచారం అందించారు. దీనితో చుట్టుపక్కల గ్రామాలలో సైతం దళితులకు పని దొరకకుండా పోయింది.

వీరి కుల అహంకారానికి అద్దం పట్టే ఒక సంఘటన గురించి చెప్పాలి. కొప్పుల వెలమ కులానికి చెందిన ఆర్.యం.పి డాక్టరు రాము గ్రామం మధ్యలో కాపులకు చెందిన రెండు గదులను అధైకు తీసుకుని గత రెండు సంవత్సరాలుగా ఆసుపత్రిని నడుపుకుంటున్నాడు. సాంఘిక బహిపృష్ట మొదలైన 20 రోజుల తర్వాత అతను దళితులకు చికిత్స చేసాడనే కోపంతో వేరే కారణాలు చూపి ఆయన్ని అక్కడ నుంచి వెళ్ళగొట్టారు.

రెండు ప్రధానమైన డిమాండ్లతో దళితులు ఉద్యమం మొదలుపెట్టారు. ఒకటి, తమ సాంఘిక బహిపృష్ట కారణమైన కుల పెద్దలను ఎన్.సి, ఎన్.టి అత్యాచార నిరోధక చట్టం కింద అరెస్ట్ చేసి దళితులకు కుటుంబానికి రెండు లక్షల చొప్పున నష్టపరిహారం ఇవ్వాలని. రెండవది, ఊపాధి కోల్పోవడం వల్ల కుటుంబానికి రెండు ఎకరాల భూమి ఇవ్వాలని. మే 12వ తేదీ నుంచి మే 22 తేదీ వరకు దళితులు మండల రెవెన్యూ అధికారిని, ఎన్.ఐని, కలెక్టర్ ని కలిసి తమకు జరుగుతున్న అన్యాయాన్ని వివరించారు. యం.ఆర్.వో, యస్.ఐ మరియు యం.డి.వోతో కూడిన త్రిసభ్య కమిటీని నిజానిజాలు నిగ్గి తేల్చమని కలెక్టర్ ఆదేశించారు. అయితే యం.ఎల్.ఎ శివరామరాజు ఒత్తిడిపై వారు గ్రామంలో ఎలాంటి సాంఘిక బహిపృష్ట జరగలేదని కలెక్టర్కి రిపోర్టు ఇవ్వారు. ఎటూ తోచని స్థితిలో దళితులు బీడిపికి చెందిన ఉండి శాసనసభ్యులు వేటుకూరి శివరామరాజుని కలవడానికి ప్రయత్నించగా ఆయన నిరాకరించారు. అటు అధికారులు ఇటు రాజకీయ నాయకులు ఎవరూ సహకరించకపోవడంతో దళితులు కుల వివక్ష పోరాట సంఘం, మాల మహానాడు వంటి ప్రజా సంఘాలతో కలిసి ఉద్యమాన్ని ఉద్ఘతం చేసే క్రమంలో అనేక ధర్మాలు, ఏలూరులో కలెక్టర్ కార్యాలయం ముందు పికెటింగులు నిర్వహించారు. అయినా దళితుల డిమాండ్లు ఏవీ నెరవేరలేదు.

ఇంత జరుగుతున్న జాన్ 22వ తారీఖు వరకు ఈ విషయం ప్రసార మాధ్యమాల్లో ఎక్కడా కనిపించలేదు. మొట్టమొదటగా జాన్ 23వ తేదీన 10 టీవీ అనే తెలుగు టీవీ ఛానల్ ఒక స్టేషన్ బులెటిన్ ప్రసారం చేశాకే మిగతా టీవీ ఛానెళ్ళు, వార్తా పత్రికలు అనివార్యంగా ఈ వార్తను ప్రచురించాల్సి వచ్చింది. ఇన్ని రోజులూ వార్త బయటికి రాకుండా స్థానిక విలేకర్లకు డబ్బులు ఇచ్చి కొనేసారని దళితుల ఆరోపణ. తాము స్టోర్ పంపినా అధికార పార్టీ నాయకుల ఒత్తిడి కారణంగా అది పత్రికలలో ప్రచురింపబడలేదని కొంతమంది విలేకర్లు చెప్పారు. ఏమైతేనేం బలమైన ప్రజా ఉద్యమాన్ని కొనసాగించడం ద్వారా వారు రాష్ట్ర ప్రభుత్వంపై ఒత్తిడి పెట్టి ఈ సమస్యకు కారణమైన ముగ్గురు ప్రధానమైన వ్యక్తులను జాన్ 24వ తేదీన ఎన్.సి, ఎన్.టి అత్యాచార నిరోధక చట్టం కింద అరెస్ట్ చేయించగలిగారు. ఈ కేసు పాలకోదేరు పోలీసు స్టేషన్లో 77/17 ఎఫ్.బి.ఆర్ నెంబర్ పై నమోదుయ్యాంది. అరెస్ట్ అయిన వారిలో

రాజుల కులానికి చెందిన బలరామరాజు, ముదునూరి రామరాజు కాక కావు కులానికి చెందిన గట్టికొప్పుల శ్రీనివాసరావు ఉన్నారు. అయితే మరుసటి రోజు నుంచే వీరి అరెష్ట్లలకు నిరసనగా అగ్రకులాల వారు నిరాహారదీక్షలు మొదలెట్టారు.

నిరాహారదీక్ష శిబిరం దగ్గర 14 కులాల బ్యానర్లు కనపడ్డా సంఘ బహిపురణకు సుాత్రధారులైన రాజులు, కాపులు మాత్రమే కనిపించారు. మిగిలిన కులాలన్నీ ప్రేక్షక పాత్ర వహిస్తూ ఉండిపోయాయి. నిజానికి గ్రామంలో మూడు ఎరుకల, మూడు మాదిగల కుటుంబాలు మాత్రమే ఉన్నాయి. వాళ్ళకు తమ పేర్లు వాడుకుని అరెష్ట్ అయిన వాళ్ళని వదలమని నిరాహారదీక్ష చేస్తున్నారని కూడా తెలియదు.

జూన్ 23వ తేదీ తరువాత ఎప్పుడైతే గరగపత్రు సాంఘిక బహిపురణ రాష్ట్రమంతా ప్రచారం అయ్యిందో వివిధ రాజకీయ పార్టీలకు చెందిన నాయకులందరూ ఆ ఊరికి బారులు తీరారు. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తరఫున ఎన్.సి, ఎన్.టి కమిషన్ షైర్కున్ కారెం శివాజీ, సాంఘిక సంక్లేషమ శాఖ మంత్రి నక్క ఆనంద్బాబు గ్రామానికి వచ్చి సమస్యను తొందరలో పరిష్కారం చేస్తామని, తగిన నష్టపరిహారం అందచేస్తామని దళితులకి మాట ఇచ్చి వెళ్లారు. గ్రామంలో ఉద్ద్రిక్త పరిస్థితులు తొలగడానికి ఇరు వర్గాలకి చెందిన కొంతమంది గ్రామస్తులతో అధికారులు 'పీన్ కమిటీ' వేసారు. కానీ ఈ సమావేశాలకు దళితులు హోజరు కాలేదు. నిరాహారదీక్ష చేస్తున్న అగ్రకులాల వారు నిరాహారదీక్షలు ఆపితేనే సంధి కుదుర్చుకుంటాం అని చెప్పారు వాళ్ళ.

గ్రామంలో పరిస్థితులు

గరగపత్రు గ్రామం భీమవరం-తాడేపల్లిగూడెం రహదారిపై భీమవరానికి తొమ్మిది కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంటుంది. గ్రామం నడిబోడ్డున రహదారిని ఆనకుని ఒక పెద్ద చెరువు ఉంది. ఆ చెరువుకు ఆనకునే కాటన్ దొర, మహాత్మగాంధీ, పొట్టి శ్రీరాములు, అల్లారి సీతారామరాజు విగ్రహాలు, వాటి పక్కనే గుడి, దానికి ఎదురుగుండా బస్సెస్ట్ ఉనటాయి. రోడ్డుకి అవతలి వైపు పాత పంచాయితీ కార్యాలయం, దానికి ఆనకుని ఉన్న సిమెంట్ రోడ్ పొడవునా రాజులు, కాపులు మరియు ఇతర అగ్రకులాల ఇళ్ళ కనిపిస్తాయి.

భీమవరం నుంచి వస్తున్నప్పుడు మాలపేటే ముందు వస్తుంది. మాలపేటను యనమదురు మురికి కాలువ రెండు కాలనీలుగా విడగొడుతుంది. ఇంతకుముందు యనమదురు కాలువ సాగునీటి కాలువ. కానీ డెల్పా ఘగర్స్, ఇతర పేపర్ ఫౌక్షరీలు వాటి వృద్ధ పదార్థాలను కాలువలోకి వదిలి సాగునీటి కాలువని మురికి కాలువగా మార్చాయి. కాలువకి రోడ్డుకి

మధ్య ఉండే పాతపేటలో సుమారు 140 డళిత కుటుంబాలు నివసిస్తున్నాయి. కాలువకీ అవతల ఉండే అంబేదర్ కాలనీలో సుమారు 180 కుటుంబాలు నివసిస్తున్నాయి. ప్రభుత్వం 60 ఏళ్ల క్రితం వారికి ఇళ్ళ పట్టాలు ఇవ్వడంతో వారు అక్కడే ఇళ్ళ కట్టుకుని తమ కాలనీకి వారు అంబేదర్ కాలనీ అని పేరు పెట్టుకున్నారు.

రెండు కాలనీలు కలిపి 1200 జనాభా ఉంటుంది. వీరిలో దాదాపుగా అందరూ అయితే కొలు రైతులు, లేకపోతే రోజువారీ కూలీలు. రెక్కాడితే కాని దొక్కాడదు. సొంత భూమి ఉన్న డళిత కుటుంబాలను వేళ్ళ మీద లెక్కపెట్టువచ్చు. గ్రామం ఆయకట్టు 9000 ఎకరాలు ఉండగా అందులో 5000-6000 ఎకరాల పరకు రాజుల చేతిలో ఉంటుందని అంచనా. మరో 1000 ఎకరాలు కాపుల చేతిలో, మిగిలిన బహుజన కులాల చేతిలో ఉంటుదని అంచనా. అన్ని మాల కుటుంబాలకి కలిపి 10 ఎకరాలకి మించి ఉండవు.

కృష్ణ గోదావరి డెళ్లులో చాలాచోట్ల ఉన్నట్టుగానే గరగపర్రులో కూడా చేపల చెరువులు దండిగానే కనిపిస్తాయి. ఆయకట్టులో సుమారు పాపు వంతు చేపల చెరువులతో నిండి ఉంటాయి. మిగిలిన ముప్పాపు వంతులో ఎక్కువగా వరి పండిస్తారు. ఇక్కడ కొలు రేటు రెండు పంటలకి కలిపి ఎకరానికి 26 బస్తాలు. ఒక్కొక్క బస్తా బరువు 75 కిలోలు. వ్యవసాయ కూలీలకు రోజువారీ కూలి 300 రూపాయలు.

ప్రస్తుత పరిస్థితి

జూలై చివరి వారంలో మంత్రులు నక్క ఆనంద్ బాబు, పితాని సత్యనారాయణ, ఎన్.సి,ఎన్.బి కమిషన్ శైర్స్ న్ కారెం శివాజీ, జూపూడి ప్రభాకరరావు సమక్షంలో రెండు వర్గాల మధ్య సంధి కుదిరినట్లు ఇరువర్గాల వారు కరచాలనం చేసుకుంటున్న భోలోను వార్తాపత్రికలు ప్రముఖంగా ప్రచరించాయి. కాని నిజాలు వేరుగా ఉన్నాయి. ఇది సమస్య పరిష్యారమైందని ప్రపంచాన్ని నమ్మించడానికి నడిపించిన వ్యవహారం. కొంతమంది డళితులను పాపులుగా వాడుకుని వాళ్ళతో అగ్రకులాల వారికి కరచాలనం చేయించి డళితుల డిమాండ్ గురించి ఏమీ మాట్లాడకుండా మంత్రులు వెళ్లిపోయారు.

ఇదిలా ఉండగా అరెస్ట్ అయిన ముగ్గురికీ గ్రామంలోకి రెండు నెలలు వెళ్ళకూడదు అన్న నిబంధనతో కూడిన బెయిల్ని మంజూరు చేసిన రోజే ఉర్ధ్వమానికి నాయకత్వం వహిస్తున్న యాకోబు అనే డళితుడు అనుమానాస్వద పరిస్థితుల్లో మృతి చెందాడు. ప్రాథమిక దర్శపులో పోలీసులు దీనిని రోడ్సు ప్రమాదంగా గుర్తించారు. దీనిపై సమగ్ర విచారణ జరిపిస్తామని, 10 లక్షల నష్ట పరిహారం ఇస్తామని హామీ ఇచ్చిన ప్రభుత్వం ఇప్పటివరకు పోస్ట్ మార్ట్ రిపోర్ట్ బయట పెట్టలేదు. డళితులు మాత్రం ఇది మర్దర అని చెప్పున్నారు. యాకోబు ప్రయాణిస్తున్న

మీడియా ఎందుకు మౌనంగా ఉంది?

రాష్ట్ర రాజధాని అమరావతికి 100 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఇంత ఫోరమైన సంఘ బహిపురణ అమలపుతుంటే కనీసం ఒక్క వార్తా పత్రిక కాని, న్యూస్ ఛానల్ కాని రెండు నెలల వరకు దీని గురించి రాయలేదు, మాట్లాడలేదు. మే రు తేదీ మొదలైన సాంఖ్యిక బహిపురణ జాన్ 22 వరకు రాష్ట్రంలో ఉన్న మిగిలిన ప్రజానీకానికి తెలియలేదంటే మీడియాపై కులం పట్టు ఎంత ఉందో సదలలేదని అర్థమవుతోంది. అదేమిటని కొంతమంది విలేకర్లను ప్రశ్నిష్టే కులాల మధ్య వైరుధ్యాలు పెరిగిపోతాయేవో అని రాయలేదని సమాధానమిచ్చారు!

ఈనాడు విలేకరి (శెట్టి బలిజ కులానికి చెందినవాడు) అదే గ్రామానికి చెందినవాడు. ఏప్రిల్ 23వ తారీఖున జరిగిన ధర్మ గురించి రాసాడని ఈ కేసులో మొదటి ముద్దాయి అయిన బలరామరాజు అతనిని, అతని తండ్రిని బెదిరించాడట. దాంతో ఆ తర్వాత జరిగిన సాంఖ్యిక బహిపురణ గురించి అతను అస్తులు రాయలేదు. దళితులైన అంధ్రజ్యోతి, సాక్షి విలేకర్ల రాసినా ఉపయోగం లేకపోయింది. రాజకీయ ఒత్తిడి వల్ల ఆ పత్రికలలో ఆ వార్త రాలేదు. ఈనాడు, అంధ్రజ్యోతి టిడిపికి వ్యతిరేకంగా ఉన్న వార్తలని చంపేస్తాయన్న విషయం అందరికీ తెలిసిన విషయమే. కాని టిడిపి మీద వ్యతిరేకత స్పష్టించడానికి ఏ అవకాశం వదలని సాక్షి పత్రిక కూడా వార్తను ప్రచురించకపోవడం అందరినే ఆశ్చర్యానికి గురి చేసింది. అప్పుడు ఆరా తీస్తే తెలిసిన విషయం ఏమిటంటే సాక్షి ఏలూరు బ్యార్టో పోడ్ రాజుల కులానికి చెందినవాడని, అతను యం.ఎల్.ఎకి, మిగతా కుల పెద్దలకి తలవంచాల్చి వచ్చిందని. విషయాన్ని మొట్టమొదటిసారి బయటకి తీసుకుని వచ్చిన 10 టీఫి మరియు ప్రజాశక్తి విలేకర్ల మీద అగ్రకులాల వాళ్ళు దాడి చేయడానికి ప్రయత్నించగా పోలీసుల సహాయంతో వారు తృటిలో తప్పించుకున్నారు.

బండికి ఒక గీత కూడా పడకపోవడంతో వాళ్ళ అనుమానం మరింత పెరిగింది. రాష్ట్రతో తలమైన కొట్టి రోడ్లు ప్రమాదంలా చిత్రిస్తున్నారని దళితులు ఆరోపిస్తున్నారు. ఒక దశలో రాజులతో వాగ్యవాదం జరిగినప్పుడు యాకోబు రాజులను బూతులు తిట్టడని, అందువల్ల యాకోబు పైన అగ్రకులాలవారు పగపట్టారని దళితులు ఆరోపిస్తున్నారు.

సమస్య పరిష్కారమైందని చెబుతున్న రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నిజానికి ఇచ్చిన హామీలలో దేన్నీ పూర్తిగా అమలు పరచలేదు. దళితులు నష్టపరిహారంగా కుటుంబానికి రెండు లక్షలు డిమాండ్ చేస్తే లక్ష రూపాయలు ఇచ్చింది. అదీ మొత్తం 320 కుటుంబాలకి కాకుండా 260 కుటుంబాలకి ఇచ్చింది. మిగిలిన 60 కుటుంబాలకి రేషన్ కార్డ్లు లేదనే కారణంతో అధికారులు నష్టపరిహారాన్ని మంజూరు చేయలేదు. అదేమిటని ప్రశ్నిస్తే మీకు హామీలు ఇచ్చింది మంత్రులు, రాజకీయ నాయకులు కదా వాళ్ళని అడగండి అని చెప్పారట కల్పక్షర్ భాస్కర్.

దళితులు ఇప్పటికీ సాంఘిక బహిపృథివీ అనుభవిస్తానే ఉన్నారు. ఉపాధి కోల్పోయిన 60 మంది దళిత కౌలు రైతులలో ఒక్కరికి కూడా భూమి తిరిగి ఇప్పలేదు. వ్యవసాయ కార్బూకులను ఇప్పటికీ ఎవరూ పనికి పిలపట్టేదు. ఫలితంగా దళితులు మళ్ళీ ఉద్యమాన్ని ఉధృతం చేసారు. ఆగస్టు 28వ తేదీ నుంచి రోజుకి 50-60 మంది దళితులు రిలే నిరాహారదీక్ష చేస్తున్నారు. ప్రతి కుటుంబానికి రెండు లక్షల నష్టపరిహారంతో పాటు రెండు ఎకరాల భూమి ఇవ్వాలని, మాలపేటను వేరే పంచాయతీగా గుర్తించి తమకు కూడా అగ్రకుల కాలనీలో లాగా సిమెంట్ రోడ్లు వేయాలని, యాకోబు మృతిపై సమగ్ర విచారణ జరిపించాలని, హామీ ఇచ్చినట్టు అతని కుటుంబానికి 10 లక్షల నష్టపరిహారం ఇవ్వాలని వారు డిమాండ్ చేస్తున్నారు.

కరువును గుర్తించారు కాని సాయం మరిచారు

యస్.యం. భాషా,
మానవహక్కుల కార్యకర్త, అనంతపురం

గత సంవత్సరం అక్షోబర్ మాసంలోనే ప్రభుత్వం అనంతపురం జిల్లాలోని మొత్తం 63 మండలాలను కరువు మండలాలుగా ప్రకటించింది. ఈ సంవత్సరం కూడా వాటి పరిస్థితి అదే. జిల్లా అంతటా నెలకొన్న కరువును గురించి ఎక్కువ విచారించాలో, కరువు మండలాలుగా ప్రకటించి 11 నెలలు గడిచినా సహాయక చర్యల ఊనే లేదని ఎక్కువ విచారించాలో అర్థం కావడం లేదు. ఈ లోపు ఒకవైపు రైతులు ఆత్మహత్యలు చేసుకుంటూనే వున్నారు. మరోవైపు వలసలు కొనసాగుతూనే వున్నాయి. కరువు పరిస్థితులు ఏర్పడినప్పుడు ప్రజల మానస ప్రజలను వదిలి వేయడం కాకుండా ప్రభుత్వం ఏమేం చేయవచ్చే, చేయాలో చేపే కరువు సహాయ నియమావళి ఒకబి ఉండని ప్రభుత్వం మరిచిపోయినట్టుంది. దాని గురించే ఈ వాసన.

కరువు సహాయ నియమావళి (Famine Code)

కరువుకాలంలో రైతులను ఆదుకోవడానికి మొదటి ఫ్యామిన్ కోడ్ రూపొందించినవాడు ధిలీని పాలించిన 14వ శతాబ్దం రాజు మహాద్ బిన్ తుగ్రక్. ఆ తరువాత 1833లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం సాంతంగా మరో ఫ్యామిన్ కోడ్ను రూపొందించింది. స్నేతంత్ర్యం వచ్చిన తరువాత 1950లో భారత ప్రభుత్వం మరో ఫ్యామిన్ కోడ్ను రూపొందించింది. సగటు వర్షపొతం కంటే 25 శాతం తక్కువ కురిసినప్పుడు ఆ ప్రాంతాన్ని కరువు ప్రాంతంగా ప్రకటించవచ్చునని

చెప్పింది. దానితో పాటు ఈ కింది విషయాలను కూడా పరిగణనలోకి తీసుకోవాలని సూచించింది.

- ☞ ప్రజలకు అప్పులు పుట్టుకపోవడం
- ☞ ప్రజలలో అసహనం అధికం కావడం, నేరపూరిత సంఘటనలు పెచ్చరిల్లడం
- ☞ మేతకోసం పశువులు, జీవాలు అసాధారణంగా వెంపర్లాడడం
- ☞ సాధారణ ఆహార పదార్థాల ధరలు ఆకాశాన్నంటడం
- ☞ రైళ్ళలో ప్రయాణాలు, తీర్థయాత్రలు బాగా తగ్గిపోవడం
- ☞ చేయడానికి పనులు లేక సాధారణం కంటే ఎక్కువగా ప్రజలు భారీగా వుండడం
- ☞ రైతులు తమ వద్ద వున్న బంగారు, వెండి నగలను ఎప్పుటికంటే ఎక్కువగా కుదువ పెట్టడం లేదా అయిన కాడికి అమ్మడం.

ఈక రోజులో 2.5 మి.మీ, అంతకంటే ఎక్కువ వర్షం కురిస్తే దానిని ఒక వర్షపు దినంగా పరిగణిస్తారు. 750 మి.మీ. కంటే తక్కువ కురిసే ప్రాంతాలలో 15 శాతం, 750 మి.మీ. నుంచి 1000 మి.మీ. కురిసే ప్రాంతాలలో 20 శాతం, 1000 మి.మీ ఆమ్లిన కురిసే ప్రాంతాలలో 25 శాతం తక్కువగా వర్షపోతం నమోదుయేతే ఆ ప్రాంతాలను కరువు మండలాలుగా ప్రకటించాలని 1995లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం రూపొందించిన డ్రాట్ మాన్యవర్ల చెబుతుంది. కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రతి 4-5 సంవత్సరాల కొకసారి కరువు సహా కార్యక్రమాలతో డ్రాట్ మాన్యవర్లను విడుదల చేస్తుంది. 2016లో కేంద్ర ప్రభుత్వం విడుదల చేసిన డ్రాట్ మాన్యవర్ల ఏం చెప్పిందో ఒకసారి పరిశీలించాం.

అన్ని శాఖాధిపతులతో రాష్ట్ర స్థాయి కమిటీ

ముందుగా కరువు పరిస్థితులను అంచనా వేయడం కోసం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు డ్రాట్ మానిటరింగ్ సెంటర్లను ఏర్పాటు చేయాలి. ఇందులో వాతావరణ శాఖ, మెట్టసాగు వ్యవహారాలను చూసే శాఖ, జలవనరుల శాఖ నిపుణులు, ఇస్ట్రీ, రిమోట్ సెన్సర్స్ బృందాల వారు సభ్యులుగా వుంటారు. వారి సిఫార్సు మేరకు కరువు ప్రాంతాలను ప్రకటించి ఆ ప్రాంతాలలో సహా చర్యలు అమలు చేయడానికి అవసరమైన నిధుల కోసం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ప్రతిపాదనలు పంపాలి. ఏ రోజుయుతే కరువు మండలాలను ప్రకటిస్తారో అప్పటి నుండి ఒక వారం లోపల వారు తమ ప్రతిపాదనలు సమర్పించాలని డ్రాట్ మాన్యవర్ల సమయ నిర్దేశం చేసింది.

జిల్లాస్థాయిలో సహాయక కార్బూక్టమాలు అమలు

కరువు మండలాలను ప్రకటించిన వెంటనే కరువు సహాయ కార్బూక్టమాల అమలు కోసం జిల్లా కలెక్టరు అన్ని శాఖాధిపతులను సమన్వయం చేస్తూ కమిటీని ఏర్పాటు చేయాలి. ఇందులో అధికారులే కాకుండా స్వచ్ఛంద సంస్థల ప్రతినిధులు, పోర సమాజ ప్రతినిధులు ఉండాలి. సహాయ కార్బూక్టమాల అమలుకు ఈ కమిటీ అవసరమైన సూచనలు, సలహోలు ఇస్తుంది.

1. ప్రజలకు పనిదినాలు కల్పించడం

కరువు కాలంలో వ్యవసాయ పనులు లేక కుటుంబ పోషణార్థం ఇతర ప్రాంతాలకు వలస వేళ్లే ప్రజలను ఆపదానికి ప్రభుత్వం వెంటనే కొన్ని పనులు కల్పించాల్సి వుంటుంది. అంటే 2005లో వచ్చిన మహాత్మాగాంధీ ఉపాధి హమీ పథకాన్ని (MGNREGS) సమర్థవంతంగా అమలు జరపాలి. కానీ అనంతపురం జిల్లాలో గత ఎనిమిది సంవత్సరాలుగా అసాధారణ కరువు పరిస్థితులు నెలకొని ఉన్న కారణంగా దాదాపు నాలుగు లక్షల మంది ఉపాధి కోసం ఇప్పటికే ఇతర ప్రాంతాలకు వలసపోయారు. పనులు కల్పించి వారిని వెనక్కు రప్పిస్తామని అధికారులు అప్పుడప్పుడూ ప్రకటనలు ఇప్పుడం ఒక అనవాయితీగా మారింది కాని ఇంతవరకు ఎవరూ వచ్చింది లేదు. వలసలు ఆగస్తా లేదు.

కొత్తగా ఉపాధి పనులు కల్పిస్తూ ఆదుకోవాల్సిన ప్రభుత్వం గత సంవత్సరం చేసిన పనులకే వేతనాలు చెల్లించలేదంటే కరువు ప్రాంత ప్రజల పట్ల వారి నిర్లక్ష్యం ఏపాటిదో అర్థమవుతుంది. పనులు చేసిన 14 రోజుల లోపలే వేతనాలు చెల్లించాలని, అలస్యమయితే వచ్చితో సహా చెల్లించాలని నిబంధనలు ఉన్నా ప్రభుత్వానికి చీమక్కుటినట్లుగా కూడా లేదు. ఇలాంటి ఘనకార్యాలు సాధించినదుకే కాబోలు ప్రభుత్వం బదిలీపై వెల్లిన జిల్లా కలెక్టరు గారికి, ప్రస్తుత ప్రాజెక్టు డైరెక్టరు గారికి అవార్డులు ప్రకటించి నత్యర్థించింది. ఆ భాగోత్సమేమిటో తర్వాతి పేజీలోని బాట్స్ చదివి తెలుసుకోండి.

70 కోట్ల రూపాయిలకు పైబడి ఇదివరకే బకాయి పడిన ప్రభుత్వం, ఇప్పుడు కొత్తగా ఏ విధంగా పనులు కల్పించగలదో వారికి తెలియాలి. బకాయిలు చెల్లించాలని అధికారుల చుట్టూ తిరగడం, అధికారులు విసుకోవడం, చివరకు బ్యాంకుల వద్దకు వెళితే వారు కూడా కనురుకోవడం ప్రజల నిత్య అనుభవం. కూలి డబ్బులు ఎప్పుడొస్తాయో, ఎవరిని అడగాలో కూడా తెలియని పరిస్థితి వాళ్లది. కూలి డబ్బుల కోసం అధికారుల చుట్టూ తీరిగి విసిగి వేసారిన పెనుకొండ మండలం అడదాకులపల్లికి చెందిన గోవిందప్ప (35) అనే కూలీ ఈ ఏడాది ఏపిల్ ఓన తహాళీల్దారు కార్యాలయం అవరణలో ఒంచిమీద డీజిల్ పోసుకొని

అంటించుకుని ఆత్మహత్యకు పాల్పడ్డాడు. అయినా అధికారులకు చీమ కుట్టినట్లు కూడా లేదు. బ్యాంకులలో ఆధార్ నమోదు కాలేదన్న కారణాన చాలామంది వేతనాలను నిలుపుదల చేశారు. ఎందుకు నమోదు కాలేదో చూడాల్సిన బాధ్యత అధికారులది కాదా? వారికి బాధ్యతలూ లేవు. మానవత్వం అంతకన్నా లేదు. సుఫ్రైంకోర్స్ ఆధార్ ప్రామాణికం కాదని హెచ్చరిస్తున్నా అధికారుల తీరు మారడం లేదు.

జిల్లాలో మంజూరు చేసిన జాబ్కార్డులు	6,54,133
ఆధార్తో అనుసంధానం అయినవి	4,59,281
ఆధార్తో అనుసంధానం కానివి	1,94,852
ప్రభుత్వం పని కల్పించినవారు	2,76,259
అంటే జాబ్ కార్డులున్నా పనులు లభించనివారు	3,77,874 మంది
పని కల్పించిన సగటు దినాలు	62 రోజులు
అంటే వంద రోజులకు పని కల్పించాల్సి ఉండగా మనిషికి	
38 రోజుల చొప్పున పని దినాలు తగ్గాయి.	
2016-17 సంవత్సరానికి (గత సంవత్సరం)	61,31,91,516 రూ॥
ప్రభుత్వం ఇంకా చెల్లించాల్సినది	
2017-18 సంవత్సరానికి (ఇప్పటిదాకా)	9,13,59,643 రూ॥
చెల్లించాల్సినది	
మొత్తం చెల్లించాల్సినది	70,45,90,858 రూ॥
100 రోజులు పని కల్పించినది :	
2014-15లో	15.22%
2015-16లో	31.92%
2016-17లో	26.06%
సగటున గిట్టుబాటు దినసరి వేతనం రోజుకు 60/- సుండి 120/- వరకు	

ఉపాధి వేతనాల బకాయిల చెల్లింపుల కోసం ప్రభుత్వ కార్యాలయాల వద్ద నిరసనలు, ధర్మాలు జరుగుతునే వున్నాయి. అధికారుల తీరు ధర్మాలకు, శాంతియుత నిరసనలకు

కాలం చెల్లిపోయిందన్నట్లుగా ఉంది. ఒకరిద్దరు వన్నే మాట్లాడరు. 10 మంది, ఆపైన వన్నే పోలీసుల చేత తరిమిస్తారు. అధికార పార్టీ నాయకుల వద్ద మాత్రమే అధికారుల కళ్ళు, చెవులు పనిచేస్తాయని ఒకానొక సంఘటన చెబుతోంది. ఈ మధ్య తన ఇలాకాలో తాగునీటి పథకానికి ప్రతిపాదనలు సిద్ధం చేయాల్సిందిగా ఒక అధికార పార్టీ శాసనసభ్యుడు అధికారులను కోరాడు. ఫలితం లేనట్లుంది. ఆగ్రహించిన ఆ శాసనసభ్యుడు జిల్లా కేంద్రంలో ధర్నా చేస్తానని ప్రకటించాడు. వెంటనే సదరు అధికారులు శాసనసభ్యుని ఇంటికి వెళ్లి ప్రతిపాదనలు ఇచ్చినట్లు వార్తా ప్రతికలో వచ్చింది. శాసనసభ్యుల ధర్నా బెదిరింపులకు విలువ ఉంది కానీ సామాన్యుల ధర్నాలకు, నిరసనలకు విలువ ఎక్కుడుంది? అందుకే ఇక్కణంచి ఉపాధి కూలీలు ఏ ప్రాంతానికి చెందినవారు ఆ ప్రాంతం ప్రజాప్రతినిధి వద్దే తమ నిరసనలు తెలియజేస్తే, ఎవరో ఒక ప్రజాప్రతినిధి దయతలచి ధర్నా చేయొచ్చు. లేదా చేస్తానని బెదిరించొచ్చు. అప్పుడైనా ఉపాధి కూలీల బకాయిల చెల్లింపులు జరుగుతాయేమోనని ఆశ.

2. గ్రామాలలో మంచినీటి సౌకర్యాలు కల్పించడం

డ్రాట్ మాన్యువర్ ప్రకారం ముందుగా మనుషులకు, పశువులకు అవసరమైన మంచినీటి సరఫరా కోసం యుద్ధప్రాపితికిన చర్యలు చేపట్టాలి. కరువు మండలాలుగా ప్రకటించిన వెంటనే అప్పటికీ అందుబాటులో వున్న నీటి వనరుల సామర్థ్యాన్ని ముందుగా లెక్కగట్టాలి. ఆ తరువాత మొత్తం ప్రజల దైనందిన జీవితానికి అవసరమయ్యే నీటిని గూర్చి అంచనాలు రూపొందించాలి. జిల్లాలో లభ్యమయ్యే అన్ని ప్రైవేట్, ప్రభుత్వ నీటి వనరులను జిల్లా యంత్రాంగం తన స్వాధీనంలోకి తీసుకోవాలి. సాధ్యమయినంత వరకు గ్రామాలకు పైపుల ద్వారానే నీటి సరఫరా చేయడానికి ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలి. సాధ్యం కానీ పరిస్థితులలో మాత్రమే తీవ్రతను బట్టి రోడ్లు, రైలు మార్గాల గుండా నీటి సరఫరాను చేపట్టాలి.

వాస్తవానికి జిల్లాలో ప్రస్తుతం నెలకొని ఉన్న తాగునీటి ఎద్దడి ఊహించలేనిదేం కాదు. ప్రతి సంవత్సరం ఈ పరిస్థితులు దాపురిస్తూనే ఉన్నాయి. ఇటువంటి పరిస్థితులలో ఏ మాత్రం ఆలోచన కలిగిన ప్రభుత్వాలైనా శాశ్వత పరిష్కారాల వైపు ఆలోచిస్తాయి. ముఖ్యమంత్రి 2015 లోనే అనంతపురం జిల్లాలోని ప్రతి గ్రామానికి వాటర్ గ్రిడ్ ద్వారా మంచినీటి సౌకర్యం కల్పిస్తామన్నారు. కానీ ఎందుకనో ఈ వాగ్గానాన్ని చాలా సులభంగా మరచిపోయారు. ఇప్పుడందరూ తాతాల్చిక లాభాల కోసం చూస్తున్నారే తప్ప శాశ్వత పరిష్కారాల వైపు ఎవరూ ఆలోచించడం లేదు.

నిజానికి ఈ జిల్లాలో చెరువుగానీ, కుంటగానీ లేని గ్రామమే లేదు. ఇవన్నీ గొలుసుకట్టు పద్ధతిలో అనుసంధానమై ఉన్నాయి. అధికారుల అండడండలతో రాజకీయ నాయకులు, బదాబాబులు ఆక్రమించుకున్న చెరువులకు, కుంటలకు, సప్లై ఛాన్టకు విముక్తి లభిస్తే,

వాటిని ఉపరితల నీటితో నింపితే తాగునీటి రిజర్వ్యాయర్లుగా ఉపయోగపడతాయి. ప్రభుత్వానికి పెద్దగా ఖర్చు కూడా వుండదు.

3. ఆహార భద్రత

కరువు ప్రకటిత ప్రాంతాలలో ఆహార భద్రత గురించి డ్రాట్ మాన్యవర్ నొక్కి చెబుతుంది. జాతీయ ఆహార భద్రత చట్టం 2013 ప్రకారం గ్రామీణ ప్రాంత ప్రజలలో 75 శాతానికి, పట్టణ ప్రాంత ప్రజలలో 50 శాతానికి ఆహార భద్రతను సమకూర్చలిన బాధ్యత ప్రభుత్వానిదే. గ్రామాలలో ఆహార భద్రత చట్టం పరిధిలోకి వచ్చే అన్ని కుటుంబాలను జిల్లా యంత్రాంగం గుర్తించాలి. ప్రజా పంపిణీ పథకం ద్వారా ఆహార పదార్థాలను ఆ ప్రజల అందుబాటులోకి తేవాలి. ఏ ఒక్క కుటుంబం కూడా ఇబ్బంది పడకుండా ప్రభుత్వం ఈ కార్బూక్రమం చేపట్టాలి. ఒకవేళ ఎవరికైనా రేషన్కార్బూ లేకపోతే వెంటనే ఇవ్వడానికి ఏర్పాటు చేయాలి. ఆలస్యమువుతుందనుకుంటే ఇతరత్రా ఆధారాలను పరిగణనలోకి తీసుకొని ఆహార పదార్థాలు పంపిణీ చేయాలి. రేషన్కార్బూలలో కొందరి కుటుంబ సభ్యుల పేర్లు నమోదు కాకపోతే అధికార యంత్రాంగం గుర్తించి వెంటనే వాటిని సవరించాలి. సరుకులు అన్యక్రాంతం కాకుండా, పక్కదారులు పట్టకుండా కలెక్టరు జాగ్రత్తలు పాటించాలి.

మొత్తం జిల్లాను కరువు మండలంగా ప్రకటించి 11 నెలలు అయినా ఈ చట్టాన్ని గురించి ప్రభుత్వం గానీ, జిల్లా యంత్రాంగం గానీ పట్టించుకోలేదు. గ్రామాలలో కనీసం సర్వేలు నిర్వహించినట్లు కూడా వార్తలు రావడం లేదు. పార్ట్రమెంట్ చేసిన చట్టాల పట్టే ప్రభుత్వాలు, అధికారులు ఎంత నిర్మాధ్యతగా వ్యవరిస్తున్నారో ఇది చూస్తే అర్థమవుతుంది.

4. పౌష్టికాహార పంపిణీ

డ్రాట్ మాన్యవర్ సూచించిన మరొక ప్రాధాన్యతాంశం 0 నుండి 6 సంవత్సరాల పిల్లలకు పౌష్టికాహార సరఫరా. ఇందుకోసమే 1975లో ఐ.సి.డి.యస్ పథకాన్ని ప్రవేశపెట్టారు. పారశాల పిల్లలతో పాటు కరువు పరిస్థితులు ఉన్నప్పుడు వృధ్యులకు, వికాలాంగులకు, మహిళలకు, నిస్సహాయ స్థితిలో ఉన్న వారికి సైతం ఆహారం అందించడానికి సామాజిక వంట కేంద్రాలను ప్రారంభించాలని డ్రాట్ మాన్యవర్ నిర్దేశిస్తూ ఉంది. పూర్తిగా ప్రభుత్వం ద్వారా గానీ, స్వచ్ఛంద సంస్థల సహాయ సమకారాలతో గానీ ఈ వంట కేంద్రాలను నెలకొల్పాలి. కరువు పరిస్థితులు పూర్తిగా పోయే వరకూ వీటిని కొనసాగించాలి.

పారశాల పిల్లలకు శెలవులలో కూడా మధ్యాహ్న భోజన పథకం కొనసాగించే పథకంలో భాగంగా ప్రభుత్వం ‘కరువుబుప్పు’ పేరుతో వియ్యం వైరా ఇస్తానంటోంది. కానీ కరువు

బుప్ప కోరుకునే పిల్లలందరూ ఆధార్కార్డు నెంబరుతో దరఖాస్తు చేసుకోవాలని చెప్పింది. వేసవి శెలవులలో తలోదారి వెళ్లిపోయిన ఉపాధ్యాయులు, పిల్లలు కలిసేదెన్నడు? పిల్లల పేర్లు పంపేదెన్నడు? ఇప్పుడేదో సడలింపులు ఇచ్చినట్లున్నారు. చివరికి పిల్లలతో సంబంధం లేకుండానే వారి పేర్లతో నివేదికలు సిద్ధమవుతాయి. పోయినేడాది ఇదే తంతు నడిచింది. గ్రామాలు, తండాల నుంచి చాలామంది వలన వెళ్లడం వలన వృద్ధులు, పిల్లలు ఆలనాపాలనా లేకుండా ఉన్నారు. వారి భోజన సదుపాయాల నిమిత్తం కూడా సామాజిక వంటశాలలు లేదా గంజికేంద్రాలను ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేయాలి.

5. నిస్సహాయులకు ఆర్థికసహాయం

కరువు మాన్యమార్గమ ప్రకారం కరువు మండలాలుగా ప్రకటించిన వెంటనే జిల్లా కలెక్టరు గ్రామాలను సర్వే చేయించాలి. ప్రతి గ్రామంలోనూ ఏ ఆదరవు లేని నిస్సహాయ కుటుంబాల గురించి వివరాలు సేకరించాలి. గ్రామంలోని వృద్ధులను, వికలాంగులను, నిస్సహాయులను గుర్తించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వపు మార్గదర్శకాలను అనుసరించి వారికి నగదు రూపంలో గానీ, ఆహార పదార్థాల రూపంలో గానీ సహాయం అందజేయాలి. మారుమూల గ్రామాలలో సైతం తిండిగింజల బ్యాంకులను (Grain Banks) ఏర్పాటు చేయాలి. ఇందుకు అవసరమైన నిధులు ప్రకృతి వైపరీత్యాల నిధుల నుండి తీసుకోవాలి.

6. కరువు కాలంలో రుణమాఫీలు - రాయితీలు

కరువు ప్రాంతాలుగా ప్రకటించిన వెంటనే రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కరువు తీవ్రతను, తమ ఆర్థిక పరిస్థితిని పరిగణనలోకి తీసుకొని ఈ కింది సహాయ కార్యక్రమాలు రూపొందించాలి.

- ☞ భూమి శిస్తులు మాఫీ చేయాలి.
- ☞ రైతులు చెల్లించాల్సిన తక్కువి, నీటి తీరువా, కరెంటు చార్టీలు, వ్యవసాయ రంగానికి చెందిన ఇతరక్రిత చెల్లింపులను వాయిదా వేయాలి. రైతుల నుండి బలవంతపు వసూళ్ళకు పాల్పడరాదని ప్రభుత్వం స్పష్టమైన ఉత్తర్వులివ్వాలి.
- ☞ రైతులు బ్యాంకులకు, ఇతర సంస్థలకు చెల్లించాల్సిన స్వల్పకాల వ్యవధి రుణాలు, దీర్ఘకాల వ్యవధి రుణాలను వాయిదా వేయాలి. రుణాలను రీ-షైడ్యాలు చేయాలి.
- ☞ కరువు ప్రాంతాలలోని విద్యార్థులకు ట్ర్యాప్స్ / పరీక్ష ఫీజులను రద్దు చేయాలి.

2017-18 సంవత్సరానికి పంటరుణాల రీ-షైడ్యాల్ మొదలు పెట్టినట్లు ప్రభుత్వం ఈ వారమే ప్రకటించింది. అయితే బ్యాంకులు విముఖత చూపుతుండడంతో రైతులు ధర్మాలు, ఆందోళనలు చేస్తున్నారు.

కనీసం కరువు పరిస్థితులలోనైనా రైతులకు ఇన్ఫుట్ సబ్సిడీ గానీ, బీమా గానీ ఇవ్వడం లేదు. 20.04.2017న జిల్లా పర్యాటకు వచ్చినపుడు ముఖ్యమంత్రి 1030 కోట్ల రూపాయిల మేరకు పంట నష్టపరిహారం చెల్లిస్తామని ప్రకటించారు. ఇప్పటివరకు ఆ ప్రయత్నాలే మొదలు కాలేదు. ఇప్పటివరకు బీమా, ఇన్ఫుట్ సబ్సిడీ ఒకదానికొకటి సంబంధం లేకుండా చెల్లించేవారు. కానీ మొదటిసారిగా ఈసారి ప్రభుత్వం రెండింటినీ కలిపి ఇస్తామని ప్రకటించింది. అది కూడా ఎకరాకు 6 వేలే ఇస్తాననింది. వేరుశనగ పంటకే స్నైర్ ఆఫ్ పైనాస్ ఎకరాకు 20 వేలు పుండి. బ్యాంకు రుఱం తీసుకున్న ప్రతి రైతు నుండి స్నైర్ ఆఫ్ పైనాస్ ప్రకారమే రైతులు 270 కోట్ల ప్రీమియం చెల్లించారు. వారికి బీమా మొత్తమే మూడు వేల కోట్లు రావాలి. కానీ జిల్లాకు వచ్చింది కేవలం 360 కోట్లు మాత్రమే. బజాజ్ అలయంజ్ కంపెనీ నుంచి బీమా మొత్తాన్ని వసూలు చేయడంలో ప్రభుత్వం ఎందుకు వెనుకంజ వేస్తున్నదో తెలియదు. పంట నష్టపరిహారం / బీమా చివరికి కరిమింగిన వెలగపండులాగా అయింది.

7. పశువుల క్యాంపులు - మేత సరఫరా

గ్రామీణార్థిక రంగంలో పశుసంపద చాలా ప్రధానమైనది. దాదాపు 80 శాతంగా వున్న సన్న చిన్నకారు రైతాంగానికి పశుసంపద పెద్ద అలంబన. కరువు కాలంలో పశుసంపదను కాపాడడానికి అవసరమైన అన్ని చర్యలూ తీసుకోవాలని ద్రాట్ మాన్యువల్ మార్గదర్శకాలు సూచిస్తున్నాయి. కరువు మండలాలను ప్రకటించిన వెంటనే జిల్లా కలెక్టరు జిల్లాలో ఎంత పశుగ్రాసం అందుబాటులో ఉందో, ఎంత మేరకు అవసరముందో అంచనాలు రూపొందించాలి. ఆ వివరాలతో రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి నివేదికలు పంపాలి. వెంటనే రాష్ట్ర ప్రభుత్వం జిల్లా కలెక్టరుకు పశువుల క్యాంపులు నిర్వహించడానికి, పశువులకు మేత కొనుగోలు చేయడానికి పూర్తి స్వేచ్ఛ నివ్వాలి. జిల్లాలోని పశువుల మేత జిల్లా సరిహద్దులు దాటిపోకుండా చర్యలు తీసుకోవాలి.

కానీ కరువు మండలాలుగా ప్రకటించిన తరువాత కూడా అనంతపురం జిల్లా నుండి నిరాటంకంగా పశువుల మేత ఇతర ప్రాంతాలకు తరలిపోతూనే ఉండడం అధికారుల ఉదాసీనతకు పరాకాష్ట.

మరోవైపు జిల్లా యంత్రాంగం 6 వేల టన్నుల మాగుడు గడ్డిని (స్టేలేజ్) దిగుమతి చేసుకుంది. ప్రభుత్వం మాగుడు గడ్డిని కేజి 6.80కి కొనుగోలు చేసి సబ్సిడీపై రైతుకు రూ.2/- లు పంతున సరఫరా చేస్తోంది కాని ఈ గడ్డి కొనుగోలు చేసిన రైతులు తీవ్రంగా నష్టపోయారు. గడ్డిమూటలు విప్పి చూస్తే గడ్డి కల్పిపోయి దుర్మాసన వేస్తోందని రైతులు చెప్పారు. ఈ గడ్డి తింటే పశువుల ముక్కుల్లోంచి రక్తం కారడంతో పాటు, అజీర్తి రోగాలు కూడా వస్తాయని కొంతమంది పశువైద్యులే చెప్పినట్లు పత్రికలలో వార్తలొచ్చాయి. అయినా

అధికారులు రైతుల నుండి ఎలాంటి ఫిర్యాదులు రాలేదని చెబుతున్నారు. కరువు సహాయక కార్యక్రమాలు ఈ విధంగా కూడా సాగుతాయి!

8. వైద్య శాకర్యాలు

కరువు ప్రాంతాలలో నీటి ఆధారిత జబ్బులు వచ్చే అవకాశం ఎక్కువగా ఉంది గనుక ప్రభుత్వం వాటిపై ప్రత్యేక దృష్టి సారించాలని డ్రాట్ మాన్యవల్ సూచిస్తోంది. నీటి వారులను తరచుగా ఖ్లోరినేషన్ చేస్తూ వుండాలి. అంటువ్యాధులు ప్రబలే అవకాశం వుంది గనుక ప్రత్యేక వైద్య టీములను ఏర్పాటు చేయాలి. కరువు ప్రాంతాలకు అవసరమయ్యే మందులను సేకరించి జిల్లా కేంద్రంలో నిలవ వుంచాలి. కానీ అవేమీ జరగడం లేదు.

ఎందుకంటే చాలా అస్తవ్యస్తంగా వున్న శాఖల్లో ఆరోగ్యశాఖ కూడా ఒకటి. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో వున్న పి.పొచ్.సి లకు మందుల సరఫరా వుండదు. మందులుంటే సిబ్బంది ఉండరు. ప్రజలకు జబ్బలొస్తే ప్రైవేట్ వైద్యం మీద ఆధారపడాలిగిందే. ప్రైవేట్ వైద్యం గ్రామీణ ప్రాంతాల ప్రజల మూలుగుల్లి పీల్చి పిప్పిచేస్తున్నది. ఎంతో కష్టపడి వైద్యం కోసం జిల్లా కేంద్రానికి వస్తే అక్కడి వైద్యులు కర్మాలు, బెంగుళూరు, హైదరాబాద్ పొమ్మంటారు. వైద్యం ఒక మాఫియాగా మారిపోయింది. జిల్లాలోని చాలా తండ్రాలలో ఇళ్ల వద్ద వృద్ధులు, పిల్లలు మాత్రమే వుంటారు. వారికి చిన్న జ్వరం వచ్చినా ఆదుకొనే నాథుడు లేదు. వాష్టవానికి జిల్లావ్యాప్తంగా 5-6 మొబైల్ మెడికల్ వ్యాపులు వారానికి ఒక రోజు ప్రతి గ్రామం పోయివచ్చే విధంగా ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేయాల్సి వుండింది. కానీ అలాంటి ఏర్పాట్లేమీ జరగలేదు.

ముగింపు

ప్రభుత్వం తాను రూపొందించిన చట్టాలు, మార్గరర్పకాలను తానే ఉల్లంఘిస్తోందనేది స్పష్టమే. కరువు కాలంలోనూ బతికే హక్కు ప్రజలకు వుంది, ప్రభుత్వ సాయం పొందే హక్కు కూడా ఉంది. దానిని గుర్తించకపోవడం తద్విరుద్ధంగా నడుచుకోవడం ఇది మానవ హక్కుల ఉల్లంఘన. కరువు పరిస్థితులలో ప్రజలను, రైతులను ఆదుకోవడంలో ప్రభుత్వం చూపిస్తున్న నిర్లక్ష్యం క్షమించరానిది.

దగ్గరైన కార్యాలయాలు...

దూరమైన పాలన

పేక్ అహ్మద్

మానవహక్కుల కార్యకర్త, మెడక్

కొత్త జిల్లాల ఏర్పాటు వల్ల తెలంగాణలో పరిపాలనా వ్యవస్థ పూర్తిగా గాడి తప్పింది. నేతలు కోరినన్ని జిల్లాలు చేయాలన్న ఉత్సాహం కారణంగా కొలువుదీరిన జిల్లా స్థాయి కార్యాలయాలన్నీ సంపత్సరం దాటినా ఇంకా బాలారిష్టాలను ఎదుర్కొంటూనే ఉన్నాయి. కార్యాలయాలు భౌతికంగా ప్రజలకు చేరువైన చోట కూడా ఉద్యోగులు, అధికారుల కొరతతో పాలన మాత్రం దూరమైంది. పూర్వ జిల్లాలోని సిబ్బందినే విభజించి మూడు, నాలుగు జిల్లాలకు కేటాయించడంతో ఉద్యోగుల సంఖ్య కుదించుకుపోయి. కార్యాలయాలన్న బోసిపోతున్నాయి. రెవెన్యూ విభాగంతో సహా వ్యవసాయ, గ్రామీణాభివృద్ధి, పంచాయతీ, సంక్షేమ శాఖల కార్యాలయాలు వేటిలోనూ ఉద్యోగులు లేకపోవడంతో ప్రజలు నానా ఇబ్బందులు పడుతున్నారు. పెద్ద జిల్లాల్లో పనులు అలస్యంగా జరుగుతున్నాయని తిట్టుకునే ప్రజలకు చిన్న జిల్లాల కార్యాలయాల పరిస్థితి చూస్తే ముక్కున వేలేసుకునే పరిస్థితి వచ్చింది. 10 జిల్లాల తెలంగాణను ఏకంగా 31 జిల్లాలకు పెంచుతూ ప్రభుత్వం నిర్దయమైతే తీసుకుంది కాని క్షేత్ర స్థాయిలోని పరిస్థితులను, సమస్యలను అంచనా వేయడంలో పూర్తిగా విఫలమైంది. సమస్యలను దూరం చేసే మార్గాలు, చర్యలు పైతం ప్రభుత్వం వైపు నుండి కానరావడం లేదు. ఘరితంగా తెలంగాణ రాష్ట్ర పరిపాలనా వ్యవస్థలో సంస్కరణలు కొత్త జిల్లాల ఏర్పాటుకే పరిమితమై నిత్యం జనం ఎదుర్కొనే సమస్యలకు పరిప్పారం చూపలేకపోతున్నాయి.

మన నిధులు, మన నీళ్లు, మన ఉద్యోగాలు, మన ఆత్మగౌరవం అనే నినాదంతో ఏర్పడిన రాష్ట్రం తెలంగాణ. ఏదాదిలో అన్ని సమస్యలకూ టీఆర్ఎవ్ పరిపోరం చూపగలుగుతుందని ప్రజలకు భ్రమలు కలిగించారు. సకల జనుల సర్వే లాంటి వినూత్తు కార్బోకమాలతో సంకేమ రాజున్ని స్థాపిస్తున్నట్టుగా ప్రభుత్వం జనంలో ఆశలు రేకెత్తించింది. జనం సమస్యలను తెలుసుకోవాలంటే, పరిపోరాలను కనుగొనాలంటే ముందుగా ప్రభుత్వం వద్ద పక్క సమాచారం ఉండాలని టీఆర్ఎవ్ ప్రభుత్వం గట్టిగా వాదించింది. ఆ తర్వాత తెలంగాణలో పరిపాలన మొత్తమైన ప్రక్కాళన చెయ్యాలని, దానికోసం కొత్త జిల్లాలను ఏర్పాటు చెయ్యాలని అంది. వెంటనే రాజకీయ నేతలు తమదైన సైలిలో రెచ్చిపోయారు. కొత్త జిల్లాలు ఏర్పడితే వెనుకబడ్డ ప్రాంతాలు శరవేగంగా అభివృద్ధి చెందుతాయన్న ఆశతో అనేక చోట్ల ప్రజలు తమ ప్రాంతాన్ని జిల్లా కేంద్రంగా గుర్తించాలంటూ ఆందోళనలకు సైతం దిగారు. కానీ ప్రభుత్వం శాస్త్రీయంగా కాకుండా రాజకీయ డిమాండ్లకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యతనిచ్చింది. కోరిన వారికి కోరినన్ని జిల్లాలు అన్న తరహాలో వ్యవహారించిందని చెప్పచ్చు. 10 జిల్లాలను ఒకేసారి 31 కు పెంచేసింది. దసరా పండుగ శుభ ముహూర్తాన కొత్త జిల్లాల్లో కల్పక్కర్లు, జాయింట్ కల్పక్కర్లు, జిల్లా ఎన్.పిలు కొలువుదీరారు కానీ వివిధ శాఖల జిల్లా స్థాయి అధికారులు మాత్రం అనేక జిల్లాల్లో కనిపించలేదు. ఎందుకంటే ఒక్కే అధికారి రెండు లేదా మూడేసి జిల్లాలకు కలిపి ఇంచాస్తేలుగా నియమితులయ్యారు. కిందిస్థాయి సిబ్బందిని సైతం మూడు లేదా నాలుగు జిల్లాలకు తేంటాయించారు. అదేమిటి కొత్త జిల్లాల్లో కూడా పూర్తి స్థాయిలో అధికారులు, సిబ్బంది ఉండాలిగానీ ఉన్న సిబ్బందినే పంచేసి పరిపాలనను ఎలా ప్రజలకు దగ్గర చేస్తారన్న ప్రత్యక్షు ప్రభుత్వం వద్ద ఇప్పటికే జవాబు లేదు.

జిల్లాల ఏర్పాటులో అవకతవకలు

కొన్నిచోట్ల తమ సౌకర్యాలు, అవసరాలు గుర్తించకుండా జిల్లాల పునర్వ్యాఖ్యన జరగడంతో జనం నెత్తినోరు బాధుకుని ఆందోళనలు చేసినా నేతలు పెడచెవిన పెట్టారు. పక్కనే కొత్త జిల్లా కేంద్రం ఉన్న కొన్నిచోట్ల 60-70 కిలోమీటర్ల దూరంలోని మరో జిల్లాలో వారి మండలాలను చేర్చారు. శాస్త్రీయత కాదుకడా ప్రజల కోణం అసలు లేదని చెప్పాలి. మెదక్, నిజమాబాద్ జిల్లాల పునర్వ్యాఖ్యనను చూస్తే ఈ విషయం చాలా స్పష్టంగా అర్థమవుతుంది. కరీంనగర్, వరంగల్ జిల్లాలలోని కొన్ని ప్రాంతాలను మెదక్, నిజమాబాద్ జిల్లాలకు కలిపి ఐదు జిల్లాలుగా విభజించారు. అపి - మెదక్, సంగారెడ్డి, సిద్ధిపేట, కామారెడ్డి, నిజమాబాద్ జిల్లాలు. ఇద్దరు మంత్రులు, పలువురు టీఆర్ఎవ్ ఎమ్బేస్టేలు ఈ పునర్వ్యాఖ్యనలో సూత్రధారులు.

ప్రజల అవసరాలు వారికి ప్రాతిపదిక కాదు. ఉదాహరణకు మెదక్ పట్టణానికి ఆనుకుని (కేవలం 15 కిలోమీటర్ల దూరంలో) ఉన్న పూర్వ నిజమాబాద్ జిల్లాలోని నాగరెడ్డిపేట

మండలాన్ని 70 కిలోమీటర్ల దూరంలోని కామారెడ్డి జిల్లాలో కలిపేశారు. నాగిరెడ్డిపేట ప్రజలు కామారెడ్డి పట్టణానికి వెళ్లాలంచే సుమారు 3 గంటల సమయం పట్టడమే కాదు రెండు బస్సులు మారి వెళ్లాలి. ఈ విషయంలో అక్కడి (ఎల్లారెడ్డి) ఎమ్ముల్యే ఏనుగు రవీందర్ రెడ్డి నియంతలూ వ్యవహరించారు. ఎవరైనా నాగిరెడ్డిపేటను మెదక్ జిల్లాలో కలపాలని డిమాండ్ చేస్తే తన కారు కింద వేసి నలిపేస్తానని బహిరంగంగానే బెదిరించారు. ప్రస్తుతం కామారెడ్డి జిల్లాలో ఉన్న పిట్లం, జుక్కల్, బిచ్చుంద మండలాలు నిజానికి నిజామాబాద్ పట్టణానికి దగ్గరగా ఉంటాయి. వాటిని నిజామాబాద్లో ఉండకుండా 100 కిలోమీటర్ల దూరంలోని కామారెడ్డి జిల్లాలో కలిపేశారు. దీంతో ఆ మండలాల ప్రజల సమస్యలు రెట్టింపయ్యాయి. దగ్గరున్న జిల్లా కేంద్రం దూరమైపోవడం ఎవరికైనా సమస్య కదా! ఈ సమస్య తెలంగాణ వ్యాప్తంగా చాలాచోట్ల ఉంది.

అధికారులు-ఉద్యోగులు తేరు

పునర్వ్యాభజన తర్వాత అన్ని జిల్లా కలెక్టర్ ట్లలో ఉద్యోగుల సంఖ్యను భారీగా కుదించారు. జిల్లా కార్యాలయాల్లోని సెక్షన్లను సైతం భారీగా తగ్గించేశారు. జిల్లా స్థాయిలో ఉన్న పలు శాఖల కార్యాలయాల పేర్లు కూడా మార్చేశారు. గతంలో ఉన్న డి.ఆర్.డి.ఎ (గ్రామీణాభివృద్ధి ప్రాజెక్టు డైరెక్టర్)ను డి.ఆర్.డి.ఓగా, డి.ఎస్.ఓను (జిల్లా పొర సరఫరాల శాఖ) డి.సి.ఎస్.ఓగా ఇలా అనేక శాఖల్లో అధికారుల నామకరణం మారిపోయింది. అదో గందరగోళం. గతంలో ఆర్.వి.ఎం. డి.ఆర్.డి.ఎ, ద్వామా, జిల్లా పరిషత్ సి.ఈ.ఓ, జిల్లా పంచాయతీ శాఖలకు డిప్యూటీ కలెక్టర్ స్థాయి అధికారిని నియమించేవారు. ప్రస్తుతం వారంతా కొత్త జిల్లాల్లో జాయింట్ కలెక్టర్లుగా పదోన్నతి పొందగా, ఆయా శాఖల్లోని జానియర్ అధికారులను జిల్లా స్థాయి అధికారులుగా నియమించారు. దీనికితోడు సహాయ సిబ్బందిని కూడా భారీగా తగ్గించేశారు. కొన్ని శాఖల్లోనైతే ఒక జిల్లా స్థాయి అధికారి, మరో ఇద్దరు సహాయక సిబ్బంది మాత్రమే ఉన్నారు. ముఖ్యంగా బి.సి సంక్షేము, అదివాసి సంక్షేము, ఎస్.సి సంక్షేము శాఖల్లో ఈ పరిస్థితి కనిపిస్తోంది. మరికొన్ని శాఖలనైతే పూర్తిగా ఎత్తేశారు. పొరశాలల్లో హాలిక సదుపాయాల కల్పన కోసం గతంలో డిప్యూటీ కలెక్టర్ స్థాయి అధికారిని రాజీవ్ విద్యా మిషన్ (ఆర్.వి.ఎం) ప్రాజెక్టు అధికారిగా నియమించేవారు. కొత్త జిల్లాల్లో ఆర్.వి.ఎం శాఖను విద్యా శాఖలో విలీనం చేసి జిల్లా విద్యాశాఖ అధికారి పరిధిలో ఉంచారు. అలాగే ద్వామా (జిల్లా నీటి యాజమాన్య సంస్థ), ఎస్.సి కార్బోరేషన్, ఎస్.టి కార్బోరేషన్, బి.సి కార్బోరేషన్లను ఎత్తేసి వాటిని ఆయా సంక్షేము శాఖల అధికారుల కార్యాలయాల్లో ఒక సెక్షన్గా మాత్రమే మిగిల్చారు. వీటికి సిబ్బందిని కూడా కేటాయించలేదు. దీంతో కార్బోరేషన్ రుణాల కోసం దరఖాస్తు చేసుకోవాలన్నా, రుణాలు పొందాలన్నా చాలా సమస్యగా మారింది.

ఉద్యోగుల అవస్థలను చూసి దరఖాస్తుదారులే జాలిపడే పరిస్థితి ఏర్పడింది. వీటి పరిష్కారం గురించి జిల్లా కలెక్టర్లు ముఖ్యమంత్రిగారి వర్షపొప్పలో ప్రస్తావించినప్పటికీ ఘలితం లేదు.

నియామకాల ప్రక్రియకూ అడ్డంకి

14 ఎఫ్ రద్దు చేయాలంటూ తెలంగాణలో జరిగిన ఉద్యమం జనానికి ఇప్పటికీ గుర్తుండే ఉంటుంది. ‘ప్రీ జోన్ కాదురా... హైదరాబాద్ మాదిరా...’ అంటూ 14 ఎఫ్ ను రద్దు చేయాల్సిందేనని మలిదశ తెలంగాణ ఉద్యమానికి తెరలేపింది టీఆర్ఎవన్ అధినేత కేసీఆర్ అను విషయాన్ని ఇక్కడ మరవరాదు. హైదరాబాద్ పోలీసు ఉద్యోగ నియామకాల్లో కేవలం హైదరాబాదీలకే అవకాశం ఉంటుందని, పక్క జిల్లా వారికి ఇందులో చోటు లేదని ఉద్యోగ సంఘాల నేతలతో కలిసి ఆ పార్టీ ఉద్యమాలు నిర్వహించి ఆర్టికల్ 371 (డి) లోని పేరా 14 ఎఫ్ను రాష్ట్రపతి ఉత్తర్వు ద్వారా రద్దు చేయించింది. కానీ జిల్లాల పునర్విభజనతో 5, 6 జోన్ల పరిధిలోని జిల్లాల సరిహద్దులు మారిపోయాయి. 6వ జోన్ పరిధిలోని వరంగల్, కరీంనగర్ జిల్లాల్లోని కొన్ని మండలాలను ప్రస్తుతం రువ్ జోన్ పరిధిలోని సిద్ధిపేట జిల్లాలో కలిపేశారు. ఫలితంగా ఉద్యోగ నియామకాల నోటిఫికేషన్లు, ఉద్యోగుల బదిలీ, సర్వీస్ రూల్స్ అన్నిట్లోను అనేక సమస్యలు తలెత్తాయి. ప్రస్తుతానికి పూర్వ జిల్లాలు, జోన్ ఆధారంగానే నియామకాలు, బదిలీలు ఉంటాయని ప్రభుత్వం చెబుతున్నప్పటికీ దీర్ఘకాలంలో ఈ సమస్య చాలా జటిలమయ్యి అవకాశాలు కనిప్పున్నాయి. అనలు 371 (డి) ని రద్దు చేయాలని కూడా ప్రభుత్వం భావిస్తున్నట్లు వార్తలు వస్తున్నాయి. అంటే పోరాడి తెచ్చుకున్న 14 ఎఫ్ రద్దు కూడా నిరుపయోగమవుతుంది. ఇదే జరిగితే భాగా అభివృద్ధి చెందిన వరంగల్, కరీంనగర్ జిల్లాల అభ్యర్థులతో వెనుకబడ్డ మెదక్, మహబూబ్ నగర్, రంగారెడ్డి జిల్లాల అభ్యర్థులు పోటీ పడాల్చి వస్తుందని, అందువల్ల జోనల వ్యవస్థను రద్దు చేయవద్దని ఉద్యోగ సంఘాల నేతలు డిమాండ్ చేస్తున్నారు.

జిల్లా పునర్విభజన వల్ల ఇన్ని రకాల సమస్యలు తలెత్తినా ప్రభుత్వం కొత్తకొత్త పథకాలు, విధానాలు ప్రకటించుకుంటూ పోతోంది తప్ప ఈ సమస్యలను పరిష్కరించే ప్రయత్నం మాత్రం చేయడం లేదు. అది జరగకపోతే పునర్విభజన లక్ష్యమే దెబ్బతింటుంది. జిల్లాలు పెద్దవాచిస్తున్నాయి అనేది కాదు చూడాల్సింది. పాలన దగ్గరయిందా లేదా అని చూడాలి.

పేర్లగ్యాన్ ధ్వంసరచన

యేదిద రాజేష్, నామాడి శ్రీధర్

మానవహక్కుల కార్యకర్తలు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా

పేర్లగ్యాన్ పర్యావరణానికి, ప్రజారోగ్యానికి అపారమైన నష్టం కలిగిస్తుందని గుర్తించాక చాలా దేశాలు పేర్లగ్యాన్ ఉత్సత్తిని నిలిపివేశాయి. కాని మన దేశంలో ఒవెన్జిసి ప్రజల అభ్యంతరాలను పట్టించుకోకుండా పేర్లగ్యాన్‌ను ఉత్సత్తి చేస్తూనే ఉంది. అంధ్రప్రదేశ్‌లో ఆ సంస్థ పేర్లగ్యాన్ కోసం అయిదు బావులలో తవ్వకాలు చేపట్టసుంది. అవి కృష్ణ జిల్లా మండపిల్లి మండలంలోని మొదుగుమూడి, కృత్తిమెన్ను మండలంలోని కొమల్లపూడి; పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా వీరవాసరం మండలంలోని అండలారు, కాళ్ళ మండలంలోని కాళ్ళ; తూర్పు గోదావరి జిల్లా ఆలమూరు మండలంలోని కల్వచర్ల.

పేర్లగ్యాన్ లేదా పేర్ చమురు అంటే...

భూమిలోపల రెండు నుంచి నాలుగు కిలోమీటర్ల లోతులో పేర్ రాతిపొరలలో నిక్షిప్తమైన గ్యాన్/చమురును పేర్లగ్యాన్/చమురు అంటారు. ఈ రాతిపొరలు 25 నుంచి 30 కోట్ల సంవత్సరాల పూర్వం ఏర్పడ్డాయని శాస్త్రవేత్తల అంచనా. ఇప్పటివరకు చమురు నిక్షిపొలను సముద్ర గర్జం నుంచే వెలికితీస్తూ ఆయా వ్యుత్తాలను కూడా సముద్రంలోనే కలిపివేస్తున్నారు. కాని పేర్లగ్యాన్ తవ్వకాలు పొలాలలో, జనావాసాల మధ్య ఎక్కుడైనా జరపవచ్చు.

ఎలా వెలికి తీస్తారు?

పేర్లగ్యాన్‌ను పైండ్రోప్రాకింగ్ ప్రక్రియ ద్వారా వెలికితీస్తారు. ప్రాకింగ్ అంటే మరేం కాదు. ప్రాక్షరింగ్. మన భాషలో చెప్పాలంటే పగలగొట్టడం. పేర్లగ్యాన్ లభించే ప్రాంతంలో

రెండు నుంచి నాలుగు కిలోమీటర్ల లోతులో బావిని తప్పుతారు. దానిలోపలికి అధిక వత్తిడితో ప్రాకింగ్ మిశ్రమాన్ని పంపిస్తారు. అది పేర్ రాతిపారలను పగలగొడుతుంది. దీనితో అక్కడ నిక్కిప్పమైన గ్యాస్ బావినుంచి బయటికి వస్తుంది. ఈ గ్యాస్తో పాటు కొంత ప్రాకింగ్ మిశ్రమం కూడా బయటికి వస్తుంది. కొంత లోపల మిగిలిపోతుంది. ప్రాకింగ్ మిశ్రమంలో 700 లకు పైగా రసాయనాలు, ఇసుక, సిరామిక్ పూసలు ఉంటాయి. ఈ రసాయనాలలో 650కి పైగా విషపూరితాలు.

ఎందుకు వద్దు

ప్రాకింగ్లో వెలువదే వ్యాధాలు పర్యావరణానికి, ప్రజారోగ్యానికి హాని చేస్తాయని ప్రపంచవ్యాప్తంగా అనేక పరిశోధనలు నిర్ధారించాయి. అంతేకాదు ప్రాకింగ్ వల్ల ఆయు ప్రాంతాల్లో భూకంపాలు ఎక్కువవుతున్నట్టు యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఆఫ్ అమెరికా జియలాజికల్ సర్వే సంస్థ ప్రకటించింది.

నీటి మీద ప్రభావం

ఒక బావిలో ఒకసారి ప్రాకింగ్ చేయడానికి మూడు నుంచి ఆరుకోట్ల లీటర్ల మంచినీరు అవసరమవుతుంది. ఒక బావి జీవితకాలం అయిదు నుంచి 25 సంవత్సరాలు ఉంటుంది. ప్రతి బావిలోను అనేకసార్లు ప్రాకింగ్ చేయవలసి ఉంటుంది. సముద్ర గర్జుంలో ఉండే సాధారణ చమురు క్లైట్రాల్లో ఒక బావి పది చదరపు కిలోమీటర్ల విస్తరంలో ఉన్న చమురుని బయటకి తీయగలదు. కాని పేర్ చమురు క్లైట్రంలో అదే విస్తరానికి కొన్ని వందల బావులు అవసరమవుతాయి. ఇప్పటికి పన్నెండేళ్ళుగా పేర్గ్యాస్నను వెలికితీస్తున్న అమెరికాలోని పెన్స్యోనియా రాష్ట్రంలోని మార్కెట్‌ను పేర్లలో పదివేలకు పైగా బావులను, నార్క డకోటాలోని బెక్కన్ పేర్లలో 15 వేలకు పైగా బావులను తప్పారు. వీటికి అమెరికాలోని చమురు కంపెనీలు 2005-2014 మధ్య ఒక బిలియన్ కూబిక్ మీటర్ల (బిసిఎమ్) నీటిని వాడాయి. దానికి కొంచెం తక్కువగా 0.84 బిసిఎమ్ వ్యాధ జలాలను విడుదల చేశాయి. మంచినీటిని విచ్చలవిడిగా వాడడం వల్ల కాలిఫోర్నియా రాష్ట్రంలో తీవ్ర కరువు పరిస్థితులు నెలకొన్నాయి.

మన దేశంలో జల వనరుల పరిస్థితి

ప్రపంచ జనాభాలో 18 శాతం జనాభా ఉన్న మన దేశంలో నీటి వనరులు మాత్రం నాలుగు శాతం మాత్రమే ఉన్నాయి. ప్రస్తుతం అన్ని వనరుల నుంచి మనం వినియోగించదగిన నీరు 1123 బిసిఎమ్ (ఒక బిసిఎమ్ 35.31 టి.ఎం.సిలతో సమానం) కాగా 2025 నాటికి

1093 బిసిఎమ్ అవసరమవుతుందని సెంట్రల్ వాటర్ కమిషన్ లెక్కలు చెబుతున్నాయి. ఈ నీటిలో 40 శాతం భూగర్జుజలం. ఇది తిరిగి పూర్తిగా భర్తీ కాదు. 2025 తర్వాత మనకున్న వనరుల కంటే అధికంగా నీరు కావలసి ఉంటుంది. ఈ పరిస్థితి అనివార్యంగా కరువుకి దారితీస్తుంది. 2015లో మన రాష్ట్ర అవసరాలకు కావలసిన నీటిలో సగం మాత్రమే లభ్యమయింది. ప్రధానంగా వ్యవసాయరంగమే నీటి లోటుకి గురయింది. (ప్రభుత్వ గణాంకాల పట్టిక -1 చూడండి).

పట్టిక -1			
	డిమాండ్	వినియోగం	లోటు
మొత్తం	59.22	29.18	30.04
వ్యవసాయ రంగం	57.56	28.11	29.45
పరిశ్రమలు	0.184	0.17	0.015
గృహవసరాలు	1.48	0.91	0.57

* అంకెలన్నీ బిసిఎమ్ - బిలియన్ క్రూచీక్ మీటర్లు

గాలి మీద ప్రభావం

పేల్గ్యాన్ వెలికితీనే క్రమంలో వాయు కాలుఫ్యం గణనీయంగా పెరుగుతుంది. పేల్గ్యాన్ బావుల నుంచి సైతం ఈ వాయువు వెలువడుతూనే ఉంటుందని సాక్షాత్కార్తు అమెరికన్ నేషనల్ అకాడెమీ ఆఫ్ సైన్సెస్ చెప్పింది. ఇది ఆ దేశంలోని పర్యావరణ పరిరక్షణ సంస్థ అనుమతించిన పరిమితి కంటే అనేక రెట్లు ఎక్కువ. ప్రపంచవ్యాప్తంగా వాతావరణంలోకి అమెరికా నుంచే 60 శాతం మిథ్రేన్ వాయువు విడుదలవుతుంది. దీనికి కారణం అక్కడ ఉన్న పేల్గ్యాన్ బావులే. మిథ్రేన్ భూతావ సామర్థ్యం కార్బన్ డయాక్షైడ్ కంటే 86 రెట్లు ఎక్కువగా ఉంటుంది. ప్రాకింగ్లో వెలువదే మరొక ప్రమాదకర వాయువు అణుధార్మిక రాదాన్. ఈ కేస్సర్ కారక వాయువు నీటిలోను, గాలిలోను కూడా కలిసిపోతుంది. ప్రాకింగ్ జరిగే ప్రాంతాల గాలిలో ఓష్ణేన్, సిలికా ధూళి, బెంజీన్, ఫార్మాల్టిప్రైస్ ప్రమాదస్థాయిలను దాటి ఉన్నాయని; ఇవి గర్భస్థ శిశువులలోను, చిన్న పిల్లలలోను శ్వాసకోశ వ్యాధులను కలిగిస్తాయని పరిశోధనలలో రుజువయింది. అమెరికాలోని ప్రాకింగ్ ప్రాంతాల్లో కేస్సర్లు, గర్భప్రావాలు, పుట్టుకలో లోపాలు ఎక్కువని ఇప్పటికే రుజువైంది.

వ్యాధ పదార్థాలు

ప్రాకింగ్ వ్యాధ పదార్థాలను రీసైకిల్ చేసే సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ఇప్పటివరకు ప్రపంచంలోని ఏ కంపెనీకి లేదు. ఈ వ్యాధాలను ఆయు కంపెనీలే హోనికారక, ప్రమాదకర వ్యాధాలుగా పరిగణిస్తాయి. ప్రాకింగ్ మిశ్రమంలోని రసాయనాల విపరాలను వ్యాపార రహస్యాలుగా దాచిపెడుతున్నప్పటికీ వాటిలో బెంజీన్, ఇష్టైల్ బెంజీన్, టాలిన్, కైలిన్, నాష్టలిన్, మిథనాల్, ఫార్మాలిట్ప్రైండ్, ఇష్టైలిన్ గ్రాయికాల్, ప్రైస్టోక్లోరిక్ యాసిడ్, సోడియం హైడ్రాక్సైడ్, లిథియమ్, కాడ్మియమ్, అర్సినిక్, మెర్యూరీ మొదలైనవి ఉన్నాయనేది అందరికి తెలుసు. వీటిలో అనేకం కేస్సర్ కారక రసాయనాలు.

ప్రాకింగ్ మిశ్రమంలో రసాయనాలు కేవలం రెండు శాతమేనని చమురు సంఘటలు మఖ్యపెడతాయి కానీ కొన్ని కోట్ల లీటల్ల ప్రాకింగ్ మిశ్రమాలను వాచుతున్నప్పుడు మొత్తంగా చూస్తే 80 సుంచి 330 టన్నుల వరకు రసాయనాలు ఉంటాయి. ఈ వ్యాధాలను పౌలిథిన్ లైనర్ వేసిన గుంతలలో నిల్వ ఉంచుతారు. కొంతకాలం తర్వాత ఇవి క్రమంగా భూగర్భ జలాల్లోకి ఇంకిపోవడమో, వర్షాకాలంలో అయితే ఉపరితల జల వసరుల్లో కలిసిపోవడమో జరుగుతుంది. పర్యవసానంగా తాగునీరు, సాగునీరు కూడా విషపూరితమవుతుంది. భూమిలో మిగిలిపోయిన వ్యాధాలు కొంత కాలానికి అణుధార్యికతని పెంపాదించుకుని మరింత ప్రమాదకరంగా తయారపుతాయి.

జన్మి అనర్థాలు ఉండడం వల్లనే పేల్గాయ్స్ వెలికితీతని ప్రపంచవ్యాప్తంగా ప్రాణ్స్, బల్దీరియా, రుమేనియా, జర్మనీ, తదితర దేశాలు నిషేధించాయి. అమెరికాలోని పలు రాష్ట్రాలు సైతం పేల్ తవ్వాకాలపై నిషేధం విధించాయి. కానీ మన దేశం మాత్రం పేల్గాయ్స్ వెలికితీతకు అమెరికాకే చెందిన కొనాకొఫిలిప్స్, ష్లంబర్ కంపెనీలతో ఒప్పందం కుదుర్చుకుంది.

మన దేశంలో పేల్గాయ్స్ నిల్వలు

వివిధ సంఘట అంచనాల ప్రకారం మన దేశంలో పేల్ నిక్సేపాలు 95 టిసిఎఫ్ (ట్రైలియన్ క్యూబిక్ ఫీట్) సుంచి 2100 టిసిఎఫ్ వరకు ఉన్నాయి. (పట్టిక -2 చూడండి). అయితే ఈ నిక్సేపాలలో పది శాతం వరకు మాత్రమే వెలికితీయగలరు. అది మన దేశ గాయ్స్ అవసరాలను పదేళ్ళకు మించి తీర్చులేదు. పైపెచ్చు పేల్గాయ్స్ ఉత్పత్తికి అయ్యే ఖర్చు దాని మీద వచ్చే ఆదాయం కంటే ఎక్కువ. 2010లో ఒవెన్జిసి మొదటిసారిగా పేల్గాయ్స్ను పశ్చిమ బెంగాల్లో దుర్గాపూర్ సమీపంలోని ఇచ్చాపూర్ బావిలో కనుగొంది. ఆ తరువాత 2013 అక్టోబర్ 14న పెట్రోలియం, సహజ వాయువు మంత్రిత్వ శాఖ పేల్గాయ్స్ ఉత్పత్తికి సంబంధించిన మార్గదర్శక

సూత్రాలను విడుదల చేసింది. దీని ప్రకారం జాతీయ చమురు సంస్థలైన ఒవన్జిసి, ఆయల్ ఇండియా లిమిటెడ్లకు మాత్రమే పేర్ ఉత్సత్తీకి అనుమతులు ఉన్నాయి. ఇందులో ఒవన్జిసికి 175, ఆయల్ ఇండియా లిమిటెడ్కి 15 భూకులను మూడు దశల్లో అన్వేషణ, వెలికితీతలకు కేటాయించింది. తొలి దశలో ఒవన్జిసి 50, ఆయల్ ఇండియా లిమిటెడ్ 5 భూకుల్లోను పనులు మొదలుపెట్టాయి. ఒవన్జిసికి మన రాష్ట్రంలో అయిదు బావులు తవ్వేందుకు పర్యావరణ అనుమతులను సంబంధిత మంత్రిత్వ శాఖ 2017 జూన్ 17న మంజూరు చేసింది. అయితే ఈ అనుమతుల మంజూరుకు అనుసరించాల్సిన విధివిధానాలను మంత్రిత్వ శాఖ గాని, ఒవన్జిసి గాని ఏ మాత్రం పాటించలేదు.

పట్టిక -2	
ఘంబగ్గర్	300-2100
ఎనర్జి ఇస్పర్స్చన్ ఎడ్జెన్సిప్రైవెట్, 2011	290
ఎనర్జి ఇస్పర్స్చన్ ఎడ్జెన్సిప్రైవెట్, 2013	584
ఒవన్జిసి	187.5
సెంట్రల్ మైన్ ప్లానింగ్ అండ్ డిజైన్ ఇన్సైట్యూట్	45

* అంకెలన్నీ టీసిఎఫ్ - ట్రైలియన్ క్యూబిక్ ఫీట్

పర్యావరణ అనుమతులకు విధివిధానాలు

ఒవన్జిసి ప్రాజెక్టుకు సంబంధించిన టీబిఆర్ (పెర్స్ ఆఫ్ రిఫరెన్స్) కోసం ఇఎసి (ఎన్విరాన్స్ మెంట్ల ఎప్రైజల్ కమిటీ)కి దరఖాస్తు చేసుకోవాలి. ఆన్ఫోర్ గ్యాస్ అన్వేషణ/ ఉత్సత్తీకి సంబంధించిన టీబిఆర్ ప్రకారం పర్యావరణ ప్రభావ అంచనా (ఎన్విరాన్స్ మెంట్ ఇంపెక్ష ఎసెన్స్ మెంట్) నివేదిక తయారుచేయాలి. దీనిని రీజనల్ పొల్యూషన్ కంట్రోల్ బోర్డ్కి సమర్పించాలి. బోర్డ్ ఆమోదించిన నివేదికను సంబంధిత గ్రామ పంచాయతీల్లో స్థానిక భాషలో అందుబాటులో ఉంచాలి. ఈ ప్రాజెక్టుపై ప్రజల అభ్యంతరాలను, సందేహాలను వినేందుకు, వాటిని నివృత్తి చేసేందుకు ప్రాజెక్టు ప్రాంతాల్లో పొల్యూషన్ కంట్రోల్ బోర్డ్, కలెక్టర్ ఆధ్యర్థంలో ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ నిర్వహించాలి. దీనిలో స్థానికేతరులు కూడా పాల్గొనవచ్చు. ప్రతిపాదిత ప్రాజెక్టు ప్రాంతానికి వీలయినంత దగ్గరలోనే ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ చేపట్టాలి. ఎప్పుడు, ఎక్కడ జరుగుతుందన్న వివరాలను స్థానిక దినపత్రికలు రెండిటిలో ప్రకటించాలి. అందులో ఒకటి కచ్చితంగా ప్రాంతీయ భాషలోనే ఉండాలి. ప్రజాభిప్రాయ సేకరణలో ప్రత్యుషంగా పాల్గొన్న వారి ఆభ్యంతరాలనే కాకుండా రాత పూర్వక, ఇ-మెయిల్ ఆభ్యంతరాలని కూడా

పరిగణనలోనికి తీసుకోవాలి. ఇప్పటిని ప్రజాభిప్రాయాల మినిట్స్‌ని ఇప్పటి పరిశీలించాలి. అవసరమైతే ప్రాజెక్టుని ప్రతిపాదించిన వారి సమాధానాలు, వివరణలు తీసుకోవాలి. ఇవన్నీ ఇప్పటి అధ్యయనం చేసిన మీదట పర్యావరణ అనుమతికి సిఫార్సు చేయాలి. పర్యావరణ అనుమతి వచ్చిన వారం లోపు ఆ విషయాన్ని ప్రాజెక్టు ప్రతిపాదిత ప్రాంతంలో దినపత్రికల్లో ప్రకటించాలి. అనుమతి పత్రం స్థానిక పంచాయితీ, రెవిన్యూ అధికారులకు అందజేయాలి. ఈ మొత్తం ప్రక్రియ చూస్తే పర్యావరణ పరిరక్షణకి మన ప్రభుత్వం చిత్తపుద్ధితో ఉన్నట్టినిపిస్తుంది. కాని దీనిలోని లోపాలు, దాని అమలు తీరు చూస్తే దొల్లతనం అర్థమవుతుంది.

వ్యవస్థాగత లోపాలు

ఇప్పటిని సభ్యులు పర్యావరణ అటవీ మంత్రిత్వశాఖ (ఎమ్బిజివ్ఎఫ్) ఉద్యోగులు కారు. ఈ సభ్యులను ప్రాజెక్టు అవసరాలను బట్టి తాత్కాలిక ప్రాతిపదికన ఎమ్బిజివ్ఎఫ్ నియమించుకుంటుంది. వీరికి ఆయా పారిశ్రామిక రంగాల్లో పనిచేసిన అనుభవం ఉండాలన్న నియమం లేదు. సాధారణంగా యూనివరిటీలు, ప్రభుత్వరంగ సంస్థల్లోని ఉద్యోగులను తీసుకుంటారు. పాలక పక్షానికి దగ్గరగా ఉండే వీరు ఎవరికీ జవాబుదారీ కారు. వీరెవరికీ బిబుర్నుగాని, ఇప్పటి నివేదికను గాని అధ్యయనం చేసే సమయం, సామర్థ్యం ఉండవు. అందుకే ప్రజారోగ్యాన్ని, పర్యావరణాన్ని ఇంత తీప్రంగా ధ్వంసం చేసే పేల్గ్యాస్ ఉత్పత్తికి పర్యావరణ అనుమతుల మంజూరును వారు కొద్దిపాటి సమయంలోనే ఇచ్చేస్తుంటారు. ప్రజాభిప్రాయ సేకరణలో ప్రజలు లేవనెత్తిన అభ్యంతరాలకు ప్రాజెక్టు ప్రతిపాదకులు ఇచ్చే వివరణల్లోని నిజానిజాలు పరిశీలించే తీరిక, ఉద్దేశం ఇప్పటి ఉన్నట్టు లేదు. ఎందుకంటే జూలై 2014 నుంచి జూలై 2017 వరకు కేటగిరి ‘ఎ’ (మైనింగ్, ధర్మల్, సూక్ష్మియర్, పవర్ ప్లాంటులు) వంటి భారీ ప్రాజెక్టు ప్రతిపాదనలు 1635 వస్తే, వాటిలో 317కి మాత్రమే పర్యావరణ అనుమతులు లభించలేదు. ఇక నిబంధనల అతిక్రమణకు సంబంధించిన కేసులైతే లేనే లేవు.

ఇప్పటి రూపకల్పన

సాధారణంగా ఇప్పటి నివేదికను ఎమ్బిజివ్ఎఫ్ గుర్తించిన కన్సల్టేంట్ల ద్వారా ప్రాజెక్టు ప్రతిపాదకులే తయారు చేయించుకోవాలి. దానికియే ఖర్చు కూడా వారే ఇచ్చుకోవాలి. దానితో కన్సల్టేంట్లు ప్రాజెక్టు వల్ల పర్యావరణానికి, ప్రజారోగ్యానికి ఎటువంటి ప్రమాదం, నష్టం ఉండవనే చెబుతారు. ఇప్పటి నివేదికలోని తప్పాప్పులను పరిశీలించే వ్యవస్థ ఎమ్బిజివ్ఎఫ్లో లేదు. పేల్గ్యాస్ ఉత్పత్తికి ఇప్పటి ఇప్పటి నివేదికను ఒన్స్‌జిసియే స్వయంగా తయారు చేసుకుంది. ప్రాజెక్టును ప్రతిపాదించిన ఒన్స్‌జిసి కంపెనీయే ఇప్పటి నివేదికను కూడా రూపొందించుకోవడం

అభ్యంతరకరమని ఎమ్బజివ్ఫ్ గాని, పొల్యాపున్ కంట్రోల్ బోర్డ్ గాని భావించలేదు. పలుకుబడి ఉంటే చాలు ఎలాంటి ప్రాజెక్టుకైనా పర్యావరణ అనుమతులు తెచ్చుకోవచ్చుననేది పొరిశ్రామిక వర్గాలకు అనుభవమే. ఈ మొత్తం ప్రక్రియను వారు ఒక తంతులాగా మాత్రమే నిర్వహిస్తున్నారు.

పొచ్చార్టెఫ్ క్లైట్స్‌ఫోయి పరిశీలన

మన రాష్ట్రంలో కాలుప్య నియంత్రణ మండలి, కలెక్టర్లల ఆధ్వర్యంలో ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరిగింది. ప్రతి చోట, ప్రతి స్థాయిలోను ప్రభుత్వాధికారులు ఒవెన్జిసి తరఫున వకాల్టా పుచ్చుకుని స్థానిక ప్రజలను మళ్ళీపెట్టారు.

కృష్ణా జిల్లా కథ

కృష్ణా జిల్లాలో వేలగ్యాస్ తప్పకాలకు ప్రతిపాదించిన బావులలో ఒకటి కృత్తిమెన్ను మండలం కొమల్లపూడిలోను, మరొకటి మండవల్లి మండలం మోదుగుమూడిలోను ఉన్నాయి. మండవల్లిలో 5.11.2016న జరిగింది. ఇది కొమల్లపూడి నుంచి 38 కిలోమీటర్లు, మోదుగుమూడి నుంచి 14 కిలోమీటర్లు. కాని వేలగ్యాస్ గురించి ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరగబోతోందని ప్రజలెవరికీ తెలియదు. మండవల్లిలో మాత్రం ఒవెన్జిసి సమావేశానికి రమ్యనమని కొందరు గ్రామ పెద్దల్ని పిలిచారు. అప్పటికే ఒవెన్జిసి కొమల్లపూడి గ్రామంలో ప్రాజెక్టుకు అవసరమైన ఏదు ఎకరాల భూమిని లీజుకు తీసుకుంది. అక్కడ ఆయిల్ పడేటట్టు ఉంది, బావి తప్పతామని మాత్రమే గ్రామస్తులకు చెప్పారు. ప్రజలకు ముందుగానే అందజేయాల్సిన ఇషావి నివేదికను సమావేశానికి వెళ్లిన తర్వాత వారి చేతిలో పెట్టారు. మోదుగుమూడిలో 5 ఎకరాలను ఒవెన్జిసి 2015లోనే లీజుకు తీసుకుంది. పర్యావరణ అనుమతులు రాకుండానే 2016 మేలో పనులు ప్రారంభించింది. ద్రవ వ్యర్థాలు నిలవ చేయడానికి కావలసిన గుంతలకు, బావికి పునాదులు కట్టేసింది.

ఆ స్థలానికి 100 మీటర్ల లోపు గ్రామానికి చెందిన తాగునీటి చెరువు ఉంది. అది కలుపితమవుతుందనే ఆందోళనను గ్రామస్తులు వ్యక్తం చేస్తే వాటర్ ప్లాంట్ నిర్మించి, గ్రామానికి మంచినీటిని సరఫరా చేస్తామని ఒవెన్జిసి హోమీ ఇచ్చింది. గ్రామంలోని పాతశాలకు బెంచీలు ఇస్తామని, గ్రామస్తులకు ఉపాధి అవకాశాలు కల్పిస్తామని ప్రకటించింది. జాయింట్ కలెక్టర్ కూడా ఒవెన్జిసికే వత్తాసు పలికాడు.

పోశిమ గోదావరి కథ

ఈ జిల్లాలో ప్రతిపాదించిన బావులలో ఒకటి కాళ్ళ మండలం కాళ్ళలోను, ఇంకొకటి వీరవాసరం మండలం అందలూరులోను ఉన్నాయి. వీటికి ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ

6.12.2016న భీమవరంలో జరిగింది. ఇది కాళ్ళకు 13 కిలోమీటర్లు, అండలూరుకు 17 కిలోమీటర్లు, అప్పటికే మానవహక్కుల వేదిక సభ్యులు, విశాంత శాస్త్రవేత్త డాక్టర్ కె.బాబురావు ప్రాకింగ్ వల్ల వాటిల్లే నష్టాల గురించి ప్రచారం చేశారు. సంబంధిత గ్రామాల్లో ప్రజాసంఘాలు కూడా ప్రజలకు అవగాహన కలిగించాయి.

అండలూరు పంచాయతీ గుమస్తాకు ఇఱవ నివేదిక ఆంగ్లప్రతి అందింది కాని ప్రజలకి అందుబాటులో ఉంచవలసిన ఆ నివేదికను ఆయన తన ఆఫీసు సారుగులో దాచిపెట్టారు. కాళ్ళ గ్రామ పంచాయతీకైతే ఎటువంటి సమాచారమూ లేదు. ఈ ప్రాజెక్టు స్థలం కాళ్ళ, కొలనపల్లి గ్రామాల సరిహద్దులో ఉంది. ఇద్దరికీ ఎక్కడ ఇస్తామనుకున్నారో ఏమో ఒవెన్జిసి అధికారులు ఇఱవ నివేదికను కొలనపల్లి పంచాయతీకి మాత్రమే ఇచ్చి ఉచ్చుకున్నారు. దానితో కాళ్ళ గ్రామస్తులకు ఏమీ తెలియపరచకుండానే ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరిగింది. అయితే ప్రాజెక్టు పట్ల స్థానిక ప్రజలలో వ్యతిరేకత ఉంటుందని ఒవెన్జిసి గుర్తించింది. అందుకే పోలీసులను భారీగా దించింది. వారు గ్రామస్తులను ఎంత వీలయితే అంత భయబ్రాంతులకు గురిజేశారు. ఒవెన్జిసి అధికారులు ప్రజాభిప్రాయ సేకరణలో కూడా ఇఱవ నివేదికలో ఉన్న అబద్ధాలనే మళ్ళీ చెప్పారు. పేల్గాన్ వెలికితీతకు, సాధారణ గ్యాన్ వెలికితీతకు పెద్దగా తేడా లేదని, దీనివల్ల పర్యావరణానికి నష్టం లేదని, దేశాభివృద్ధికి గ్యాన్ అవసరమని చెప్పుకొచ్చారు. గ్రామంలో ఒవెన్జిసి చేపట్టిన ‘అభివృద్ధి’ కార్బూక్టమాల గురించి ఏకరువు పెట్టారు. ప్రజాసంఘాల ప్రతినిధులు లేవనెత్తిన అభ్యంతరాలకు సమాధానమివ్వకుండా దాటవేశారు. దీనితో వారితో పాటు స్థానికులు కూడా ప్రజాభిప్రాయ సేకరణను బహిపృథించారు. ఒవెన్జిసి నల్గొండ నుంచి తీసుకొచ్చిన ఒక ‘కిరాయి పర్యావరణ కార్బూక్ట’ మాత్రం ఈ ప్రాజెక్టును బలంగా సమర్థించాడు. ఇతను మూడు జిల్లాలలో జరిగిన మూడు ప్రజాభిప్రాయ సేకరణలకూ హజరు కావడం గమనార్థం. ఇంత జరిగినా చివరికి ఈ ప్రాజెక్టుకు వ్యతిరేకత ఎక్కువగా ఉన్న అండలూరు గ్రామంలోనే పర్యావరణ అనుమతులు రాకుండానే ఒవెన్జిసి వనులు చేపట్టింది.

తూర్పు గోదావరిలోను అదే కథ

ఈ జిల్లాలో ప్రాకింగ్కు ప్రతిపాదించిన స్థలం ఆలమూరు మండలంలోని కలవచర్ల. దీని ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ 4.2.2017న ఆలమూరులో జరిగింది. అయితే ప్రాజెక్టు ఎక్కడనేది ఎమ్ముద్దీకు సైతం స్పష్టత లేదు. ఇఱవ నివేదికలో కలవచర్ల అని ఉంది కాబట్టి దానిని ఆ పంచాయతీ కార్బూడర్యకి పంపారు. దానిని ఆయన టేబుల్ సారుగులో జాగ్రత్తపెట్టాడు. ఇప్పటికే ఆ ప్రాంతంలో ఒవెన్జిసికి నాలుగైదు సైట్లు ఉన్నాయి. ఇది అలాంటిదేనని ప్రజలు

భావించారు. ఈ ప్రజాభిప్రాయు సేకరణ కూడా పోలీసు బందోబస్తు మధ్య భీమవరంలో మాదిరిగానే జరిగింది. ప్రజా సంఘాలు తమ అభ్యంతరాలను రికార్డు చేశాయి కాని ఆ తర్వాత కొందరు కార్యకర్తలు వారి నుండి బెదిరింపులు ఎదుర్కొన్నారు.

ఇఱవ నివేదికలో అసత్యాలు

టీబిఆర్ ప్రకారం ప్రాజెక్టు సైట్ పరిసర ప్రాంతాల్లో గాలి నాణ్యత, స్వచ్ఛతకు సంబంధించిన దేటాను కనీసం ఒక సీజన్ లేదా మూడు నెలల పాటు ఎనిమిది లౌకేపస్టలో సేకరించాలి. కాని ఒక లౌకేపస్టలో పది రోజుల దేటాను మాత్రమే సేకరించారు. ఈ దేటా విఫ్లేపణకు ఉపయోగించిన ఘూయిడైన్ సాష్ట్ వేర్కు ఎమ్బిలిష్ట్ అనుమతి లేదు. ప్రాజెక్టు సైట్ నుంచి పది కిలోమీటర్ల పరిధిలోపు ప్రాంతాన్ని అధ్యయనం చేయాలి. కాని అది జరగలేదు.

వాతావరణ మార్పుకు సంబంధించిన పారిస్ ఒప్పందంపై మన దేశం కూడ సంతకం చేసినా దాన్ని ప్రభుత్వరంగ సంస్ అయిన ఒవన్జిసియే గౌరవించడం లేదు. టీబిఆర్ 19 ప్రకారం వాడిన నీటికి, వ్యధ జలానికి బేలన్స్ సరిపోవాలి. అలాగే ప్రాజెక్టుకు అవసరమైన నీరు ఎక్కడి నుంచి తీసుకుంటారో అధికారిక అనుమతులు తెలియజేయాలి. ఈ వివరాలేవీ ఇఱవ నివేదికలో లేవు. ఉన్న నీటి వాడకం లెక్కలన్నీ తప్పులు. షేల్గ్యాన్ ఉత్సత్తి చేసేటపుడు నివేదికలో చెప్పిన దానికంటే అనేక రెట్లు నీళ్ళ అవసరం. దీన్ని కావాలనే కప్పిపుచ్చారు. వ్యధ జలాలను రీషైకిల్ చేసి మళ్ళీ ఉపయోగిస్తామన్నారు. ఇది అసంభవం. ఎందుకంటే అటువంటి సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ఏ కంపెనీ దగ్గరా లేదు. ప్రాకింగ్ మిశ్రమంలో వాడే అన్ని రసాయనాల వివరాలను తెలియజేయలేదు. ఔపెచ్చ అంతగా హోనికరం కాని కొన్ని రసాయనాల వివరాలు మాత్రమే ఇచ్చి మొత్తం అవే ఉంటాయన్నట్టు తప్పుదారి పట్టించారు.

పెట్రోలియం సహజవాయు మంత్రిత్వశాఖ వారి 2013 షేల్గ్యాన్ పాలసీ ప్రకారం నిక్షేపాలు ఉన్నట్టు నిర్ధారణ అయితే ఆరు నెలల లోపు ఉత్సత్తి ప్రయత్నాలు మొదలుపెట్టాలి. ఒవన్జిసి మాత్రం ఈ బావులు షేల్ నిక్షేపాల అన్వేషణ కోసమేనని చెప్పి ఉత్సత్తి జరిగే అవకాశాలను దాచిపెడుతోంది. ఈ ప్రాజెక్టు పని ప్రారంభమైతే భారీ వాహనాల రద్ది పెరుగుతుంది. దానితో భూమి ఒత్తిడికి గురై గట్టిపడుతుంది. వ్యవసాయం నష్టపోతుంది. బావులలో వెలువడే మిథేన్ వాయువును గాలిలోనే మండిస్తారు. దీనివలన ఉత్సన్నమయ్య వాయు కాలుష్యం గురించి ఎక్కడా ప్రస్తావించలేదు. ప్రజల ఆరోగ్యం మీద చెప్పకోదగిన ప్రభావం ఉండదని తేల్చారు. కాని ప్రపంచవ్యాప్తంగా జరిగిన అనేక ప్రామణికమైన పరిశోధనలు షేల్గ్యాన్ ఉత్సత్తి జరిగే ప్రాంతాలలో ప్రజారోగ్యం తీవ్రంగా దెబ్బతింటుందని నిర్ధారించాయి.

ఈ అభ్యంతరాలను హాచెలర్స్ ఎఫ్ కార్బోక్రూలు ప్రజాభిప్రాయ నేకరణలో రాత పూర్వకంగా తెలియజేసినప్పటికీ స్పుందించిన అధికారి లేదు. ప్రత్యేకంగా ఇఎసి సభ్యులందరి దృష్టికి తీసుకువెళ్లినా సమాధానం లేదు. ఇన్ని అవకత్తవకలతో 16.6.2017 న ఇఎసి సిఫార్సుతో ఎమ్బజిల్ పర్యావరణ అనుమతులు జారీచేసింది.

ప్రజల భయాన్ని వాడుకుంటున్నారు

కెజి బేసిన్లో గత 30 సంవత్సరాలుగా ఒవెన్జిసి, గియల్, రిలయ్స్ తదితర చమురు సంస్థలు సముద్రగర్జుం నుంచి చమురు నిక్షేపాలను వెలికి తీస్తున్నాయి. దీనివల్ల తీరప్రాంతంలో అనేక చోట్ల భూమి కుంగిపోయింది. దీనిపై డెల్టా పరిరక్షణ సమితి ప్రైకోర్చూలో కేసు వేసినా కొన్ని సంవత్సరాలైనా తేలలేదు. ఏదైనా ప్రమాదం సంభవించినప్పుడు బాధితులు నిరసన తెలియజేయడం, సిఎస్ ఆర్ నిధులతో అన్ని సద్గుమణిగిపోవడం మామూలైపోయింది. ఒవెన్జిసి, గియల్ అంటే సామాన్య ప్రజలకి సాక్షాత్తు కేంద్ర ప్రభుత్వమేనని నమ్మకం. అందుకే చమురు సంస్థల అవసరాలకి భూమి కావాలంబే అభ్యంతరపెట్టరు. అమ్ముడుపోయిన నాయకులు ఆ భయాన్ని పెంచి పోషిస్తారు. ప్రభుత్వ యంత్రాగంగం కూడా అలాగే వ్యవహారిస్తుంది.

తూర్పుగోదావరి జిల్లా నగరం గ్రామంలో 2014 జూన్లో జరిగిన గియల్ గ్యాస్ పై పేలుడు దుర్ఘాటనలో 22 మంది చనిపోయిన విషయం అందరికీ గుర్తుండే ఉంటుంది. ఈ పేలుడుకు కారణం సరైన అనుమతులు లేకుండా, నియమాలకు విరుద్ధంగా పైపులైను నిర్వహించడమేనని సాక్షాత్తు ప్రభుత్వం నియమించిన హైపర్ కమిటీయే నిర్ధారించింది. గియల్ నిర్భ్యాంగ్ న్ని ఎత్తిచూపుతూ మృతుల కుటుంబాలకు 25 లక్షల రూపాయల వంతున పరిషోరం చెల్లించాలని ఆదేశించింది. మొదట్లో వెల్లువెత్తిన నిరసనలు కాలక్రమంలో అగిపోయాయి. ఇప్పటివరకు ఈ ఘటనకు సంబంధించి ఎవరిమీదా చట్టపరమైన చర్యలు తీసుకోలేదు. దాంతే ఎటువంటి నష్టం సంభవించినా, ఆఖరికి మనుషుల ప్రాణాలు పోయినా ఏదో విధంగా వ్యవహారం సెటీల్ చేసుకోగలమన్న ధీమా ఆయల్ కంపెనీలకు పెరిగింది. అందుకు అంగీకరించడం తప్ప ప్రజలకు కూడా ఎటువంటి ప్రత్యామ్నాయం కనిపించడం లేదు. ఎందుకంటే కాపు కాయాల్సిన వ్యవస్థలన్నీ సర్వత్రా నిర్వ్యామైన వాస్తవం అనేక సంఘటనలలో పదే పదే రుజువుతూనే ఉంది.

చెట్లను పెంచడమంటే ఆదివాసులను తరిమేయడమా!

టి. హరికృష్ణ, బాదావత్ రాజు
మానవహక్కుల కార్యకర్తలు, వరంగల్

తెలంగాణ రాష్ట్రం ఏర్పాటయిన తరువాత వేరే వర్గాల ప్రజలకు ఎటువంచి ఇబ్బందులు వచ్చాయా గానీ పొరుగు రాష్ట్రం నుండి వలన వచ్చిన గొత్తికోయలకు మాత్రం పెద్ద ప్రమాదమే వచ్చి పడింది. అభివృద్ధి పేరుతో ప్రభుత్వం చేపట్టే గనులు, ఇతర ప్రాజెక్టులు, ఆదివాసులను తమ ఆవాసాలైన అడవుల నుండి వెళ్ళగొట్టడం కొంతకాలంగా జరుగుతున్న విషయమే. తెలంగాణ ప్రభుత్వం చేపట్టిన ‘హరితపరం’ కార్యక్రమం ఇప్పుడు దానికి తోడయింది. ఆ పేరుతో భూపాలపల్లి, ములుగు, తాడ్వాయి, గోవిందరావుపేట వంటి పూర్వ వరంగల్ జిల్లాలోని మండలాల్లో ఆదివాసులు ఏర్పాటు చేసుకున్న గూడెలను తరచుగా కాలబెడుతున్నారు.

ఇదంతా ఫారెస్టు అధికారులతో తెలంగాణ ప్రభుత్వం చేయిస్తున్న దుర్భాగ్యం. దీనికి ప్రభుత్వం చెబుతున్న కారణం ఆదివాసులు అడవులు నరుకుతున్నారని. ఇది చాలా హస్యాస్పదమైన కారణం. ఎందుకంటే ఆదివాసులు ప్రకృతిపై, అటవీ ఉత్పత్తులపై ఆధారపడి జీవిస్తారన్నది అందరికీ తెలిసిన వాస్తవం. అటవీ ఉత్పత్తులపై, అడవులపై ఆధారపడి జీవించే ఆదివాసులు అడవుల్ని నాశనం చేస్తారనటం హస్యాస్పదమైన విషయం కాక మరేమిటి? ఆదివాసుల జీవన విధానానికి మరో ప్రత్యేకత కూడా ఉంది. అది అల్పిష్ట జీవన విధానం. తమని తాము అభివృద్ధి చెందిన వారిగా చెప్పుకునే మైదాన ప్రాంత వాసులతో, నగరవాసులతో పోలిస్తే అతి తక్కువగా సరుకులపై, వస్తువులపై ఆధారపడే ఆదివాసులు, ఒక రకంగా మసందరమూ అనుసరించాల్సిన ఆదర్శపంత్మైన జీవిత విధానాన్ని కొనసాగిస్తున్నారు. వారి

సెప్టెంబర్ మూడో వారంలో అన్ని పత్రికలలోను ఒక ఫోటో ప్రముఖంగా వచ్చింది. అటవీశాఖ సిబ్బంది గొత్తికోయల మహిళలను చెట్టుకు కట్టేసి కొడుతున్న దృశ్యం అది దాని మీద ప్రతిపక్షాలు, ప్రజాసంఘాలు అందరూ తీవ్రంగా విరుచుకుపడ్డారు. కాంగ్రెస్, తెలుగుదేశం పార్టీలు సైతం స్పుందించడం ఆహ్వానించడగ్గ విషయమే కాని గొత్తికోయలపై ఇలాంటి అమానవీయ చర్యలు జరగడం ఇదే మొదటిసారి కాదు. కొన్నిత్తలుగా భమ్మం, వరంగల్ జిల్లా అడవుల్లో ఈ అడవి బిడ్డలపై అటవీశాఖ చేస్తున్న నిత్య దౌర్జన్యకాండ ఇది.

నుంచి ఆ నిరాడంబర జీవనాన్ని నేర్చుకోకపోగా అడవుల్ని కాపాడే వాళ్ళనే అడవుల్ని నాశనం చేస్తున్నారని అనడం అన్యాయం.

1991 తరువాత కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు అమలు చేస్తున్న నూతన ఆర్థిక విధానాల వల్ల, ఎంచుకున్న అభివృద్ధి నమూనా వల్ల పర్యావరణానికి, అడవులకు తీవ్రమైన నష్టం జరుగుతున్న విషయం అందరికీ తెలిసిందే. వేల ఎకరాల అడవుల్ని ముంచివేసే, లక్ష్లాది ఆదివాసుల్ని విస్తారపడుక గురిచేసే భారీ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం ద్వారా జరుగుతున్న నష్టంతో పోలిస్తే, అత్యంత సరళమైన జీవితాల్ని గడిపే ఆదివాసులు నరికే కొద్దిపాటి చెట్ల వల్ల కలిగే నష్టం ఏపాటిదో సులువుగానే గ్రహించవచ్చు. పర్యావరణం గాని, అడవులు గాని నాశనం కావడానికి ఆదివాసీయేతరులే కారణం అని తెలిసినా అడవుల్ని కాపాడటానికి ఆదివాసులను అడవుల్నించి వెళ్ళగొట్టాలనటం ఎంతటి తలకిందుల ఆలోచన!

తెలంగాణ ప్రభుత్వం కూడా గత ప్రభుత్వాల మాదిరిగానే ఆలోచిస్తూ ఆదివాసులను మరింత కష్టాల పొలు చేస్తున్నది. సమైక్య అంద్రప్రదేశ్లో గాని, ఇప్పుడు గాని మొత్తం అటవీ భూములలో ఆదివాసుల చేతిలో ఉన్నవి ఎన్ని, అన్యాకొంతమైనవి ఎన్ని అని లెక్క తీసే, మైదాన ప్రాంత ప్రజల చేతిలో ఉన్న భూములే, ఆదివాసీయేతరులు కబ్బా చేసినవే ఎక్కువాన్ని తెలుస్తుంది. కబ్బాకు గురైన అటవీ భూముల్ని స్వాధీనం చేసుకోవటానికి ఏ మాత్రం శ్రద్ధ చూపని ప్రభుత్వం, గొత్తికోయలు ఏర్పరచుకున్న గూడేలను మాత్రం నిత్యం ధ్వంసం చేయస్తూనే ఉంది. ఏరు మన రాష్ట్ర ఆదివాసులు కారు కాబట్టి వాళ్ళ గూడేలను తగలబెటుతున్నాం అని చెపుతున్నారు ఫారస్సు అధికారులు. మన కంటే నిజానికి వాళ్ళకే బాగా తెలుసు గుత్తికోయలకు రాష్ట్రాల మధ్య తేడాలు తెలియవని. ఎక్కడ అడవి నివాసయోగ్యంగా అనిపిస్తే అక్కడ గుడిసెలు వేసుకుని బతకడమే వారికి తెలిసిన జీవితమని. పైగా వారు ఏదో దారి తప్పి ఇక్కడికి రాలేదు. చత్రీన్గధీలో ఉన్న యుద్ధ వాతావరణానికి భయపడి, అక్కడ బతకలేక పారిపోయి

వచ్చారు. అలాంబివారి పట్ల మన అటవీశాఖ ఎంత దారుణంగా ప్రవర్తిస్తున్నదో చెప్పేందుకు కొన్ని ఉదాహరణలు చూడండి.

అటవీ అధికారుల దాడులు

జయశంకర్ భూపాలపల్లి జిల్లాలోని వెంకటాపూర్ మండలంలో నారాయణపూర్ అనే గ్రామం ఉంది. దాని శివారు బండ్ల పశోడ్ గ్రామం ప్రథానంగా గౌత్తికోయల గ్రామం. సుమారు 50 కుటుంబాలు ఇక్కడ గత 12 సంవత్సరాలుగా నివాసం ఉంటున్నాయి. 27.08.2016న ఫారెస్ట్ బీట్ ఆఫీసర్ సంతోష్ ఈ గ్రామంపై దాడి చేసి 10 గుడిసెల్చి కాల్పుటమే కాక మహిళల్ని, పిల్లల్ని కాళ్ళతో తన్ని మగవాళ్ళను కర్రలతో చితకబాదాడు.

అకస్మాత్తుగా జరిగిన ఈ దాడితో బిత్తరపోయిన గౌత్తికోయలు స్థానిక సి.పి.ఎం కార్యకర్త ఖమ్మం కుమారస్వామి సహకారంతో పోలీసు కంప్లెయింట్ ఇచ్చారు. ఈ దాడికి ప్రథాన కారణం వారిని తక్కణమే అడవి నుండి ఖాళీ చేయించమనే ప్రభుత్వ ఆదేశం. ఆ ఆదేశాలు చాలాకాలంగా, అంటే తెరాస ప్రభుత్వం అధికారంలోకి వచ్చిన నాటినుండే ఉన్నా బీట్ ఆఫీసర్ సంతోష్పకు అది ఇప్పుడే ఎందుకు గుర్తుకు వచ్చిందంటే, అటవీశాఖ నర్సరీల్లో తాము చేసిన పనికి కూలి డబ్బులు ఇమ్మని వారు అడగటమే.

నిజానికి అటవీ అధికారులకు, బండ్ల పశోడ్ గ్రామ ఆదివాసులకు మధ్య ఈ వివాదం చాలా నెలలుగా నడుస్తున్నది. అయితే హరితహోరం కార్యక్రమంలో భాగంగా వారిని ఆ గ్రామం నుండి ఖాళీ చేయించి తద్వారా వాళ్ళకు రావాలిన కూలి డబ్బులు సుమారు రూ. 50,000/- ఎగ్గట్టాచుని ఫారెస్ట్ అధికారులు భావించారు. కూలి డబ్బులు అడగక పోయి ఉంటే బండ్ల పశోడ్ గ్రామస్తులను ఇంకొంతకాలం ఉండనిచ్చేవారేమో! బాగా దెబ్బలు తిన్న వంజం లక్ష్మీ, మడకం దేవ, కుర్సుం ఇర్క, మాడి పొదియా, మడకం గంగి దాదాపు పది రోజుల పాటు మంచం నుంచి లేవలేకపోయారు.

చత్తీనగఢ్లో నక్కలైట్లకు, ప్రభుత్వ పోలీసు బలగాలకు మధ్య ఏర్పడ్డ యుద్ధ వాతావరణం కారణంగా వలస వచ్చిన వారితో ఏర్పడ్డ ఆదివాసీ గూడేలలో దేవునిగుట్ట మరో పెద్ద గూడెం. ఇది భూపాలపల్లి జిల్లా గోవిందరావుపేట మండలంలోని పాప్ర గ్రామ శివారులో ఉంది. ఈ దేవుని గుట్ట గ్రామంపైనయితే ఫారెస్ట్ అధికారులు చాలాసార్లు దాడి చేశారు.

ఈ ఏదాది ఏప్రిల్ 21న జరిగిన దాడిలో మడకం మధు అనే యువకుని భుజం ఎముక విరగడమేకాక మరో ఆరుగురు - మడకం ఉంగయ్య, మడావి బస్సీ, కుంజాం లింగయ్య, మడకం భీమయ్య, మడకం బుచ్చరాజ్, మడకం తుంగరాజ్లు తీప్రంగా గాయపడ్డారు. సుమారు 12 గుడిసెల్చి, ధాన్యాన్ని, బట్టలను బూడిద చేశారు. 9 మేకల్ని, తెక్కలేనన్ని

కోళ్ళని ఎత్తుకువెళ్లారు. ఈ దాడిలో ఒక ఆపు కూడా చనిపోయింది. (తెలంగాణ అడవుల్లో ‘గోరక్షకులు’ లేకపోవటం వల్ల ఫారెస్టు అధికారులు బ్రతికిపోయారు.)

ఈ విషయం పత్రికలలో రావటంతో మానవహక్కుల కార్యకర్తలు, ఆదివాసీ సంఘాలవారు నిజనిర్ధారణ కోసం అక్కడికి వెళ్లారు. ఈ గూడేన్ని 30-5-2017న కలెక్టర్ కూడా సందర్శించారు. కానీ వారికి ఊరట కలిగించే బదులు ఈ అడవిలో ఉన్నంతకాలం మీకు ఇబ్బందులు తప్పవని సెలవిచ్చారు.

ఇదే విధంగా ఛత్రీస్సగడ్ రాష్ట్రం సుక్క జిల్లాలోని సుర్ఖాం గ్రామం నుంచి కొందరు గౌత్రికోయలు సుమారు 10 సం॥ క్రితం వలస వచ్చి మహాముత్తరం మండలం సింగారం గ్రామ శివారు మద్దిమడుగు అడవిలో నివాసం ఏర్పరుచుకున్నారు. ఈ గ్రామం సింగారం నుండి సుమారు 12 కి.మీ. దూరంలో దట్టమైన అడవిలో ఉంది. ఈ గ్రామంపైన కూడా 27-04-2017న ఫారెస్టు అధికారులు దాడిచేశారు. ఎటువంటి నోటీసు లేకుండా ఒక్కసారిగా వచ్చిపడి వేసుకున్న మొత్తం 37 గుడిసెల్లీ తగలబెట్టారు. పిల్లల్ని, పెద్దల్ని మహిళల్ని, ముసలివాళ్ళను అందర్నీ చితకబాదారు.

నిజనిర్ధారణ కోసం వెళ్లిన మాకు వారు చెప్పిందేమిటంబే సుమారు 8 సంవత్సరాల క్రితం ఇదే ఫారెస్టు అధికారులు వచ్చి “ఇక్కడే ఉండండి. మేము మీకు పని ఇప్పిస్తాం” అన్నారని. అప్పటి నుండి ప్రతి సంవత్సరం వారు సీజన్లో అటవీశాఖ నర్సరీల్లనే పని చేస్తున్నారు. పూర్తి కూలి ఇప్పుకపోయినా అరకొర కూలీ ఇచ్చేవారని చెప్పారు.

మరి ఇప్పుడెందుకు కాలబెట్టారంటే గత సంవత్సరం చేసిన (అంటే 2016లో) పనికి అసలే డబ్బులు ఇప్పులేదట. నిలదీసి అడిగితే మా దయాదాక్షిణ్యాల వల్ల మీరు ఈ అడవిలో ఉండగలుగుతున్నారు, డబ్బులు అడిగితే మీరు ఇక్కడ ఎలా ఉంటారో చూస్తామని బెదిరించారట. ఆ తర్వాత వాళ్ళు పనికి పిలిస్తే వీళ్ళు వెళ్ళలేదట. వెంటనే వారికి హరితహం ఉత్తర్వుల అమలు గుర్తుకు వచ్చిందట! ఈ దాడిలో చాలామంది తీవ్రంగా గాయపడ్డారు. నూర్చు సోమయ్య, కుంజాం బుద్దరాంలకు చర్చం చీరుకుపోయి తీవ్ర రక్షసావం అయింది.

గోవిందరావు పేట మండలంలోని మచ్చాపూర్ గ్రామం శివారులోని కొయ్యగూడెం ఆదివాసులపై కూడా 27-04-2017న ఫారెస్టు అధికారులు ఇదేరకంగా దాడి చేశారు. గుడిసెల్లీ కూల్చేసి ఆ కుటుంబాల వాళ్ళందర్నీ వారి సామానులతో సహా జీపుల్లో ఎక్కించి ఖమ్మం జిల్లా వాజేడు మండలంలో వదిలేశారు. అయినా వారంతా మళ్ళీ వచ్చి అదే కొయ్యగూడెంలో గుడిసెలు వేసుకున్నారు.

ఇదే జిల్లాలోని తాడ్వాయి మండలం బయ్యక్కపేట గ్రామ శివారులోని ముసలమ్మెంట గ్రామంలో ఒక ఆదివాసీ యువతిపై అత్యాచారం కూడా జరిగింది. ఒకరోజు రాత్రి ముగ్గురు యువతులు కలిసి ఇప్పపూల సేకరణకు అడవిలోకి వెళ్ళారు. వారిని గమనించిన ఇద్దరు అటవీశాఖ కాంట్రాక్ట్ ఉద్దోగులు వారి వెంట అడవిలోకి వెళ్ళారు. వాళ్ళు తప్పించుకోవాలని చూశారు గాని ఒక యువతి వారికి చిక్కింది. ఆమెపై అత్యాచారం చేశారు. తప్పించుకుని వచ్చిన మిగతా ఇద్దరు యువతులు ఊరికి వచ్చి విషయం చెప్పగా, గ్రామస్తులు బాధితురాల్ని తీసుకెళ్లి తాడ్వాయి పోలీసుస్టేషన్లో ఫిర్యాదు చేశారు. పోలీసులు ఆ ఉద్దోగుల్ని అరెస్టు చేసి వారిని సంతోషి, విజయులుగా గుర్తించారు. వారిపై ఐసి 366, 376 (డి) మరియు 506ల కింద కేసు నమోదు చేశారు. ఇవన్నీ తెలంగాణ ప్రభుత్వపు పని విధానాన్ని, ఆదివాసులపై వారికి గల చులకన భావాన్ని, చట్టాల పట్ల వారికి గల నిర్క్షాన్ని తెలియపరుస్తున్నాయి.

అభివృద్ధిని పరుగులు పెట్టిస్తామని చెబుతున్న ప్రభుత్వాలు ఆ అభివృద్ధి ఘలాలను ఆదివాసులకు కూడా అందించాలని అనుకోవటం లేదు. ఎన్నో దశాబ్దాలుగా వారు కోల్పోతున్న భూముల్ని వారికి తిరిగి స్వాధీనం చేయలేని ప్రభుత్వాలు వారికి చెందాల్సిన భూముల్లో ఉన్న వనరులను దోచుకోవటానికి వారినే వెళ్ళగొట్టడం ఏ రకమైన అభివృద్ధి?

చాపరాయి: నిలువెల్లా నిర్లక్ష్మే

ఎ.రవి, ఎన్. శ్రీనివాసరావు

మానవహక్కులు కార్యకర్తలు, అమలాపురం, విశాఖపట్టణం

ఆకుపచ్చని అడవిని చీల్చుకుంటూ సాగే గోకవరం-మారేడుమిల్లి తారురోడ్డు మన్యసీమకు అభివృద్ధి నిగనిగల్చి మొసుకుపోతున్నట్టే కనిపిస్తుంది. రోడ్డు పొడవునా కిలోమీటర్ల తరబడి వేస్తున్న రంగు రంగుల రిలయ్స్ జియో ఆప్సికల్ కేబుళ్ళా, రోడ్డుకు ఇరువైపులా ప్రైవేటు టుార్స్ రిసార్టుల పైన్ పోస్టులా, స్టోగత ద్వారాలూ ఆక్రమ ఇరుగుతున్న పురోగతిని సూచిస్తున్నట్టే ఉంటాయి. కానీ అంత ప్రగతి ఏమైపోయిందో చాపరాయి గ్రామం వేసిన చావుకేక ఊరు పొలిమేర దాటి ప్రభుత్వ పాలనా కేంద్రాలను చేరడానికి ఒకటీ రెండు కాదు ఏకంగా మూడు వారాలు పట్టింది.

చాపరాయి తూర్పు గోదావరి జిల్లా ఏజెస్టీ ప్రొంతంలోని ఒక మారుమూల ఆదివాసీ గూడం. పదశోరుమంది ఆదివాసుల దుర్భరణంతో జూన్ చివరి వారంలో వార్తలలోకి ఎక్కిన ఈ గ్రామం దయనీయమైన మన్యసీమ అరోగ్య చిత్రాన్ని మరొకస్థాపి మన కళ్ళ ముందుంచింది.

జూన్ 27వ తేదీన మీడియాలో వార్త రాగానే కొందరు మంత్రివర్యులు ఆధికారులతో కలిసి గ్రామాన్ని సందర్శించారు. అలా వెళ్ళిన వారిలో ఒకరైన వైద్యశాఖ మంత్రి కామినేని శ్రీనివాస్ ఆదివాసుల మృతికి కారణాలను శోధించి “ఒక వెళ్ళి వేడుకలో గ్రామస్తులు కుళ్ళిన మాంసాన్ని భుజించారు. ఆ తర్వాత కుళ్ళిన పశు కళ్ళిబరం మీదుగా ప్రవహిస్తున్న ఏటినీటిని తాగారు. వారికి పరిసరాల శుభ్రత తెలీదు. మూఢనమ్మకాలు ఎక్కువ. వైద్య సేవలను ఉపయోగించుకోరు....” వంటి మాటలు మాటల్లాడారు.

మంత్రిగారి మాటల సారాంశమేమిటంటే ఆ మరణాలన్నీ వారి అజ్ఞానం వలన సంభవించినవే తప్ప పాలనా నిర్లక్ష్మిం అందులో ఇసుమంత కూడా లేదని. సాక్షాత్కా వైద్య

శాఖా మంత్రే ఆ పాట పాడుతుంటే అధికారులు ఊరుకుంటారా? తూర్పు గోదావరి జిల్లా అధికార యంత్రాంగం యావత్తూ అదే పట్లవి అందుకుంది. జనం నమ్మరని గ్రహించారో ఏమో ముఖ్యమంత్రి మాత్రం అధికారులకూ, వైద్య శాఖామాత్స్యలకూ వారి వారి నిర్రక్షం గురించి చీవాట్లు పెట్టినట్లు ‘అభిజ్ఞవర్గాల’ను ఉటంకిస్తూ పత్రికలు రాశాయి. విశాఖ నగరం హద్దీహద్దీ తుఫాను కారణంగా అతలకుతలం అయినప్పుడు అధికార యంత్రాంగంతో పని చేయించడానికి స్వయంగా నగరంలో బస చేసి పనులు పర్యవేక్షించిన బాబుగారు ఎందుకనో గానీ ఈసారి మస్టీమసు ఒక రోజు కోసమైనా సందర్శించిన పాపాన ఓలేదు.

ఆదివాసుల మరణవార్త వెలువడగానే జూన్ 28,29 తేదీలలో మానవహక్కుల వేదిక బృందం చాపరాయి గ్రామాన్ని సందర్శించింది. చాపరాయి గ్రామస్తులనూ, రంపచోడవరం ప్రాంతీయ ఆసుపత్రి వైద్యులనూ కలిసి వాస్తవాలను సేకరించింది.

చాపరాయి గ్రామం వై. రామవరం మండలంలోని బొడ్డగండి పంచాయతీలో ఉంది. నిజానికి ఈ గ్రామం వై. రామవరం కన్నా మారేడుమిల్లి, రంపచోడవరం మండల కేంద్రాలకే దగ్గరగా ఉంటుంది. నుమారు 300 మంది కొండరెడ్లు (Particularly Vulnerable Tribal Group - PVTG) నిపసించే ఈ గుడెంలో మే చివరి వారం నుండి జూన్ 22 లోగా 16 మంది ఆదివాసులు మరణించారు. ఏరి అనారోగ్యం గురించి గానీ, వరుసగా పిట్లల్లా రాలిపోతున్న పరిస్థితుల గురించి గానీ రంపచోడవరంలోని ఐ.టి.డి.ఎ (Integrated Tribal Development Authority) కు, వైద్యులు అధికారులకు మూడు వారాల పాటు తెలియనే తెలియదట. అందుకే తమ తప్పను కప్పిపుచ్చుకోవడానికి వాళ్ళు ‘కుళ్ళు మాంసం’ వంటి కల్లబౌల్లి కథలు ప్రవారంలో పెట్టారు.

నిజాలు ఏమిటి?

ఈ 16 మందిలో ఎక్కువమంది పాల్పిపేరం మలేరియా కారణంగా చనిపోయారన్నది వాస్తవం. నిజానికి తూర్పు గోదావరి, విశాఖపట్టం, శ్రీకాకుళం ఏజన్సీ ప్రాంతాలు ప్రతి సంవత్సరం ఈ సమయంలో మలేరియా గుప్పిట్లో గజగజలాడుతుంటాయి. మే చివరి వారంలో మొదలయ్యే వర్షాలతో పాటే దోషుల పునరుత్పత్తి మొదలవుతుందని ప్రభుత్వానికి తెలియంది కాదు.

ఈ ప్రాథమిక పరిజ్ఞానం లేకపోవడం మూలంగా అధికారులు మలేరియా నివారణ చర్యలు చేపట్టలేదని అనుకోవడానికి వీలు లేదు. 2005 లో విశాఖపట్టం ఏజన్సీలో 2227 మంది ఆదివాసులు మలేరియా కారణంగా మరణించినప్పుడు జాతీయ మానవహక్కుల కమిషన్ (ఎన్.పెచ్.ఆర్.సి) సూచనపై రిటైర్డ్ ఐ.ఎ.ఎన్ అధికారి కె.ఆర్. వేంగోపాల్ ఆ ప్రాంతాన్ని

మృతుల జాబితా

పల్లల సీమమ్మ ఒ/ఎ దేవిరెడ్డి	పల్లల చిట్టమ్మ ఒ/ఎ తమిరెడ్డి
పల్లల కన్నంరెడ్డి స/ఎ తమిరెడ్డి	పల్లల కోయమ్మ ఒ/ఎ రామిరెడ్డి
సదాల బుజ్జిబాబు స/ఎ రాఘవరెడ్డి	కొండ్ల విజయకమారి డ/ఎ అబ్బాయిరెడ్డి
పల్లల బోర్రంరెడ్డి స/ఎ లింగాలరెడ్డి	బచ్చుల లక్ష్మి డ/ఎ భూమయ్య
పల్లల తమిరెడ్డి స/ఎ పాండురెడ్డి	పల్లల రామచరణరెడ్డి స/ఎ బోబ్బిలిరెడ్డి
చేడల ముత్తిరెడ్డి స/ఎ రామిరెడ్డి	పల్లల చిట్టింరెడ్డి స/ఎ రామిరెడ్డి
అండాల సంజీవరెడ్డి స/ఎ కోమచీరెడ్డి	పల్లల అమ్మమ్మ ఒ/ఎ మత్తిరెడ్డి
పల్లల సోమమ్మ ఒ/ఎ అబ్బాయిరెడ్డి	పల్లల లింగారెడ్డి స/ఎ రామిరెడ్డి

పర్ముటించి ఒక నివేదిక ఇచ్చారు. (ఇప్పుడు ప్రభుత్వంలో ఉన్న తెలుగుదేశం ఆనాడు ప్రతిపక్షంలో ఉంది. వై.ఎస్. రాజశేఖర రెడ్డి ముఖ్యమంత్రిగా కాంగ్రెస్ పార్టీ అధికారంలో ఉంది. తెలుగుదేశం ఫిర్యాదు మీదే ఎన్. హెచ్. ఆర్. సి. స్పుందించి కె.ఆర్. వేణుగోపాల్ గారిని పరిశీలనకు పంపింది.)

పేదరికం, పౌష్టికాహార లోపం, తాగునీలీ కొరత, అరోగ్యశాఖ సిబ్బంది కొరత, అధికారుల నిర్వహించి ఉన్న సమస్యలను ఏజెన్సీ ప్రజల దుర్భరణాలకు కారణమని వేణుగోపాల్గారు ఆ నివేదికలో ఏకరువు పెట్టారు. ఈ సమస్యలన్నిటినీ పరిష్కరించాల్సి ఉండగా ప్రభుత్వాలు ఏనాడూ వాటివైపు దృష్టి సారించలేదు. అప్పుడు ఫిర్యాదు చేసిన తెలుగుదేశం పార్టీయే ఇప్పుడు అధికారంలో ఉన్న ప్రస్తుత ప్రభుత్వం చూపంతా అమరావతి మీద ఉండే తప్ప ఆదివాసుల మీద లేదు. ఉండి ఉంటే వానాకాలం రాకముందే ఆదివాసీ గ్రామాల పరిసరాలలోని నీటి కుంటలలో దోషుల పునరుత్సుత్తిని నివారించే క్రిమిసంహారక రసాయనాలను పిచికారీ చేయించి ఉండేది. ఏజెన్సీ ప్రాంతంలో వైద్య శాఖ సిబ్బంది కొరత లేకుండా జాగ్రత్తలు తీసుకుని ఉండేది.

చాపరాయి మరణాలు అధికారపర్సనల చెవిన పడటానికి ఇన్ని వారాలు పట్టడానికి ఒక ముఖ్య కారణం ఏజెన్సీలో వైద్య సిబ్బంది కొరత తీవ్రంగా ఉండడమే. ‘ఆశా’ (Accredited Social Health Activist -ASHA), కార్యకర్తలు, ఆడ, మగ హెల్త్ అసిస్టెంటులు (Multi-purpose Health Assistants) గ్రామస్తుల అరోగ్యాన్ని కనిపెట్టుకుని వుండాల్సిన ప్రాథమిక స్థాయి ఉద్యోగులు. కొండలు కోనల మధ్య రహదారి సౌకర్యం లేని ఈ ఊళ్ళలో నిత్యం తిరిగి ప్రజల అరోగ్య పరిస్థితిని పర్యవేక్షించాల్సింది వీరే. తమ పై వైద్య దికారులకు ఆ జబ్బుల గురించి నివేదించాల్సింది వీరే.

ఈ చాపరాయి గ్రామానికి ‘ఆశా’ కార్యకర్తలే లేదు. ఈ ఉద్యోగం 2007 నుంచే అక్కడ ఖాళీగా ఉంది. ఇక్కడ పనిచేసే మహిళా హెల్ట్ అసిస్టెంట్ (ఎ.ఎస్.ఎం అని కూడా అంటారు) 2007 మే 24న కుట్టవాడ గ్రామానికి బదిలీ కావడంతో ఆమె స్థానంలో ఎవరినీ నియమించలేదు. కానివాడ గ్రామం ఎ.ఎస్.ఎం కే చాపరాయి భాధ్యతలు కూడా అప్పచెప్పారు. అప్పటికే కానివాడ ఎ.ఎస్.ఎం, మరో పురుష హెల్ట్ అసిస్టెంట్ కలిసి రెండు పంచాయతీలలోని 23 గ్రామాలను పర్యవేక్షించాల్సిన పరిస్థితి ఉంది. ఎంత దారుణమో చూడండి. ప్రాథమిక స్థాయి పర్యవేక్షక ఉద్యోగులను కూడా నియమించని ప్రభుత్వ నిర్దిష్టాన్ని ఏమనాలి?

అధికారుల రెండో నిర్దక్కుం దోషుల నివారణ కోసం క్రిమిసంహారక రసాయనాన్ని (Alphacypermethrin-ACM) ముందుగా పిచికారీ చేయించకపోవడం. ఏప్రిల్ నెలలో జరగాల్సిన పిచికారీ మే నెలాభరు వరకు జరగలేదు. ఆదివాసీ కుటుంబాలకు దోష తెరలను సరఫరా చేయకపోవడం మూడో నిర్దక్కుం. ఒక్క చాపరాయిలోనే కాదు బొడ్డగండి, కానివాడ పంచాయతీలలోని ఏ గ్రామంలోనూ ఈ చర్యలు చేపట్టలేదు.

ఈ గ్రామంలో మంచినీబి సమస్య కూడా చాలా తీవ్రంగా ఉంది. ఏడు బోరు బావులుండగా ఐదు బావుల నుంచి ఎర్రటి నీరు మాత్రమే వస్తోంది. వానాకాలమయినా ఎండాకాలమయినా ఎర్రటి నీరే బోరులలోంచి వస్తోందని కొన్ని నెలల క్రితం జరిగిన జన్మభూమి సభలోనే గ్రామస్తులు ఫిర్యాదు చేశారు. అయినా అధికారులలో చలనం లేదు. దాంతో ఆ నీటిని వాడడం మానేసి సమీపంలోని ఏటి చెలమల నుంచి మంచినీటిని తెచ్చుకుంటున్నారు. నిజానికి మారేడుమిల్లి-గుర్తేడు రోడ్డు వారన ఉన్న అనేక గ్రామాలకు రక్కిత మంచినీరు సరఫరా జరుగుతోంది. ఒక మంచి పంపు పెడితే చాపరాయి గ్రామానికి కూడా ఆ నీటిని అందించవచ్చు. అది ప్రభుత్వానికి అదనపు భారం కూడా కాదు. ఈ ఆలోచనే వారికి కలగక పోవడం ఏపోదం.

రంపచోడవరం ప్రాంతియ ఆస్పత్రిలో కూడా డాక్టర్ల కొరత ఉంది. యూబై పడకల ఆసుపత్రిలో కేవలం ఐదుగురే డాక్టర్లు ఉన్నారు. అందులో ఇద్దరు డెప్యుటీషన్ మీద పని చేస్తున్నారు. నిజానికి ఈ ఆసుపత్రిలో చేరే రోగుల సంఖ్య 90 పైనే ఉంటుందని, పడకలు సరిపోవట్లేదని డాక్టర్లే చెబుతున్నారు.

మరోసారి ఆశా కార్యకర్తల గురించి ప్రస్తుతించాలి. వీరి గౌరవ వేతనం నెలకు కేవలం 400 రూపాయలు. పొరుగున ఉన్న తెలంగాణ వీరి వేతనాన్ని రూ. 6,000 కి పెంచింది. అంత్రప్రదేశీ ప్రభుత్వం మాత్రం వీరి వేతనం పెంచడానికి సుమఖంగా లేదు. గౌరవ వేతనం

అని పేరుపెట్టి కేవలం నాలుగు వందల రూపాయల ఇస్తూ వారి నుంచి ఎక్కువ పనిని ఆశించడం ప్రభుత్వానికి తగునా?

మన్యసీమకు అనుకుని ఉన్న విశాఖ ఏజన్సీలో కూడా మలేరియా జ్వరాలు ఊపందుకున్నాయి. అక్కడ కూడా ఇదే దుఃఖి. ముందస్తు చర్యలు గానీ, దీర్ఘకాలిక ప్రణాళిక గానీ లేకుండా తాత్యాలిక ఉపశమన చర్యలకు పరిమితమవడం ప్రభుత్వాలకు రివాజిగా మారింది. ఆదివాసుల ఆరోగ్య రక్షణకు సుజాతారావు, వేంగోపాల్ వంటి అధికారులు ఎన్నో విలువైన సూచనలు చేశారు. అయినా ఏటా రాష్ట్రంలో ఆదివాసులు పిట్టల్లా రాలిపోతున్న పాలకులకు చీమక్కటినట్లు కూడా లేకపోవడం, పైగా వారి చావులపై అసత్యాలు ప్రచారం చేయడం హేయమైన విషయం. ఆదివాసీ దినోత్సవాలు వారికి కూడు, ఆరోగ్యం ఇవ్వవన్న సత్యాన్ని ప్రభుత్వం గ్రహించాలి. అనవసరపు ఆర్థాటాలు మాని ఆదివాసుల ఆరోగ్య సంరక్షణకు తగిన కార్యాచరణ పథకాలతో ప్రభుత్వం ముందుకు రావాలి.

శిరోముండనం కేసు:

20 ఏళ్లు దాటినా వెలువడని తీర్చు

నామాది శ్రీధర్, యేదిద రాజేష్
మానవహక్కుల కార్యకర్తలు, తూర్పు గోదావరి జిల్లా

శిరోముండనం సంఘటన పూర్వాపరాలను గమనించిన వారికి ఏ పార్టీ అధికారంలో ఉన్నప్పటికీ ప్రభుత్వాలు, న్యాయస్థానాలు నిందితుల పక్కానే ఉంటాయని అర్థమవుతుంది. అయితే బాధితులు ఈ నాటికీ ఏ ప్రార్థించాలికి లొంగకుండా, ఎవరి బెదిరింపులకూ భయపడకుండా న్యాయం కోసం పోరాడుతూనే ఉన్నారు. గడిచిన ఇరవయ్యేళ్లో నిందితులు రాజకీయంగా, ఆర్థికంగా, సామాజికంగా మరింత బలవంతులవుతూ పోతుంటే బాధితులు మాత్రం ప్రభుత్వ పథకాలకు సైతం నోచుకోకుండా అనేక ఇబ్బందులు ఎదుర్కొంటున్నారు.

సంఘటన

తూర్పు గోదావరి జిల్లా రామచంద్రపురం మండలం వెంకటాయపాలెం గ్రామంలోని దళిత యువకులు కోటి చినరాజు, దడాల వెంకటరత్నంలకు అప్పుడు, ఇప్పుడు కూడా ఆ నియోజకవర్గానికి శాసన సభ్యుడుగా ఉన్న తోట త్రిమూర్తులు, అతని అనుచరులు 29.12.1996 న శిరోముండనం చేయించారు. మరో ముగ్గురిని చిత్రపాంసలకు గురిచేశారు. ఈ సంఘటనకు కారణం - తమ కుటుంబానికి చెందిన బాలిక గురించి వారు గ్రామంలోని నంది విగ్రహం మీద అవమానకరమైన వ్యాఖ్యలు రాయటమేనని నిందితుల ఆరోపణ.

బాధితుల కథనం

1994 ఎన్నికలలో రామచంద్రపురం నియోజకవర్గం నుంచి త్రిమూర్తులు స్వతంత్ర అభ్యర్థిగా గెలుపాండాడు. ఆ ఎన్నికల సమయంలో దళిత యువకులు కొండరు బి.ఎస్.పి

తరపున పనిచేశారు. తనకు అనుకూలంగా చేయలేదని త్రిమూర్తులు వారిపై కళ్ళ పెంచుకున్నాడు. ఎన్నికల అనంతరం వేధింపు చర్యలకు పొల్పుడ్డాడు. అందులో భాగంగానే వారిపై త్రైస్పాసింగ్ (అక్రమ చౌరబాటు) కేసు నమోదు చేయించాడు. ఆ కేసును కొట్టివేశాక బాలికను వేధించారనే మరొక అక్రమ కేసును బనాయించాడు. అరెస్టుకు భయపడి దడాల వెంకటరత్నం, కోటి చినరాజులు పారిపోయారు. వారి కుటుంబ సభ్యులతోనే వెతికి రప్పించాడు త్రిమూర్తులు. అతను, అతని అనుచరులు కలిసి క్షురకుడైన గ్రామ నౌకరు ఆవంట రాంబాబుతో వారికి శిరోమండనం చేయించారు. కనుబోమలు, జాట్లు తిరిగి వచ్చేంతవరకు ఇంట్లోంచి బయటకు రాకూడని బెదిరించారు. ఇళ్ళకి మనుషులను కాపలా ఉంచారు. మరో ముగ్గురు దళిత యువకులు చల్లపూడి పట్టాభిరామయ్య, కనికెళ్ళ గణపతి, పువ్వల వెంకటరమణలను చిత్రహింసలు పెట్టారు.

కేసు నమోదు

ఈ సంఘటన గురించి జర్నలిస్టు టి.ఎస్.ఎస్.రాజు రాసిన వార్త 4.1.1997న ‘వార్త’ దినపత్రికలో ప్రచురితమయింది. వెంటనే ఎస్.పి. ఆదిత్య త్రిపారి బాధితులను కలిసి విపరాలు సేకరించారు. ద్రాక్షారామం పోలీసు స్టేషన్లో తోట త్రిమూర్తులు, అతని అనుచరులు తొమ్మిది మందిపై ఎస్.సి, ఎస్.టి అత్యాచార నిరోధక చట్టం ప్రకారం కేసు నమోదు చేశారు. ఈ అమానవీయ సంఘటన జరిగి ఇరవయ్యేళ్ళు అయినా కేసు విచారణ ఇంకా కొనసాగుతూనే వుంది. ఈ సంఘటనకు ప్రత్యక్ష సాక్షులైన 24 మందిలో ఇప్పటికే తొమ్మిది మంది చనిపోయారు. ఆలస్యానికి నిరసనగా బాధితులు ప్రజా సంఘాలతో కలిసి గత ఏడాది అక్షోబ్ర 28 నుండి ఈ ఏడాది జనవరి 2 వరకు నిరసన దీక్ష చేపట్టారు. అలాగే మానవహక్కుల వేదిక ప్రజలకు నిజానిజాలను తెలియజేయడానికి ఇతర ప్రజా సంఘాలు, బాధితులతో కలిసి ప్రచారయాత్రను నిర్వహించింది.

విచారణ తీరుతెన్నులు

ప్రధాన ముద్దాయి తోట త్రిమూర్తులను 7.1.1997న అరెస్ట చేయగా. మరుసటి రోజున మిగిలిన ముద్దాయిలు కోర్టులో లొంగిపోయారు. 19.1.1997న తోట త్రిమూర్తులు, మరో తొమ్మిది మందిపై రాజమండి సెప్స్ కోర్టులో ఛార్జిషీటు (సిసి 3/1997) దాఖలయింది. న్యాయమూర్తి కేసు విచారణకు 27.5.1997 నుంచి 4.6.1997 వరకు షెడ్యూల్ ఇచ్చారు. ఈలోగా త్రిమూర్తులు అనేకసార్లు బెయిల్ కోసం ప్రయత్నించాడు. కాని కేసు తీర్పత దృష్టి న్యాయమూర్తి బెయిల్ నిరాకరించారు. దీనితో ముద్దాయిలు 87 రోజుల పాటు రిమాండ్లో ఉండవలసి వచ్చింది.

పుట్టుస్వామి కమిషన్

ఈ కేసుపై ప్రభుత్వం తొలినాళ్లలోనే (24.4.1997న) కె.ఎస్. పుట్టుస్వామి కమిషన్ను నియమించింది. అయితే ఈ ఘటన వివరాలు అప్పబీకే సృష్టంగా నమోదుయ్యాయి కనుక కమిషన్ను నియమించడమంటే కేసు నీరుకార్యడమేనని బాధితులు కమిషన్ను బహిపురించారు. ఇందుకుగాను దడాల వెంకటరత్నం, కోటి చినరాజులపై కమిషన్ కేసులు కూడా నమోదు చేసింది. అయితే ప్రాకోర్టు వాటిని 22.9.1997 న కొట్టివేసింది.

ఎస్.సి., ఎస్.టి కమిషన్

ధీమీ నుంచి వచ్చిన ఎస్.సి., ఎస్.టి కమిషన్ సభ్యుడు హానుమంతపు బాధితులను కలిసి వివరాలను సేకరించి వారికి ఉద్యోగాలు ఇవ్వాలని సిఫార్సు చేశారు. కానీ ఇంతవరకు ఆ సిఫార్సును పట్టించుకున్నవారు లేరు.

దళిత షక్య పోరాట వేదిక

సంఘటన జరిగిన వెంటనే 13 ప్రజా సంఘాల, హక్కుల సంఘాల ఆధ్వర్యంలో దళిత షక్య పోరాట వేదిక ఏర్పడింది. దానికి జిల్లాశ్రీ రంగారెడ్డి కన్సైనర్, గుర్రాల పరంజ్యోతి కో కన్సైనర్లు పొరహక్కుల సంఘం నాయకులు నీలం మధుసూదనరావు, సిహెచ్. రవికుమార్, గంగయ్య; రెతు కూలీ సంఘం నాయకుడు గుర్రాల పరంజ్యోతి; సామాజిక కార్యకర్త అయినాపురపు సూర్యనారాయణ ఈ వేదికలో క్రియాశీలంగా ఉండేవారు.

ఈ న్యాయమూర్తి కేసు విచారణ జరిపితే శిక్ష తప్పదనుక్క తోట త్రిమూర్తులు న్యాయమూర్తిపై తనకు నమ్మకం లేదని ప్రాకోర్టుకు ఫిర్యాదు చేశాడు. స్టే తెచ్చుకుని విచారణను నిలిపివేయించాడు. కేసును విశాఖపట్టం ఎస్.సి., ఎస్.టి (prevention of atrocities) ప్రత్యేక కోర్టుకు బదిలీ చేయించుకొన్నాడు. 3.5.1998న విశాఖపట్టంలో కేసు విచారణ మొదలయింది. ప్రథాన సాక్షులు కోటి చినరాజు, దడాల వెంకటరత్నంలు జరిగిన సంఘటనని కోర్టులో కళ్ళకి కట్టినట్టుగా చెప్పారు. ఆ మర్యాదే తోట త్రిమూర్తులు, అతని అనుచరులు ప్రాకోర్టు నుంచి మరో స్టే తెచ్చుకున్నారు. (ఈ సంఘటన బహిరంగ స్థలంలో జరగలేదు కాబట్టి ఎస్.సి., ఎస్.టి చట్టం వర్తించదని, కమిటీ ప్రాసీజర్ స్క్రమంగా జరగలేదని వగైరా కారణాలు చూపించి స్టే తెచ్చుకున్నారు.)

కథ అక్కడితో ఆగలేదు. ప్రభుత్వం 22.8.1998 న తోట త్రిమూర్తులపై కేసు ఎత్తివేస్తా జివో 1796/1998 జారిచేసింది. ఈ జివో అమలుకు వ్యతిరేకంగా హక్కుల సంఘాల

సాయంతో బాధితులు పైకోర్చును ఆశ్రయించారు. ప్రభుత్వాన్ని మందలిస్తూ పైకోర్చు ఈ జీవో అమలును నిలిపివేసింది. వెంకటాయపాలెం గ్రామం నిజనికి రాజమండ్రి జ్యూరిస్టిక్స్ లోనిది. కానీ కమిటీ నిమిత్తం పైకోర్చు ఈ కేసును పొరపాటున అమలాపురం కోర్టుకు పంపించింది. ఈ పొరపాటుని బాధితులు ఎత్తిచూపారు. అయినా కొన్ని సంవత్సరాల పాటు కాలయాపన జరిగింది. ఆ తర్వాత కేసు తిరిగి విశాఖపట్నానికి చేరింది. ఆనేక సాంకేతిక కారణాలను నెపంగా చూపిస్తూ త్రిమూర్తులు రకరకాల పిటిషన్లు దాఖలు చేశాడు. ఈ విధంగా దాదాపు పదిహేనేళ్ళు విచారణలో పరోగతి లేకుండా అడ్డుకోగలిగాడు.

కాంగ్రెస్ పాలనలో ఈ కేసుకు ప్రత్యేక పి.పి.గా రఘ్యు అమృద్ కిద్వాయ్ నియమితులయ్యారు. కానీ ఆయన మధ్యలోనే విరమించుకున్నారు. తర్వాత రెండో పి.పి.గా జవహర్ అలీని నియమించారు. చివరికి ఎల్యూతేనెం విశాఖపట్నం ప్రత్యేక కోర్టు కేసు విచారణకి 5.8.2016 నుంచి 11.8.2016 వరకు షెడ్యూల్ ఇచ్చింది. దీనికి రెండు రోజుల ముందు కాకినాడ ఇన్ఫార్స్ డి.ఎస్.పి, ఆర్డీవో, ఎమ్యూర్స్‌లు పుపుర్ాల సాకుతో బాధితులకు రక్షణ కల్పించలేమని విచారణను 26.9.2016 కు వాయిదా వేయించారు. ఈలోగా పి.పి.జవహర్ అలీని బదిలీ చేయడంతో విచారణ మళ్ళీ వాయిదా పడింది. బాధితులు తాము విశ్వసించదగ్గ పి.పి.ని నియమించమని పైకోర్చును ఆశ్రయించారు. ఈ పిటిషన్ పైకోర్చులో పెండింగ్లో ఉండగానే సలాది శ్రీనివాస్ ప్రత్యేక పి.పి.గా ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. దీనిపై బాధితులు అభ్యంతరం తెలపడంతో పైకోర్చు వై. సుజాతను పి.పి.గా నియమించింది.

తుది దశ విచారణ

8.5.2017న విచారణ తుది దశ మొదలయింది. సాక్షుల విచారణ, ఇరుపక్కాల వాదనలు అన్ని పూర్తవుతున్న సమయంలోనే బాధితులు ఎన్.సిలు కాదనే కొత్త వాదనను ముద్దాయిలు లేవనెత్తారు. వారు మత మార్గిడి చేసుకున్నట్టుగా దొంగ సాక్ష్యాలు సృష్టించారు. స్థానిక రెవెన్యూ యంత్రాంగంపై ఒత్తిడి తీసుకువచ్చారు. బాధితులకు కుల ధృవీకరణ పత్రాలు జారీచేయకుండా అడ్డుకున్నారు. దాంతో బాధితులు మరోసారి పైకోర్చును ఆశ్రయించి ఆ పత్రాలు సాధించుకోవాలి వచ్చింది. తీర్పు ఇవ్వవలసిన దశలో న్యాయమూర్తి పదవీ కాలం (31.08.2017న) ముగిసింది. ఆ స్థానంలో ఇటీవలే (అక్షోబ్ర మొదటివారంలో) ఎ.బ. నాగేశ్వరరావు అనే కొత్త జడ్డి వచ్చారు ఆయన ఏం తీర్పు చెపుతారో వేచి చూడాలి.

ఇరవయ్యేళ్ళ పోరాటం

ఇటువంటి సంఘటనలు జరిగినప్పుడు బాధితులు సహజంగానే న్యాయస్థానాలను ఆశ్రయిస్తారు. ప్రజా సంఘాలు, హక్కుల సంఘాలు న్యాయపరమైన సహాయం చేయడంతో

టి.ఎన్.ఎన్. రాజు

ఈయనే శిరోముండనం ఘటనను మొదట రిపోర్ట్ చేశారు. ఆనాడు ‘వార్త’ దినపత్రికకి కాకినాడ ప్రతినిధిగా పనిచేస్తున్న రాజు ఈ వార్త రాయడం ద్వారా తేఱ త్రిమూర్తులు నుంచి అనేక బెదిరింపులు, వేధింపులను ఎదుర్కొన్నారు. అయినా సరే భయపడలేదు. ఏ పత్రికలో ఉన్నప్పటికీ ఈ కేసు విచారణ తీరుతేన్నలను ఎప్పటికప్పుడు పారకులకు అందించేవారు. బాధితులకు అనేక విధాలుగా సాయపడ్డారు. కన్నమూనే వరకు అదే తెగువని, పట్టుదలని కొనసాగించారు. అందుకే ఆయనని ఈనాచికీ బాధితులు స్ఫురించుకుంటారు.

ఆలాగే కెమెరా విజయకుమార్ కూడా ఈ సంఘటన మీద ఒక వార్తా కథనాన్ని ‘సుప్రభాతం’ పత్రికలో ప్రచురించారు. బాధితులను తొలుత ఆయనే ఫోటో తీశారు.

బోజ్జు తారకం, కె. బాలగోపాల్

మొదటినుంచి ఈ కేసుకు అవసరమైన న్యాయ సలహాలను, సహాయాన్ని బోజ్జు తారకం అందించారు. 1998లో ప్రభుత్వం జారీచేసిన జీవోను రద్దు చేయించడంలోను, కేసు విచారణ జాప్యూన్ని ప్రతీస్తూ 2015లో ప్రైకోర్టులో రిట్ వేయడంలోను ఆయన పాత్రే అధికం. అనేక సందర్భాలలో, అనేక వేదికల మీద తారకం ఈ సంఘటనను ప్రస్తావించేవారు.

1998 మేలో వెంకటాయపాలెం నుంచి కాకినాడ వరకు జరిగిన పాదయాత్రలో కె. బాలగోపాల్ పాల్గొన్నారు. కలక్కరను కలిసి న్యాయం కోసం పట్టు పట్టడమే కాక పొరపాక్కల పట్ల అవగాహన కల్పించేందుకు బాధితులకు, దళిత బక్క పోరాట వేదిక సభ్యులకు వెంకటాయపాలెంలో మూడు రోజుల పాటు తరగతులను కూడా నిర్వహించారు.

పాటు పోరాటానికి అనేక విధాలుగా అండడండలందిస్తాయి. కొన్ని ఘటనలలో బాధితులు న్యాయం జరుగుతుందన్న ఆశ లేక ఒత్తిడులకు తల్లాగ్గుతారు. అయితే శిరోముండనం సంఘటనలో బాధితులు 20 ఏళ్ల పాటు దృఢంగా నిలబడ్డారు. ముద్దాయిలు, బాధితులు రెండు దశాబ్దాల నుంచి ఒకే (వెంకటాయపాలెం) గ్రామంలో ఎదురుబొదురుగా జీవిస్తున్నా ఎక్కడా రాజీ పడకుండానే బాధితులు తమ పోరాటం కొనసాగించారు. పైపెచ్చ ఎవరి మీద పోరాటం చేస్తున్నారో వారి పొలాల్లోనే కూలికి వెళ్లవలసిన దుస్థితి వారిది. బాధితుల, సాక్షుల కుటుంబికులకు ప్రభుత్వ పథకాలు సైతం అందకుండా ముద్దాయిలు ఎప్పటికప్పుడు

అడ్డకుంటున్నారు. సామాజికంగా, రాజకీయంగా, ఆర్థికంగా బలవంతులైన ముద్దాయిలు రోజురోజుకీ మరింత శక్తివంతులవుతుంటే బాధితులకు మాత్రం రోజు గడవరి పరిష్కారి. ఏ రోజుకారోజు న్యాయం కోసం వారు ఎదురు చూస్తానే ఉన్నారు.

ఆదివాసుల మీద, దళితుల మీద దాడి జరిగిన ఏ ఘుటనలోనూ బాధితులకు సంపూర్ణ న్యాయం జరిగిన దాఖలా లేదు. నిందితులు మాత్రం ఆధిపత్య వర్గానికి చెందినవారైతే శిక్షనుంచి ఏదో విధంగా తప్పించుకోగలరని అనేక సందర్భాలలో రుజువయింది. శిరోముండనం సంఘుటనలోనూ ఇదే పునరావృతమయ్యే ప్రమాదం ఉంది. రాజ్యంగ స్వార్థికి విరుద్ధంగా ప్రభుత్వాలు, న్యాయస్థానాలు సమాజంలోని ఆధిపత్య ధోరణిలను, అసమానతలను మరింత పెంచే విధంగా వ్యవహరించడమే ఇటువంటి సంఘుటనలకు బలం చేకూరుస్తున్నది.

రాజైస్‌నే రాడీషిటర్లు అవుతారా!

యు.జి. శ్రీనివాసులు

మానవహక్కుల కార్యకర్త, ఆదోని

ఒక ఒక ఘటనలో ఆదోని లాంటి పట్టణంలో 416 మందిపై క్రిమినల్ కేసు పెట్టి ఐదేళ్ల తర్వాత రాడీషిట్లు తెరవడాన్ని ఎలా అర్థం చేసుకోవాలి? ఆ పేరుతో ఆరేష్టుగా పోలీసులు వారిని వేధించడం నెనక అసలు ఉద్దేశం ఏమిటి? ప్రధాన ప్రతిపక్షంగా ఉన్నప్పుడు క్రిమినల్ కేసులు ఎత్తివేయ్యాలని డిమాండ్ చేసిన పార్టీ అధికారంలోకి వచ్చిన తరువాత ఎత్తివేయక పోవడమే కాక వాళ్లపై అదసంగా ‘రాడీషిట్’ తెరిచినా మాట్లాడకపోవడాన్ని ఎలా అర్థం చేసుకోవాలి? ఆ పార్టీ తెలుగుదేశం. ఆ కేసులు 2011లో ఆదోని పట్టణంలో జరిగిన మత ఘర్షణల సందర్భంగా అక్రమంగా బనాయించిన క్రిమినల్ కేసులు. 2011లో మత ఘర్షణలు జరిగితే 2016 ద్వారీయార్థంలో 416 మంది పైన- ప్రధానంగా ముస్లింలపైన - మూకుమృదిగా రాడీషిట్ తెరిచారు. రాడీషిట్ ఎందుకు తెరిచారని అడిగితే ఇవేంతి ఇప్పుడు కొత్తగా తెరుస్తున్న రాడీషిట్లు కావనీ, 2011లోనే వారిపై రాడీషిట్లు తెరవాలని తమకు ఆదేశాలు ఉన్నాయనీ పోలీసులు చెబుతున్నారు. రాడీషిట్లు తెరవాడానికి ఐదేళ్ల కాలం ఎందుకు తీసుకున్నారన్న ప్రత్యక్షా, కొత్తగా నేడు రాడీషిట్ ఎందుకు తెరవాల్సిన వచ్చిందన్న ప్రత్యక్షా జవాబు చెప్పడం అటుంచండి ఆ ప్రత్యక్షాలు అడిగిన నేరానికి మానవ హక్కుల వేదిక కార్యకర్తలతో పాటు మరో నలుగురిపై మత విద్యేషాలను రెచ్చగొడుతున్నారని ఇంకో రాడీషిట్ తెరిచారు. ఇంత చట్టబద్ధంగా పనిచేస్తుంది మన పోలీసు వ్యవస్థ!

మత ఘర్షణల నేపథ్యం

ఆదోని పట్టణంలో 2011లో వినాయక నిమజ్జనం సందర్భంగా మత ఘర్షణలు జరిగాయి. మత ఘర్షణలు అంటే హత్యలు కావు. రాళ్ల రుప్పుకోవడం. ఆ సంవత్సరం సెప్టెంబర్ 5న

‘మదీనా మనీదు’ దగ్గర మధ్యహూం రెండు గంటల సమయంలో రెండు మతాలకు (హిందూ, ముస్లిం) చెందిన వారు పరస్పరం మూడు గంటలపాటు రాళ్ళ వేసుకున్నారు. అదోని పట్టణంలో అప్పటికి ముపై ఏళ్ళ నుంచి హిందూ ముస్లింల మధ్య ఒక అనధికార ఒప్పందం అమలులో ఉంది. కొన్ని ప్రత్యేక సమయాలలో కొన్ని కొన్ని దారులలో ఊరేగింపులు, ప్రదర్శనలు వంటివి చెయ్యకూడదని ఆ ఒప్పందం సారాంశం. అయితే ఈ ఒప్పందాన్ని తోసిరాజని 2011 లో మతపరంగా సున్నితమైన ప్రాంతాలలోని రహదారుల గుండా వినాయక నిమజ్జనానికి పోలీసులు అనుమతి ఇచ్చారు. ఆ ఒప్పందాన్ని ఉల్లంఘిస్తే అల్లర్ల జరిగే అవకాశం ఉంటుందనే కనీస అవగాహన కూడా పోలీసులకు కొరవడింది. అనుమతి ఇచ్చారు సరే, కనీసం ముందు జాగ్రత్త చర్యలేషైనా చేపట్టురా అంటే అదీ లేదు. అనుమానితులను అదుపులోకి తీసుకోవడం గానీ, అదనపు సిబ్బందిని సమకూర్చుకోవడం గానీ చెయ్యలేదు. దాంతో కొంతమంది పోలీసులకు గాయాలవ్వడమే కాక ఆ రోజు సాయంత్రానికి ఫరీద్ పూ మహల్ల రోడ్డు వరకు అల్లర్ల పాకాయి. అక్కడ మూసి ఉన్న 35 దుకాణాలలో కొన్నింటిని పొడ్డికంగా, మరి కొన్నింటిని పూర్తిగా ధ్వంసం చేసారు. దానితో ఆ రోజు రాత్రి పట్టణంలో కర్మా విధించాలిని వచ్చింది.

సెప్టెంబర్ 6 న పోలీసు పహోరా కొనసాగుతుండగానే పట్టపగలు యాభై ఆరవై మంది దుండగులు రెండు బృందాలుగా విడిపోయి పట్టణంలోని బుడ్డెకర్, నిజముద్దీన్ కాలనీ, చౌకీమల్ ప్రాంతాలలో పేద ముస్లింల ఇళ్ళపై దాడి చేసి లూటీ చేసారు. బాధితులు ఫిర్యాదు చేసినా పోలీసులు పట్టించుకోలేదు. జిల్లా ఎస్.పి ఆదేశాల మేరకు ఇరుమతాలకు చెందిన 416 మంది పై క్రిమినల్ కేసులు నమోదు చేసారు. అన్ని అక్రమకేసులే. ఘర్షణలకు సంబంధంలేని అనేకమంది అమాయకులను అరెస్టు చేసి లారీలతో చావబాదారు. మొత్తం పదకొండు రోజులు కర్మా విధించారు. కర్మా సమయంలో దినసరి కూలీలను, పేపర్ బాయీలనూ, పాలవాళ్ళనూ అందర్నీ విపరీతంగా వేధించారు. జిల్లా కేంద్రం నుండి వచ్చిన జర్వలిస్టులను సైతం పోలీసులు అనుమతించలేదు. ఆ పరిస్థితులలో మానవహక్కుల వేదికతో పాటు 22 ప్రజాసంఘాలు కలిసి ‘మతసామరస్య కమిటీ’గా ఏర్పడి నిజనిర్ధారణ చేశాయి. పోలీసుల వేధింపులను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం దృష్టికి తీసుకుపోయాయి.

అప్పటినుండి అప్పుడప్పుడు కొంతమంది ముస్లింలను, బోయిలను స్టేపన్ కు పిలిపించుకొని పోలీసులు వేధించసాగారు. మరోసారి అల్లర్ల జరిగితే మీరే బాధ్యత వహించాలని చెదిరించేవారు. కొంతమందిని హిందూ పండగల ముందు అరెస్టు చేసేవారు. ఒకసారి అరెస్టు చేస్తే దాదాపు నెలరోజులు జైలే. ఈ వేధింపులకు గురైన వాళ్ళలో చాలామందికి అల్లర్లతో సంబంధమే లేదు. సంబంధం లేకపోవడమే కాదు, చాలామంది అల్లర్ల బాధితులు

కూడా. ప్రతి హిందూ పండగకు ముందు ఇదే తంతు. పండగొచ్చిందంటే ముస్లింలు, బోయలు పోలీసు పేషన్లో హోజరు వేయించుకోవాల్సిందే.

ఈ వేధింపులు ఇలా కొనసాగుతుండగానే 2016లో బక్రీద్ సమయంలో ఒక చిన్న ఘర్షణ జరిగింది. ముస్లింలు కొనుక్కొని తెచ్చుకున్న నాలుగు ఎద్దులను ‘గో రక్షకులు’ బలవంతంగా తీసుకెళ్ళిపోవడం ఆ ఘర్షణకు కారణం. స్థానిక రాజకీయ నాయకుడు జోక్కం చేసుకొని ఒక్కాక్కు ఎద్దుకు ఏడువేల రూపాయలు ఇప్పించడంతో వివాదం సద్గుమణిగింది కానీ పశువును ఖరీదు చేసిన ధర కంటే చాలా తక్కువ మొత్తం ఇప్పించినందుకు ఆగ్రహంతో ముస్లిం యువకులు వి.పోచ.పి అఫీసు మీద దాడి చేశారు. దానికి ప్రతీకారంగా హిందువులు కొందరు మసీదు పై దాడి చేశారు. ఇదంతా పోలీసుస్టేషన్కు 50 గజాల దూరంలోనే జరిగింది. దీన్ని సాకుగా తీసుకొని 2011 అల్లరలో క్రిమినల్ కేసులు ఉన్న వారందరిమీద రౌడీ షీట్ తెరిచారు.

అయితే ఎంతమంది మీద రౌడీ షీట్ తెరిచారో, ఎవరెవరి మీద తెరిచారో పోలీసులు ఒక పట్టాన చెప్పలేదు. కనీసం బాధితులు అడిగినా జాబితా ఇవ్వలేదు. హక్కుల సంఘాలు అడిగినా ఇవ్వలేదు. ఆదోని డి.ఎస్.పి, కర్మాలు ఎన్.పి, రాష్ట్ర సమాచార కమిషనర్లకు సమాచార హక్కు చట్టం కింద జాబితా కోసం దరఖాస్తు చేసుకున్నా ఫలితం లేకపోయింది. ఆ జాబితా ఇవ్వకపోగా, మత విద్యేషాలను రెచ్చగొట్టడం కోసమే తమను సమాచారం అడుగుతున్నారని మానవహక్కుల వేదిక బాధ్యల మీద కూడా ఆదోని డి.ఎస్.పి రౌడీషీట్ తెరిచారు.

ఈ అల్లర వెనుకా, రౌడీషీట్లు తెరవడం వెనుకా హిందూత్వ శక్తుల ప్రమేయం, రాజకీయ నాయకుల కక్ష సాధింపు చర్యలు ఉన్నాయని మానవహక్కుల వేదిక భావిస్తోంది. 2009 ఎన్నికలలో ఆదోని నియోజకవర్గంలో తెలుగుదేశం పార్టీ అశ్వార్థిగా మీనాళ్లి నాయకుడు గెలిచాడు. ఆ తర్వాత 2014 ఎన్నికలలో వై.ఎస్.ఆర్.సి.పి నుండి సాయిప్రసాద్ రెడ్డి గెలిచాడు. మీనాళ్లి నాయకుడు గెలిచినప్పుడు రాష్ట్రంలో కాంగ్రెస్ పార్టీ అధికారంలో ఉంది. అతడు 2014లో తెలుగుదేశం అధికారానికి వచ్చినా ఆతడు ఓడిపోయాడు. కాబట్టి రెండు హృదయాలూ అధికారానికి దూరంగానే ఉన్నాడు. 2014లో ఓడిపోవడానికి ముస్లిలే కారణమని వారిమీద కక్ష పెంచుకున్నాడు. 2014 వరకు ఆదోని పట్టణంలోని ముస్లింలు ప్రధానంగా తెలుగుదేశం మర్దతుదార్లు. 2014 ఎన్నికలలో ముస్లింలు వై.ఎస్.ఆర్.సి.పికి వోట్లు వేశారనీ, అందుకే ఓడిపోయాననీ భావించిన మీనాళ్లి నాయకుడు ముస్లింల మీద కక్ష సాధింపు చర్యలకు పూనుకున్నాడు. మిగతా ప్రధాన రాజకీయ పార్టీలు కూడా ముస్లింలకు మర్దతు ఇవ్వలేదు.

ఆందుకు ఆదోనిలో ప్రధాన రాజకీయ పార్టీల మధ్య ఉన్న 60:40 ఒప్పందం కారణమని చెబుతారు (అంటే రాజకీయంగా జరిగే అన్న లావాదేవీలలో అధికార పార్టీకి 60 శాతం, ప్రతిపక్షానికి 40 శాతం వాటా అన్నమాట). దానివల్లే మూకుమ్మడిగా 416 మంది మీద రాడీ పీట తెరిచినా ప్రధాన రాజకీయ పార్టీలేవి పట్టించుకోలేదు. దీనికితోడు 2011 తరవాత ఆదోనిలో ఎం.బ.బం ప్రాబల్యం పెరిగింది. ఆ పార్టీ ఆదోని మున్సిపల్ ఎన్నికలలో 5 కార్బోరేటర్ స్థానాలను కూడా గెలుచుకుంది. ఇది సంఘ్ పరివార్ శక్తులు బలపడటానికి, విద్యేష రాజకీయాలు మరింత పెంచడానికి దోషాదపడింది.

అధికార పార్టీ తమమై కళ్ళ సాధింపుకు దిగుతుంటే – అటు ప్రధాన ప్రతిపక్షం మాట్లాడకా, ఇటు వేరే ఏ రాజకీయ పార్టీ అండ లేకా ఆదోని ముస్లింలు నానా అగచాట్లూ పడుతున్నారు. ఇలాంటి పరిస్థితులలో ప్రజా సంఘాలన్నీ కలిసి ‘ఐక్య కార్యాచరణ కమిటీ’గా ఏర్పడ్డాయి. పోలీసులు అలర్డ పేరు చెప్పి అమాయకులను వేధిస్తున్నారని ఈ కమిటీ రాష్ట్ర మానవహక్కుల కమిషన్ షైర్పున్కూ, రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి ఆదోని అర్.డి.వో ద్వారా 12.01.2007 నాడు వినతి పత్రం ఇచ్చింది. వేధింపులను ఆపడానికి తగిన చర్యలు తీసుకోవాలని కోరింది.

రాష్ట్ర ప్రభుత్వం స్వందించని కారణంగా 5.2.2017న పట్టణంలోని కె.కె.బి ఫంక్షన్ హోల్లో బహిరంగసభ జరపాలని ఐక్య కార్యాచరణ కమిటీ నిర్దియించింది. బహిరంగసభ కోసం వెలువరించిన కరపత్రం, పోస్టర్లను 30.1.2017న ఆవిష్కరించుకొని ప్రచార కార్యక్రమం ప్రారంభించింది. ఈ కార్యక్రమంలో జరుగుతుండగా బహిరంగసభకు అనుమతి తీసుకోవాలని పోలీసులు చెప్పారు. బహిరంగసభ అనుమతికి దరఖాస్తు పెట్టుకుంటే ఆదోని పట్టణంలో సెక్షన్ 30 అమలులో ఉందని అనుమతి నిరాకరించారు. నిజానికి అంతకు ముందెష్టుడూ సెక్షన్ 30 ఇక్కడ అమలులో లేదు. తెలుగుదేశం నాయకుల ఒత్తిటి, ప్రోట్రులంతోనే పోలీసులు అనుమతి నిరాకరించారు. సభను భగ్గం చెయ్యడానికి కావాల్సిన అన్ని పద్ధతులూ అవలంబించారు. ప్రచారాన్ని, కరపత్రాల పంపిణీ అడ్డుకున్నారు. వేసిన పోస్టర్లు చించేసే ప్రయత్నం చేసారు. మీటింగ్ హోల్ దగ్గర కట్టిన బ్యానర్లు తొలగించారు. హోలు యజమానిని రమ్మని పిలిస్తే అతను పట్టణంలోని మిగతా ఫంక్షన్ హోల్ యజమానులను తోడు తీసుకుపోయాడు. హోల్ యజమానులందరినీ భయపెట్టి ‘శుభకార్యాలకు తప్ప మీటింగులకు ఫంక్షన్ హోల్లును ఇవ్వమని హోమీ రాయించుకొన్నారు. ప్రజాసంఘాలు తరచూ కలుసుకొనే రెవెన్యూ భవన మేనేజర్కు నోటిసులు ఇచ్చారు. దీనితో బహిరంగసభ జరగలేదు. పోలీసులు బహిరంగసభను భగ్గం చేసిన విషయం పుత్రికలలో ప్రచారం కావడం జీర్ణించుకోలేని ఆదోని డి.ఎస్.పి పుత్రికల్లో ప్రజాసంఘాల బాధ్యతల మీద తప్పుడు ఆరోపణలు చేశాడు. ఆ ప్రకటనలోని

తప్పుడు ఆరోపణలను ఖండిస్తూ ఐక్య కార్యాచరణ కమిటీ ఖండన ఇచ్చినా పత్రికలలో రాలేదు. విలేఖరులను కూడా బెదిరించే ఉంటారు. బెదిరించకపోతే ఖండన వార్తలు వచ్చి ఉండేవేకదా!

ఇవి చాలక ఐక్య కార్యాచరణ కమిటీ ప్రచురించిన కరపత్రం మత విద్యేషాలను రెచ్చగొట్టే విధంగా ఉందనీ, పోలీసులను కించపరిచేదిగా ఉందనీ హెచ్.ఆర్.ఎఫ్ బాధ్యాలు ముగ్గురితోపాటు మరో నలుగురి మీద సెక్షన్ 153(ఎ) కింద ఆదోని ఒన్టాన్ పోలీన్ స్టేషన్లలో క్రిమినల్ కేసు నమోదు చేసారు. యు.జి.శ్రీనివాసులు మీద అదనంగా రౌడీ పీట్ తెరిచారు. ఈ విషయం మీద హైకోర్టులో క్యాప్ట్ పిటిషన్ వేశాము, ఎన్.హెచ్.ఆర్.సికి కూడా ఫిర్యాదు చేశాము. హైకోర్టులో క్యాప్ట్ పిటిషన్ విచారణ సందర్భంలోనూ, ఎన్.హెచ్.ఆర్.సికి ఇచ్చిన సమాధానం సందర్భంలోనూ యు.జి.శ్రీనివాసులు మీద అక్రమంగా బనాయించిన ఐదు పాత కేసులను సాకుగా చూపించి హైకోర్టు, ఎన్.హెచ్.ఆర్.సి రెండింటినీ తప్ప దోవ పట్టించారు.

ఆ ఐదు కేసులలో నాలుగు రసాయన పరిత్రమల అధిపతి టి.జి.వెంకటేష్ ప్రోఫ్సర్లంతో పెట్టినవి. ఆదోని పట్టణ సమీపంలో టి.జి.వెంకటేష్ రసాయన పరిత్రమల వ్యర్థాలను భూమిలోకి వదలడం వల్ల భూగర్భజలాలు విషపురితమయి స్థానిక ప్రజలు తాగునీటికి, సాగునీటికి ఇబ్బందులు పడ్డారు. అంతే కాకుండా ఆ పరిత్రమలో జరిగిన ప్రమాదంలో బయటి రాష్ట్రాల నుంచి వచ్చి పని చేస్తున్న ముగ్గురు కార్బూకులు మృతి చెందారు. ఆ తర్వాత రసాయన పరిత్రమలు మూసివేయాలని, టి.జి.వెంకటేష్ మీద తగిన చర్యలు తీసుకోవాలని జరిగిన ఆందోళనలో మానవహక్కుల వేదిక క్రియాలీల పాత్ర పోషించింది. ఆనాడు టి.జి. వెంకటేష్ పెట్టించిన తప్పుడు కేసులే ఆ ఐదు కేసులు. అందులో ఒకటి ఎన్.సి, ఎన్.టి అత్యాచారాల నిరోధక చట్టం కింద, మరొకటి కలెక్టర్ విధులను అడ్డుకున్నాడన్న నెపం మీద పెట్టిన కేసులు. ఎన్.సి, ఎన్.టి అత్యాచారాల నిరోధక చట్టం కింద నమోదు అయిన కేసును అప్పటి ఎన్.పి రఘురామిరెడ్డి ‘ఫాల్స్ కేసు’గా రెఫర్ చేసినప్పటికి దానిని కూడా రౌడీ పీట్ తెరవడానికి సాకుగా చూపించడం పోలీసుల దివాళాకోరుతనానికి నిదర్శనం. మరో కేసు ఎన్.డి.పి.ఐ పాట్ల మతతత్వానికి వ్యతిరేకంగా పెట్టిన సభలో పాల్గొన్నందుకు పెట్టిన కేసు. చివరిది, ఐక్య కార్యాచరణ కమిటీ ప్రచురించిన కరపత్రం మత విద్యేషాలను రెచ్చగొట్టే విధంగా ఉందని పెట్టిన కేసు. మతతత్వానికి వ్యతిరేకంగా సభలో పాల్గొన్న, పోలీసుల మతతత్వం గురించి ప్రశ్నించినా పోలీసుల దృష్టిలో మత విద్యేషాలను రెచ్చగొట్టడమే కాబోలు!

ముగింపు

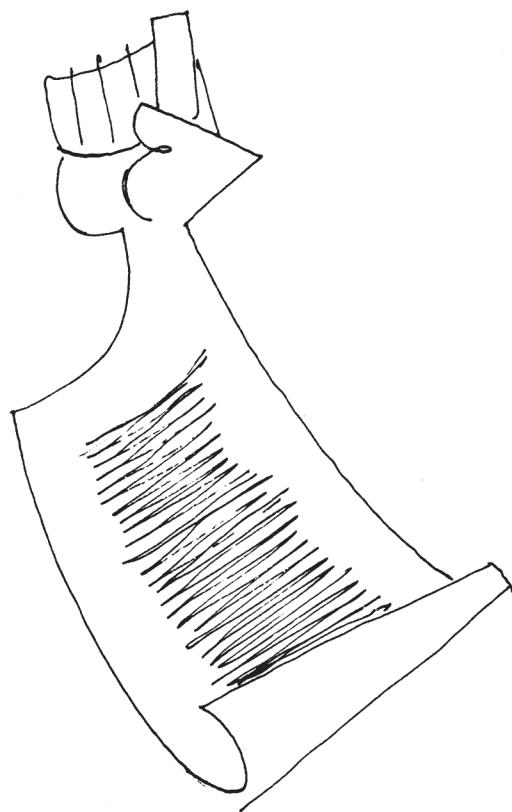
మత ఘర్షణలకు కారక్కలైన వారి మీద క్రిమిసల్ కేసులు ఎత్తివెయ్యాలని కానీ, వారిని శిట్టించవద్దని కానీ మానవహక్కుల వేదిక ఎక్కుడా అనలేదు. నిందితులందరి మీదా గంపగుత్తగా రౌడీ పీట్ తెరవడాన్ని మాత్రమే వ్యతిరేకించింది. ప్రధానంగా ఒకే సామాజిక వర్గానికి చెందిన 416 మందిపై రౌడీ పీట్ తెరవడంలోని పోలీసుల పక్షపాత బుద్ధిని ప్రశ్నించింది. పాలక పార్టీల కక్ష సాధింపు చర్యలను, సంఘు పరివార్ విద్యేష రాజకీయాలను వ్యతిరేకించింది. పోలీసుల వేధింపులనూ, అప్రజాస్వామిక చర్యలనూ ప్రభుత్వం దృష్టికీ, కోర్టుల దృష్టికీ, మానవహక్కుల కమిషన్ దృష్టికీ తీసుకుపోయింది. ఇవన్నీ ఒక నాగరిక, ప్రజాస్వామిక సమాజంలో ప్రజలకు ఉండే ప్రజాస్వామిక హక్కులు. ఇందులోని రౌడీతనం' ఏమిటో పోలీసు వారే చెప్పాలి.

ఇప్పటికేనా గంపగుత్తగా పెట్టిన రౌడీ పీట్లను ఎత్తివెయ్యాలనీ, ముస్లింలను వేధించడం మానుకోవాలనీ, హక్కుల కార్యకర్తల మీద పెట్టిన తప్పుడు కేసులనూ, రౌడీ పీట్లనూ ఉపసంహరించుకోవాలని మానవహక్కుల వేదిక డిమాండ్ చేస్తోంది.

కరపత్రాలు

ప్రజాస్వామిక సంస్కృతిని కాపాడుకుండాం రండి

రెండేళ్ల క్రితం ఎన్నికలు జరిగి కేంద్రంలో, రాష్ట్రంలో కొత్త ప్రభుత్వాలు ఏర్పడినపుడు ఏదైతే జరుగుతుందని ఉపించామో, భయపడ్డామో, ఆందోళన చెందామో ఇప్పుడు అదే జరుగుతోంది. గత రెండేళ్లలో ప్రజాస్వామ్య సంస్కృతి పట్ల, ప్రజాస్వామిక విలువల పట్ల ప్రభుత్వాలకు, ప్రభుత్వాల అండ గల శక్తులకు పెరిగిన అసహాన్ని ఒకసారి గుర్తు చేసుకోండి. భిన్నాభిప్రాయాల మీద, ఆ అభిప్రాయాలు కలిగినవారి మీద వారు చేస్తున్న బౌద్ధిక, భౌతిక దాడులను గమనించండి. యూనివర్సిటీల నుండి ఉరీ దాకా ‘దేశభక్తి’ పేరు మీద వారు ఎవరెవర్పి దేశద్రోహులుగా చిత్రికరిస్తున్నారో లోతుగా ఆలోచించి అర్థం చేసుకోండి. గోరక్షణ నెపంతో వారు చేస్తున్న రాజకీయాలు ఎవరిని దెబ్బతీయడానికో అవగాహన చేసుకోండి.

మతం, జాతీయత, దేశభక్తి పదాలతో వారు ప్రజలను మానసికంగా ఖల్కమెయిల్ చేస్తున్నారు. దాని ఫలితంగా సరిహద్దుల్లోనే కాదు దేశంలోనూ యుద్ధాన్యాద విద్యేష ప్రచారం నాట్యం చేస్తోందిప్పుడు. ఇవ్వాళ కాకపోతే రేపైనా కనిపించని శక్తులేవో పూనుకుని సరిహద్దు దగ్గరి యుద్ధాన్ని ఆపుతాయి కాబట్టి దాని కంటే మనం ఎక్కువ ఆందోళన చెందవలసింది, మన ఆలోచనలకు పదును పెట్టి ఎటుర్కోవలసింది ప్రజాస్వామ్య విలువలకు ఎదురవుతున్న ప్రమాదాన్నే.

ఈ ప్రయత్నాలు అసలే జరగడం లేదని కాదు. అన్యాయమైన ఆరోపణలు ఎదుర్కొని రోషాత్ వేముల మరణించినప్పుడు పైదారాబాద్ సెంట్రల్ యూనివర్సిటీలో

క
ర
మ
త
ం

పెల్లుబుకిన విద్యార్థి ఆందోళన అలాంటి ప్రయత్నాల్లో ఒకటి. పార్శ్వమొంటు చేసిన భూసేకరణ చట్టాన్ని పక్కన పెట్టి అన్యాయమైన జీవో ఒకటి జారీచేసి పంట పొలాల్ని స్వాధీనం చేసుకునేందుకు తెలంగాణ ప్రభుత్వం ఘానుకున్నప్పుడు మల్లన్నసాగర్ రైతులు చేసిన ఆందోళన అలాంటి ప్రయత్నాల్లో ఒకటి. గతంలో ఇచ్చిన హామీలన్నీ తుంగలో తొక్కి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం మళ్ళీ బాక్షేట్ మైనింగ్ చేయాలని తలపెట్టినప్పుడు విశాఖ ఏజెస్టీలో ఆదివాసులు పెద్దఎత్తున తెలిపిన నిరసన అలాంటి ప్రయత్నాల్లో ఒకటి. ధిలీలోని జవహర్లాల్ నెప్రూయూనివర్షిటీలోను, గుజరాతీలోని ఉనాలోను, చాలాకాలంగా కశ్మీరీలోను, ఛత్రీంగధీలోను జరుగుతున్న ఆందోళనలన్నీ కూడా ప్రభుత్వాల అప్రజాస్వామిక ధోరణులకు వ్యతిరేకంగా జరుగుతున్న ఉద్యమాలే.

ఆయా సమూహోల, ప్రజల నిరసనలను, ఆందోళనలను జాతీయ స్థాయిలో సంఘటితం చేయగల శక్తులేవి ఇవ్వాళ మనకు లేకపోవడం చాలా పెద్ద లోటు. అయినా వారెవరూ మౌనంగా ఉండకుండా తమ వ్యతిరేకతను పాలకులకు స్పష్టంగా తెలియజేయడం, ఎంత నిర్వంధామైనా నిర్వయంగా ఎదుర్కొనడం చాలా ఆశాజనకమైన పరిణామం. వీటిలో యువత ఎక్కువగా పాల్గొనడం భవిష్యత్తుపై నమ్మకాన్ని పెంచుతోంది. హక్కుల నాయకుడు బాలగోపాల్ వీరిని చూసి ఉంటే ఎంత సంతోషించేవారో! వారి ఉద్యమాలను తన ఆలోచనలతో ఎంత పదునెక్కించేవారో! ఆయన ఏడో పద్ధతి సందర్భంగా అలాంటి కొన్ని ఆందోళనలలో పాల్గొన్న వ్యక్తులను వక్తలుగా ఆహ్వానించాం.

కశ్మీరీలో ఏం జరుగుతోంది?

జూలై 4న బుర్రాన్ వాని (22) ఎన్కోంటర్ తర్వాత కశ్మీర్ ఎంతగా రగిలిపోయిందో గత మూడు నెలలుగా చూస్తానే ఉన్నాం. 60 రోజుల కర్మాన్, 88 మంది మృతి, పెల్లెట్ గాయాలకు కొన్ని వందలమంది కంటిచూపు కోల్పోవడం... ఇంత జరిగినా భారత రాజ్యానికి, పొర సమాజానికి కశ్మీర్ భూభాగం తప్ప మనుషులు కనబడడం లేదు. ప్రజా ఆకాంక్షల మేరకే సరిహద్దులు ఏర్పడాలి, సమసిపోవాలి అనే కనీస ప్రజాస్వామిక విలువ గురించి మాట్లాడేవాళ్ళు కరువయ్యారు. ఆ మాట మాట్లాడడమే రాజద్రోహమై కూర్చుంది. రాళ్ళేనే యువత మీద పెల్లెట్ రాళ్ళేసి కంటిచూపును పోగాట్టేంత క్రూరత్వాన్ని భారత రాజ్యంప్రదర్శించినా భారత పొర సమాజం నుండి రావాల్చినంత వ్యతిరేకత, ఆగ్రహం రాకపోవడాన్ని ఎలా అర్థం చేసుకోవాలి?

కశ్మీరును ఎప్పటికీ సరిహద్దు తగాదాగానే చూద్దామా? అదొక నెత్తురోడుతున్న గాయంలా మనకు ఎప్పుడు కనిపిస్తుంది? మనం నోరు తెలిచి ప్రశ్నించనంతకాలం భారత ప్రభుత్వం

వారిని ఇదే విధంగా అణచివేస్తూ పోతుందనడంలో సందేహం లేదు. ప్రస్తుతం కశ్మీర్లో ఏం జరుగుతుందో చెప్పడానికి ఈ సభకు రావాల్సిన జె.కె.సి.సి.ఎన్ నాయకుడు ఖుర్రం పర్సేజ్సను అన్యాయంగా అరెస్టు చేసి జైల్లో పెట్టడమే దీనికి తాజా ఉదాహరణ. అయిన స్థానంలో అదే సంస్కృత చెందిన జమీర్ అహ్మేద్ కశ్మీర్ పరిస్థితి మీద మాట్లాడతారు.

బస్టర్లో ఆగని మారణకాండ

ఎల్.బి.బి.ఆ ని మట్టుపెట్టాలని 2008-2009 సంవత్సరాలలో ప్రపంచం కళ్ళకు గంతలు కట్టి లక్ష్మాది మంది పొరులను నిర్మంధ శిబిరాలకు తరలించి, వేల సంఖ్యలో ట్రైలపై లైంగిక హింసకు పాల్పడి, సుమారు 7 వేల మంది పొరులను ఊచకోత కోసిన రాజపక్ష భారత్, ఛత్రీస్సిగఢ్ ప్రభుత్వాలకు ఇప్పుడు ఆదర్శప్రాయమయ్యాడు. మావోయిస్సుల అణచివేత పేరుతో వారు ఛత్రీస్సిగఢ్లో అదే చేయాలనుకుంటున్నారు. సుప్రీంకోర్టు సల్వోజుడుం, కోయ కమాండోలను రద్దు చేస్తే వారి స్థానంలో కొత్తగా ఆగ్గిలరీ భోర్పును ఏర్పరిచారు. ఇతరులను జాతిద్రోహాలని ముద్రలు వేసే ఈ ప్రభుత్వాలు ఛత్రీస్సిగఢ్లో మటుకు ‘బైట్’ రాష్ట్రాల మేధావులను తరిమికొట్టి రాజపక్ష పొర్చులాను అమలు పరచాలని చూస్తున్నాయి. ‘బైట్’ రాష్ట్రాల న్యాయవాదులు అక్కడ వాదించకూడదు. ‘బైట్’ రాష్ట్రాల విలేఖరులు అక్కడ ఉండి వార్తలు రాయకూడదు. పోలీసులు స్థాపించిన ‘అగ్ని’ సంస్కృతావోయిస్సులకు వ్యతిరేకంగా ‘లల్యార్డ్’ యాత్రలు తీస్తుంది. కాని సోని సోరి మట్టకు తిరంగా యాత్ర తీయకూడదు. దుర్గ-మహిషాసురుని కథపై తమకే గుత్తాధిపత్యం ఉన్నట్లు దానికి వేరే భాష్యం చెప్పిన వామపక్ష ఆదివాసీ ఉద్యమకారుడు మనీష్ కుంజంపై కేసు పెట్టింది. అంతర్యాద వాతావరణం అలముకున్న కల్లోల ఛత్రీస్సిగఢ్లో ప్రస్తుతం ఏమి జరుగుతున్నదో మనీష్ కుంజం మనతో పంచుకుంటారు.

యూనివర్సిటీలపై దాడి

విశ్వవిద్యాలయాల్లో ఆలోచనలకు పహరా కాయడం పెరిగింది. విద్యార్థులెవరూ కశ్మీర్ గురించి మాట్లాడకూడదు. ఛత్రీస్సిగఢ్ గురించి మాట్లాడకూడదు. ముజఫర్నగర్ గురించి, అక్కడి సహాయక శిబిరాల్లో చనిపోతున్న పిల్లల గురించి మాట్లాడకూడదు. అఖ్లాక్ హత్య గురించి అనలే మాట్లాడకూడదు. మాట్లాడితే రోహిత్ వేములను నెట్టినట్లే మృత్యువు నోట్లోకి నెడతారు. ఒక చేతిలో బాబాసాహేబ్ పటాన్ని మరో చేతిలో పక్కబట్టలను పట్టుకుని వెనక్కి తిరిగి చూసుకుంటూ రోహిత్ తారలను

క
ర
మ
త
ర

వెతుక్కుంటూ వెళ్లిపోయాడు. రోహిత్ నమ్రకాలను పంచుకున్న మనం రాధికగారి కడువు కోతను చూసి బాధపడుతున్నాం కాని వి.సి. అప్పురావు దగ్గర నుండి కేంద్రమంత్రుల వరకు ఒక్కరికీ తప్పు చేసామన్న అపరాధ భావం లేదు. అగ్రకుల ఆధిపత్య వ్యవస్థ, రాజకీయ పాలనా వ్యవస్థ కలిసి బడుగులను ఎలా అణచివేస్తున్నాయో, వారి అభిప్రాయ స్వేచ్ఛను ఎలా మట్టుపెడుతున్నాయో హెచ్.సి.యు., జె.ఎస్.యు విద్యార్థులపై దాడుల ద్వారా స్పష్టమైంది. దళితులపై, మైనారిటీలపై, ఆదివాసులపై, పేదవారిపై, స్త్రీలపై, ప్రతి అణగారిన వర్గంపై జరుగుతున్న జులుంకి వ్యతిరేకంగా ‘హల్లు బోల్’ అంటున్న జె.ఎస్.యు ఉద్యమ విశేషాలు మనతో పంచుకోవడానికి భగత్తిసింగ్, అంబేద్కర్ విద్యార్థి సంఘం (బసా) కార్యకర్త అయిన జె.ఎస్.యు విద్యార్థి ఉమర్ భాలిద్ వస్తున్నారు. విశ్వవిద్యాలయాలను కులం, మతం, ప్రాంతం వంటి సంకుచిత భావాలకు పరిమితం చేసి భావాలకు సంకెళ్లు వేస్తే మిగిలేది భయం ఒక్కటే. ప్రేమ, బాధ, జీవితం, మృత్యువు వంటి విషయాలలో సైతం మహా మొరటుగా వ్యవహారించే కులవ్యవస్థ విషపరిష్వంగంలో కూరుకుపోయిన విశ్వవిద్యాలయాలను సంస్కరించాల్సిందేలాగో హైదరాబాద్ సెంట్రల్ యూనివర్సిటీ ప్రోఫెసర్ కె.వై. రత్నం చెబుతారు.

హిందూత్వవాదం మన మెదల్కకు చుదుతున్న ఈ ఉరితాళ్ళన్నిటినీ తెంచే ప్రయత్నం చేద్దాం. ఇప్పటికే ఊపిరి సలపడం లేదు. బాలగోపాల్ 7వ వర్ధంతి సందర్భంగా అందరం కలుద్దాం. విందాం. ఏం చేస్తే పరిస్థితులు మెరుగువుతాయో ఆలోచిద్దాం. అందరూ తప్పక రండి.

రాష్ట్ర కమిష్నెస్

4.10.2016

క
ర
మ
త్ర
ం

విశాఖకు 7వ నెంబరు కాలుప్య హెచ్చరిక

మిత్రులూరా,

“ఈ సగరానికేమయ్యంది ?

ఓ వైపు సుసి, మరోవైపు పొగ...”

ధృత్య మాధ్యమంలో ధూమపానానికి వ్యతిరేకంగా వచ్చే ఈ ప్రకటనను అందరూ చూసే ఉంటారు.

ధూమపానం గురించి సరే. కాలుప్యం కారణంగా మన నగరం నేడు సరిగ్గా అలాంటి దుస్థితినే ఎదుర్కొంటోంది.

ఓ వైపు పోర్ట్ వారి బొగ్గు సుసి, మరో వైపు వివిధ పరిశ్రమలు వెలువరిస్తున్న కాలుప్యం వల్ల సగరానికి, సగర పరిసరాలకూ జరగకూడనిది జరుగుతోంది.

బకప్పుడు వన్టటాన్, జ్ఞానాపురం ప్రాంతాలకే పరిమితమయిన పోర్ట్ బొగ్గు ధూళి మెల్లగా సగరం మొత్తాన్ని కబళిస్తోంది. వన్టటాన్ను బొగ్గుధూళి సుంచి విముక్తం చేసి నందనవనం చేస్తామని హామీ ఇప్పుకుండా ఆ ప్రాంతానికి ఎమ్ముల్చేగా నెగ్గిన వారు ఒక్కరూ లేరు. అది నందనవనం కావడం మాట అటుంచి ఆ ధూళి తెరలుతెరలుగా నేడు సగరం యావత్తూ తాకింది.

కాన్ఫోంట్ జంక్షన్ - గాజువాక రహదారి పక్కన ఉన్న వివిధ పరిశ్రమల సుంచి విడుదలవుతున్న కాలుప్యమంతా ఇవ్వాళ నగరంలోనే తెఱ్పు వేసుకు కూర్చుంటోంది. వేసవిలో ధూళి, శితాకాలం, పర్మాకాలాల్లో ఘూటైన వాసన సగరాన్ని వేధిస్తున్నాయి.

మొన్న రాంకీ ఫార్మా సిటీలో ఓ మందుల కంపెనీ వాడు ఒక ఊరి చెరువు గట్టున ప్రమాదకర రసాయన వ్యూలను నిర్మక్యంగా వదిలేసి వెళ్లిపోయాడు. దుర్గంధం సరే, అవన్నీ వాన నీటితో చెరువులోకి పోయాయి. భూగర్భంలోకి ఇంకే ఉంటాయి. రాంకీ ఫార్మాసిటీ పరిసర ప్రాంత ప్రజలు పడుతున్న అనేక కష్టాలలో ఇదొకటి. ఫార్మా కంపెనీలు సృష్టిస్తున్న జల, వాయు కాలుష్యాలకు తోడు అక్కడ పరిత్రమలలో జరుగుతున్న ప్రమాదాలు ప్రజలను భయట్టాంతులను చేస్తున్నాయి.

ఎస్టీపీసీ పవర్ ప్లాంట్ వారి బూడిద చెరువు మూల స్వయంభూవరం, దాని పరిసర గ్రామాలలో సృష్టిస్తున్న అనారోగ్యాలు అంతా ఇంతా కాదు. అక్కడ భూగర్భ జలాలు ఏనాడో కలుషితమయిపోయాయి. హిందూజా పవర్ ప్లాంట్కు చెందిన సుమారు నాలుగుయుదు వందల బొగ్గు లారీలు కలపాక గ్రామ ప్రధాన వీధి గుండా పోతూ ఎంతటి కాలుష్యం సృష్టిస్తున్నా ఆ కంపెనీకి చీమ కుట్టినట్టు కూడా లేదు. జిల్లా యంత్రాంగం కూడా ఏ చర్య తీసుకోవడం లేదు.

గంగవరం పోర్ట్ ధూళి కాలుష్యం ఆ ప్రాంత ప్రజలను కలవర పెట్టడం మాత్రమే కాదు, మూనేసిన జింక కంపెనీ స్థలాన్ని ఆ కొనుక్కున్నదన్న వార్త గాజువాకవాసులను అంతకంబే ఎక్కువ స్థాయిలో భయపెడుతోంది. ఆ స్థలం గంగవరం పోర్ట్ వారి బొగ్గు, ఇతర సరుకుల నిల్వ కేంద్రం కాబోతుందని అంటున్నారు.

పరిస్థితి ఇలావుంటే సగరాన్ని ఎన్నింటికో హబ్ చేస్తామని మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పదే పదే ప్రకటనలు చేస్తోంది. ఉన్న పరిత్రమలు చేస్తున్న నిర్వాకం గురించి ఎవరూ మాట్లాడరు. పరిత్రమలకు అనుకూలించని మన నగర భౌగోళిక స్వరూపం, ప్రాకృతిక అంశాల గురించి నిపుణులు ఎంత చెబుతున్నా ప్రభుత్వానికి పట్టడు. పరిత్రమల విస్తరణకు అనుమతులు ఇచ్చేస్తున్నారు. కొత్త పరిత్రమలు ఎడాపెడా వచ్చేస్తున్నాయి. ఏం చేస్తే వీటిని నిలుపరించగలమో తెలియడం లేదు.

నగర ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న ఈ కాలుష్య సమస్య మీద మానవహక్కుల వేదిక (హెచ్ఆర్ఎఫ్) ‘విశాఖక 7వ నెంబరు కాలుష్య పోచ్చరిక’ పేరుతో ఒక నివేదికను ప్రజల పక్కాన వెలుపరించింది. ఈ నివేదిక విడుదల సభకు అందరూ రండి. మన నిరసన గళాన్ని మరొక్కసారి ప్రభుత్వానికి వినిపిద్దాం రండి.

విశాఖపట్టం జిల్లా

16.10.2016

క
ర
స
త
త
ం

దళితులకు ప్రాణాంతకంగా మారిన గోరక్షణ

తూర్పుగోదావరి జిల్లా అమలాపురంలోని జానకీపేట వాసి మోకాటి ఎలీపా (57) మాదిగ కులస్తుడు. వంశపారంపర్యంగా చేసే చర్కుకార వృత్తిలో కొనసాగుతున్నాడు. స్థానిక టీంబర్ డిపో యజమాని బూరగాయల అరవింద్కు చెందిన సూడి ఆవు 2016 ఆగస్టు 8 మధ్యాహ్నం విద్యుదాఘూతంతో చనిపోయింది. దాని కళేబరాన్ని తీసుకువెళ్ళమని అరవింద్ ఎలీపాను కోరాడు.

అదే రోజు రాత్రి ఎలీపా సమీప గ్రామమైన సూదాపాలెం (ఉపులగుప్తం మండలం) స్వశానవాటికకు ఆవుని ట్రుక్లో తరలించాడు. అప్పటికే అక్కడ గుమికూడిన కొందరు వ్యక్తులు ఆవు గురించి ఆరా తీశారు. మొబైల్ ఫోన్‌తో ఫోటోలు తీసుకున్నారు. ఎలీపా ఎప్పటిలా తన సోదరుడు వెంకబేశ్వరరావు (50)తో కలిసి ఆవు చర్కుం వలవడం మొదలుపెట్టాడు. ట్రుక్ డ్రైవర్ సవరపు లక్ష్మీకుమార్ (23), అతని తమ్ముడు సవరపు ప్రేమ్కుమార్ (15)లు కూడ వనిలో పాలుపంచుకొన్నారు. ఇంతలో హాత్తుగా అనేకమంది వ్యక్తులు వారి మీదికి దాడికొచ్చారు. బ్రతికున్న ఆవుని చంపుతున్నారని ఆరోపించారు. యథార్థంగా చనిపోయిన ఆవునే తీసుకువచ్చామని, తమ మాట నమ్మమని అస్సుదమ్మలిధ్దరూ వారిని బ్రతిమిలాడారు. అప్పటికప్పుడు ఆవు యజమానితో ఫోన్‌లో మాట్లాడించారు. అయినాసరే వారు నమ్మలేదు. కులపరమైన దూషణలతో మూకుమ్మడిగా దాడికి పూనుకొన్నారు. అస్సుదమ్మలిఖి, ట్రుక్ డ్రైవర్ని చెట్లకు కట్టి రాళ్ళు, కర్రలు, ఇనప ఊచలతో చావగొట్టారు.

ఎంతనేపటికీ ఎలీపా, వెంకట్స్వరావులు ఇంటికి తిరిగి రాకపోవడంతో వారి కుమారులు సూదాపాలెం వెళ్లారు. అప్పటికే అక్కడికి చేరిన పోలీసులు - కడలి ఏడుకొండలు, చాగంటి ప్రసాదులు వారి పట్ల కూడా అమానుషంగా ప్రవర్తించారు. బ్రతికున్న ఆవని చంపి చర్చం వలుస్తున్నామని ఒప్పుకుంటే మీ అన్నదమ్ములిద్దరినీ వదిలివేస్తామని లేదా చంపుతామని బెదిరించారు. అయినా ఎలీపా అబద్ధం చెప్పేలేదు. పోలీసులు క్షతగాత్రులను అంబులెన్స్‌లో ఆసుపత్రికి తీసుకువెళ్లేలు సరికదా ఆవు కశేబరం తెచ్చిన ట్రైక్‌లోనే వారిని ఎక్కించి అమలాపురం పోలీస్‌స్టేషన్‌కు తరలించారు. చివరికి మధ్యరాత్రివేళ ఎమ్మెల్చిపిఎస్ కార్యకర్తల పూచీకత్తుపై మోకాబి ఎలీపా, మోకాబి వెంకట్స్వరావు, సవరపు లక్ష్మీం కుమార్లను ప్రభుత్వానుపత్రిలో చేర్చారు.

మూడు ఆవుల కథ

ఈ సంఘటనలో చనిపోయిన ఆవు కంటే బ్రతికున్న మూడు ఆవులు కీలకపాత్ర పోషించాయని ఒక కథనం. అదెలాగంటే అమలాపురం మండలంలోని కామసగరువులో ఉంటాడు వీరిన శ్రీనివాసరావు అనే వ్యక్తి. అతను గౌడ కులస్తుడు. చిన్నకారు రైతు. టెంట్స్‌వాన్ నిర్వహకుడు. మానవహక్కుల కార్యకర్తలకు అతను చెప్పిన కథనం ఈ విధంగా ఉంది.

కొన్నాళ్ళ నుంచి అతని తోటలోని మామిడి మొక్కల్ని ఇరుగు పొరుగు రైతులకు చెందిన ఆవులు నాశనం చేస్తున్నాయి. అది గమనించి ఆయన ఆగస్టు 8 సాయంత్రం ఆ ఆవులను తన పాలేరు గోవిందుతో కలిసి సూదాపాలెం గ్రామానికి తోలుకొని పోయాడు (కామసగరువు నుంచి సూదాపాలెం 8 కిలోమీటర్లు). అక్కడి స్కృతానవాటికకు కిలోమీటరు దూరంలోని పులిదిండి చంటికి ఒక ఆవుని అప్పగించాడు. గంధంవారి పాలెంలోని చవ్వాకుల సాయిబాబు ఆధీనంలో మిగతా రెండు ఆవుల్ని ఉంచాడు. చీటి మీద తన పేరు, ఊరు, ఫోన్ నెంబర్ రాసి వారికిచ్చాడు. ఆవుల కోసం ఎవరొచ్చినా తనని సంప్రదించమని పురమాయించాడు. ఈలోగా ఆ ఆవుల యజమానులు మరికొందరితో కలిసి వాటిని వెదకడం ప్రారంభించారు. సాయిబాబు ఆధీనంలోని రెండు ఆవులు వారికి దొరికాయి. మూడో ఆవు కోసం గాలిస్తున్నప్పుడు స్కృతానంలో మాదిగలు తారసపడ్డారు. దానితో తమ ఆవునే వారు దొంగిలించారనుకున్నారు. వాళ్ళు బ్రతికున్న ఆవని వధిస్తున్నారనుకున్నారు. అందుకే చుట్టుపక్కల జనం కూడా తల్లాక చెయ్యి వేశారు. అందరూ కలిసి స్వప్రయోజనాల కోసం గోరంత సమస్యని కొండంత చేశారని వీరిన శ్రీనివాసరావు అభిప్రాయం. అయితే ఈ కథనం పూర్తి నమ్మశక్యంగా లేదు. ఎందుకంటే - దారులన్నీ సూదాపాలెమే చేరతాయా?

మామిడి మొక్కల్ని పాడుచేస్తున్న ఆవుల్లో ఒకటి శ్రీనివాసరావు బంధువు ఉప్రింకి నారాయణరావుడి. రెండో ఆవు రాజులపూడి గంగాధరరావుడి. మూడో ఆవు భూపతిరాజు

వెంకటసుబ్బరాజుడి. మొదటి ఇధ్దరూ కామనగరువు గ్రామస్తులే. మూడో ఆసామీది సమీపగ్రామం వన్నెచింతలపూడి. పంటపొలాల్లోకి మేత కోసం పశువులు చౌరబడటం కొత్తేమీ కాదు. అటువంటి సందర్భాల్లో రైతులు ఆయా పశువుల యజమానులకి ఒక మాట చెప్పి చూస్తారు. అయినా కట్టడి చేయకపోతే తమ తోటలోనో ఇంచిదగ్గరో ఆ ఆపుల్ని కట్టివేస్తారు. అంతేతప్ప ఊరుకాని ఊరుకి కిలో మీటర్ల దూరం తరలించుకొని వెళ్లరు. పశువు కనిపించకపోతే ఏ యజమాని అయినా ముందుగా గ్రామంలోని నలుగురినీ వాకబు చేస్తాడు. అంతేగాని మూడు ఆపుల్ని వెదకడానికి ముఖ్యయి మందిని పోగేసుకుని రాత్రిపూట పొరుగురు వెళ్డడు. పైగా నేరుగా సూదాపాలేనికే ఎందుకు వెళతారు? దారిలో కంటపడిన ప్రతి ఆపూ తమదేనని కూడా ఎవరూ అపోహపడరు. హద్దా అప్పటికప్పుడు అక్కడ వందమంది పోగుపడరు. మూకుమ్మడిగా దాడికి పాల్పడరు.

చర్చకార వృత్తి నేరమా?

మాదిగలు కాబట్టి వారిని దొంగలుగా జమకట్టారు. అంటే ఇక్కడ చర్చకార వృత్తినే నేరంగా పరిగణించారు. అందుకనే పశువు కళేబరం నుంచి చర్చం వలుస్తుంటే చావగొట్టారు. నీ ఆధీనంలోకి మా ఆపులు ఎలా వచ్చాయని చవ్వాకుల సాయిబాబుని ప్రశించినప్పుడే వాస్తవం తెలిసి ఉంటుంది కదా! రెండు ఆపులు దొరికిన తర్వాత మూడో ఆపు ఆచూకీ కనుగొనడం అసాధ్యమా? అసలు అప్పటివరకు వీరిన శ్రీనివాసరావు వారితో ఫోన్లో మాట్లాడకుండానే ఉన్నాడా? జరిగిన సంగతి మొత్తం అతను వివరించకుండా ఉన్నాడా? ఆ కొద్దిపాటి సమయంలోనే వారికి అనుమానం ముంచుకొచ్చిందా? అపోహా పడినంత మాత్రాన అమాయకుల మీద అమానుషంగా దాడికి దిగుతారా?

ఆపు కళేబరం నుంచి అప్పటికి కొంతమేరకు మాత్రమే చర్చం వలిచారు కాబట్టి ఆ ఆపు ఎవరిదో యజమానులు సులభంగానే పోల్చుకోగలరు. పైగా చచ్చిపోయిన ఆపు యజమాని అరవింద్ కూడ వారికి ఫోన్లో స్పష్టంగానే చెప్పాడు ఆపు తనదని. అలస్యమయితే ఆపు కుళ్చిపోతుండనే ఉన్నపళంగా రాత్రివేళ తరలించామన్నాడు. ఇంకా సందేహం ఏమిది? ఆ ఊరికి, ఆ పనికి మోకాటి ఎలీపా కొత్తవాడు కూడా కాదు. అక్కడే అతని బావమరిది యార్లగడ్డ ఏసుబాబు ఉంటాడు. అతను అటోడైవర్. అవసరం మేరకు కులవృత్తి కూడా చేస్తాడు. ఆవేళ అతను అనుపత్రికి వెళ్డడం వల్ల పనిలో భాగస్వామి కాలేదు. వారిద్దరూ అదే స్కూలునపాటికలో కొన్నేత్కుగా చనిపోయిన పశువుల చర్చాన్ని వలుస్తున్నారు. ఈ

క
ర
మ
త
ర

సంగతి ఊరంతటికీ విదితమే. ఏ చర్యకారుడూ మాంసం కోసమో, చర్యం కోసమో బ్రతికున్న పశువుని వధించడు. ఆ మాత్రం ఇంగితజ్ఞానం లేని రైతు ఉండడు. అయినా అపోహ ఏమిచీ?

రైతు తన ఆవుని గుర్తించలేదా?

ఆ స్వశానవాటికలో అంత చీకట్టో కూడా వారి కళ్ళకి మాదిగలు కనిపించారు. ఆవు కనిపించింది. చెట్లు కనిపించాయి. కట్టడానికి తాళ్ళు కనిపించాయి. కొట్టడానికి రాళ్ళు, కర్రలు కనిపించాయి. కానీ ఆ ఆవు తమదో కాదో మాత్రం తెలియలేదా! ఆవు తమది కాసప్పుడు వెనుదిరిగి వెళ్లిపోవాలి కదా! లేగదూడకు ముట్టె కట్టి ఆవు నుంచి సంవత్సరాల తరబడి పాలు పితుక్కొంటారు. అదే ఆవు చనిపోతే మాత్రం అందరూ ముక్కు మూసుకుంటారు. ఎన్నోళ్ళపాటు దానిని వాడుకున్నప్పటికీ ఏ ఒక్కరూ ఆ దరిద్రాపులకి రారు. కళేబరాన్ని చర్యకారులకి అప్పగించేంత వరకు నిద్రపోరు. అటువంటి పరిస్థితుల్లో ఏ దురుద్దేశం లేకుండానే ఇతరులు స్వశానవాటికు పరుగు పరుగున చేరుకున్నారా? ఈ ప్రాంతంలో ఆవుల అపహరణకు గురైన ఘటనలు ఇంతకు ముందెప్పుడూ లేవు. అటువంటి ఫిర్యాదులేవీ పోలీసుస్టేషన్లలో నమోదైన దాఖలాలు లేవు. మోకాటి ఎలీపా, అతని కుటుంబ సభ్యుల మీద ఏ విధమైన ఆరోపణలు లేవు. అయినా ఇదంతా జరిగింది. పైపెచ్చు ఆగస్టు 8వ తేదీ రాత్రి ఒంటిగంటకి బాధితులు పోలీసుస్టేషన్లో ఉన్న సమయంలోనే కాపునగరువు నుంచి కొందరు వ్యక్తులు వచ్చారు. ఎవరో తమ ఆవుల్ని దొంగిలించారని పోలీసులకు ఫిర్యాదు చేశారు. తెల్లవారగానే ఈ ‘మూడు ఆవుల కథ’ ప్రచారంలోకి వచ్చింది !

యూదుచ్చిక సంఘటనగా ప్రచారం

ఈ సంఘటన యూదుచ్చికంగా జరిగింది తప్ప బిజెపి, ఆర్ఎస్ఎస్, విపోచెపి, గోసంరక్షణ సమితి ఇత్యాది సంఘలతో నిందితులకు ఎటువంటి సంబంధం లేదని పోలీసు యంత్రాంగం పదేపదే ప్రకటించింది. అపహరించబడిన తమ ఆవుల్ని చర్యకారులు వధిస్తున్నారనే అపోహతో వారిపై రైతులు దాడి చేశారని ప్రచారం చేసింది. దీనికి కొందరు స్థానిక పాత్రికేయులు కూడా వంత పలికారు. సహజంగా ప్రజలు కూడా అదే నిజమనుకున్నారు. హక్కుల సంఘాలు, దళిత, ప్రజా సంఘాలు చేపట్టిన నిరసన కార్యక్రమాల తర్వాత వాస్తవం నెమ్మిదిగా అవగతమయింది. అయినా పోర సహజం హౌనంగానే ఉండిపోయింది. తొలుత ఈ సంఘటన పట్ల మాలలు స్వందించలేదు. దేశవ్యాప్తంగా చర్యనీయాంశమయ్యక అనివార్య పరిస్థితిలోనే కదిలివచ్చారు. మాలమాదిగల మధ్య రాజకున్న వర్గీకరణ వివాదం కష్టకాలంలో పైతుం వారి ఐక్యతకు అవరోధంగా మారింది.

“గోపకు వథ నిషేధించాలని కోరుతున్న సంస్కృతి, రాజ్యవ్యవస్థలు ఒక వాస్తవంపై మౌనం వహిస్తున్నాయి. చనిపోయిన ఆపులు, ఇతర పశువుల కళేబరాలను తొలగించడం, పారవేయడం మొదలైన పనులు చేసేవారు దాదాపుగా అందరూ అట్టడుగు పర్మాలవారే. దళితులు, ఆదివాసులు, ముస్లింలు మినహా మరే కులంవారు కూడా మృతగోపుల, పశువుల కళేబరాలను పారవేయడానికి అంగీకరించరు. మృత గోపులు, పశువులకు సంబంధించిన కార్యకలాపాల్లో పాల్గొనే 25 లక్షల మందిలో 45 శాతం మంది దళితులు కాగా, 55 శాతం మంది ముస్లింలు. ఏరు మాత్రమే పశు కళేబరాలను తొలగించడం, పారవేయడం, వాటి చర్యాలను ఒలవడం, శుద్ధి చేయడం మొదలైన పనులు చేస్తారు. ఇటువంటి పనుల్లో పాల్గొనేవారి ఆదాయం అతి తక్కువ కాగా భారతదేశపు విస్తరిస్తున్న చర్యాప్రత్యుత్తులు, మాంసోప్రత్యుత్తుల పరిశ్రమల నుంచి ఆపరిమిత లాభాలనార్జిస్తున్న వారందరూ అగ్రకులాలవారే కావడం భారతీయ సమాజంలోని ఒక బాధాకర వైరుధ్యం.”

- డాక్టర్ సాగరి ఆర్ రామ్దాస్
పశువైద్య శాస్త్రవేత్త

క
ర
మ
త
త
ం

చుక్కలు కలిపితే వికృత చిత్రం

ఇక్కడ మరో అనుమానాస్పద విషయం కూడా ఉంది. ఆగస్టు 8 సాయంత్రం కామనగరువు నుంచి సూదాపాలెం గ్రామానికి ఆపుల్ని తోలుకువెళ్లిన వీరిన శీనివాసరావు ఆ తర్వాత అమలాపురం వెళ్లాడు. అక్కడ బూరగాయల ఆరవింద్ టింబర్ డిపో దగ్గర చనిపోయిన ఆపుని చర్చకారులు ట్రుక్లోకి చేర్చడం చూశానని కూడా చెప్పాడు. అప్పుడే సమీపంలోని మద్యం దుకాణంలో పనిచేసే పలివెల బుజ్జి, లక్ష్మణ్లు కూడా చనిపోయిన ఆపును చూశారని, అయినా ఆ రాత్రి జరిగిన దాడిలో ఆ ఇధ్దరూ పాల్గొన్నారని, పోలీసులు వారిని నిందితులుగా చూపలేదని బాధితులు పేర్కొన్నారు. అంతేకాదు కామనగరువు గ్రామస్తులైన ఈ ముగ్గురికి ఆపు కళేబరాన్ని ఎలీపా సూదాపాలెం స్కానవాటికకు తరలిస్తున్నాడనే సంగతి ముందుగానే తెలుసునని వారు అన్నారు. చుక్కలన్నీ కలిపితే ఒక వికృత చిత్రం ఏర్పడినట్టు ఈ విడివిడి విషయాలన్నిటినీ క్రోడీకరిస్తే సూదాపాలెం ఘుటన ఒక పథకం ప్రకారమే జరిగిందని అర్థమవుతుంది.

ఈ సంఘటనలో ఎనిమిది మంది నిందితుల్ని పోలీసులు అరెస్టు చేశారు. వీరిపై ఎస్.సి, ఎస్.టి అత్యాచార నిరోధక చట్టంతో పాటు భారత శిళ్పాస్కూల్ ప్రకారం తీప్రంగా కొట్టి గాయపరిచి, హత్యాయత్తానికి పాల్పడినట్టుగా నేరారోపణ మోపారు. వీరిలో ఏడుగురు గౌడ కులానికి, ఒకరు కాపు కులానికి చెందినవారు. అయిదుగురు కామనగరువు, ముగ్గురు సమనసుగ్గులు. అయితే వారితోపాటు దాడి జరిగిన చోట, ఆ తర్వాత పోలీసుస్టేషన్లోను కూడా పోలీసులు వెంకన్న, కడలి ఏడుకొండలు తమ పట్ల అమానుషంగా ప్రవర్తించారు కాబట్టి వారిని ఉద్యోగం నుంచి సస్పెండ్ చేయాలని; ఎస్.సి, ఎస్.టి అత్యాచార నిరోధక చట్టం కింద వారిపై కూడా కేసు నమోదు చేయాలని బాధితులు డిమాండ్ చేశారు. దాడిలో పాల్గొన్న పలివెల బుజ్జి, లక్ష్మీణ్ణలతో సహ దాడికి పథకం రూపొందించిన మంచం రామారావుని కూడా అరెస్టు చేయాలని కోరారు. మామిడిపల్లి నారాయణమార్తి (యెరుబండి అబ్బులు)ని ఎ7 నుంచి ఎ1కు మార్చాలని కోరారు. విచారణ సక్రమమైన పద్ధతిలో చేపట్టడం లేదని, మీడియాకు సమాచారం తెలియపరచడం లేదని వారు ఆందోళన వ్యక్తం చేశారు.

ఆగస్టు 9న ఆస్పత్రిలో మేము బాధితులతో మాట్లాడుతూ, “మీ తరతరాల కులవృత్తిలో ఇటువంటి సంఘటన ఎన్నడైనా ఎడుర్కొన్నారా” అని అడిగాము. “లేదు” అని ఎలీషా వెంటనే బదులిచ్చాడు. “ఇప్పుడెందుకు జరిగిందనుకుంటున్నారు” అనగానే అతని కొడుకు, ఉపాధ్యాయుడు అయిన చంటిబాబు కల్పించుకొని “మోది గోసంరక్షణ నినాదం ఇటువంటి మతోన్నాదాన్ని, తప్పుడు చైతన్యాన్ని నూరిపోస్తేంది” అని చెప్పాడు. ఈ ఘటనకు నిరసనగా రేపు ఏ పశువు కశేబరం జోలికీ చర్చకపోతే ఏమవుతుంది అనే ప్రశ్న తలెత్తింది మాలో. బహుశా అప్పుడు జీవనిర్దీశవాల సందేహం నివృత్తి అవుతుంది. కరుణకుమార రాసిన ‘కొత్త చెప్పులు’ కథ గుర్తుకొస్తోంది. 1936 నాటి ఆ కథలో ఎద్దు కశేబరాన్ని ముట్టకుండా మాదిగలు నిరసన వ్యక్తం చేసిన తీరుని ఆయన గొప్పగా చిత్రించారు. పోకీ పనివారిని ఉద్దేశించి అంబేద్కర్ “సామాజిక నిర్మాణంలో అపరిశుభ్రమైన పనుల్ని బానిసలతోనే చేయిస్తారు” అని అన్నారు. అందుకనే దళితులు అపరిశుభ్ర వ్యత్తుల్ని వదిలిపెట్టాలని ఆయన పట్టుపట్టారు. నిజంగానే మోకాటి ఎలీషా వంటివారు అపరిశుభ్రమైన తమ కులవృత్తిని వదిలిపెట్టినట్టయితే బూరగాయల అరవింద్ ఎవరికి ఫోన్ చేసివుందేవాడు?

గత కొన్ని దశాబ్దాలుగా వ్యవసాయరంగంలో పశువుల వినియోగం తగ్గుముఖం పట్టింది. చిన్న, సన్నకారు రైతులకు వాటి పోవడ భారంగా తయారయింది. దీనితో పలువురు మాదిగలు ఇతరేతర పనుల్లో కుదురుకొన్నారు. అలాగని కులవృత్తిని వారు పూర్తిగా వదులుకోలేదు. ఇప్పటి ధరలను బట్టి ఆవు లేదా గేదె కశేబరం నుంచి చర్చం వలిచి అమ్మితే ఆరు వందల రూపాయలు వస్తాయి. సకాలంలో మాంసాన్ని సేకరిస్తే నాలుగు కుటుంబాలవారు కూర వండుకొని తింటారు. కొంత భాగం ఎండబెట్టి భద్రపరచుకొంటారు. ఇందుకోసం నలుగురు

క
ర
మ
త
త

వ్యక్తులు ఒక రోజు త్రమ చేస్తారు. ఈ మొత్తం ప్రక్కియని చర్చకారులు తమ జన్మహక్కగాను, కర్తవ్యంగాను భావిస్తారే తప్ప లాభాపేక్షతో చూడరు.

ఆపులంటే ప్రాణం, దళితులంటే ద్వేషం

వీరిన శ్రీనివాసరావు తదితరుల నుంచి మేము సమాచారం సేకరించేటపుడు వారి ప్రతి మాటలోను దళితులంటే చులకన భావం వ్యక్తమవడం గమనించాం. మాదిగలు తెల్లబట్టలు వేసుకోవడం సైతం సపించలేని వారి ద్వేషభావానికి ఆశ్చర్యం వేసింది. ఆపు అంటే తమకి ప్రాణమని చెపుతూ కూడా ఆపు కళేబరం నుంచి చర్చం పలవడం, ఆ మాంసం తినడం నేరంగా పరిగణించే వారి అవివేకానికి మానోట మాట రాకుండా పోయింది.

బాధితులకు ప్రభుత్వం తక్కణసాయం, నష్టపరిహారం, ఉద్యోగం, భూమి ప్రకటించింది కాని ఇంతవరకు తక్కణసాయం, 25 శాతం మేరకు నష్టపరిహారం మాత్రమే అందాయి. మాలమాదిగలు కలిసి పశువు కళేబరాన్ని తరుముపట్టిన కాలం నాటి వాడు ఎలీపొ దౌరికినప్పుడు ఆ మాంసంతోను, లేనప్పుడు తాటిపళ్ళతోను కడువు నింపుకున్నవాడు. చర్చకార వృత్తితో కుటుంబాన్ని ఈదుకొచ్చినవాడు. చెమటోడ్చి కొడుకుల్ని చదివించినవాడు. ఇప్పుడు ఒక పథకం ప్రకారం జరిగిన ఈ దాడి ఆయనని నిలువెల్లు కలచివేసింది.

దళితుల పక్షుత వర్ధిల్లాలి

దేశంలో హిందూత్వవాదుల దురాగతాలకు కొనసాగింపుగానే ఈ సంఘటన జరిగిందని బోధపడుతోంది. ఉత్తరప్రదేశ్‌లోని దాద్రి నుంచి గుజరాత్‌లోని ఉనా మీదుగా ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని సూదాపాలం వరకు మతోన్నాదం చొచ్చుకువచ్చింది. అయితే ఇక్కడ మెజారిటీ మతోన్నాదానికి కుల దురహంకారం తోడయింది. గొడ్డు మాంసం తింటున్నాడనే అనుమానంతో మనిషిని హతమార్చే స్థితి నుంచి పశువు కళేబరం నుంచి చర్చం వలిచే కులవృత్తిని నేరంగా పరిగణించే దశకి ఎగబాకింది. ఇటీవలి పరిణామాలను తెలుసుకొనేందుకు మిత్రులం మరోసారి జానకీపేటకు వెళ్ళినప్పుడు ఆనాటి అవమానం తను కన్నుమూసేంతవరకు గుర్తుండిపోతుందని ఎలీపొ కన్నీళ్ళు పెట్టుకొన్నాడు. మా తిరుగు ప్రయాణంలో ఆయన గుడినె చూరుకి గుచ్ఛిన ‘దళితుల పక్షుత వర్ధిల్లాలి’ అనే ప్లకార్డ్ వేపు కొంతసేపు చూస్తుండి పోయాము.

‘వీక్షణం’ పత్రికలో ప్రముఖించబడిన తూ.గో. జిల్లా మానవహక్కుల వేదిక అధ్యక్షులు నామాది శ్రీధర్ వ్యాసం ఆ తర్వాత కరపత్రంగా అచ్చయింది.

అక్టోబర్ 2016

దళిత గొంతుక సుధాకర్

మానవహక్కుల కార్యకర్త, దళిత మేధావి ఆచార్య పసల సుధాకర్ ఫిబ్రవరి 7వ తేదీన తీవ్ర అనారోగ్యంతో మరణించారు. దళిత, హక్కుల ఉద్యమాలకు నుమారు రెండున్నర దశాబ్దాల పాటు అండగా నిలిచిన వ్యక్తి సుధాకర్. సామాన్య కుటుంబం నుండి విశ్వవిద్యాలయ అచార్యుడిగా ఎదిగిన అరుదైన వ్యక్తి. ఎంత ఎదిగినా తన మూలాలను ఏనాడు విస్తరించలేదు. దళిత, హక్కుల ఉద్యమాల వ్యాప్తికి, వాటి బలోపేతానికి నిరంతరం కృషి చేసాడు.

మదనపల్లి బి.టి. కాలేజ్ చదువు సుధాకర్కి వ్యక్తిత్వాన్ని, దైర్యాన్ని ఇచ్చింది. నిజాయితీని నేర్చింది. కడవరకు ఆ విలువల కొరకే జీవించాడు. 1980ల్లో వచ్చిన దళిత ఉద్యమం అప్పటికి ఇంకా విద్యార్థిగా వున్న సుధాకర్ లాంటి యువకులను బాగా ప్రభావితం చేసింది. బౌద్ధ, అంబేద్కర్ సంఘాల కార్యక్రమాలలో భాగమయ్యాడు. అనేక ప్రాంతాల్లో ఉద్యమ వ్యాపికి సభలు సమావేశాలు నిర్వహించాడు. క్రమేహి ప్రజాసంఘాలు, ఉద్యమాలు, వామపక్ష రాజకీయాలు సుధాకర్ ఆలోచనలను శక్తివంతం చేసాయి. ఉత్సత్తు కులాల నుండే నిజమైన మేధావులు వస్తారని, ప్రపంచాన్ని ఆర్థం చేసుకొని మార్గగల శక్తి వారికి వుంటుందని గట్టిగా నమ్మడమే కాక అధిపత్య కులాల అధ్యాపకులతో వాదించి ఒప్పించడం సుధాకర్కు అలవాటు. విశ్వవిద్యాలయంలో వున్న స్తభ వాతావరణాన్ని చేదించాడు. దళితుల పట్ల వుండే చిన్నచూపును, చులకన భావాలను, ఉదాసీన వైఖరులను తృణీకరింప చేయగలిగాడు. దళిత ఆత్మగౌరవానికి చిప్పాంగా నిలబడ్డాడు. విశ్వవిద్యాలయంలోని ఏ ఇతర వర్గాల కంటే మేధస్సులోగాని, సమస్యల పరిష్కారంలోగాని, త్యాగాలలోగాని దళితులు వెనకబడి లేరని నిరూపించాడు. విశ్వవిద్యాలయానికి జాతీయ అంతర్జాతీయ మేధావులను పరిచయం చేసాడు. అంబేద్కర్ జయింతులు, వర్ధంతులు, ఘూలే సభలు సమావేశాలు జరిపి వాటికి ఓ కొత్త అర్థాన్ని, నిండుతనాన్ని తీసుకొచ్చాడు. దళిత విద్యార్థులకు అండగా వుండటమే కాక వారిలో

క
ర
మ
త
త
ం

ఆత్మవిశ్వసాన్ని తీసుకురావటంలో స్ఫూర్తిదాయక పొత్తు పోషించాడు. తమ న్యాయమైన ఆకాంక్షలకు ఓ రూపాన్ని ఇవ్వడం విద్యార్థి సంఘాలు ఆయన నుండి నేర్చుకొన్నాయి. విశ్వవిద్యాలయంలో బలమైన దళిత గౌంతుగా వారి పోరాటాలకు సాధికారత సాధించడం సుధాకర్కే సాధ్యమయింది.

1990ల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ పొరపాక్కల సంఘంలో సభ్యుడై ఆ తర్వాత కాలంలో అనంతపురం జిల్లా పొరపాక్కల సంఘం అధ్యక్షుడిగా కొనసాగాడు. మానవపాక్కల వేదిక ఏర్పాటులో క్రియాశీలకంగా పనిచేసాడు. ఆ తరువాత వేదిక జిల్లా అధ్యక్షుడిగా సుదీర్ఘకాలం కొనసాగాడు. కులపరమైన హింసా రూపాలను పాక్కల ఉల్లంఘనలో భాగంగా చూడాలనే చర్చలో బలమైన వాదనలను వినిపించాడు. చుండూరు, సోంపేట, ప్యాపిలి, శింగనమల, ఆలమూరు, రావులుడికి, హిందూపురాల్లో దళితులపై జరిగిన దాడులను, హత్యలను నిరసించడంలోనూ, నిజనిర్ధారణ కమిటీల్లో భాగంగా తిరగడంలోనూ కీలకపాత్ర వహించాడు. కరపత్రాలు రాయడంలోనూ, పోస్టర్లు అతికించడంలోనూ, ఊరేగింపులు, పొదయాత్రలు, సభలు, సమావేశాల్లో పాల్గొనడంలోనూ ప్రధానపాత్ర వహించాడు. విశ్వవిద్యాలయాల్లో పాక్కల ఉద్యమాలకు ఒక చోటును సంపాదించగలిగాడు. సాంఘికశాస్త్రాల విద్య పరిరక్షణ ఉద్యమానికి ప్రచార కేంద్రంగా వున్నాడు. అనేకమంది అధ్యాపకులను ఈ ఉద్యమాలకు పరిచయం చేయడంలో సుధాకర్ ది ఘనమైన పొత్తు. ఈ రోజు అనేకమంది విద్యార్థులు పాక్కల సంఘాల్లో కార్యకర్తలుగా వుండటానికి సుధాకర్ వ్యక్తిత్వమే కారణం. రెండు దశాబ్దాల పాటు అనంతపురం జిల్లా పాక్కల ఉద్యమాన్యమికి అవసరమైన సేవలు చేశాడు. అనారోగ్యం కారణంగా గత 5 సంవత్సరాలుగా క్రియాశీలంగా వ్యవహరించే అవకాశం లేకపోయినా ఉద్యమాన్ని వెనుంచే వున్నాడు.

చరిత్ర అధ్యాపకుడిగా దళిత, ట్రై, వెనుకబడిన వర్గాల చరిత్ర రచన కోసం తీప్పమైన కృషి చేసాడు. సుమారు ఏడు డాక్టరేట్లకు గైడ్స్గా వ్యవహరించాడు. అవన్నీ పీడిత వర్గాల అంశాలపైనే కేంద్రీకరించి వుండడం యాదృచ్ఛికం కాదు. నిశితమైన దృష్టితో చరిత్ర రచన చేయాలని సంకల్పించాడు. సుధాకర్ మరణం ఈ కృషికి విఫూతం కలిగించింది. ఆయన రాసిన సుమారు 60 వ్యాసాలు పరిశోధన పత్రికల్లో ప్రచురించబడ్డాయి. అన్నీ బౌద్ధంపైన, అంబేద్కర్ ఆలోచనలపైన, ట్రై, దళిత ఉద్యమాలపైన రాసినవే. ఈ పరిశోధన కృషి కారణంగానే ఆంధ్రప్రదేశ్ చరిత్ర

కాంగ్రెస్ ప్రధాన కార్యదర్శిగా మూడు పర్యాయాలు ఎన్నుకోబడ్డాడు. అత్యంత కీలకమైన దశలో చరిత్ర కాంగ్రెస్ సంస్థను బలోపేతం చేయడం, దళితులకు, స్త్రీలకు ఆ సంస్థలో సముచిత స్థానాన్ని సాధించడం కూడా సుధాకర్ వల్లనే సాధ్యమైంది.

సునిశిత హాస్యప్రియుడు. సంగీతం, శొందర్యం, ఆప్యాయత, అనురాగం, అన్నిచీకీ మించి స్నేహానికి, ప్రేమకు విలువనిచ్చి తన మాటలతో పూలను పూయించినవాడు సుధాకర్. మిత్రులను, హక్కుల కార్యకర్తలను, దళితులను, కుటుంబ సభ్యులను ఎంతగానో ప్రభావితం చేసినవాడు. తన అర్థాంతర నిష్పత్తమణతో అందర్నీ నిరాశపరిచాడు.

అమర్ హై సుధాకర్

అనంతపురం జిల్లా కమిషన్

17.2.2017

దళితులపై దాడులకు చరమగీతం పాడేదెప్పుడు?

కొరంచేడు, చుండూరు, పదిరికుప్పం, లజ్జింపేట... ఇప్పుడు వీటి పక్కన అవమానకరంగా మరో ఊరు, అదే ఉప్పులపాడు. అనంతపురం జిల్లా ముదిగుబ్బ మండలంలోని ఈ గ్రామం జాతీయ రహదారికి కేవలం 4 కి.మీ. దూరంలో వుంది. జిల్లా పరిషత్ ఉన్నత పారశాల ఉన్నప్పటికీ అంటరానితనం అడుగడుగునా తాండవిస్తూ ఉంటుంది. కుల వివిధ కనుచూపుమేరంతా తారసపదుతూనే ఉంటుంది. ఆటో ఎక్కుడానికి రెడ్డు వస్తే, దళితులు లేచి నిలబడి సీటు ఇవ్వటం లాంటి ఆచారాలు ఈ గ్రామంలో కోకొల్లలు. వివిధ కులాలకు చెందిన ఓటర్లు సుమారు 900 మంది ఉన్న ఈ గ్రామంలో దళితుల కుటుంబాలు 50 ఉంటే, రెడ్డ కుటుంబాలు అంతకంటే చాలా ఎక్కువే ఉంటాయి. సామాజికంగా, ఆర్థికంగా, రాజకీయంగా అన్ని విధాలా పైచేయి, పెత్తనం రెడ్డి సామాజిక వర్గానిదే.

ప్రకాశ్ అలియాన్ ఏబు 25 సంవత్సరాల నిరుపేద మాదిగ యువకుడు. ఊర్లో ఎవరు పనికి పిలిచినా కాదనకుండా వెళ్ళివాడు. ఒక్కడే ఇద్దరు మనుషుల పని చేసేవాడు. ఒక్క దాచుకోకుండా బాగా కష్టపడే పనిమంతుడు. తరాలుగా ప్రకాశ్ కుటుంబం సాగు చేసుకుంటున్న భూమిని ఊర్లోని ఒక రెడ్డి మోసపూరితంగా తన పేరు మీద పట్టా చేయించుకొని, దౌర్జన్యంగా తన ఆధినంలోకి తెచ్చుకున్నాడు. జీవనాధారమైన భూమి అన్యాకొంతం కావటం వలన ప్రకాశ్, అతని అన్నలు కూలి పనులు చేసుకుంటూ జీవనం సాగిస్తున్నారు. ఈ క్రమంలో ఒకసారి రామసుబ్బారెడ్డి అనే ఆయన తన పొలంలో పనిచేసే ప్రకాశ్కు కూలి డబ్బులు

క
ర
మ
త్ర
ం

పూర్తిగా ఇవ్వకుండా బెదిరించాడు. కదుపుమండిన ప్రకార్ రామసుబ్బారెడ్డి ట్రాక్టర్ బ్యాటరీ ఎత్తుకొచ్చాడు. మూడు రోజుల తర్వాత ప్రకార్ అన్న ఆ బ్యాటరీ తిరిగి ఇచ్చేసాడు. అయినా తనకు ఏదైనా హని తలపెడ్తారేమొననే భయంతో ప్రకార్ వెంటనే ఊరు వదిలి వెళ్లిపోయాడు. శివరాత్రి ముందు రోజు ఊర్లోకి తిరిగి వస్తుండగా ఊరు వాకిలి దగ్గరే ప్రకార్ను చూసిన రామసుబ్బారెడ్డి అతన్ని తాడుతో బంధించాలని చూశాడు. కానీ ప్రకార్ తప్పించుకొన్నాడు. ఆ తర్వాత ప్రకార్ తమ గడ్డివాము తగలబెట్టాడని రామసుబ్బారెడ్డి పుకారు పుట్టించాడు.

ఈక రాత్రిపూట పొలాల వెంట అడ్డదారిలో ప్రకార్ ఊర్లోకి వస్తున్న విషయం తెలిసి బైకుల్లో ఊరి చుట్టూ కాపుకాసిన రామసుబ్బారెడ్డి వర్డం నిరాయుధుడైన ప్రకార్ను విచక్షణా రహితంగా కొట్టి, చిత్రహింసలు పెట్టి సామూహికంగా హత్య చేసారు. తర్వాత శవాన్ని గోనెసంచిలో కుక్కి ట్రాక్టర్ చిల్లర్సై వేసుకొని, ఊరు వాకిలి అరుగు దగ్గర తెచ్చివడేసారు. తమ విభేదాలను పక్కనపెట్టి అన్ని పార్టీలలోని రెడ్డు ఏకమై ఈ హత్యాకాండలో పాలుపంచుకున్నారు. ప్రాణభీతితో ప్రకార్ కుటుంబ సభ్యులుగాని, బంధువులుగాని, మిగతా దళితులెవ్వరూగాని ఈ మారణకాండను అడ్డుకునే సాహసం చేయలేదు. కనీసం శవాన్ని చూడానికి కూడా వాళ్ళకు డైర్యం చాలలేదు. ఎవరి ద్వారానో ఈ హత్య గురించి తెలుసుకున్న పోలీసులు, వెంటనే గ్రామానికి వచ్చి విషయాన్ని ఆరా తీసారు. “మాకు తెలీదు, మేము చూడలేదు” అంటూ మొదట్లో భయంతో అందరూ నోళ్ళు కుట్టేసుకున్నా, ఆ తర్వాత కళ్ళకు కట్టినట్లు వివరిస్తూ, “పగవాడికి కూడా అలాంటి చావు రాకూడదం”టూ విలపించారు. ప్రకార్ సోదరుడు ఇచ్చిన ఫిర్మాదు మేరకు ముదిగుబ్బ యెన్.ఐ సాక్షులను విచారించి ఐ.పి.సిలోని సెక్షన్ 147, 148, 149, 302 ఆర్/డబ్బ మరియు ఎన్.సి, ఎన్.టి అత్యాచారాల నిరోధక చట్టం 1989లోని సెక్షన్ 3-II-V కింద కేసు నమోదు చేసుకొని రామసుబ్బారెడ్డి మరియు అతని బంధుమిత్రులు ఎనిమిది మందిని అరెస్ట్ చేసి రిమాండ్కు తరలించాడు. గ్రామంలో చాలా ఉద్దిక్త వాతావరణం నెలకొంది. ఇంతలో కేసులు పెట్టారనే కక్షతో ఊర్లోని మంచినీళ్ళ ట్యాంక్ దగ్గరికి రానివ్వకుండా, తమ పొలాల్లోకి దళితుల్ని రానివ్వకుండా, వారి ఆటోలను తిరగనీయకుండా రెడ్డు వారిని సాంఘిక బహిపూరణకు గురిచేసారు. దాంతో దళితులు, “ఎప్పుడు ఏం జరుగుతుందో”నని బిక్కుబిక్కుమంటూ ప్రాణాలు అరచేతిలో పెట్టుకొని బతుకుతున్నారు.

ఇప్పుడిప్పుడే ఇక్కడి దళితులు బి.ఎడ్, పాలిటిక్‌ల్ లాంటి చదువులతో సామాజికంగా చైతన్యవంతులవుతున్నారు. ఆర్.పి.టి లాంటి స్వచ్ఛంద సంస్థలు అందించే చేయుాతతో పొదుపు సంఘాలు పెట్టుకొని, ఆటోలు-మేకలు కొనుకొని, ఆధిపత్య కులాల దయాదాక్షిణ్యాలపై

క
ర
మ
త
ప

ఆధారపడకుండా బితుకుతున్నారు. యం.ఆర్.పి.యస్ లాంటి ప్రజా సంఘాల వల్ల రాజకీయంగా పైత్యవంతులవుతూ, అత్యాచారాలకు వృత్తిరేకంగా గొంతు సవరించుకుంటున్నారు. దీన్ని ఓర్పులేని ఆధిపత్య కులాల వారు అవకాశం కోసం ఎదురు చూస్తున్నట్లున్నారు. ప్రకాశ్ రూపంలో అవకాశం దౌరికేసరికి చాలా దుర్భాగ్యంగా, అమానుషంగా, సభ్యసమాజం తలదించుకునేలా నిస్సహియుడైన ఒక ఒంటరి దళితుడిపై తోడేళ్ళ గుంపులా దాడిచేసి ఆటవిక న్యాయాన్ని అమలుపరిచారు. బ్యాటరీ దొంగతనం, గడ్డివాము తగలబెట్టడం అనేవి చట్టాన్ని చేతుల్లోకి తీసుకొని ప్రాణాలు తీసేంత పెఢ్ నేరాలు కావు. అవి కేవలం తమ పాశవిక చర్యలను సమర్థించుకోవడానికి హంతుకులు చూపిస్తున్న కుంటిసాకులు మాత్రమే. వాస్తవానికి ఆ ఆధిపత్య కులాల మనసులో దళితుల మీద “తరతరాలుగా మా మోచేతి కింద నీళ్ళు తాగినవాళ్ళు, మాకు వెట్టికి పనిచేసిన బానిసలు, మేం పడేనే ఎంగిలి మెతుకులకు బ్రతుకంతా బండచాకిరి చేసినవాళ్ళు, ఈ రోజు మా వస్తువుల్నే ఎత్తుకెళ్తారా? కష్టానికి తగిన ప్రతిఫలం కావాలని ఆశిస్తారా? మా కళ్ళ ముందే మంచి బట్టలు, చెప్పులు వేసుకొని, బండ్లలో తిరుగుతారా?” అనే చులకన భావన బలంగా ఉంది. ‘తరతరాలుగా తాము చెలాయిస్తున్న ఆధిపత్యం ఎక్కడ బీటలు వారుతుందో అనే అభ్యర్థతా భావంతో దళితుల ఆత్మవిశ్వాసాన్ని దెబ్బ తీయాలి అనే ప్రధాన ఉద్దేశంతోనే ప్రకాశ్నను వారు మూకుమ్మడిగా మట్టబెట్టరు.

కుక్కను చంపాలనుకుంటే పిచ్చిదనే ముద్ర వేయాలి అంటారు కదా! ఇదే కుటీలనీతిని తమ దుర్భాగ్యాలను ఎదిరించేవారి గొంతు నొక్కటానికి ఆధిపత్య కులాల వారు ఉపయోగిస్తున్నారు. ‘ప్రకాశ్ మానసిక స్థితి సరిగా లేదు, ప్రమాదకరంగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు’ అనే పుకారు పుట్టించడం పై ‘పిచ్చికుక్క సూత్రం’ అమలులో భాగమే.

హంతుకు పక్కంలోని ఒకడు మా నిజనిర్ధారణ కమిటీ వాళ్ళతో - “మీరెవరు? ఏ టి.వి.? ఎందుకొచ్చారు? మేము ఊరికే దండించాము. ఏం తప్పా? వాడిని ఆ నాకొడుకులే చంపి మా మీద కేసు పెట్టారు. లం.... కొడుకులు” అంటూ చాలా అసభ్యంగా, పొగరుగా, దబాయిస్తూ మాట్లాడాడు. ఒక నిండు ప్రాణాన్ని అన్యాయంగా బలిగొన్న వారిలో ఏమాత్రం పశ్చాత్తాపం లేదు. పైగా ఏవేవో కట్టుకథలు చెప్పి ప్రకాశ్నను ఒక సంఘ విద్రోహ శక్తిగా, మానసిక రోగిగా, ‘అలాంటి వాడిని చంపినా తప్పు కాదు’ అని నిస్సిగ్గుగా సమర్థించుకుంటూ ఆత్మవంచనకే కాకుండా, సమాజ తప్పు కాదు’ అని నిస్సిగ్గుగా సమర్థించుకుంటూ ఆత్మవంచనకే కాకుండా, సమాజ

వంచనకు కూడా సిద్ధపడుతున్నారు. ఏ శక్తులు వీరి వెనుక పనిచేస్తున్నాయి? ఏ వర్గాలు వీరికి కొమ్ముకాస్తున్నాయి? ఏ వృషప్పలు వీరికి అండగా నిలుస్తున్నాయి? ఆలోచించండి.

ఇంత ఫోరంగా ఒక దళితుడు చంపబడితే, ఈ విషయం కేవలం ఒకటిరెండు వార్తా పత్రికల్లోని జిల్లా ఎడిషన్లకే ఎందుకు పరిమితమైంది? ఈ సంఘటనను విశాల ప్రజాసీకంలోకి తీసుకెళ్ళి రాష్ట్ర వ్యవస్థంగా చర్చనీయంశం చేసి, పాలకులు కనీసం కంటితుడుపు చర్చలైనా తీసుకునేలా వారిపై ఒత్తిడి తీసుకొనిరావటంలో పత్రికలు ఎందుకు వెనుకంజ వేసాయి? ఇదే సంఘటన దేశ రాజధానిలోనో, విదేశాలలోనో జరిగితే, మీడియా ఎంత హంగామా చేస్తుందో, ఎంత అతిగా స్పూండిస్టుందో మనందరికి విదితమే. ఎందుకీ పక్కపాతం, ఏమిటి దీని వెనకున్న రాజకీయం ఆలోచించండి.

ఈ కుల సమాజంలో పై మెట్ల మీద ఉన్నవారు ఆధునిక కాలానికి అనుగుణంగా మానసిక పరివర్తన చెంది, ‘మనిషిని మనిషిగా చూడటం’ అనే విశాల సమాజప్రాప్తిని అలవర్యకోవాలి. నాయకులు, అధికారులు, న్యాయమూర్తులు దళితుల రక్షణ కోసం ఏర్పడ్డ చట్టాలను, రాజ్యాంగంలో పొందుపర్చిన హక్కులను సరిగ్గా అమలయ్యేలా చిత్తపుద్దితో కృషి చేయాలి. అలాగే పీడితకులాల ప్రజలందరూ ‘ప్రతి మనిషికి ఒకే విలువ’ కోసం ప్రజాస్వామ్యబద్ధంగా నిరంతరం అలుపెరుగని ఐక్యపోరాటాలు చేసినప్పుడే దళితులపై దాడులకు పర్చునెంటగా పుల్నస్టాప్ పడుతుంది.

డిమాండ్స్

1. ప్రకార్ తల్లి లక్ష్మమ్మకు ఎన్.సి, ఎన్.టి, అత్యాచారాల నిరోధక చట్టం ప్రకారం, ఆర్థిక సహాయం అందించి పునరావాసం కల్పించాలి.
2. గ్రామంలో శాంతియుత వాతావరణం నెలకొనే వరకు పోలీస్ పికెటింగ్ ఉంచాలి.
3. నేర పరిశోధన త్వరగా పూర్తి చేసి, ముద్దాయిలకు కలిన శిక్షలు పదేలా తగిన చర్యలు తీసుకోవాలి.
4. జస్టిస్ పన్నయ్య కమిషన్ సిఫార్సులను వెంటనే అమలుచేసి, సమాజంలో దళితులకు తగిన అవకాశాలు కల్పించి, అందరితో సమానంగా ఎగిగేలా ప్రోత్సహించాలి.
5. దళితులపై జరుగుతున్న ఇలాంటి మారణకాండలను శోర సమాజం, ప్రజాస్వామిక పాదులందరూ ముక్కకంరంతో ఖండించాలి.

అనంతపురం జిల్లా కమిటీ

28. 2. 2017

క
ర
మ
త
ర

లాక్వ హత్యను రైతు ఆత్మహత్యగా చిత్రీకరిస్తారా?

మార్చి 26వ తేదీన వజ్రకరూరు పోలీస్‌స్టేషన్లో జరిగిన వన్నేష్ లాక్వ హత్య తదనంతర పరిణామాలు అందోళన కలిగిస్తున్నాయి. మార్చి 22వ తేదీన విడపసకల్ గ్రామానికి చెందిన వన్నేష్, గిరిబాబు, వీరేష్లను వజ్రకరూరు పోలీసులు తమ స్టేషన్లో అదుపులో ఉంచుకుని డబ్బు కోసం తీప్రంగా హింసిస్తే మర్మావయవాల వద్ద బలమైన దెబ్బు తగిలి వన్నేష్ మరణించాడు. జరిగింది లాక్వ హత్య కాగా దానిని కప్పి పుచ్చుకోవడానికి అధికార పార్టీ నాయకులు, పోలీసులు కుమ్మక్కె రైతు ఆత్మహత్యగా చిత్రించడం సిగ్గుచేటిన విషయం.

మృతుడు వన్నేష్ నిరుపేద బోయ కులస్థుడు. ఇల్లు, భూమిలాంటివి ఏపీ లేవు. గౌరవ ప్రదంగా జీవించగల వృత్తి లేదు. కేవలం ఉరవకొండ నియోజకవర్గంలో ఒక ఓటరు మాత్రమే. ఓటరు విలువ ఎన్నికలపుడు తప్ప ఆ తర్వాత కరివేపాకు లాంటిదని మనందరికి తెలిసిన విషయమే. వన్నేష్ అధికార పార్టీ సానుభూతిపరుదే కాని పేదవాడు కావడం వలన అతని ప్రాణానికి విలువ లేకుండా పోయింది. అందువల్లనే ఎవరికి తోచిన రీతిలో వారు అతని లాక్వ హత్యకు రేట్లు నిర్ణయిస్తున్నారు. ధర్మపురి గ్రామంలో జరిగిన ఒక గౌరె దొంగతనం కేసులో వన్నేష్ గిరిబాబు, వీరేష్లు అనుమానితులు. దీనిపై ఎలాంటి కేసు నమోదు కాలేదు, ఫిర్యాదు మాత్రమే ఇవ్వబడింది. వజ్రకరూరు యస్.ఐ జనార్థన్ నాయుడు, ఎ.ఎస్.ఐ బాపాల ధనదాహనికి వీళ్ళు మూడు రోజుల పాటు కూడూ నీళ్ళు లేక చిత్రహింసలు అనుభవించారు. ప్రతి ఒక్కరూ 15 వేల రూపాయలు చెల్లించాలని, ఆ డబ్బు ఇచ్చేదాకా స్టేషనులోనే ఉంచుకుంటామని చెప్పారు. పోలీసులు కొణ్ణిన బలమైన

దబ్బలకు వన్నేష్ మరణిస్తే దానిని కప్పి పుచ్చుకునే దానికి చింత చెట్టుకు ఉరేయాలని ప్రయత్నించి, విఫలమై పొర్చుక్కు కట్టే ప్లాఫీక్ వైరుతో కంపచెట్లకు వేలాడదీసి ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడని నిర్దజ్జగా ప్రచారం చేస్తున్నారు.

వన్నేష్ భార్య సుంకమ్మ 26వ తేదీన వజ్రకరూరు పోలీస్ స్టేషన్లో యస.ఐ జనార్థన్ నాయుడు, ఎ.యస.ఐ బాపాలపై ఫిర్యాదు చేసింది. ప్రజలు, బంధువులు స్వచ్ఛందంగా రెండుగంటల పాటు రాస్టారోకో చేశారు. అభికార పార్ట్ నాయకులు, పోలీసులు కుమ్మక్కె వన్నేష్ భార్యకు కల్పబోల్చి కబుర్లు చెప్పి “పోలీసుల నుండి ఏడు లక్ష్లు, రైతు ఆత్మహత్య పేరిట 5 లక్ష్లు డబ్బు ఇప్పిస్తాము”ని నమ్మించి ఆమె ఇచ్చిన ఫిర్యాదును చింపివేయించారు. ఆ తర్వాత “తన భర్త కొలు వ్యవసాయం చేస్తున్నాడని, మిరప పంటకు గిట్టుబాటు భర లేక అప్పులపాలయ్యాడని, వాచిని చెల్లించలేక ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడని ఫిర్యాదు రాయించారు. ఆ తర్వాత వజ్రకరూరు పోలీసులు ఉత్సాహంగా సి.ఆర్.పి.సి. 174 కింద అనుమానాస్పద మృతిగా క్రైమ్ నెంబరు 26/2017 లో కేసు నమోదు చేశారు. పోలీసులకు సగం గండం గడిచి బయటపడినట్లయింది. గిరిజాబు, వీరేష్లను 26వ తేదీ ఉదయం వేలిముద్రలు, సంతకాలు తీసుకుని వదిలేశారు.

ఇక్కడ నుండి మరో అన్యాయమైన ప్రక్రియ ప్రారంభమైంది. మొదటగా పంచనామాలో గాయాలు నమోదు కాకుండా చూసుకున్నారు. రెండవది డాక్టర్లకు సచ్చచెప్పి పోస్టుమార్ఫమ్ నివేదికలో గాయాలు లేవని రాయించారు. రైతు ఆత్మహత్య కాబట్టి ఇన్కెమెరా పోస్టుమార్ఫమ్ ఎలాగూ చేయరు. చావుకి కారణమైన బలమైన గాయాలు లేకుంటే చాలు. ఇక అప్పుల వాళ్ళను పుట్టించడం, కొలుకి భూమి ఇచ్చిన వారిని పుట్టించడం రాజకీయ పార్టీలకు పెద్ద సమస్య కాదు. పైగా నేరపరిశోధన చేసేది వజ్రకరూరు పోలీసులే కాబట్టి దర్శాత్తు శరవేగంతో పూర్తి చేశారు. ఒక హత్యా నేరం నుండి బయటపడటానికి రెవెన్యూ, వైద్య, ఆరోగ్య, పోలీసు శాఖలు మొత్తం కార్బనిర్వాహక వ్యవస్థలను నిర్వీర్యం చేయడం, అదీ రాజ్యాంగబద్ధ పదవులు నిర్వహిస్తున్న వారి కనుసస్తులలో జరగడం ప్రజాస్ామ్యాన్ని హత్య చేయడం లాంటిది. గ్రామస్థాయి నాయకుడే “పోయిన వాడు ఎటూ పోయాడు, మేము ఏదో తిప్పులు పడి రైతు ఆత్మహత్యగా చూపించుకుని వన్నేష్ భార్య సుంకమ్మకు న్యాయం చేద్దామనుకుంటే మీరు వచ్చి అనవసరంగా చెడగొడుతున్నారని” హక్కుల సంఘాలతో మాటల్లాడితే ఇంకేం మాటల్లాడగలం? ఇంతలి ఫోరాన్ని రాజకీయ పార్టీలు, ముఖ్యంగా ప్రథాన ప్రతిపక్షం కనీసం ఖండించకపోవడం, బాధితునికి అండగా నిలబడకపోవడం మన రాజకీయ దౌర్శాగ్యం కాదా? వన్నేష్ లాంటి వారి కుటుంబాలకు న్యాయం జరగాలంటే ప్రజాస్ామికవాదులు నడుం బిగించాల్సిందే.

డిమాండ్స్

1. వజ్రకరూరు యన్.ఎ. జనార్థన్ నాయడు, ఎ.యన్.ఎ బాణా మరియు కానిస్టేబుల్ అశోక్, శివలపై ఐ.పి.సి సెక్షన్ ప్రకారం హత్యకేసు నమోదు చేయాలి.
2. వన్నేష్ భార్య సుంకమ్మకు 20 లక్షల సష్టపరిహారం చెల్లించాలి. సుప్రీంకోర్టు అదేశాల ప్రకారం ఆ డబ్బును వజ్రకరూరు పోలీసుల జీతభత్యాల నుండి చెల్లించాలి. సుంకమ్మకు ఇల్ల కట్టించి 5 ఎకరాల వ్యవసాయ భూమి ఇవ్వాలి.
3. జిల్లా కలెక్టర్ చౌరవ తీసుకుని శవానికి రీపోస్ట్ మార్ఫమ్ నిర్వహించాలి.

పౌరహక్కుల సంఘం, ప్రజాస్వామ్య హక్కుల పరిరక్షణ సంస్,
మానవహక్కుల వేదికల ఉమ్మడి కరపత్రం
అనంతపురం జిల్లా కమిటీ

9.4.2017

క
ర
మ
త
ర

అసమృతి ప్రజాస్వామ్యనికి ఆయువుపట్టు

మొదట భూమి బల్లపరుపుగా ఉండన్నారు. సమాజం సమృతించింది. రాహువూ, కేతువూ వచ్చి సూర్యాంశీ, చంద్రాంశీ మింగుతాయన్నారు. గ్రహ శాంతులు చేస్తేనే బ్రతుకు, లేకుంటే అంతా అల్లకల్లోలమేనన్నారు. విష్ణువు భుజస్మంధాలపై భూమి నిలబడిందన్నారు హిందువులు. కాదు, హెర్యులన్ భుజాలపై అన్నారు గ్రీకులు. ఎవరి భుజాలయితేనేం సమాజంలో దాదాపు అందరూ వాటికి సమృతించారు. కాని అదిగో ఆయన్ని చూడండి. దీన్ని ఒప్పుకోవడానికి సిద్ధంగా లేదు. టెలిసోప్పతో ఆయుకుంటున్నాడు. ఎంయుకో టెలిసోప్పను చందుడ్చివైపు తిప్పాడు. అరె.... గమ్మత్తు... అక్కడ కొండలూ, గుట్టలూ కనబడ్డాయి. టెలిసోప్పను ఇంకా ఇంకా తిప్పాడు. నక్కత మండలం, గ్రహోలు అన్ని ఒక కక్ష్యలో తిరుగుతూ కనబడ్డాయి. ఆ ఒప్పుకోకపోవడమే అసమృతి. ఆ అనమృతి పేరే గల్లిలియో. ఈ అసమృతే భగోళశాస్త్ర అవిర్యావానికి కారణమయింది. గ్రహోల, గ్రహణాల అసలు కథ వెల్లడైంది. అంటే ప్రగతికి సోపానం అసమృతి.

“సృష్టికర్త ఎంత గొప్పవాడు. ఎంత వైవిధ్యభరితమైన ప్రకృతినీ, జీవజాలాన్ని సృష్టించాడు. అతనే ఆదామును, ఆవ్యసు ఆదియందు సృష్టించెను.” ఈ మాటలకు కూడా సమాజం సమృతించింది. కాని ఒక వ్యక్తికి అనుమానం వచ్చింది. అతను సమృతించలేదు. పరిశోధన అతడిని పరిణామవాదం వైపు తీసుకుపోయింది. జీవజాలమంతా పరిణామ ఫలితమే గాని సృష్టికర్త మహాత్మ కాదని తేలిపోయింది. భగవంతుడి ఉనికే ప్రశ్నార్థకమైపోయింది. సృష్టికర్తను మతమే సృష్టించిందని అర్థమయింది. ఈ అసమృతి పేరే దార్యిన్. జీవ పరిణామ సిద్ధాంతానికి డార్యిన్ అసమృతి సోపానమయింది.

రాజ్యాధికారం దైవదత్తమనీ, రాజు దైవాంశ సంభూతుడనీ, రాజు ఏ తప్పా చేయడనీ, రాజే శాసనమనీ, రాజుజ్ఞ ధిక్కరణ దైవదూషణతో సమానమనీ, పెళ్ళిళ్ళ స్వగ్రంతోనే

క
ర
మ
త
ర

నిర్నయమవుతాయనీ జరిగిన ప్రచారానికి సమాజం సమృతి తెలిపింది. కాని ఇందులో ఏదో తిరకాసు ఉండనిపించింది ఓ లాయరుకి. ఈ సమృతి ఉత్సుక్తి చేయబడిన సమృతిలా కన్పించింది. కోటూ, గౌనూ పక్కకు విసిరేసి అడవిబాట పట్టాడు. ఆటవికుల జీవన విధానాన్ని పరిశీలించాడు. వావివరసలు లేని సంబంధాల నుండి ప్రైవేటు పురుష సంబంధాలు దంపతీవ్యవస్థకు ఎదిగాయని గుర్తించాడు. ఆ అసమృతి పేరే మోర్సన్ మోర్సన్ అసమృతి ప్రగతికి సొపానమయింది. సాంఘిక శాస్త్రం ఆవిష్కరించాడు.

మోర్సన్ అసమృతికి మరో అసమృతి తోడయ్యింది. సంపాదించిన ఆస్తికి వారసులను నిర్ధారించడానికి వివాహ వ్యవస్థను స్థిరపరిచారనీ, ఆస్తిని కాపాడుకోవడానికి రాజ్యం ఉనికిలోకి వచ్చిందనీ శాస్త్రీయంగా రుజువు చేసింది ఆ రెండో అసమృతే. స్వల్ప ప్రజామోదం, బలప్రయోగం అనే రెండు అస్త్రాల సాయంతో రాజ్యం మనుగడ సాగిస్తుందనీ, రాజ్యం దైవదత్తమనే భావన, రాజు దైవాంశ సంభూతుడనే భావన ప్రజామోదాన్ని పొందడానికి పాలకులు కల్పించినవనీ ఈ అసమృతి ప్రకటించింది. ఈ అసమృతి పేరే ఫ్రెడరిక్ ఏంగెల్స్. దీనో సరికొత్త రాజ్య సిద్ధాంతం ఆవిష్కరించాడు.

వ్యాపారానికి అవసరమైన పశువులను తినమరిగి, దేవుళ్ళను సంతృప్తి పరచడం కోసమే యాగాలు అని చెప్పిన వైదికంపై ఓ గొంతు అసమృతి ప్రకటించింది. అహింసా మంత్రాన్ని పరించింది. దుఃఖ నివారణకు మార్గాన్ని ప్రతిపాదించింది. ఆ అసమృతి పేరే గౌతమ బుద్ధుడు.

బ్రిటిషు పెత్తనం నడిచిన చోట ఎక్కడా పొద్దుగూకేది కాడు. అన్ని ఖండాలలోనూ వాడికి వలసలున్నాయి. అతగాడి వలసపాలన పట్ల అసమృతి ప్రకటించింది ఓ గొంతు. తెల్లవాడు పెడచెవిన పెట్టాడు అన్ని వినతల్నీ. ‘క్రైట్ ఇండియా’ అని అరిచింది ఆ గొంతు. లక్షల గొంతుల నినాదమైంది అది. బ్రిటిషువాడు ఇందియా వదిలేశాడు. అర్థ దిగంబర ఘకీరు అని ఒకనాడు బ్రిటిషువాడి హేతుకు గురైన ఆ అసమృతివాది జాతిపిత అయ్యాడు. ఆయనే గాంధీ.

గాంధీ వాడం వర్షాశ్రమ ధర్మానికి లోబడి మాత్రమే పనిచేస్తుందనీ, ఈ వర్ష ధర్మమే ప్రజలను కులాలుగా విడదీసిందనీ, కుల విభజనకు సాధికారిత కల్పిస్తున్న ధర్మాస్త్రాలను గాంధీవాడం పన్నెత్తుమాట కూడా అనడంలేదనీ, కుల విభజన అంతమైతే గానీ సామాజిక ప్రగతి సాధ్యం కాదనీ, ఈ నిచ్చెనమెట్ల కుల సమాజంలో

అట్టడుగున ఉన్న డళితులు అధికారంలోకి రావాలంటే వారికి ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు అవసరమంటూ గర్జించింది మరో అసమృతి స్వరం. గాంధీ ఆశిస్తున్న స్వాతంత్ర్యంలో డళితులకు చోటెక్కడ అని అడిగింది ఆ అసమృతి స్వరం. డళితులకు ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు రిజర్వేషన్ల రూపంలో కట్టబెట్టేంత వరకూ విశ్రమించలేదు ఆ అసమృతి. దాని పేరే బి. ఆర్. అంబేద్కర్.

గాంధీ వాదం సంపన్న వర్గాలకు అధికారం కట్టబెట్టి యథాతథ స్థితిని మరో రూపంలో కొనసాగిస్తుంది గానీ, శ్రేష్ఠుడోపిడీ లేని వ్యవస్థను, మనిషిని మరో మనిషి దోషుకోవడానికి అవకాశం లేని ప్రత్యామ్నాయ వ్యవస్థను ఏర్పర్చుటాలదనీ, గాంధీవాదంలో శ్రామికులకు ప్రయోజనం కల్గించేది ఏమీ లేదనీ మరో అసమృతి గొంతుక గొంతెత్తి అరిచింది. తెల్లవాడితో గాంధీవాదం రాజీవడుతోంది అనింది ఆ గొంతుక. వినవలసిన వాళ్ళు విననట్లు నటిస్తోంటే సెంట్రల్ అసెంబ్లీలో ఎవ్వరికి హోని కలగని రీతిలో బాంబులు పేఖి నిద్రమత్తు వదిలించింది. ‘ఇంక్షీలాబ్ జిందాబాద్’ అంటూ నినదించింది. గాంధీ వాదానికి ప్రత్యామ్నాయం సోఫలిజమేనంది. లెనిన్ జీవిత చరిత్రను చదవడం ముగించి ఉరికంబమెక్కిన ఆ అసమృతి పేరే భగత్తిసింగ్.

దేశంలో ఎమర్జెన్సీ విధించినప్పాడు జీవించే హక్కుతో సహ ఏ ప్రాథమిక హక్కునూ అనుభవించనీయకుండా ప్రజలను నియంత్రించవచ్చుననుకుంది ప్రభుత్వం. నియంత్రుత్వ పాలన నడుస్తున్న 1975-77 సంపత్తిరాల మధ్య కాలం అది. జీవించే హక్కు కూడా రాజ్యంగం ఇచ్చిన హక్కేనంది ప్రభుత్వం. విస్తుపోయింది అసమృతి. సవాలు చేసింది సుప్రీంకోర్టులో. సుప్రీంకోర్టు ప్రభుత్వ వాదనతో సమృతించింది. దీన్నే పోబియన్ కార్పొరేషన్ అంటారు. ధర్మాసనంలో ఒకే ఒక్క గొంతుక అసమృతి ప్రకటించింది. జీవించే హక్కు రాజ్యంగం ఇచ్చిన హక్కు కాదంది ఆ అసమృతి. పుట్టుకతో సంక్రమించిన ఈ హక్కును రాజ్యంగం తనలో చేర్చుకుని తనను తాను గౌరవించుకుంది అని చెప్పింది. లోకం తలకిందులు కావచ్చగాక, జీవించే హక్కు మాత్రం సదా జీవించే ఉంటుంది అంది ఆ అసమృతి. ఆ అసమృతి పేరే జిస్టిస్ పోచ్.అర్. భన్నా. భన్నా అభిప్రాయమే రాజ్యంగ 44వ సవరణగా చట్టరూపం తీసుకుంది.

హక్కుల ఉద్యమంలోని అసమగ్రత, అస్వాతంత్ర్యం, విశాల స్వభావ రాహిత్యం, ఆచరణలోని అసమతల్యతలు తీవ్ర మేధో మధనానికి దారితీసాయి. హక్కుల ఉద్యమం ఏ ఒక్క రాజకీయ అభిప్రాయానికో పరిమితం కాకూడదు అన్నదో అసమృతి స్వరం. ఉద్యమాలు ప్రజాతంత విలువలకు కట్టబడి వుండాలని అన్నది ఆ అసమృతి. హక్కుల ఉద్యమ అవగాహనలోనూ ఆచరణలోనూ వైరుధ్యమండకూడనింది. హక్కుల ఉద్యమం పని ఇతర ఉద్యమాలకు కవచంగా

క
ర
మ
త
ర

పనిచేయడం కాదనీ, దానికో స్వతంత్ర ఆచరణ, తాత్పొక దృక్షథమూ ఉండాలనింది ఆ అసమ్మతి. ఆ అసమ్మతి పేరే బాలగోపాల్. ఆ అసమ్మతి రూపమే మానవహక్కుల వేదిక.

మిత్రులారా!

మానవాళి పురోగమనంలోని ప్రతి దశలోనూ అసమ్మతే చరిత్ర పురోగమనానికి దోహదపడింది. అసమ్మతే పరిశోధననూ, సత్యాన్నేషణనూ ప్రోత్సహించింది. ప్రతి చారిత్రక అసమ్మతీ చరిత్రను ఒక అడుగు ముందుకు తీసికెళ్లింది. ప్రజలకు కొత్త ఆలోచనను అందించింది. అప్పటివరకూ గల నమ్మకాలలోని హేతురాహిత్యాన్ని ఎండగట్టింది.

మరి ఈ అసమ్మతివాదులను రాజ్యం ఏమీ అనలేదా? గీలీలియోను ఇంట్లోనే బంధించి ఇంట్లోనే మరణించేటట్లు చేసింది. అయినా అసమ్మతి ఆగలే. సత్యాన్ని బోధించే హక్కు ఉంది అన్నందుకు సోక్రటీస్కు మరణ శిక్ష విధించింది. అయినా అసమ్మతి నిస్తేజమవ్వలే. బొధ్యాన్ని ఎదురుక్కోలేక బుధ్యాంధ్య దశావతారాల్లో ఒకటి చేసారు. భగవ్తిసింగ్సు ఉరితీశారు. అయినా అసమ్మతి ఆగలే. వీరంతా అసమ్మతి పతాకను సముస్తతంగా నిలబెట్టిన వాళ్ళు. అసమ్మతి హక్కు మాత్రమే కాదు అది మన విధి అని నమ్ముతుంది మానవహక్కుల వేదిక. అసమ్మతి హక్కును మనం కాపాడుకోవాలి. అందుకే దుర్మార్గపు హిందూత్వ రాజకీయాల నుంచి విధ్వంసకర అభివృద్ధి నమూనా వరకు అన్ని అప్రజాస్ామిక, అన్యాయ చర్యలపైనా మా అసమ్మతి తెలుపుతున్నాం. మా అసమ్మతికి మీ నమ్మతి తెలపాల్సిందిగా కోరుతున్నాం. నిరంతర జాగరూకతే స్నేచ్ఛకు మనం చెల్లించే మూల్యం.

నిజామాబాద్ జిల్లా కమిటీ

29.7.2017

వాకపల్లి మహిళల న్యాయ పోరాటానికి పదేశ్ము

న్యాయస్థానం తలుపులు తట్టే అవకాశం ఎవరికయినా, ఎప్పుడయినా ఉంటుందన్న మాట నిజమే. కానీ ఆ హక్కు గ్రేహండ్స్ పోలీసులచేతిలో అత్యాచారానికి గురయిన ఆదివాసీ మహిళలకు న్యాయం చేకొచ్చే ప్రయత్నాలకు తీవ్ర ప్రతిబంధకంగా మారడమనేది ఒక బాధాకర సందర్భం.

ఈ ప్రస్తావన ఎక్కుడో జరుగుతున్న న్యాయ పోరాటం గురించి కాదు. మన జిల్లాలోనే సరిగ్గా పదేశ్ము క్రితం జి. మాడుగుల మండలంలోని వాకపల్లి గ్రామంలో 11 మంది ఆదివాసీ మహిళలపై గ్రేహండ్స్ పోలీసులు పాల్పడ అత్యాచారానికి వ్యతిరేకంగా జరుగుతున్న సుదీర్ఘ న్యాయ పోరాటం గురించి. మరీ ముఖ్యంగా నిందితులకు శిక్ష వేయడం గురించి కాక, అసలు వారిపై కేసు కొనసాగించాలా లేదా అన్న విషయంపై ఆ మహిళలు సుట్రీంకోర్టు దాకా వెళ్వపలసిన పరిస్థితి గురించి.

ఏం జరిగింది?

జి. మాడుగుల మండలంలోని నుర్తుతి పంచాయతీకి చెందిన వాకపల్లి గ్రామంలో 2007 ఆగస్టు 20వ తేదీ ఉదయం 11 మంది కోండు ఆదివాసీ స్ట్రీలపై గ్రేహండ్స్ పోలీసులు అత్యాచారానికి పాల్పడ్డారు. గ్రామంపై పడి విధ్వంసం సృష్టించారు.

వాకపల్లి మహిళలు పాదేరు పోలీసుల వద్దకు పోతే వారు కేసు నమోదు చేసినట్టే చేసి దర్శావు విషయానికి వచ్చేసరికి అన్యాయంగా వ్యవహరించారు. ఈ మొత్తం వ్యవహారంపైన మహిళా, ఆదివాసీ, హక్కుల సంఘాల నుంచి రాష్ట్ర వ్యాపితంగా నిరసన పెల్లిపికింది. అత్యాచారం చేసిన గ్రేహండ్స్ పోలీసులను తక్కువే అరెస్టు చేయాలని డిమాండు చేశారు.

క
ర
వ
త
○

నిందితులు పోలీసులే కనుక విచారణను స్థానిక పోలీసు లేదా సిబిసిబడిల చేతుల్లో పెట్టుకుండా సిబిసికి అప్పగించాలని అన్ని సంఘాలు మొదట్టుంచీ డిమాండు చేశాయి. అదే సమయంలో కేంద్ర గిరిజన సంక్షేమ కమిషనర్ వాకపల్లి గ్రామాన్ని సందర్శించి గ్రామస్తుల వాంగుళాలన్ని తీసుకున్నారు. నిందితులయిన 21 మంది గ్రేహోండ్స్ పోలీసులనూ విచారించారు. ఆ తర్వాత అయిన ఇచ్చిన నివేదికలో స్థానిక పోలీసులు అసలేం విచారణను చేపట్టడం లేదని చెబుతూ నేర విచారణను ఒక స్వతంత్ర పరికోధనా సంస్థ చేత జరిపించాలని సిఫార్సు చేశారు.

అయితే ఆంధ్రప్రదేశ్ గిరిజన సమాఖ్య ప్రైకోర్టుకు వెళ్ళడంతో కేసు దర్శావ్శను సిబిసిబడితో చేయించాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి సదరు కోర్టు ఆదేశించింది. ఫలితంగా ప్రభుత్వం కేసును సిబడి ఎన్.పికి అప్పగించింది. వారు సంఘటన జరిగిన 40 రోజులకు మహిళల వాంగుళాలన్ని తీసుకున్నారు. 56 రోజుల తర్వాత నేరం జరిగిన ప్రదేశాన్ని సందర్శించి పంచనామా చేసారు. ఇంతచేసి అత్యాచారం జరిగిన ఛాయలు మీ శరీరాలపై లేవు కనుక అత్యాచారం నమ్మశక్యంగా లేదనే నిర్దారణకు వచ్చారు. అనుకున్నట్టే సిబిసిబడి ఎన్.పి మహిళల ఫిర్యాదు అబద్ధమని నిర్ధారించేసాడు.

అత్యాచారానికి గురయిన మహిళలు సిబిసిబడి ఎన్.పి నివేదికను తప్పులతడకగా విమర్శిస్తూ పాదేరు మేజిష్ట్రేట్ కోర్టులో 16 ఏప్రిల్ 2008న ప్రాటస్ట పిటిషన్ దాఖలు చేశారు. ఎన్.పి ఇచ్చిన రిపోర్టును తిరస్కరించాలనీ, తమ ఫిర్యాదును ప్రైవేటు కంప్యూటర్గా స్వీకరించాలనీ ఫిర్యాదిదారులు కోరారు. పాదేరు కోర్టు ఈ ఫిర్యాదును స్వీకరించింది. కానీ ఈ కేసును కొట్టివేయాలని ఆ 21 మంది నిందితులు ప్రైకోర్టులో పిటిషన్ వేసి వారం తిరక్కుండానే తాత్కాలిక స్టేట్‌ట్రూలు తెచ్చుకున్నారు. వాదోపవాదాలు విన్న తరువాత ఈ 21 మందిలో 13 మందిపై పాదేరు మేజిష్ట్రేట్ కోర్టులో విచారణ కొనసాగించాలని 2012 ఏప్రిల్లో ప్రైకోర్టు తీర్చు ఇచ్చింది. ఆ తీర్చుకు వ్యతిరేకంగా 13 మంది నిందితులూ సుప్రీంకోర్టుకు పోయి తాత్కాలిక స్టేట్‌ట్రూలు తెచ్చుకున్నారు. భారత అత్యున్నత న్యాయస్థానం ఈ కేసులో తుది తీర్చును ఇంకా వెల్లడించాల్సి వుంది. ఇంతకీ కోర్టు తేల్పాల్సింది ఆ 13 మంది శిక్షార్థులు అవునా కాదా అన్నది కాదు, వారి పైన కేసు కొనసాగించాలా లేదా అన్న విషయాన్ని మాత్రమే! ఈ విషయం తేల్పుదానికి న్యాయస్థానాలకు పదేళ్ళ కూడా సరిపోలేదంటే ఏమనుకోవాలి? ఇక వాళ్ళ దోషులు అవునా కాదా అన్నది ఎప్పటికి తేలుస్తారో!

నిందితులు 2012 లో సుప్రీంకోర్టును ఆశ్రయించిన కొన్నాళ్ళకు దేశ రాజధానిలో నిర్వయ సంఘటన జరిగింది. ఈ ఘటనకు వెల్లువెత్తిన నిరసనల నేపథ్యంలో ఆనాబీ ప్రభుత్వం వర్ష కమిషన్సు నియమించింది. కమిషన్ చేసిన సిఫార్సులు అన్నిటినీ పరిగణనలోకి తీసుకోకపోయినా రేవ్ లా'ను ప్రభుత్వం మరింత కట్టడిట్టం చేసింది. నిర్వయ గాయం సలుపుతుండగా రేవ్ లా' లో మార్పులు చోటు చేసుకుంటున్న తరుణంలో వాకపల్లి మహిళలు సుప్రీంకోర్టులో 2013 ఫిబ్రవరిలో నిందితులు దాఖలు చేసిన పిటిషన్స్‌పై కొంటరు పిటిషన్ దాఖలు చేశారు. నిర్వయ కేసులో మాదిరిగానే తమ కేసులో కూడా సత్వర న్యాయం చేకూరుతుందన్న వారి ఆశ అడియాశే అయ్యంది. వారి న్యాయ పోరాటం నేటికీ ఒక కొలిక్కి రాలేదు.

ఈ వైకుంరపాశిలో వాకపల్లి మహిళలు ఒకొక్క మెట్టు ఎగ్గొకుతూనే వున్నారు. ఈ పదేళ్ళ కాలంలో వారిలో ఇద్దరు మరణించారు కూడా. ఈ తరహా కేసులలో ఒత్తిళ్ళకో, భయానికో, ప్రలోభాలకో గురయి బాధితులు మధ్యలోనే కేసు నుంచి వైదొలగిన సందర్భాలు తక్కువేమీ కాదు. కానీ వాకపల్లి మహిళలు దీనికి భిన్నంగా అన్ని రకాల ఒత్తిళ్ళనూ, బెదిరింపులనూ తట్టుకుని నిలబడ్డారు. మొదటి నుంచీ వారిది ఒకటే మాట.... “మావై అత్యాచారం చేసిన పోలీసులకు శిక్ష పదాలి.”

ప్రభుత్వాలు అధికారం పొందేది ప్రజల నుండి. అయినా తమకు అధికారం కట్టబెట్టిన ప్రజలపై తమ రక్కకభటులే లైంగిక దాడులకు పాల్పడుతుంటే ప్రభుత్వాలు ప్రైక్స్ పాత్ర వహించి ఊరుకోవడమే కాదు వత్తాను పలుకుతున్నాయి. మాకు జవాబుదారీ లేదు పొమ్మంటున్నాయి. అది జరగనివ్వమని వాకపల్లి మహిళలు గత పదేళ్ళగా మొండిగా గుర్తు చేస్తునే ఉన్నారు. (గ్రేహండ్స్) అయినా, మరొకరయినా చట్టం ముందు అందరూ సమానమే అని నిలదీస్తున్నారు.

వారి పోరాటాన్ని మరొక్కసారి సమాజానికి గుర్తు చేయడానికి, ఆ పోరాటానికి మధ్యతను కూడగట్టడానికి మానవహక్కుల వేదిక తన ప్రవ జిల్లా మహాసభల సందర్భంగా సదస్సు నిర్వహిస్తున్నది. అందరికీ ఆహ్వానం పలుకుతున్నాం.

విశాఖపట్నం జిల్లా కమిటీ

10 ఆగస్టు 2017

* ఈ కరపత్రం రాసిన 20 రోజుల తర్వాత సుప్రీంకోర్టు గ్రేహండ్స్ పోలీసులు వేసిన కేసును కొట్టేసి వారిపై విచారణను కొనసాగించమని తీర్చు ఇచ్చింది. ఇంత తీడుమైన కేసులో ఇన్నేళ్ళ అలస్యం జరగడం శోచనీయమని, ఆరునెలల లోపల కేసు విచారణను పూర్తి చేయమని కింది కోర్టుకు ఆదేశాలు జారీ చేసింది.

మన శ్రీకాకుళం జిల్లాను పరిరక్షించుకుండాం రండి

మన శిక్షులు ప్రస్తుతం ఎన్నో చిక్కుల్లో ఉంది. ఏ ప్రభుత్వం వచ్చినా మన జిల్లాను వినాశకర అభివృద్ధికి ప్రయోగశాలగా చూస్తోంది. ప్రజల ప్రయోజనాలకు పర్యావరణానికి తీవ్ర విఫూతం కలిగిస్తోంది. భవిష్యత్త తరాలకు వనరులు మిగిల్చేలా లేదు.

సోంపేట, కాకరాపల్లి వాసులు థర్మల్ ప్లాంట్ ఏర్పాటును ఎదిరించి ఆరుగురి ప్రాణాలను కోల్పేయిన తరువాత కూడా ఈ ప్రభుత్వం పోలాకి దగ్గర మరో ప్లాంట్ను తలపెడుతోంది. థర్మల్ విద్యుత్ కంబే ఎన్నో రెట్లు హోనికరమైన ఆరు వేల మెగావాట్ల అఱువిద్యుత్ ప్లాంట్ను కొవ్వుడలో పెట్టబోతోంది. ప్రజాభిప్రాయ సేకరణ జరపకుండానే భూసేకరణ చేస్తున్నారు. ఆరు రియాక్టర్లను అమర్ఖుదానికి ఏ కంపెనీతోనేతే ఒప్పుందం చేసుకున్నారో ఆ వెస్టింగ్ హాస్ కంపెనీ ఇటీవల దివాలా తీసింది. ఈ కంపెనీ గతంలో అమెరికా, చైనాలతో చేసుకున్న ఒప్పుందాలను సకాలంలో నిలబెట్టుకోలేకపోవడం వలన వాటి వ్యయం 40 నుండి 50 శాతం పెరిగింది. అయినా మన ప్రభుత్వం ఆ కంపెనీతోనే ఒప్పుందం కుదుర్చుకుంది. ఖర్చు మాట అటుంచి అసలు అఱువిద్యుత్ వల్లనే ఎన్నో ప్రమాదాలు పొంచి వున్నాయి. పెద్ద అఱు ప్రమాదం జరిగితేనే నష్టం జరుగుతుందనుకోనపసరం లేదు, రోజువారీ ప్లాంట్ నడుస్తున్నప్పుడు వెలువడే రేడియేషన్ వలన కూడా చుట్టుపక్కల ప్రాంతాలు తీవ్రంగా నష్టపోతాయి. రేడియేషన్ అనేది మహామృది లాంటిది. కొన్ని తరాల పాటు క్యాన్సర్, అంగ్వైకల్యం లాంటివి కలిగించగలదు.

క
ర
మ
త్ర
ం

ప్రపంచ వ్యాప్తింగా అణవ్లాంట్లను మూసివేస్తుంటే మన శ్రీకాకుళానికి ఆ కుంపటిని ఎత్తుకోవడం అవసరమా?

నదీజలాల పంపిణీకి సంబంధించి ఒరిస్సాతో ఒప్పుందం జరగకుండానే వంశధార ఫేజ్-2 నిర్మాణం హడావిడిగా మొదలుపెట్టారు. 2005-08 మధ్య భూములకు నష్టపరిహారం చెల్లించారు కాని పునరావాసానికి సంబంధించి మాత్రం రైతులకు పూర్తి న్యాయం జరగలేదు. కొత్తగా వచ్చిన 2013 భూసేకరణ చట్టం ప్రకారం 1-1-2014 కంటే 5 సంవత్సరాల ముందు భూసేకరణ జరిపి నష్టపరిహారం ఇచ్చినప్పటికీ ఆ భూమి రైతుల స్వాధీనంలో ఉంటే వారే యజమానులు అవుతారు. అక్కడ భూములు ఇంకా రైతుల స్వాధీనంలోనే ఉన్నాయి కాబట్టి కొత్త చట్టం ప్రకారం వారికి నష్ట పరిహారం ఇచ్చి మళ్ళీ భూములను సేకరించాల్సిందే.

పొరమండలం, కొత్తారు ప్రాంతాల్లో ఉన్న రైతులు అడుగుతున్నది అదే. చట్టప్రకారం వాళ్ళకు రావాల్సిందే అడుగుతున్నారు తప్ప గొంతెమ్ము కోర్చెలేమీ కోరడం లేదు. జిల్లా యంత్రాంగం వారి హక్కులను గౌరవించాల్సింది పోయి సెక్షన్ 144, సెక్షన్ 30 విధించి వారిపై నిర్వంధాన్ని ప్రయోగిస్తోంది. వారి పంటలను నాశనం చేసి బలవంతంగా భూములను లాక్కొంటోంది. ఘర్షణకు దిగిన రైతులపై కేసులు బనాయిస్తున్నారు. ప్రజా ప్రయోజనాల కోసం భూములను త్యాగం చేసే రైతుల జీవన ప్రమాణాలు ఆ తర్వాత అంతకంటే మెరుగ్గా ఉండాలని న్యాయసూత్రాలు అంటాయి. మరి ప్రభుత్వాన్ని చట్టప్రకారం నడుచుకోవాలి అడగడం తప్పా?

ఉద్దానంలో కిందీల సమస్య పరిష్కారం గురించి ఇప్పుడు మొత్తం ప్రపంచం ఆలోచిస్తోంది. కాని ప్రభుత్వం మాత్రం హామీలకే పరిమితం అయింది. డయాలసిన్ కేంద్రాల్లో డాక్టర్లు, మందులు అరకొరగానే ఉన్నాయి. రక్కిత మంచినీరు, బాధితుల పెన్సణల్లు ఇంకా అందుబాటులోకి రాలేదు. తీరప్రాంత మత్స్యకారుల జీవనోపాధి ఇప్పటికే దెబ్బతింది. భావనపాచులో హర్ష్వర్/జెట్టీ నిర్మించమని వారు అడుగుతూ ఉంటే అక్కడ ప్రభుత్వం పోర్చు నిర్వించాలని ప్రయత్నం చేస్తోంది. పైడి భీమవరం పరిశ్రమల్లో నిత్యం వేధింపులను ఎదుర్కొంటున్న కార్బూకులు వాటికి వ్యతిరేకంగా ఆందోళనలు చేస్తూనే ఉన్నారు. జిల్లాలో అక్రమ ఇసుక తవ్వకం యథేచ్చగా సాగుతూనే ఉంది. దానికి బాధ్యలయిన అధికారులవరో రెవెన్యూ, విజిలెన్స్ కమిషన్ తేల్చినప్పటికీ ఇంతవరకు ఎటువంటి చర్యలు లేవు. లక్షీంపేటలో 2012లో దళితుల ఊచకోత జరిగి ఐదుగురు ప్రాణాలు కోల్పోయారు. హంతకులకు శిక్ష పడుతుందని దళితులు, ప్రజాస్వామ్యవాదులు ఇప్పటికీ ఎదురుచూస్తూనే ఉన్నారు. కాని ప్రత్యేక కోర్టులో ఆ కేను ఇంకా కొనసాగుతూనే ఉంది.

ఈ సమస్యలపై ఆందోళన చేయడం ప్రభుత్వం దృష్టిలో నేరం. నుపరిపాలన అంటే ప్రజలు నోరు విప్పకుండా ఉండేలా సెక్షన్ 30, సెక్షన్ 144 విధించడమా? ప్రజాస్వామ్యంలో ప్రజలకు ప్రశ్నించే హక్కు పోరాడే హక్కు ఉందని గుర్తు చేసుకుండాం. ఇంకా ఇలాంటి ఎన్నో సమస్యలపై గొంతు కలపడానికి మానవహక్కుల వేదిక శ్రీకాకుళం జిల్లా కమిటీ 7వ మహాసభలకు రమ్యని అందరినీ ఆహ్వానిస్తోంది.

శ్రీకాకుళం జిల్లా కమిటీ

3.9.2017

క
ర
మ
త్ర
ం

నల్లగొండ ఇంకెన్ని గ్రామాలను కోల్పోవాలి?

ప్రజలారా, ప్రజాస్థామిక వాడులారా!

భూమిలేని పేదలకు, దశితులకు, ఆదివాసులకు గత రెండు దశాబ్దాలుగా నల్లగొండ జిల్లాలో భూములు పంచింది అతి తక్కువ కాని ప్రజాప్రయోజనాల పేరిట, పరిశ్రమల పేరిట, ఇతర అవసరాల పేరిట ప్రజల నుంచి లాక్ష్యస్తు భూమి ఎక్కువ. 1959-1969 మధ్య నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్ట్ కోసం 30 గ్రామాల ప్రజలు, వులిచింతల ప్రాజెక్ట్ కోసం 15 గ్రామాల ప్రజలు, నక్కలగండి ప్రాజెక్ట్ కోసం 7 గ్రామాల ప్రజలు, యాదాద్రి బొగ్గు ఆధారిత విద్యుత్ ప్లాంట్ కోసం 15 గ్రామాల ప్రజలు ఇప్పటికే నిర్వాసితులయ్యారు. ఇప్పుడు ప్రతిపాదనలో ఉన్న డిండి ఎత్తిపోతల పథకం, మల్లన్న సాగర్, యురేనియం తవ్వకాల మూలంగా జిల్లాలో మరిన్ని గ్రామాల ప్రజలు ఇవ్వాళ నిర్వాసితులు కాబోతున్నారు.

జిల్లాలో వ్యవసాయానికి యోగ్యమైన భూములెన్నో వ్యవసాయేతర భూములుగా మారిపోయాయి. వ్యవసాయ భూముల్ని వ్యవసాయేతర భూములుగా మార్చడాన్నే ఇప్పుడు పాలకులు అభివృద్ధి అంటున్నారు. వ్యవసాయాధారంగా బతికే రైతులు, వృత్తిదారులు, రైతు కూలీలు జీవనాన్ని కోల్పోయి వలస కూలీలుగా మారిపోవడాన్ని ఎలాంటి అభివృద్ధి అంటాము? వారి భూముల్లో సిమెంట్ పరిశ్రమలను నెలకొల్పిన పారిశ్రామికవేత్తలేమో కోట్లు గడిస్తుండగా సిమెంట్ పరిశ్రమలు వెదజల్లుతున్న దుమ్ము, ధూళి మూలంగా మేళ్ళచెరువు, మరంపల్లి, నేరేడుచర్ల, కోదాడ ప్రజలు నయంకాని రోగాల బారిన పడటాన్ని ఎలాంటి అభివృద్ధి అంటాము? భూదాన్ పోచంపల్లి, చౌటుపుల్, చిట్టాల, బీబీనగర్, భువనగిరి మండలాల్లో స్థాపించిన ఫార్మాస్యూటికల్ (ముందుల) పరిశ్రమలు వెదజల్లుతున్న విషపాయువులు, వ్యర్థపదార్థాలు ఇప్పటికే గాలిని, నీటిని విషపూరితం చేశాయి. దాని వలన వ్యవసాయ భూములతోపాటు ఆ ప్రాంతంలో నివసించే ప్రజల జీవన ప్రమణాలు ఫోరంగా దెబ్బతింటున్నాయి. అయినా పాలకులు

అభివృద్ధి అంటున్నారు. అభివృద్ధి అయితే ఆ ప్రాంత ప్రజల జీవన ప్రమాణాలు మెరుగుపడాలి కాని విధ్వంసం కాకూడదు కదా!

యాదాది థర్మల్ విద్యుత్ ప్రాజెక్టు, డిండి ఎత్తిపోతల పథకం, పులిచింతల ప్రాజెక్టు, మల్లను సాగర్ ప్రాజెక్టుల కొరకు భూనేకరణ అయితే చేస్తున్నారు కాని 2013 భూనేకరణ చట్టాన్ని మాత్రం అమలు చేయడం లేదు. దాని బదులు తెలంగాం ప్రభుత్వం తీసుకొచ్చిన జీవో నెం. 123ను (హైకోర్టు కొట్టివేసింది) అమలు చేస్తున్నారు. వారి విన్వపాలను ప్రభుత్వాలు ఆలకించడం లేదు. నిజానికి నిర్వాసిత ప్రజలకు భూపరిషోరం, పునరావాసం అమలు పరిచిన తర్వాతనే ఏ ప్రాజెక్టు అయినా నిర్వాణ పనులు మొదలుపెట్టాలి. కాని అపి అమలు చేయకుండానే, ఇతర కనీస అనుమతులు లేకుండానే ప్రాజెక్టు నిర్వాణం పనులు మొదలు పెట్టేస్తున్నారు. చట్టాలను గౌరవించాలని, భూ నిర్వాసితుల పట్ల న్యాయబద్ధంగా వ్యవహారించాలని అడుగుతున్న మాలాంటి హక్కుల సంఘాలను అభివృద్ధి విరోధులుగా నిందిస్తున్నారు. భూములు ఇప్పుడు మకోని రైతులు, సరైన భూ పరిషోరం కోరుతున్న రైతులు, పునరావాసం అందని భూ నిర్వాసితులు అక్కడక్కడ అందోళనలు చేస్తుంటే వారిని బెదిరించడం, నిర్వంధించటం, అక్కమ కేసులు పెట్టి నోరు మూయించడం చేస్తున్నారు. ఇలా చేస్తే ఈ పరిషోరం కూడ దక్కదు అని స్వయంగా అధికారులు, మంత్రులే బెదిరిస్తున్నారు. దీన్ని ఎలాంటి ప్రజాస్వామ్య పద్ధతి అనుకోవాలి?

పులిచింతల ప్రాజెక్టు నిర్వాణం పూర్తయి కొంతకాలమైనా ఆ ప్రాజెక్ట్ కింద నిర్వాసితులైన రైతులకు ఇప్పటికీ పూర్తి పరిషోరం అందలేదు. చాలా పునరావాస కేంద్రాలు ఇంకా నిర్వాణ దశలోనే ఉన్నాయి. నిర్మించిన పునరావాస కేంద్రాల్లో కూడా కనీస సాకర్యాలు లేవు. పిల్లలకు పారశాలలు, వైద్యసాకర్యం, మంచి నీటి వసతి, స్కూలుల వాటాలకు, డైనేజీ వ్యవస్థలు ఏమీ కల్పించలేదు. ఇప్పటికీ ముంపు బాధితులు రోడ్స్ మీదకు వచ్చి ఆందోళన చేస్తూనే ఉన్నారు. వారికి మానవహక్కుల వేదిక మొదటి నుండి అండగా నిలబడింది. రెండు రాష్ట్రాలు ఏర్పడిన తర్వాత ఎవరి వాటా వారు ఈ భూ నిర్వాసితులకు చెల్లించాలి. కాని రెండు ప్రభుత్వాలు మీరంటే మీరు అని ఒకరి మీద ఒకరు నిందలేసుకుంటున్నారే కాని భూ నిర్వాసితుల సమస్యలు రెండు రాష్ట్రాల ప్రభుత్వాలకూ పట్టడం లేదు.

క
ర
మ
త
త
○

ఈక వ్యవసాయం విషయానికొన్నే గత ప్రభుత్వాలు అనుసరించిన వ్యవసాయ విధానాల మూలంగా వ్యవసాయ రంగం సంక్షోభంలోకి నెట్టివేయబడింది. దానికితోదు మారిన వాతావరణ పరిస్థితుల మూలంగా రైతాంగం తీవ్రమైన సంక్షోభానికి గురై, పంటలు సరిగా పండక, పండించిన పంటకు గిట్టుబాటు ధర లేక, పెట్టే పెట్టుబడులు రాక అప్పుల భారంలో కూరుకొయి ఆత్మహత్యలకు పాల్చుడుతున్నారు. 2004 నుంచి ఉమ్మడి రాష్ట్రంలో ఉండగానే రైతుల ఆత్మహత్యలు బాగా పెరిగాయి. అప్పటి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆత్మహత్యలు చేసుకున్న రైతు కుటుంబాలకు తక్షణ ఆర్థిక సహాయం కోసం జీవో నెం. 421 కింద ఒక లక్ష రూపాయల ఆర్థిక సహాయాన్ని ప్రకటించింది. తెలంగాణ వచ్చాక రైతుల ఆత్మహత్యలు ఇంకా పెరిగాయి. ఇప్పటివరకు 3,142 మంది రైతులు ఆత్మహత్యలు చేసుకున్నారని అంచనా. ఆ రైతు కుటుంబాలకు తక్షణ ఆర్థిక సహాయం కింద తెలంగాణ ప్రభుత్వం జీవో నెం. 194 ప్రకారం 6 లక్షల రూపాయలు ఇవ్వాలని నిర్ణయించింది. మంచిదే. కాని అది మరణించిన రైతు కుటుంబాలకు సరిగా అందడం లేదు. అధికారులు నిధుల కొరత అని చెపుతున్నారు. నల్గొండ జిల్లాలో 498 మంది రైతులు ఆత్మహత్యలు చేసుకుంటే ఆర్థిక సహాయం అందిన కుటుంబాలు 120 మాత్రమే. ఈ పరిస్థితి రాష్ట్రం అంతటా ఒకే విధంగా ఉంది. ఒకవైపు నిధుల కొరత అని రైతు కుటుంబాలకు ఇవ్వపలసిన ఆర్థిక సహాయం ఇవ్వకుండా, మరోవైపు మూడుసార్లను, మత విశ్వాసాలను ప్రోత్సహించే యజ్ఞాలకు, గుళ్ళు, గోపురాలకు, దేవతళ్ళు మొక్కలకూ, మతవరమైన పండగలకూ వేలకోట్ల రూపాయలు ఖర్చుచేస్తున్నారు. మనుషుల ప్రాణం కంటే మతవిశ్వాసాలకు, మూడుసార్లకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం ఏ రకమైన సంస్కృతి?

కేంద్రంలో అధికారంలోకి వచ్చిన మోదీ ప్రభుత్వం గత మూడు సంవత్సరాలుగా హిందూత్వ ఫాసిస్ట్ విధానాలను అవలంబిస్తూ మైనారిటీలపైన, దళితులపైన ముఖ్యంగా ముస్లిం మైనారిటీలపైన గోరక్షణ పేరట దాడులు జరుపుతున్నది. ఉత్తరపదేశ్ రాష్ట్రం దాదిలో ఇంట్లో ఆవు మాంసం దొరికిందని అభ్యర్థి అనే ముస్లిం హత్యచేయబడ్డాడు. చనిపోయిన ఆవు చర్చాన్ని వొలిచినందుకు గుజరాత్లోని ఉనాలో దళితులను చావగొట్టారు. మేధస్సుకు కేంద్రాలుగా ఉండవలసిన కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయాలలో కులపతులుగా కరుడుగట్టిన ఆర్.ఎస్.ఎస్. వ్యక్తులను భర్తీచేస్తూ, యూనివర్సిటీలను బ్రాహ్మణ ఆగ్రహాలుగా మారుస్తూ మతతత్త్వాన్ని, కులతత్త్వాన్ని పెంచి పోషిస్తున్నారు. కుల అణచివేతకు అవమానాలు తోడై రోహిత వేముల లాంటి యువకులు ఆత్మహత్యలు చేసుకుంటున్నారు. ప్రజాస్వామిక విలువల గురించి మాట్లాడినందుకు ధిల్లీ జె.ఎస్.టి.యు.లో కన్నయ్య కుమార్ తదితరులపై దేశద్రోహం కేసులు పెట్టారు. హిందూత్వాన్ని, దాని అప్రజాస్వామిక పథ్థతులను ఎండగట్టినందుకు జర్రులిస్టు గౌరి లంకేస్ను, రచయితలు, అలోచనాపరులైన నరేంద్ర దభోల్మర్, గోవింద పన్నారే, కల్యాణిలను

క
ర
మ
త్ర
ి

మతోన్నాద శక్తులు హత్యచేశాయి. ఈ ఫాసిస్ట్ మతోన్నాద విధానాలను ఎండగట్టవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

తెలంగాణ ప్రభుత్వం 2014లో తన ఎన్నికల ప్రణాళికలో ప్రజాస్వామ్య ఉద్యమాలకు, హౌరహక్కులకు సముచిత ప్రాధాన్యం ఇస్తామని ప్రజలకు వాగ్గానాలు చేసింది. అలాగే ప్రజాహక్కులకు ఎలాంటి భంగం వాబిల్కుండా, అవినీతిలేని స్వచ్ఛమైన, ప్రజాస్వామీక పద్ధతిలో పరిపాలన సాగిస్తాము అని, గత ప్రభుత్వాలు అనుసరించిన విధానాలు ఇక ఉండవని హామీ ఇచ్చింది. కానీ దీనికి భిన్నంగా రాష్ట్రంలో ఎన్కోంటర్లు (ఆలేరు వద్ద వికారుద్దిన్ తదితరులు, వరంగల్లో స్వాతి, విద్యుసాగర్), లాకవ్ హత్యలు జరిగాయి. ఇసుక మాఫియా ఆగదాలను ప్రశ్నించినందుకు నేరెళ్ళ దళితులను చిత్రహింసలు పెట్టారు. గిట్టుబాటు ధర కొరకు ధర్మాకు దిగిన ఖమ్మం టైతుల చేతులకు బేడీలు వేశారు. అక్కమ కేసుల గురించి, ధర్మా చౌక్ ఎత్తివేత గురించి, బలవంతపు భూసేకరణ గురించి పల్లెత్తు మాట అనడానికి వీల్సేని పరిస్థితి కల్పించారు. ప్రశ్నించడం, విమర్శించడం పెద్ద నేరమైంది. నిరసన తెలిపే సభలకు, ర్యాలీలకు, ధర్మాలకు అనుమతి నిరాకరించడం ద్వారా మాటల్లాడే స్వేచ్ఛను ప్రభుత్వం కాలరాస్తున్నది. ఈ అప్రజాస్వామీక పద్ధతులకు ముగింపు పలకాలని కోరుతున్నాం.

హక్కుల పరిరక్షణ కొరకు, చట్టబద్ధమైన పాలన కొరకు, ప్రతిమనిపికీ ఒకే విలువను ఇచ్చే సమాజం కొరకు, అసమానతలు, అణచివేతలు లేని సమాజం, కొరకు పనిచేస్తున్న మానవహక్కుల వేదికకు చేయూతనివ్వమని కోరుతున్నాం. ఈ నెల 17వ తేదీ ఆదివారం నల్లగొండలో జరిగే 7వ నల్లగొండ జిల్లా మహోసభలను జయప్రదం చేయవలసిందిగా కోరుతున్నాం.

నల్గొండ జిల్లా కమిటీ

17.9.2017

విద్యేష రాజకీయాల నుండి ప్రజాస్వామ్యాన్ని కాపాడుకుందాం

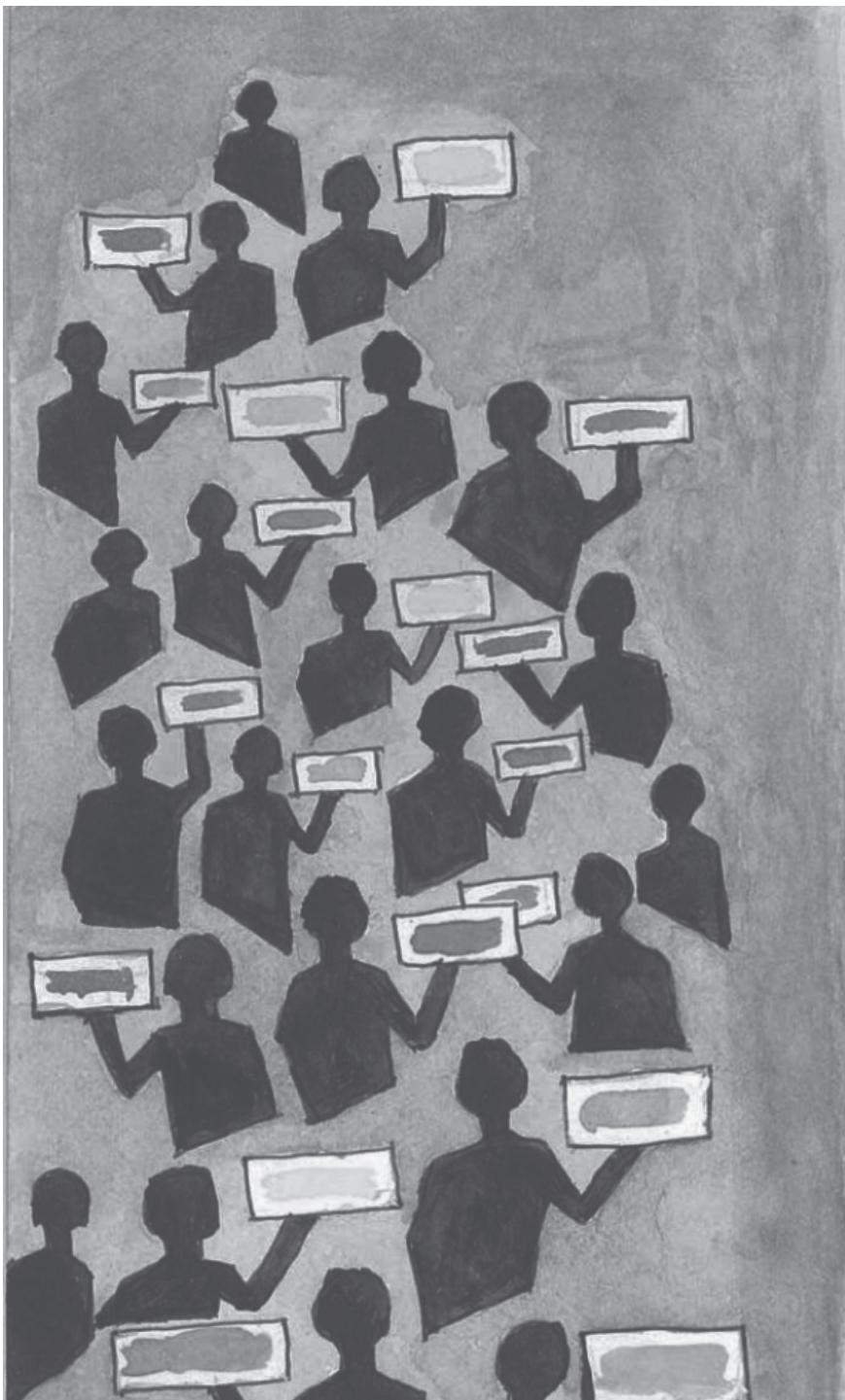
హిందూ మతోన్నాద శక్తులు దేశాన్ని హిందూ రాజ్యంగా మార్చడానికి కంకణం కట్టుకున్నాయని ప్రజాస్వామికవాదులం గత రెండు మూడు దశాబ్దాలుగా ప్రజలను హెచ్చరిస్తూనే ఉన్నాము. అది ఇవ్వాళ ఒక పీడకలగానో, హెచ్చరికగానో మాత్రమే మిగలలేదు. శైవ దశలోనున్న హిందూరాజ్యంలోకి మనం ఇప్పటికే అడుగుపెట్టాము. ‘మనమంతా హిందువులం, సింధు నది బిందువులం’ అన్నది ఇప్పుడు హిందూత్వ శక్తుల నినాదంగా మాత్రమే లేదు. వాస్తవంగా మారి దేశ రాజకీయ, సామాజిక, సాంస్కృతిక జీవనాన్ని భిద్రం చేస్తూ పోతోంది. ఇవ్వాళ ఉత్తరప్రదేశ్లో జరుగుతున్నది ఈ శక్తుల జైత్రయాత్రె. ముజఫర్ నగర్, దాది, ఉనా, అల్వార్ - ఎక్కడ ఏమి చేసినా తమను అడ్డుకునే శక్తులు లేవనే ఆసంద కేళీ విలాసంలో మునిగి ఉన్నారు వాళ్ళు. పనిలో పనిగా రెండో దశ ఆర్థిక సరళీకరణకి తెర లేపి దేశాన్ని ఆర్థికంగా కూడా నాశనం చేస్తున్నారు. పెద్ద నోట్లు రద్దు చేసి, జి.ఎస్.టి తీసుకొచ్చి జనాన్ని బెంబేతెత్తించడమే కాదు ఆర్థికాభీవృద్ధి రేటు కూడా జరున జారి కిందపడేలా చేసారు. అన్ని వనరులనూ కార్బోరేట్ శక్తులకు నిసిగ్గా అప్పగిస్తున్నారు. అయినా...మెజారిటీ రాజకీయాల పేరుతో అన్నే చలామణి అవుతున్నాయి. భారతీ మాతాకి జై నినాదం వెనక కనుమరుగుపుతున్నాయి.

రాజ్యంగం ఉండా?

భారత రాజ్యంగాన్ని ఎవరూ తిరగ రాయకుండానే, మనమొవరమూగమనించకుండానే ఈ నాలుగేళ్లలో రాజ్యంగంపై తిరుగుబాటు జరిగిపోయింది. ఈ విషయాన్ని మనకు ఫాలి నారిమన్లో, సోలి సోరాళ్లలో విడమర్చి చెప్పాల్సిన పని లేదు. అర్థం చేసుకునే ఉద్దేశం ఉంటే సామాన్యులకు సైతం అర్థమయ్యే విషయం. ద్వేషమనే కామెర్లతో బాధపడుతున్న వారు మాత్రమే దీన్ని చూడడానికి నిరాకరిస్తున్నారు. వాళ్ల దృష్టిలో ఇవ్వాళ ప్రజల ప్రబల శత్రువు ఆకలి, దప్పిక, నిరుద్యోగం, పేదరికం, అవిద్య, అనారోగ్యం, వివక్ష కాదు; పాకిస్తాన్, చైనాలు. వాటితో ఈ రోజు వాళ్లు చేస్తున్నది కాల్పనిక ముష్టిఘూతాలు కావొచ్చు కాని అవేరేపు బహుశా నిజమైన యుద్ధాలుగా మారొచ్చు, గోరథ్ పూర్ ఆస్పత్రిలో 61 మంది పసికందుల చావుల కంటే దోళం ఆక్రమణ గురించి మనం ఇప్పుడు ఎక్కువ విలవిలలాడిపోతున్నాం. భిన్నమతస్తులు, భిన్న రాజకీయ భావజాలం గలవాళ్లు, రచయితలు, హేతువాదులు, ప్రజాస్వామికవాదులు అందరూ వాళ్ల దృష్టిలో అనుమానించదగ్గ వ్యక్తులు, దేశద్రోహులు, పాకిస్తాన్ ప్రేమికులు. కారణం ఉన్నాలేకపోయినా ప్రతి ఒక్కరం పాకిస్తాన్, చైనాలను వ్యతిరేకించాలి. దేశభక్తిని ఇంటాబైటా, అన్నటికంటే ముఖ్యంగా సోపల్ మీడియాలో, సినిమాఫోళ్లలో చాటాలి.

లేకపోతే రోజుకో ఘుటన. పేరుకుపోతున్న సంఘటనల దొంతర. తరానికో దొంతర. ఏది మొదటిది ఏది ఆఖరుది? కారు కింద కుక్కపిల్లలు పడటం మొదలైంది ఎప్పటి నుండి? రోహిత్ వేములను మృత్యుకుపరంలోకి నెట్లినప్పుడా? గాంధీజీని హతమార్చినప్పుడా? పాటియాలా హాన్ కోర్టు ప్రాంగణంలో జ.ఎస్.యు అధ్యాపకులను, విద్యార్థులను నల్లకోటు న్యాయవాదులు వెంటపడి కొట్టి ‘గుణపారం’ చెప్పినప్పుడా? ఉస్సానియా యూనివర్సిటీలో ఎ.బి.వి.పి మూకలు జార్జిరెడ్డిని చంపినప్పుడా? తగలబడి పోతున్న గుల్ఫర్ సాసైటీవాసులు మాంసం ముద్దలై గోడలకు అతుక్కపోయి నప్పుడా? శిలాన్యాస్, ఏకాత్మతా యజ్ఞం ప్రకటించి అద్వానీగారు రథయూత వ్యాని దేశం నలుమాలలా విద్యేష బీజాలు నాటినప్పుడా? సోహూబ్రథ్ న్యెన్, కౌసర్ బీలు చనిపోయింది ఎన్కోంటర్లో కాదని, ఆ కథనం వంజరా, అమిత్ పొ, మోదీల కనికట్టని తెలిసినప్పుడా? అద్వానీ, ఉమా భారతి, మురళి మనోహర్ జోషీలు పట్టపగలు, బాహోటుంగా దగ్గరుండి బాట్రీ మనీదును కూలగొట్టించినప్పుడా? చడ్డిచప్పుడు కాకుండా వేకువజామున కల్పుగ్గిని, రాత్రి

క
ర
మ
త్ర
ం

మానవహక్కుల వేదిక ఏడవ మహాసభల కార్యక్రమం

తేదీ: 14 అక్టోబర్ 2017

స్థలం: పద్మనాయక ఫండ్షన్ హాల్, మంచిరాల

సమయం: ఉఱ 10 నుండి సాంగ 5 గంటల పరకు

ఉదయం: హిందూత్వ కాలంలో దళిత పోరాటాలు

వక్త: జిగ్నేష్ మేవాని, కన్సీనర్,
రాష్ట్రీయ దళిత్ అధికార్ మంచ్, గుజరాత్

ఎన్కోంటర్లు - చట్టం - సుప్రీంకోర్టు
వక్త: బబ్లు లోయతంగిబం, న్యాయవాది,
మణిపూర్ హక్కుల కార్యకర్త

మధ్యహ్నం: పారిశుద్ధం- ఆత్మగౌరవ పోరాటాలు

వక్త: బెజవాడ విల్సన్, జాతీయ కన్సీనర్,
సఫాయ కర్మచారీ ఆందోళన

గారీ లంకేస్ హత్య - విద్యేష రాజకీయాలు
వక్త: శివసుందర్, రచయిత, జర్నలిస్టు, బెంగుళూరు

సాయంత్రం 5 గంటలకు ఊరేగింపు, ఆ తర్వాత బహిరంగ సభ ఉంటాయి.

అక్టోబర్ 15 సంస్థాగత కార్యక్రమం మాత్రమే

క
ర
మ
త్ర
○

చీకట్లో గౌరీ లంకేశ్వని బహుశా ఒకే తుపాకితో కాల్చేసి నిష్ప్రమించినప్పుడా? పన్నారే, దబోల్క్రీ లను చంపినప్పుడా? ఈ సంఘటనలన్నీ దేన్ని సూచిస్తున్నాయి? ఇవి హిందూ రాజ్య అవతరణ వైపు వేస్తున్న అడుగులు కాక మరేమిటని ప్రజలను ఆలోచించవలసిందిగా కోరుతున్నాం. ఇదిలాగే కొనసాగనిస్తే మనది సర్వసత్తాక, సామ్యవాద, లౌకికవాద, ప్రజసామ్య, గణతంత్ర దేశంగా ఇంకెన్నాత్మక ఉంటుందో కూడా ఆలోచించమని కోరుతున్నాం. రాజ్యంగ పీరికలో లేని రోజులలో కూడా లౌకికవాదం మన రాజ్యంగ ‘హోలిక సూత్రం’ అని సుట్రీంకోర్టు చెప్పింది. మనకి మనం ఇచ్చుకున్న రాజ్యంగం, రాజ్యంగ విలువలు మనం చూస్తూ చూస్తుండగానే ఎప్పుడో, ఎక్కడో గల్లంతు అయిపోయి నట్టున్నాయి.

మన ధాకా రాదులే ....

లౌకికవాదం కాలం చేస్తే నష్టపోయేది కొంతమంది మైనారిటీ మతస్తులు మాత్రమే, మన జీవితాలకు ధోకా లేదు అనుకునే వాళ్లు కోల్లలు. కాని రాజ్యంగంలోని ఒక మూలస్తంభం విరిగిపోతే మిగిలినవి చెక్కుచెదరకుండా ఉంటాయనుకోవడం ఒట్టి భ్రమ. లౌకికవాదం కేవలం మైనారిటీలకే కాదు మెజారిటీ ప్రజలకూ అవసరమే. అది రాజ్యపాలనలో మతం, మతగురువుల జోక్కాన్ని అరికట్టిన ఒక నాగరిక విలువ. ఒక అవసరం నుండి పుట్టుకొచ్చింది. కొన్ని శతాబ్దాలుగా అనేక దేశాల్లో ప్రజా జీవితాన్ని మతమోధ్యం నుండి కాపాడుతూ వచ్చింది. ప్రజా జీవనంలో శాస్త్రీయ దృక్ప్రధాన్ని, భౌతికవాదాన్ని పెంపొందించింది.

పరమతస్తులపై దాడికి పూనుకునే ఈ శక్తులు తమ మతస్తుల జీవితాలపై మటుకు కనికరం చూపించాయా అంటే అదీ లేదు. తమను తాము నైతికతకు ప్రతిరూపాలుగా భావించుకునే వీరు స్త్రీల జీవితాలను మరింత కట్టడి చేయడం చూస్తూనే ఉన్నాం. కులాంతర, మతాంతర వివాహాలు చేసుకునే వారిపై కావ్ పంచాయతీలు జరపడం, చదువుకుంటున్న ఆడపిల్లల నడవడికపై, వేష భాషలపై అంక్షలు పెట్టడం, ప్రేమించడాన్నే నేరంగా ప్రచారం చేయడం(ఏటా వాలెంటైన్ దే నాడు వీళ్లు చేసే హంగామాను ఒకసారి గుర్తు తెచ్చుకోండి) వంటి ఎన్నో వికృత చర్యలకు పాల్పడుతూనే ఉన్నారు. ఆ వయస్సులో సహజంగా వికసించే ప్రేమను బలి తీసుకునే చర్యలివి. ప్రేమను, లైగికతను, లైగిక స్వేచ్ఛను వికృతంగా అర్థం చేసుకునే రేపిస్టులు తయారపుతున్నారంటే అవ్యారా? ‘బేటి బచావో, బేటి పదావో’ బి.హెచ్.యు.లో ఎంత సోయగంగా జరిగిందో చూసాం.

స్వేచ్ఛ, సమానత్వం, సౌభ్రాత్మ్యత్వాలకు గొడ్డలిపెట్టయిన బ్రాహ్మణీయ భావజాలాన్ని సంఫు పరివార్ రాజకీయాలు మరింత బలోపేతం చేశాయి. దాడికి పూనుకోవడానికి

క
ర
వ
త
○

గోరక్షకులకు దళితులైతే ఏమిటి, ముస్లింలైతే ఏమిటి, అందరూ ఒకటే. ఎవరినైనా చెళ్ళుచెళ్నున కొడతారు, చంపతారు. మను, యూజ్జ్వలుయైల స్ఫుతుల ప్రకారం మరణశిక్ష, భౌతిక దండన బహిరంగ శిక్షలుగా అమలు కావాలి. శిక్ష ఆత్మనే కాదు శరీరాన్ని బాధించాలి. ఈ ప్రాచీన ధర్మం నిలబెట్టే పనిలో మన రాజ్యంగం మనకు ఇచ్చిన జీవించే హక్కు ఎక్కడ గల్లంతయిందో ఆ గోరక్షకులనే అడగాలి. ఇన్ని జరిగిపోతున్నా పోలీసులు, దర్శావ్ర సంస్థలు గాఢనిద్రలో ఉంటాయి. ఇదేమి అన్యాయమని అడిగితే మటుకు ఒక్క ఉదుటున లేచి అడిగినవారినే కొడతారు. మాకు రక్షణ కల్పించండి మొర్పో ఆనే వారిపైనే బి.పోచ.యు.లో ఎఫ.ఐ.ఆర్.లు తెరుచుకున్నాయి చూడండి, అదీ అసలు చట్ట బద్ధ పాలన అంటే!

అంధ్ర, తెలంగాణ రాష్ట్రాలు పదిలమా!

ఈక అంధ్ర, తెలంగాణ రాష్ట్రాల్లో బి.జె.పి. అధికారంలో లేదు కదా, ఇది మన పంచాయతీ కాదు, దీని గురించి లౌల్చి చేయడం దేనికి అనుకునే ‘దేశభక్తులు’ ఉన్నారు. ఈ దేశభక్తులు సరిహద్దుల వద్ద అంగుళం భూమి కోల్పోయామంటే గగ్గోలు పెడతారు కాని పెట్టుబడుల విషయంలో అన్ని హద్దులూ చెరిపేసినా ఏమీ మాట్లాడరు. అధికారంలోకి రాగానే నరేంద్ర మోదీ అశ్వమేధయాగాన్ని తలపించేలా విదేశీ పర్యటనలు చేసి పెట్టుబడులను ఆహ్వానించి వస్తే ఒక్క దేశభక్తుడూ అదేమని అడిగిన పాపాన పోలేదు. అవునులే పెట్టుబడికి దేశీయతతో, దేశభక్తితో పనేమిటి? ఎవరి కళ్ళద్వాలనైతే స్వచ్ఛభారతీకి ప్రతీకగా వాడుతున్నారో ఆ ‘గుజరాతీ బనియా’ కుటీర పరిశ్రమల గురించి, గ్రామస్వరాజ్ గురించి, అధికార వికేంద్రీకరణ గురించి చెప్పిన మాటలు ఇప్పుడు ఎవరికి కావాలి? ఆయన కళ్ళద్వాలు కావాలి కాని ఆయన దృష్టికోణం మాత్రం అక్కరలేదు! వారు ఇప్పుడు ఆలోచించాల్సింది పెద్ద పెద్ద విషయాలను. చేయవలసింది పెద్ద పెద్ద పసులను. పెద్ద నోట్లను రద్దు చేసి దేశజనాభా మొత్తాన్ని రోడ్డుపాలు చేయడం, పశ్చిమ తీరం వెంబడి బుల్లెట్ రైళ్ళను పరిగెత్తించడం, విజయ్ మాల్యాలను, లలిత్ మోదీలను ఆర్టిక నేరాల ఉచ్చలో నుండి బైట పడేసి సర్హద్ పార్ చేయించడం వగైరాలు. క్షమించాలి సర్హద్ పార్ వంటి పదాలు వాడాల్సింది మసూద్ అజర్ వంటి ఉగ్రవాదుల గురించి కదా!

విదేశీ పెట్టుబడులయితే చాలు పంచగ్వ్యం చిలకరించి, గంగానదిలో ముంచి ఖద్ది చేయవలసిన పని లేదని చెప్పుకున్నాం కదా! ఈ రకమైన రియల్ టైం దివాళాకోరు ఆర్టిక విధానాన్ని గీతేపదేశంగా భూమించే నేతల్లో చంద్రబాబునాయుడు

అగ్రగణ్యుడు. విజన్ 2020 నుండి విజన్ 2050 దాకా ఆయన ప్రతిపాదించిన పెద్ద పెద్ద తిమింగిలాలు ఒకవైపు ఒక్కచిక్కిన రైతు మెడ చుట్టూ ఉరితాళ్ళు బిగిస్తుండగా మరోపైపు స్వార్థ సిటీలూ, స్వార్థ విలేజులూ సిద్ధమై పోతున్నాయి. రాయలసీమ ఎండి పోతేనేం కృష్ణ గోదావరుల అనుసంధానం జరిగితే చాలదా! చాపరాయి గ్రామంలో 16 మంది ఆదివాసులు చనిపోయింది మలేరియా వల్ల కాదు కలుపితాహరం వల్ల అనుకుంటే ఎంత సుఖంగా ఉంటుంది? దేశ ప్రధాని తీసుకొచ్చిన మన్మతో, కోట్లాది రూపాయల ప్రజల సామ్మతో అమరావతి మాహిప్పుతీ రాజ్యాన్ని తలదనే మహానగరిగా తయారపడుంటే దాని విష పరిష్వంగంలో కృష్ణమ్మకు ఊపిరి సలపకపోతేనేమి! ఏలినవారికి ప్రజలతోనే కాదు ప్రకృతితో కూడా చెలగాటమాడే అధికారం వుంది కాబోలి! రాజధాని నిర్మాణానికి బంగారం పండె 33 వేల ఎకరాల పంటపొలాలు దేనికంటూ, తమ భూములు కాజేయవద్దని పెనుమాక, ఉండవల్లి రైతులు గొడవ చేస్తేనేమి, పనులు చేపట్టవద్దని నేపసల్ గ్రీన్ ట్రీబ్యూనల్ స్టేషన్లేనేమి బాబుగారికి అవన్నీ పట్టవు. ఏ చారిత్రిక తప్పిదాల వల్ల రాష్ట్ర విభజన అనివార్యమైనదో ఆ తప్పిదాలనే ఇప్పటికీ కొనసాగిస్తున్నారు. రాయలసీమ నుండి ఉత్తరాంధ్ర వరకు ప్రాంతియ అసమానతలు కొనసాగుతునే ఉన్నాయి. గతంలో భాగ్యగరంపై కేంద్రికరిస్తే ఇప్పుడు సమస్త వనరులు అమరావతికి తరలిపోతున్నాయి. ఇంతటి ‘అభివృద్ధి’ని తట్టుకోలేక అక్కడ తుక్కారు గ్రామపులు, ఉత్తరాంధ్రలో వంశధార ప్రాజెక్ట్ నిర్వాసితులు రోడ్డెక్కి గొడవలు చేసి జైళ్ళకు పోతున్నారు! అదేమిటో ఆయన ప్రభుత్వానికి అన్నిట్లో ప్రతిపక్ష కుట్ట ఇట్టే కనిపిస్తుంది కాని ప్రజల భయాందోళనలు మటుకు కనిపించవు.

జవాబుదారీ లేని పరిపాలన సాగించడంలో కె.సి.ఆర్. కూడా ఏ మాత్రం వెనకబడి లేరు. ఆయన ఎంతటి అశాస్త్రీయ నీటిపారుదల ప్రాజెక్టులు ప్రతిపాదించినా, ఎటువంటి అనుమతులు లేకుండా ధర్మ విద్యుత్ ప్రాజెక్టులను కట్టడం మొదలుపెట్టినా, ఓపెన్ కాస్ట్ మైనింగ్ పేరుతో ఊర్లకు ఊర్లను బొందలగడ్డలుగా మార్చినా, ఆయన మూడేళ్ళ పాలనలో 3000 మందికి పైగా రైతులు ఆత్మహత్యలు చేసుకున్న మనం అదేమని ప్రశ్నించడం తప్ప. తప్పు కూడా కాదు నేరం. ఇందిరా పార్యు దగ్గర గతంలో మీరెలా తెలంగాణ కోసం శాంతియుతంగా ధర్మ కార్యక్రమాలు చేపట్టారో మేమూ అలాగే తెలంగాణ ప్రజల కోసం ధర్మాలు చేసి వారి సమస్యలపై మీ ధృష్టిని ప్రసరింప చేసుకుంటామంటే కుదరదట. దానికో పంచాయతీ. నిజాం కాలం నుండే అన్యాయాన్ని ప్రశ్నించడం అలవాటైన ప్రజలను ఇప్పుడు ప్రశ్నించవద్దు, మానంగా కూర్చోమంటే కూర్చుంటారా? అనులు తెలంగాణ ప్రజల్లో ప్రశ్నించే తత్పం ఉండబట్టే కదా ఆయన అధికారంలోకి వచ్చింది. ఇక్కెన్నా యాగాలు, మొక్కలు,

వాస్తు లాంటివి నమ్మకోవడం కంటే ప్రజల మనస్సులను చూరగొనడం ముఖ్యమని ఆయన గ్రహిస్తే మంచిది.

ఆదేమిటో బర్యా నుండి వస్తున్న రోహింగ్యా ముస్లింలకే కాదు, ఛత్రీసిగణ్ణ నుండి భద్రాచలం అడవులలోకి వస్తున్న గుత్తికోయలకు కూడా ప్రభుత్వాల ఆదరణ ఉండదు. బి.జె.పి అయినా, మరో పాట్లే అయినా అఖండ భారతదేశం కోసం కలలు కంటుంది కాని ఆదివాసులు మాత్రం ఒక రాష్ట్రం నుండి మరో రాష్ట్రంలోకి అడుగుపెట్టుకూడదని ఆంశ్కలు పెడుతుంది. పెడితే ఇట్లు తగలబెడతారు. చెట్లకు కట్టేసి కొడతారు. కేసులు బనాయిస్తారు. ఇదీ మన అఖండ భారత్ సిద్ధాంతం!

కళ్ళకు సప్పంగా కనిపించే విషయాలను విన్మరించి మిధ్యలో బ్రితమంటున్నాయి మన కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు. ప్రజలు బ్రితకలేకపోయినా పర్మాలేదు, వారి స్వేచ్ఛలను, జీవితాలను హరిస్తూ ‘అభివృద్ధి’ని సాధించేయాలని, హిందూ రాజ్యాన్ని స్థాపించేయాలని అవి కంకణం కట్టుకుని ఉన్నాయి. ప్రజలపై, వారికి చెందే వనరులపై, వారి నమ్మికపై, సమస్త ప్రకృతిపై ఇప్పుడు పెద్దవెత్తున దాడి జరుగుతోంది. కొన్ని శతాబ్ద్యాల పోరాది సాధించుకున్న నాగరిక విలువలను ఒక్కాక్కటిగా తీసి పొరేస్తున్నారు. ఒకప్పుడు ఇవి తిరుగులేని విలువలు, సమాజంలో కలకాలం ఉండిపోతాయని నమ్మిన విలువలు. కాని ఇప్పుడు ఒక అభిప్రాయం చెప్పినందుకు, ఒక పుస్తకం రాసినందుకు కూడా చంపుతామనే హెచ్చరికలను ఎదుర్కొంచే వస్తోంది. ఒక పెరుమాళ్ల, ఒక హన్సీదా సౌచేంద్ర శేఖర్, ఒక ఐలయ్య ఈ ధోరణికి సరికొత్త బాధితులు.

ఈ సంక్లోభ కాలంలో కూడా కొన్ని ఉద్యమాలు, కొందరు వ్యక్తులు అసాధారణ దైర్య సాహసాలు ప్రదర్శిస్తున్నారు. గుజరాత్లో, రాజస్థాన్లో, ఉత్తరప్రదేశ్లో ఒక జిగ్గెష్ట్ మేవాని, ఒక మేఘవంశి, ఒక చంద్రశేఖర్ ఆజాద్ రావణ (భీం ఆర్మ్) నాయకత్వంలో దళితులు భూమితో సహా అన్ని రకాల హక్కుల కోసం ఉద్యమిస్తున్నారు. విద్యార్థి నాయకుల అరెస్టులకు వ్యతిరేకంగా జె.ఎస్.యు లో మొదలైన ఉద్యమం ఇప్పటికీ కొనసాగుతోంది. రోహిత్ వేముల ఆత్మహత్య సమయంలో ప్రజాస్యామిక శక్తులు సంఘటితం కావడం చూశాం. అంతకన్నా ముఖ్యంగా ఇన్నాళ్ళూ నిస్సహాయతకీ, ఆత్మహత్యలకీ నిలువెత్తు నిదర్శనంగా కనిపించిన రైతులు ఇప్పుడు ఆగ్రహానికి ప్రతీకలుగా మారి మహోరాష్ట్ర, మధ్యపదేశ్, రాజస్థాన్, తమిళనాడులలో అందోళన బాట పట్టడం చూస్తున్నాం. ఎక్కడికక్కడ ఉద్యమ కారులు, సామాజిక కార్యకర్తలు, మేధావులు, సాధారణ ప్రజలు చేస్తున్న

క
ర
ప
త
త
○

ఈ పనులే మనకు ప్రజస్వామ్య భవిష్యత్తుపై ఆశను మిగిలిస్తున్నాయి. ఈ ఆశను నిలబెట్టడం మనందరి కర్తవ్యం.

దేశాన్ని కబళిస్తున్న ఈ హిందూత్వ శక్తులను శక్తివంతంగా ఎదిరించాలంటే ప్రాచీన కాలంలో బుద్ధుడు, చార్యాకులు, బసవడు, భక్తి ఉద్యమం; ఆధునిక కాలంలో ఫూలే, అంబేద్కర్, పెరియార్లు బ్రాహ్మణులునికి వ్యతిరేకంగా చేసిన పోరాటాల నుండి మనం మరింత స్వార్థిని పొందాలి. ఆ స్వార్థితోనే దాదాపు ఇరవై ఏళ్ళగా హక్కుల రంగంలో తన పనితీరును మెరుగు పరుచుకుంటూ వస్తున్న మానవహక్కుల వేదిక అక్షోబర్ 14,15 తేదీలలో మంచిర్యాల (పాత ఆదిలాబాద్ జిల్లా)లో తన ఏడవ మహాసభలను జరుపుకోబోతోంది. మీరందరూ హోజురై సభలను జయప్రదం చేయాల్సిందిగా కోరుతున్నాం.

మానవహక్కుల వేదిక

2.10.2017

ఇందులో ....

వ్యాసాలు

'ప్రజా రాజధాని'	కాదు ఒక ప్రమాదకర నమూనా	డా. సి. రామచంద్రయ్య	9
అల్పసంభ్యాక దళిత కులాల జీవితం-పోరాటం		డా. గోపని చంద్రయ్య	25
ప్రజావసరాలు పట్టని పారిశ్రామిక విధానం		ఎస్. జీవన్ కుమార్	37
పర్యావరణ పరిరక్షణ మళ్ళీ మొదచీకి		కె. సుధ	42
బాబుగారి భూ మాయా రికార్డులు!		పి.ఎస్. అజయ్ కుమార్	49
రాజద్రోహం అవతారమెత్తనున్న టెర్రిస్టు చట్టం		గౌప్రేషాటి మాధవరావు	56
ఎవరికోసం ఈ పంటల బీమా?		బి. కొండల్, ఆర్. నవీన్	62
పర్యావరణ ప్రజాస్వామ్యం		కె. బాబూరావు	74

జాడీపియరీ వాచ్

లవ్ జిపోడ్ : హాదియ కేసు	జి.యస్. నాగేశ్వరరావు	81
-------------------------	----------------------	----

లపాశర్మలు

గరగపత్రు : వెలి రాజకీయాలు	రాఘుల్ మాగంటి	89
కరువును గుర్తించారు కాని సాయం మరిచారు	యస్.యం. భాషా	97
దగ్గరైన కార్యాలయాలు... దూరమైన పొలన	పేక్ అహ్మద్	106
పేల్గాయ్స్ ధ్వంసరచన	యేడిద రాజేష్, నామాడి శ్రీధర్	110
చెట్లను పెంచడమంటే ఆదివాసులను తరిమేయడమా! టి. హరికృష్ణ, బాదావత్ రాజు	టి. హరికృష్ణ, బాదావత్ రాజు	120
చాపరాయి: నిలువెల్లూ నిర్మక్యమే	ఎ.రవి, ఎన్. శ్రీనివాసరావు	125
శిరోముండనం కేసు	నామాడి శ్రీధర్, యేడిద రాజేష్	130
రాశ్మేష్ రాడీషీటర్లు అవుతారా!	యు.జి. శ్రీనివాసులు	136

కరపత్రాలు

143-190